This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Borallo etc

615
.8
B71c
R

DE CVRATIONE PER SANGVINIS MISSIONEM LIBER.

De incidendæ venæ, cutis ſcarificandæ, & hirudinum affigendarum modo.

Auctore LEONARDO BOTALLO ASTENSI, Philoſophiæ, & Medicinæ Doctore, Chriſtianiſſimi Regis, Sereniſſimæ Reginæ, & Inuictiſſimi Ducis Brabantiæ, Andium, &c. Comitis Flandriæ, &c. Conſiliario & Medico.

Denuò ab ipſo Auctore ita recognitus, & multis diſputationibus ac exemplis auctus, vt nouum planè opus dici poſſit.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Chriſtophori Plantini.
M. D. LXXXIII.

BIBLIOTECA

Soy de la Librería
del Colegio
de la Concepcion
de Alcalá.

ILLVSTRISSIMO, ET SAPIENTISSIMO VIRO DOMINO RENATO Birago Cardinali, Galliarum Cancellario digniſſimo, Leonardus Botallus S. P. D.

QVAM *multi hoc noſtro ſeculo, humaniſſime, ac candidiſſime Cardinalis, peccent in eã Medicinæ partem quæ ſanguinis miſſione perficitur, ipſe æquus iudex eſſe potes, qui iam à multis annis, præter multorum Medicorum ſpem, ab ea plærunque in grauiſſimis morbis, ac aliis moleſtis potiùs quàm grauibus fueris adiutus. Qui error minimè nouus non tàm diu hercle viguiſſet, niſi magnificum, & eximium habuiſſet patrocinium: vtpote qui inde ſit exortus, vnde optima quæq. Medicæ artis præcepta manauerũt. Nã Galenus, qui ſupra omnes alios Auctores ſanguinis miſſionem commendauit, &*

Eraſiſtratum, & Menodotũ, & horũ ſectatores, qui illam in ſola plethora admitti volebant, acriter redarguit, pueris interdixit ante quartumdecimũ ætatis annũ, & ſenibus poſt ſexageſimũ. Amplius Ducem Hippocratẽ ſequutus, & grauidas mulieres & alui fluore correptos etiam cum febre ab huius auxilij ope ſeiũxit, metuens ne his ſic curatis vires deficerent. Qui metus magno ægrotantium malo, ita inter Medicos increbuit, ac quorundam animos adeò inceßit, vt hi non ſolùm in his morbis & naturis quibus Hipp. & Galenus hanc fore aduerſam dixerunt, meticuloſiùs caueant, ſed & in aliis permultis, quibus dicti Auctores (vt mox oſtendemus) ſaluberrimam eſſe propoſuerunt. Quam inutilẽ vel potius damnoſam formidinem intuens ego veluti per hominum manus ſerpere, & vltra vltroque pergere, & magis ac magis adoleſcere, non paruum itaque operæpretium me facturum exiſtimaui, ſi non ſolùm in iuuentutis artis Medices ſtudioſæ gratiam, ſed & in omnium morta-

lium

lium vtilitatem, ea quæ hac in re feliciſſimo ſucceſſu obſeruaui, animoque agitaui, coram prodire ſiuero. Quæ placuit fortè etiam, & licuit tuo nomini eſſe conſecrata, non equidem vt eximias virtutes, quibus maximè vales tam in bello quàm in pace, tam agendo quàm dicendo, iam ſatis per omnem terrarum orbem celebratas, & cognitas, aut generoſi tui generis antiquitatem & ſplendorem iam diu armis, & literis (vt pleræque hiſtoriæ docent) conquiſitum, & à te ſeruatum, & auctum prædicent: ſed quòd à me, quem tua ſingulari humanitate iā ab annis viginti quinque amiciſſimè complecteris, ſint elucubrata: & quòd eadem ſæpè, prius quàm in lucem prodirent, valetudini tuæ, & multorum ex tua familia ſuccurrerint, humanoq. generi non parum (vt ſpero) profutura ſint in poſterum. Quantum autem ea iam ab hoc quinquennio ex quo ſub tuomet clypeo in lucem prodierunt, mortalibus profecerint, quantumque etiam & eorum Medicorum qui vt optimè ſcis, ea

ſuſurru clanculum dilapidabant, animum mollierint, & illos ad ſeſe ſequenda induxerint, haud te latere puto. At ſi hi prima ſunt mirati, deinde etiam ſecuti (quæ omnia hic item integerrrima habentur) hæc quæ acceſſerunt, admirabuntur magis, ac etiam (vt ſpero) confidentiùs ſequentur. Vale. Datum Antuerpiæ, Idibus Iunij, M. D. LXXXII.

L. BO-

L. BOTALLVS AD BENEVOLOS LECTORES.

HAVD *ignoro, æqui Lectores, fore multos, qui conſpecto huiuſce noſtri libelli titulo, aut eo tantum audito, protinus eũ inutilem iudicabunt: quoniam de hac materia & ſub eodem titulo perutile commentarium à Galeno ſit nobis relictum. Alios verò, qui non inutilem modò, verum etiam & temerarium nuncupabunt, vtpotè quòd Hippocratis interdum & Galeni doctrinam redarguere minimè vereatur. Verùm enimuero ſi ab cenſoris animo liuor et inſcitia abſint, is profectò hæc noſtra ſcripta potius cum dictis Auctoribus, & aliis ſapientiæ cultoribus, & rectis artis vſibus conuenire, quàm diſſentire recognoſcet: Quandoquidem nemo ſapientum non liberè fateatur, propriam opinionem prius eſſe impugnandam, & reiiciendam, quàm alienæ ſententiæ veritatis integritatem violandam, vel occultandam. Hinc Ariſtoteles veritatis amorem beneuolentiæ Platonis, Socratis, & ſui nominis ſe præferre, multis locis declarauit. Hinc ètiam ſynceriſſimus, & veritatis amãtiſſimus Hipp. nulla affectus erubeſcẽtia, cauſam interitus Autono-*

mi, Eupolemi, & aliorũ aliquot ægrotantium, de quibus meminit, ſuæ & ſuorũ ſodalium negligentiæ vel ignorantiæ tribuere non eſt veritus. Quos (vt inquit) fortè ſeruaſſent, ſi diligentius quæcunq. artis erant, in illis expendiſſent, & præſtitiſſent. Aliquando etiã Galenus & alij plures celebres ſcriptores ſe in Medicina erraſſe fatentur. Si igitur hi errore ſuo recognito ſibimet in publicã vtilitatẽ parcere minimè voluerũt, cur nos illis defunctis in eadẽ cauſa multis hominibus exitiali ignoſcere debemus? At ſi re neglecta Hippocratis & Galeni auctoritas in omnibus præferẽda eſt, tuẽtur ne rogo illorũ præcepta Medici noſtri ſeculi, qui grauidis mulieribus, & pueris quartumdecimũ annum non attingentibus, & ſenibus ſexageſimũ, aut ſeptuageſimũ excedẽtibus, ſanguinem mittunt? frequẽtiſſimo tamẽ vſu cõpertum eſt, id fore his omnibus efficaciſſimũ et tutiſſimũ auxiliũ. Conſentiúntne præterea cũ Hipp. & Galeno Neoterici, qui fortè nos hoc loco non minus iniquè quã leuiter damnabũt, dũ corpora eorũ quos alui proluuies cõficit, nõ vnica dũtaxat aut geminata, ſed pluribꝰ vicibus repetita purgatione laceſſũt, & cõſumũt? Attamen nõ minus hãc Galenus in profluuiis vẽtris arceri voluit, quã ſanguinis miſſionẽ, imo pari modo vtranq. euacuationẽ dixit eſſe tanquã infenſiſſimum hoſtẽ abdicandã. Ergo ſi,

ſt,quia purgatio incita aluo quãdoq. vtilis eſt inuenta,nihilominus contra veterũ ſententiã vſurpatur: Cur cũ in eodẽ caſu apertio venæ plus illa prodeſſe ſit cognita, tollenda eſt à præſidiorum ſerie propoſitæ ægritudini conferentiũ? Quãto enim ea ſit vſui, quãq; efficax non ſolũ in multis fuſæ alui generibus, ſed etiam quã plurimis aliis morbis,quibus incõſulto,& magno mortaliũ malo pleriq.recentiũ,et olim præteritorũ Medicorum aduerſam eſſe exiſtimauerunt,per ſequentia docebimus, inter quæ fideliter varia artis exẽpla euidentiſsima ratione confirmata inſeremus,à nobis non temerè inchoata,neq.infeliciter abſoluta. Aſſerentes ſine mẽdacio & fraude,nunquã nos hoc auxilio fuiſſe vſos indecorè, aut ex quo infelix vllus caſus ſit ſubſecutus,qui vel animũ nobis aliqua peccati conſcientia ſtimulauerit, vel ægris aut aliis (quod perceperimus) quorũ patiẽtis ſalus intereſſet, iuſtã ſuſpitionem fecerit, illius increpãdi vel dãnandi. Res certè nõ prudentiæ noſtræ,ſed clemẽtiæ & benignitati ſupremi numinis referenda. Quod itẽ ſuppliciter deprecamur,vt et his,& omnibus aliis noſtris cõſiliis, inſtitutis, & operibus velit præeſſe. Viſum eſt nobis hæc quæ iã à quinquẽnio cõtinua oratione exaraueramus, nũc per capita partiri,quo legentibus res ipſa gratior redderetur,nulla interim in illis magis quã in his

duabus epiſtolis nũcupatoriis mutata aut ſublata priore ſentẽtia, ſed roborata potius & cõfirmata validioribus argumentis, & hiſtoriis ſeu exẽplis ſcitu digniſsimis: auctáq. multis aliis fructuoſiſsimis difficillimarũ quæſtionum ad præſentẽ materiã pertinentiũ diſcuſsionibus antea à nobis nõ expoſitis: nõ quia ab eo vſque tẽpore nobis non eſſet in animo id faciẽdi vt nunc, ſed quoniã videbamus iã ſatis multa noua de hac re in illa cõprehendiſſe, niſi etiam, & alia creditu difficiliora (veriſsima tamen) adiungerẽtur, vt ſanguinis miſsionẽ eſſe ſenibus & grauidis mulieribus vtiliorẽ et magis neceſſariã, quã iuuenibus et mulieribus nõ grauidis. Sanguinẽ nouũ non eſſe veteri, & eo qui emittitur deteriorẽ. Criſi imperfecta, & illaudabili accedẽte (niſi in certo deploratis) ſanguinis miſsionẽ præſentaneũ eſſe præſidiũ. Nullo peſtilẽti morbo ſanguinis miſsionẽ eſſe inutilẽ; & alia nõnulla in quibus Medicorũ vulgus imprudentiſsimè peccat. Quæ profectò nõ dubitamus futura Medicinæ ſtudioſis, et reliquis mortalibus vtiliſsima, licet hoc nõ æquè verbo, vt corde ingratos homines faſſuros, minimè dubitemus. Sed malumus multis ingratis benefacere, quã paucos gratos et innumeros alios quibus neq. gratitudinis neq. ingratitudinis nomen conuenit, hoc beneficio priuari. Valete. Datum Antverpiæ, Idibus Iunij, 1 5 8 2.

INDEX SVMMORVM CAPITVM QVÆ HOC OPERE CONTINENTVR.

QVO modo veteres ſanguinis miſſione ſint vſi, & in quibus morbis, & in quibus etiã non: & quid ſit ſanguis, quomodo gignatur, quoq. modo ſit corpori vtilis, vel inutilis Caput primum.
Pueris & ſenibus dum res poſtulat, ſanguinis miſſio vtilis eſt Cap. 2.
Prægnantibus an conueniat Phlebotomia. Cap. 3.
In alui fluore conferre ſanguinis miſſionem. Cap. 4.
Poſſe ſanguinẽ mitti ex Anthematis, Parotidibus aut aliis Criticis euacuationibus apparentibus. Cap. 5.
Menſibus fluentibus, aut lochiis, aut ſanguine è naribus, aut hæmorrhoïdibus Criticè, quomodo ſanguis mittendus. Cap. 6.
In peſte an ſanguinis miſſio vtilis. Cap. 7.
Capluani Epiſtolæ ad Botallum ſcriptæ.
In cacochymia neceſſariam eſſe ſanguinis miſſionem. Cap. 8.
Num Phlebotomia conueniat doloribus à flatibus concitatis. Cap. 9.
In conuulſione curanda, opus eſſe venæ ſectione. Cap. 10.
In epilepſia, in ſtrangulationibus, & aliis id genus morbis mittendum eſſe ſanguinem. Cap. 11.
In catarrhis, & contumacibus doloribus celebrandam ſanguinis detractionem. Cap. 12.
In tuſſi ſicca adhibendam phlebotomiam. Cap. 13.
In doloribus ventris vtilem eſſe venæ ſectionem. Cap. 14.
Hydropicis & inueteratis quartanis vtilem eſſe venæ ſectionem. Cap. 15.
Recens natis quartanis num conueniat venæ ſectio. Cap. 16.
Num tabificis, ac marceſcentibus febribus conueniat venæ ſectio. Cap. 17.
Poſt ſuperfluam Venerem non eſſe fugiendam Phlebotomiam, morbo exigente. Cap. 18.
Imperiti hominis eſſe, cenſere Phlebotomiam viſui nocere, aut primam plus habere virium in liberãdo homine à grauiſſimo morbo, quam ſecundam, aut tertiam, aut centeſimam. Cap. 19.
Indicationes quæ ſunt in venæ ſectione adhibendæ, ac primum indicatio quæ ſumitur a morborum natura. Cap. 20.
Indicatio quæ ſumitur à loco affecto. Cap. 21.
Indicatio à moribus & metu morbi. Cap. 22.

Capluani Epiſtola ad Botallum.
Indicationes ſumptæ ab anni temporibus. Cap. 23.
De quantitate ſanguinis mittendi pro ratione virium. Cap. 24.
De mittendo ſanguine ad animi deliquium. Cap. 25.
Expenditur alia indicatio, qua Hipp. & Galenus in mittendo ſanguine vſi ſunt. Cap 26.
Indicatio à ſanguinis colore, & conſiſtentia deſumpta. Cap. 27.
Quæ ſit ſanguinis quantitas in corporibus humanis, & quæ copia profuſa ſit, ac fluere ſponte item poßit ſine interitu, ex ſententia auctoris. Cap. 28.
Exemplis multis tum Galeni, tum propriis, oſtendit, quantum ſanguinis detrahi arte poßit. Cap. 29.
Propoſitis quorundam morborum exemplis, & curatione, oſtendere nititur quantum ſanguinis demi poßit. Cap. 30.
Morbis longis, ac contumacibus num parca ac exigua ſanguinis detractio vtilis ſit. Cap. 31.
Propoſitæ aduerſariorum obiectiones, ab auctore refutantur & ſoluuntur. Cap. 32.
Multis tum rationibus, tum exemplis, oſtenditur quantum ſanguinis ſingulo quoque die in corpore humano gignatur. Cap. 33.
Refellitur puerilis eorum opinio, qui primæ ſanguinis detractioni plus tribuunt, quàm reliquis. Cap. 34.
Vtrum ſanguis poſterius genitus priore ſit deterior. Cap. 35.
Medicos tum veteres, tum recentiores, deliquiſſe potius in defectu mittendi ſanguinis, quàm in ſuperflua euacuatione. Cap. 36.
Vtrum purgatio Phlebotomiam præcedere debeat, vel contra: adhæc an Phlebotomia celebrari poßit, nulla præcedente, aut ſubſequente purgatione. Cap. 37.
Quid in ipſo ſectionis tempore faciendum, & quo modo lipothymiæ occurrendum ſit. Cap. 38.
In Vena tundenda, quod ſectionis genus ſit magis ex vſu. Cap. 39.
Quæ Venæ variis in affectibus ſecari ſoleant. Cap. 40.
De Arteriarum ſectione. Cap. 41.
De particulari ſanguinis detractione. Cap. 42.
DE incidendæ venæ, & cutis ſacrificandæ modo.
DE hirudinum vſu.

QVO MODO VETERES SANGVINIS MISSIONE SINT VSI, ET IN QVIBVS *Morbis, & in quibus etiam non: & quid ſit Sanguis, quo modo gignatur, quoq; modo ſit corpori vtilis vel inutilis.*

CAPVT PRIMVM.

NON ſola aſſeueratione eruditorum Medicinæ parentũ comprobatũ eſt, ſed operibus artis quotidie ſine vlla diſſenſione confirmatur, facultatem medicam circa duo potiſſimùm verſari, videlicet circa detractionem eius quod in corpore exuperat, & additionem eius quod deeſt: quibus ſi tertium, quod ſanè horum medium eſt, tutelã ſcilicet eius quod eſt à natura rectè conſtitutũ, adiiciamus; nihil deliquerimus. Quæ ſentẽtia lucidiſſimè approbat Medicinam vndique naturæ rectè operãtis eſſe æmulam, imitatricem, & miniſtram: cùm illa certè nihil amplius præſtet, aut præſtare ſatagat, quàm augere deficiens, imminuere redundans, & quoad fieri per eam poteſt, in proprio ſtatu ſeruare id, quod à natura integrum eſt factum. At cùm admirabilis hæc ars tam paucis comprehẽdatur, paruo propterea tẽpore, & minore adhuc labore poſſe comparari, multis videri poterit. Veruntamen non ſic res habet, eo quod maximum inter rem, & verba, aut inter dicta, & facta (vt vulgari prouerbio dici ſolet) diſcrimen intercedat. Ergo quia Medicina ex iis diſciplinis eſt, cuius vis & finis non penes verba,

Medicina in tribus verſatur.

Ars naturæ æmula.

Medicinæ finis in actione eſt.

verba, aut orationem, ſed penes actionem conſiſtit. Idcirco operæpretium, imò & perneceſſarium erit, illam factitare, vel docere volenti, magis in idonea operum actione, quàm in facũda oratione, vel arguta ratiocinatione eſſe verſatum : cùm certiſſimum ſit, eũ, qui ſola lectione, auditione, & meditatione illam didicerit, non aliter poſſe eam exercere, aut docere, quàm aliena dicta, aut ſcripta ſequendo, aut illa referendo inſtar conualliũ, & antrorum echôs, quæ alienæ duntaxat vocis, aut ſonitus imaginis eſt relatrix. qua occaſione egregiũ tyronibus monumentum memoriæ reliquit diuinus Hippocrates, dum dixit: inanem futuram expectationem eius qui multifidam dogmatũ huiuſce diſciplinæ lectionem ſe poſſe conſequi ſperarit, citra exercitationis conſtantiam. Ergo cùm ex tribus enumeratis Medicinæ partibus, illa frequentiſſimè in vſum veniat, quæ circa ſuperfluorum detractionem conſiſtit, hæcque ipſa multorum ſit generum; de ſanguinis itaque miſſione nunc agere inſtituimus, quæ cunctis euacuãtibus auxiliis humano generi ſalutaribus præſtat facilitate operis, toleratu, ſecuritate, vtilitate, & temporis antiquitate: vtpote cùm vetuſtiſſimus & eruditiſſimus Hippocrates illam in nullo penè morbi genere omiſerit, & eius innocentiam, & fructum præter veterum teſtimonia quotidianus vſus confirmet: modo ſcilicet is nulla artificis temeritate peruertatur, aut caſu aliquo iniquo non fraudetur. nam his duabus cauſis ea debentur incommoda, quæ & triuiales Medici ignauæ plebis exemplo reformidare ſolent, vt pallor faciei, extenuatio corporis, virium lapſus, conuulſio, iactura officij eius mẽbri à quo ſanguis detrahitur, & id genus alia, quæ profectò ſi non ex vul-

Medicus non fit legendo.

Medicina maximè verſatur in euacuando.

Sanguinis miſſio omnibus præſidiũ præſtantiſſimum.

Sanguinis miſſionis incommoda.

vulgarium ingeniis, ſed ex æquo & bono iudicentur, longè minus in hac timenda ſunt, quàm in vſu pharmacorum purgantium, aut certè in ſanguine ipſo ſua exuperantia corpus onerante, & ſuffocante, vel ſuo vitio idipſum corrumpēte: cùm ſanguinis ſit, corpus alere, & ſuſtinere, non autem affligere, & extinguere. Verùm alit tantummodo purus, qui modum non excedit; ergo ſiue is ita exuperet, aut inutili aliqua qualitate ſic peccet, vt malè corpus afficiat, corrigendus eſt. Ad quod negotiū nihil aptius, (ſi Hippocrati, Galeno, & ſecundis operum ſucceſſibus fides aliqua debetur) cōfert, quàm ipſa venæ ſectio. Contumax verò corporis decoloratio, infeſta animi deliquia, membri mutilatio, & aliæ ſimiles noxæ, quæ interdum hanc ſequuntur, nō magis ipſum auxilij genus redarguunt, quā ipſum vinum, ebrietas, aut ſicarij telum, cædes, iudéxve: imo imperitiam, & temeritatē artificis detractioni modum, & oportunitati animum nō adhibentis, aut ruditatem tonſoris ſuum opus perperam agentis, aut eiuſdem audaciam Medici conſilium excedentis, aut patientis incuriam ſibi nō rectè proſpicientis, aut praui alicuius caſus aduentum curationem peruertentis. Verùm ſi horū cauſa, quæ ſanè rariſſimè contingunt, miſſio ſanguinis metum faciat, quantò magis metuenda ſunt purgantia medicamenta, quorū temerarius vſus, (quo hoc noſtro ſæculo nihil eſt frequentius, & importunius) crebrò grauiſſima mala, ſæuiſſima ſymptomata, miſerabiles deniq; mortes affert? Ergo quia hanc medicorum formidinem multis mortalibus ad hunc vſque diem fuiſſe, & in poſterum iterum futuram pernitioſiſſimam, niſi emendetur, cernimus; ab arte propterea alienum minimè fore putamus,

Sanguinis finis qui.

Sanguinis miſsio vtrunque vitiū corrigit.

Incōmoda Phlebotomia vnde veniant.

Plus iniuria habēt purgationes, quam ſanguinis miſsio.

mus, ſi eam animis excutere nitamur. Non enim plenè, & abſolutè de Curatione per Sãguinis miſſionem hîc agere inſtituimus, cùm multa rectè de hac re Galenus egerit: Sed tantum de iis dicere cogitamus, in quibus non prorſus cum Hippocrate, & Galeno conuenimus: quibus tamẽ in iuniorum gratiam nonnulla etiam connectemus, ab iiſdem auctoribus rectè quidẽ propoſita, & inſtituta, ſed poſtea, à multis imprudenter neglecta, & improbata: quæ tamen nos cũ maxima cautione, & proſpero euẽtu crebris experimẽtis comprobauimus. Fuerunt quidem Hipp. & Galenus in mittẽdo ſanguine longè liberaliores, quàm eorũ poſteritas fuerit; interim tamen aliquando ab hoc auxilio nõ ſine magna artis & languentium iniuria receſſerũt. Porro quàm id magni fecerit Hippocrates, facilè ex eius ſcriptis colligitur, quibus docet, ſe in omni propemodum morbo veluti ad ſacram anchoram ad illud confugiſſe. quod tamẽ Celſus minimè obſeruaſſe videtur, dum dixit; ſed nullũ penè morbum eſſe in quo non mittatur, nouum eſt. Tacebo quòd ea familiariſſimè ſit vſus in ardẽti febre, angina, pleuritide, peripneumonia, voluulo, in qualibet inflammatione, in vrinę difficultate, in ſputo, & reiectatione ſanguinis, in doloribus capitis tam vetuſtis quã nuper natis, in cerebri tumore, in ictero, tam nigro, quàm flauo, in hepatico & ſplenico affectu, in articulorum & aliarũ corporis partium doloribus, in gingiuarum tumoribus, in lippitudine, in vulneribus ex quibus multus ſanguis nõ fuerit profuſus, in luxationibus, in fracturis, in virginibus quæ percelluntur, in conceptus & partus auxilium, quibus in affectibus vix quiſquam noſtri temporis (quamuis parcius) eam non recepit, ſed etiam

Non abſolutè eſt locuturus de ſanguinis miſſione.

De quibus acturus ſit.

Hippocratis & Galeni ratio mittendi ſanguinis.

Hipp. ferè in omni morbo ſanguinem miſit.

etiam in aliis multis, in quibus magna neotericorum pars tanquam aduerſiſſimam aſpernatur, vt in flatuoſa (vt Cornarius vertit) ventoſitate, in conuulſione citra febrem, in vocis ſubita amiſſione, in hydrope grauiſſimo, & aliis de quibus dicemus, vbi prius obiter egerimus de ſanguinis materia, eiuſdemque generatione, & fine. Eſt enim ſanguis humor calidus, & humidus, aut ſi placet temperatus, nam vtraq; dicta temperies de eo dici poteſt, quãuis diuerſis rationibus. Eius materia eſt electior ciborum pars, ſeu craſſiuſculus ſuccus, qui à ventriculi, & inteſtinorum venis attractus (hunc Medici chylum nuncupant) & ad iecoris cauum delatus in ſanguinem vertitur, eo modo quo fit lac ex ſanguine in vberibus recepto. Is inde in magnam venam gibbo iecoris adnatam trãsfuſus; per omnem corporis partem alimenti cauſa demãdatur. At quemadmodum ventriculus ingeſtum per œſophagum cibum, & quatenus per eum licet confectum, aut coctum protinus deponit in ſubiecta inteſtina, & mox cupiditate noui cibi exardeſcit: ita iecur hauſtum per meſaraicas venas chylũ & in ſanguinem verſum continuo pro corporis alimento tranſmittit in venas, & ſtatim eſuriens nouum chylum expetit. Simili quoque modo quælibet corporis particula ſanguinem ex venulis trahit, verùm non vt ad alias amandet, ſed vt in ſe retineat, eoq; nutriatur, & ſibi aſſimilet, qui aſſumptus, & aſſimilatus paulò poſt in halituoſum ſpiritum & inſenſiles excretiones reſoluitur & diſſipatur. Ex quo fit vt ſimiliter dictæ corporis partes omnes illico nouo ſanguine, ſeu nouo alimento indigeant, veluti ventriculus nouo cibo, & iecur nouo chylo, & vbera nouo ſanguine. hæcque omnia hoc ordine fiũt ve-

Sanguis quid, & generatio eiuſdem.

Sanguinis diſtributio.

Anima & calor opifices nunquam otioſi.

getatiuæ animę & innati caloris beneficio: quorum occaſione nulla corporis pars otioſa manet, ſed in aſſidua attractione, coctione, nutritione, ſeu aſſimilatione, & inutiliũ expulſione verſatur, more ferè ſiphonis aquã ex imo trahẽtis, & fundentis ratione vacui, cuius inſtrumẽti actio ita vt ceſſat, ſimulatq; ipſa aqua defecerit, ſic deficiente cibo in ventriculo & inteſtinis, deficit meſaraïcarum venarum officium; quibus chylo innanitis, non eſt etiam aliud quippiam quod iecori materiã ſuppeditet ad ſanguinem conficiendum: At ſanguificatione vel vitio iecoris, vel alimenti defectu ſublata, neceſſe eſt ſimul & animalis vitam extingui. quoniam calor ipſe tam naturalis quàm extraneus, ſi abſit humiditas in quam agant, depaſcunt ſtatim eam, quæ partibus hæret, & corpus ſuſtinet. Idcirco quotidie nouus cibus ſumitur, quia etiam quotidie nouus ſanguis gignitur, plus minúſve pro ratione quantitatis, & qualitatis aſſumpti cibi, & copia ſanguinis exiſtẽtis in corpore, & iecoris habitudine, quorum omnium modum & integritatẽ ſequi ſolet integritas & vitium naſcentis ſanguinis. Quocirca vt extremam ſanguinis effuſionem ſeu inanitionem ſequitur corporis interitus, ita abolitione ſanguificæ functionis id ipſum occidit. Aboleri & violari ſanguifica iocinoris facultas ſolet non aliena ratione, quamuis concoquẽdi cibi in ventriculo & conficiẽdi lactis tempore lactationis in ipſis mammis. Deletur autem aut vitiatur harum partium facultas, aut defectu alimẽti, aut eiuſdem immodica copia, aut vitio, aut intempeſtiua aſſumptione, aut quauis intemperie, vel noxa ipſi inſtrumento adnata. Ergo vt hæc ab aliena qualitate, vel indebita menſura, vel importunitate ingeſti cibi afficiuntur, ita

Sanguificatio vnde vitietur.

Caloris eſt abſumere humidũ.

Extrema ſanguinis effuſio mortem affert.

Sanguifica vis vnde vitietur.

ita par eſt omnem corporis partem affici & lædi ab inutili ſanguine. Quo modo autem inutilis ſit, diſci poteſt ex his Galeni verbis: Dupliciter autẽ ait ille (I X. Metho. X I.) ſanguis eſt inutilis corpori, nempe cùm propriam qualitatem ad vnguem non ſeruat, nec amplius nutrire ſicuti prius cùm vtilis eſſet, poteſt; Vel ita multitudine creuit, vt aut vires premat, aut tum venas, tũ arterias vel diſtẽdat, vel findat, vel obſtruat. His intellectis, facilè comprehendi poteſt quo modo à ſanguine morbi naſcantur, increſcant, & vitam tandem homini eripiant, aut aliqua corporis parte mutilent: ex aduerſo etiam quo modo à natura pellantur, & extenuẽtur, vel ab artifice infringantur, & vincantur, aut infringi & vinci debeant. Fiunt à multo ſanguine etiam puriſſimo, aggrauatio, oppreſſio, & ſuffocatio facultatum corpus gubernantiũ, non diſſimili modo quàm à nimio oleo, vel eſca extenuari, vel extingui flamma ſolet. ab eiuſdem vitio non ſecus etiam quam flamma minui, obſcurari, aut reſtingui conſueuit ab olei, vel ſeui, vel alterius eſcæ limo, vel aqua, vel alio quouis ſucco, à flamma alieno. His exaratis, accedamus primum ad ea in quibus Hippocrates, & Galenus hanc putant eſſe aduerſam, deinde ad ea corporis mala, in quibus Hippocrates ea vti non eſt veritus, quæ tamen à multis noſtri ſæculi Medicis in eiſdem morborum generibus minimè probatur. Poſtea deſcẽdemus ad alia multa, in quibus hoc in negotio, vulgus Medicorum maximo ægrotantium damno & artis vituperio delinquit. De quibus omnibus non plenè tractare decreuimus, ſed obiter duntaxat errores ipſos, quoad per nos fieri poterit, retegere: deinde viam qua ab illis declinandum ſit, aperire: mox

Sanguis inutilis dupliciter.

Similitudo.

Hipp. & Gal. in quibus non ſunt vſi miſſione ſanguinis.

quàm breuiſſimè & efficaciſſimè per nos fieri poterit, ſingula ſuis rationibus cõfirmare.

Pueris, & ſenibus, dum res poſtulat, ſanguinis miſſio vtilis eſt. Cap. II.

PVeris Celſus voluit poſſe ſanguinẽ mitti, Galenus non ante pubertatem, ſiue ante quartũ decimum annum. Quam opinionem iam diu libello noſtro de Vulneribus Sclopetorum oſtendimus alienam eſſe à ratione, & veritate, cùm ſæpiſſimè illi æquè vt iuuenes, imo crebriùs, & grauiùs variis inflammationibus & febribus torqueantur, & extinguantur, & validiùs etiam ſanguinem gignant. Quid igitur obſtat quo minus mittatur, ſi in iis abũdat, aut vitioſus eſt? Galeni rationes parui momenti eſſe, dicto loco oſtendimus. Quare ad ſenes transeo, quibus etiam non Celſus neque ratio, ſed Galenus vix ſexagenariis mitti volebat, aut ſaltem ſeptuagenariis, niſi hi habitu adhuc corporis valido eſſent conſtituti: quoniam facultates omnes in iis concidere, & langueſcere videntur. Verùm hac ipſa ratione nos dicimus magis eſſe adiuuãdos ſenes, miſſione ſanguinis, dum morbus poſtulat, aut corporis eorum habitus malus eſt, quàm vbi hæc (quod multis abſonum videbitur) iuuenibus contingunt, quoniam iuuẽtus vt eſt promptior in ſubeundis morbis & in vitiãda bona corporis habitudine ſua viuendi intemperantia, ita & eſt habilior in illis vincendis, & habitu corrigendo, ſuo virium robore, quod aut hac ætate eſt maximũ, niſi ex accidenti in perpaucis, qui interdum firmiores & vegetiores ſunt ætate conſiſtenti, & primo ſenio, quã ſua iuuentute fuerint, aut nunquam erit maius.

Senibus vtilis.

Quare magis neceſſaria ſenibus quã iuuenibus.

Quod

Quod non æquè ſenilis ætas præſtare poteſt ſine magno artis auxilio: quo etiam neque integrè adhuc in priſtinam valetudinem reſtitui poterit, ſed adiuuari, & ſuſtineri, contra vim mali, quo longiùs ipſa vita producatur, & leniùs ſenij morbus feratur. Ergo morboſus, aut mali habitus ſenex, mali inquam habitus non eius neceſſarij, qui ex ſola virium ſeneſcentium reſolutione aduenit, qui nulla arte euitari vel corrigi poteſt, ſed eius qui ad aliquod vitium ſequitur. Vt dum primo ſenio quis valetudinarius eſt, aut ſcabie infectus, aut alio ſimili affectu, de quibus meminit Hippocrates vltimo Aphor. 3. diuexatus rectè miſſione ſanguinis adiuuatur, & hac frequenti potiùs, & moderata, quàm rara & abundanti. Verùm in his (præter eas indicationes quæ ſumuntur à morbi ſpecie, magnitudine, & aliis quæ communes ſunt cuique ætati) non ſimiliter atq; in iuuenibus æſtimanda eſt ſanguinis miſſio ampla, vel exigua, vel moderata, vel frequens, vel rara, vel mediocris: Quoniam ea quę in ſenibus rara, aut ampla erit cenſenda, in iuuenibus erit frequens, & exigua. Conferimus ſenem ſibi, aut alteri iuueni ei ſimili, non autem magnū pumilioni, aut ſanguineum exangui. In vehementi igitur morbo & inchoante, & venoſo corpore, nō erit ſuperflua detractio libræ vnius, & repetitio ad ſemilibrā à meridie, aut ſex horis poſt, ſi mali vis poſtulet, & ſanguinis vitium adſit, ſed cibato prius corpore vt conuenit. Morbos magnos eoſdem eſſe intelligimus in ſenibus, quos in iuuenibus, licet non tam frequenter hi quàm iuuenes acutiſſimis prehendantur; nec etiam metuenda eſt in iis poſtridiana repetio (ſi ingraueſcat morbus) ad parem modum ſanguinis, aut paulò maiorem, vel mino-

Sanguinis miſſio in ſenibus qualis debetur.

Collatio quo modo fieri debet in hoc.

Quantitas quæ conueniēter ſeni detrahi poteſt.

minorem,pro ratione vrgentis neceſſitatis, & venarũ tenſione,vel depreſſione. Eadẽ etiã quantitas in propoſito corpore vtiliter poteſt detrahi, ſi artuum dolor, aut renum,aut capitis,grauiter vexet; Vtilisq́; & in hac eſt iteratio, ſi corruptela exiſtat. In ſcabie malóve corporis habitu cum lãguore aut laſſitudine detrahendus eſt frequenter; & minore copia: Nec non ad præcautionem idem facere vtile eſt,modo ex dextro,modo ex ſiniſtro brachio, & tum ex hac vena,tum verò ex illa, ſæpiùs tamẽ aut ſemper ex amplioribus, & eminentioribus, quàm ex minoribus. Quater ſexiéſve in anno ſeni nõ integrè valenti, & impuri ſanguinis venã tundi neq; eſt ſuperfluum,neq; etiam ſuſpectum: homini verò bene valenti, & inculpatæ valetudinis, vt etiam iuueni,etiam ſemel ſuperfluum eſt,licet nulla in re (ſi ſemel tantùm feceris in toto ſemeſtri) damnoſum: cùm ſanguinis generatio difficilis non ſit, nec nouus veteri deterior, vt malè quidam putant, ſed melior,quod oſtendetur poſtea. Quare melius illi ſeni cõſultum eſſe credas, qui cùm ſanus minimè degat,curet vitam dicto modo cũ minore periculo, & dolore producere,renouato ſic frequenter ſanguine, quàm illi qui falſo terrore ſeductus animam, quam cum Crithia putat ſedem in ſanguine habere, & in eo viuere,imprudẽter ſinit in illo extingui & ſuffocari; ignarus ſenibus plus eſſe virium in conficiendo ſanguine(ni alimenta deſint, nam laborandum non eſt vbi fames) vtili & ſufficienti ad alendum corpus in ſingulos dies, quàm in expellendo aut corrigendo inutili, & corrupto, quo corpus non alitur, ſed grauatur, & affligitur.

Quoties in anno ſeni poſsit mitti ad præuiſionem. Sene bene habenti non eſt opus ſanguinem mitti. Sanguis recens veteri melior. Seni valetudinario neceſſaria eſt miſsio ſanguinis.

Præ-

Prægnantibus an conueniat Phlebotomia. *Cap.* III.

PRægnantibus etiam Phlebotomiam fore vtilem Celſus voluit, & ratio, & experimentum confirmant: Hipp. tamẽ, & Galenus contra. Quorum opinio ita fuit olim animis Medicorum inſita, & permultis etiamnum hæret, vt dictas mulieres grauiſſimis & acutiſſimis morbis implexas non audeant itẽ opportuna nec conuenienti Phlebotomia adiuuare, ſed inanibus auxiliis eludere. Extant nobis innumera exempla illuſtria, quorum vnum recens, & egregium exponam. Hoc menſe Decembri dum in Anglia eſſem cum ſereniſſimo Duce Andiũ, & nobiliſſima mulier Dª Drury ſeptimeſtri fœtu grauida, & febre aſſidua tertianæ finitima afficeretur, cum magnis & perpetuis doloribus in ventre inferiore, & ad iecoris regionem, ictero fœdiſſima, & deſcenſu infantis ad pubem: Sereniſſima Regina quę illam magnopere diligit, me, pręſente ſereniſſimo Duce, benignè rogauit, vt illam vellem inuiſere, dixitq; putare ſe illi cõuenire poſſe ſanguinis miſſionem: Quare me rogat, ſi id videã illi expedire, vt illi quã primùm perſuadeam. Accedo ad ægrotantem ætatis circiter annorum viginti octo, quàm grauiſſimè lamentantem & propoſitis morbis et ſymptomatibus affectam reperio, vrinas habentem denſiſſimas, & incẽſiſſimas, præterea nihil expectantem in ſingula temporis momenta præter abortum, narratque illa mihi, ſe à duobus ferè menſibus fuiſſe correptam tertiana ſimplici, quæ degenerauerat in duplicem, mox in aſſiduam, qualem videbam, ſed alternis interim diebus exacerbationes habentem graues luci, no-

Error veterum.

Hiſtoria Dominæ Drury.

ĉte grauiſſimas cum lancinantibus doloribus & perpetuis ferè vigiliis, niſi ſub auroram qua aliquid ſomni capiebat, non blandi, ſed vtcunque vires laboribus fractas colligentis: rogo ab illa quid in eius curatione antea fuerit præſtitum: purgationes reſpondit aliquando fuiſſe datas, à quibus non modo nullam opem ſenſerat, ſed damnum; venæ ſectionem verò fuiſſe quidem primis diebus propoſitam ab eruditiſſimo viro Domino Beleo, ſereniſſimæ Reginæ Medico, (qui illam in principio cum altero Medico tractabat) ſed non celebratam, quoniam alterum Medicum videret nō ex animo, ſed trepidè in Belei ſententiam deſcendere, audiebatque non medicos modò, ſed alios ferè omnes dicentes id eſſe grauidis pernitioſiſſimum. Quare illa perterrita non ſtatim primo die conſentit ad faciendum: Verum nunquam poſt, vllam ei fuiſſe mentionem factam abſente Beleo, qui Reginam erat ſecutus in oppidū Richmont: Hîc ego nullū ei præſentius remediū eſſe poſſe dico hoc ipſo, & ſui, & fœtus cauſa: Veruntamen fœtus, incertum eſſe an ſeruari poſſet, cùm eum iam ad pubē, & os matricis, à biduo deſcendiſſe nuntiaret. Interim tamen ſi abortus accideret, non euenturum occaſione miſſionis ſanguinis, ſed mali vrgentis. Conuiuet illa meæ ſententiæ, dicitque, Dominam Staforti eius matrem, quæ ſemper Reginam inſequitur, Reginæ iuſſu hoc ipſum auxilium illi ſæpius propoſuiſſe. Tunc ego conſtantiùs dico, in hac morbi ſpecie, grauitate, contumacia, corporis habitu, & ſanguinis vitio, quod in ea ſummum eſſe percipiebam, ſanguinem eſſe mittendum, verùm non confertim & vnica vice, ſed pluribus, paucis diebus; attamen me nihil præſtiturum, inconſultis Beleo

& Me-

& Medico altero qui eius curam gerebat, præſertim cùm ſimul colloquendi nobis eſſet ſatis temporis, quoniam die hac(quę erat maioris exacerbationis) nihil generoſi eſſe moliẽdum exiſtimarem. Conuenimus veſperi, Beleus prudentiſſimè ſeorſim mihi dicit, dolere ſe quod maturiùs id nõ fuerit factum, tamen nociturum nunc ſe minimè putare, ſed vix iuuaturum in hoc præcipitanti caſu: Itaque abortum aut quid deterius in matre ſi contigerit, in propoſitum auxilium nomenq; noſtrum illud caſurum, præſertim cùm Medicus alter diſſentiret, nec conſuetudo ea regione frigida eſſet huius Medicinæ, præſertim in grauidis, eoque minus, cùm iam ſeptimum menſem attingerẽt. Tum ego in medium profero & ægrotantis, & eius matris confeſſionem, quòd ſcilicet nihil minus ſperarent, quàm poſſe illam euadere inſtans periculum abortus: Præterea ægram iam id poſcere, Reginam proponere, eiuſq; matrem, & maritum, & fratrem Dominum Stafort id nobis perſuadere, tum ſuo eorum proprio nutu, tum etiam benigno Reginæ monitu: Quare nõ eſſe nobis timendum à calumnia, cùm morbum id requirere iam eorum vterque fateretur. Conſentit vterque: poſtridie eius diei hora nona matutina, cùm noctem habuiſſet laborioſiſſimam, tantumque ſub auroram tantiſper quieuiſſet, venam aperire fecimus baſilicam dextram ad vncias decẽ ſanguinis, cuius vix ſexta pars ſanguinis viſa eſt, eiusque peruſti, huic duplum pituitæ tenaciſſimæ ſuperiacebat, reliquũ totum ſerum; hic dolores euidenter miteſcunt. hora ſecunda pomeridiana iterum circiter vnciæ ſex detrahuntur priori ſimiles: nox quieta, febris mitior, fœtus altius contrahitur, & omnia in melius procedunt:

Sanguinẽ detrahũt.

Phlebotomia repetitur à prandio.

 conſu-

conſulebam ego biduum poſt, eſſe iterandam venę ſectionem, quod factum non fuit, quoniam tolerabile eſſet malum, quæ res potius mouebat id eſſe faciendum, non expectandū denuo acerbari morbum, qui vbi recruduit, ſtatuitur ad id eſſe redeundum. Quo facto, die ni fallor octauo ſeu decimo, poſt primam ſectionem, ex eodem brachio, (quoniam iecur dolebat cum tenſione) & ægra præſentaneam vtilitatem ſentiente, ſtatim illa iucundè, & ſubridés hæc mihi narrare cœpit, præſente eo Medico qui niſi coactè hęc fieri conſentiebat: Hora dimidia prius quàm appelleretis, acceſſit ad me Medicus quidam huius vrbis, qui habetur doctiſſimus, inquiens, audiui Botallum ad tę mox venturum, quo denuo tibi ſanguis detrahatur: itaque ego pietate ductus properaui ad tę ignaram periculi quod ſubitura es; cùm vt de eo te cōmonefaciam, tum etiam vt coram te, ſi placet, de hoc negotio cum Botallo conferam, fretus me illi oſtenſurum rationibus efficaciſſimis, & veterum auctoritatibus approbatiſſimis, ſanguinis miſſionem in grauidis mulieribus non eſſe vſurpandam, multoq; minus iterandam: Cui, inquit, ego reſpondi, me nolle illum tecum hac de re non ſolùm me præſente, ſed neque etiam domi meæ contendere, minuſq. etiam eum operi faciundo intereſſe. ſic illum ſtatim dimiſi: quod factum hactenus volui te celare, ne fortè (calumniæ metu) ſi hæc prius reſciſſes, ab eo deſtitiſſes, quod in meam ſalutem agendum iam animo conceperas. Cogita hîc benigne Lector, quanta fuerit hominis illius (ab altero Medico qui præſens aderat, vt intellexeram, introducti) impudentia: ex aduerſo quanta mulieris prudentia, quæ hoc auxilio ſolo, (humano ſcilicet) ſeruata eſt, adeò vt

Tertio mittitur ſanguis.

Medici cuiuſdam conſilium vltroneū.

Sanitati reſtituitur.

vno

vno menſe poſt, dum Anglia decederem, refricuerit mihi hæc verba (ſæpius etiam mihi ab illa prius dicta) ſe ſcilicet poſthac maximi facturam ſanguinis miſſionem, tum gerentem vtero, tum non gerentem, nec tam facilè in hoc ſe credituram multorũ Medicorum ambagibus. Dicamus ampliùs, præter hunc teſtem, Illuſtriſſimas & honeſtiſſimas Principes Ducem Nemorenſem, & Ducem Guiſiacam, & alias multas mulieres inferioris notæ apertiſſimè teſtari, quantum ſanguinis miſſio ſit vtile grauidis præſidium, tum ad depellẽdos morbos, tum etiam ad eos prohibendos, & fœtus conſeruandos. Sed dicet fortè hîc inuidus & ingratus aliquis, Num ideò hæc duo illuſtria exempla hîc inſeris, quaſi ipſe videri velis auctor huiuſce facti, tum in illis, tum in aliis multis? Cui reſpondebimus, quod Bleſis illuſtriſſima Domina Nemorenſis ſemel dum me ſecum cœnare coëgiſſet, & dixiſſet palam, me maximum animum adhibuiſſe mulieribus vterum gerentibus, & non paruam confidentiam Medicis in mittendo ſanguine tũ in grauidis, tum in reliquis hominibus: quam teſtationem audiens doctiſſimus ſanè Medicus, qui etiam ſimul cœnabat, ſtatim dixit, non eſſe nouum, ſanguinem mittere in prægnantibus, ſed vetus. Cui illa ſtatim reſpondit: Dicite quod lubet, ſit ita antiquum vt placet, ſed conſtat omnibus in Gallia hãc frequentem ſanguinis miſſionem qua nunc vtimini, & quæ à decennio & amplius in Botallo à multis Medicis iniuſtè vituperabatur, à Botallo emanaſſe. Quam item reſponſionem Dux Guiſſiaca ſe ſæpius feciſſe multis Medicis, qui idẽ quod prior, dicebant, mihi faſſa eſt. Si ergo non ſemper fuimus auctores, aut perpetuo non interfuimus, dum illis

Domina Nemorẽſis & Domina Guiſiaca.

vena

vena ſecaretur, cælabunt & auctores quantum libuerit: attamen adiuuiſſe nos illos in hac maximè iam ab annis quindecim aut exemplis, ſiue experimentis, aut ſermone, aut ſcripto certò ſcimus. Redeamus ad rem, dicentes de grauidis mulieribus adiuuandis miſſione ſanguinis, ſi cum iis quæ non ſunt, aut cum ſemetipſis non grauidis conferātur.

Grauidis magis neceſſaria quam non grauidis.

Quod diximus de ſenibus collatis ad iuuenes, nēpe illam ſenibus eſſe magis & neceſſariam, & vtilem quàm iuuenibus: Ita dicimus grauidas plus egere hoc præſidio non grauidis: quoniam in his duntaxat timendum eſt à noxa quæ primo contingit à febre, vel alui fluore, vel alio quouis affectu: in illis verò etiam ab ea quæ ſæpè ſuccedit, nempe ab abortu, qui plerunq; affectus aduehit grauiores noxas prioribus. Sed inexpertus reſpondebis forſan, in ipſo auxilio plus videri periculi, quàm in morbo, quem curandum illo proponimus, cùm ſit ab Hippocrate dictum, & à Galeno confirmatum, venæ ſectionem in grauidis abortum facere; non autem id dixiſſe de febribus, niſi de maximis, & ardētibus, nec de alio quopiam morbo, ſi tenaſmum & dyſenteriā excipias. hîc dicemus, ſi velis ad vnguem Hippocratis & Galeni verba ſeruare, (quæ ſingula non ita ſunt dicta, parcant ſi placet qui à verò declinantes aliter ſentiunt) vt contrarietatem in ſe nullam præ ſe ferant; ſemper eorum ſenſum primum eſſe tibi ſequendum, & ſuſtinendum quæ ſunt veriora, aut ſaltem probabiliora apparēt. Credere igitur iis prius, & magis debes Hippocratis & omnium philoſophorum ſententiis dicentibus, effectum nullum remoueri, niſi ablata cauſa, contraria contrariis curari, & morbos qui ex plenitudine vel ſuperfluo aliquo fiunt (ſi vis particulariùs dici) euacua-

Hippocratis & Galeni ſententia non ſemper vacāt contrarietate.

euacuatione curari. His igitur ſi ſentias eſſe credẽdum, nec temerè etiam deſpicias illud Hippocratis dictum, Medicum non oportere tam eſſe intẽtum probabili ratiocinationi, quàm exercitationi cum ratione: Intelliges certę falſum illũ eſſe Hipp. aphoriſmum: Vtero gerenti vena ſecta, &c. Poſſum ego equidem hoc teſtari, me pluribus prægnantibus, & ſolum, & aliis Medicis interuenietibus, feciſſe venam aperire aut ægrotantibus, aut ægrotare timentibus, nullam tamen ex iis aut feciſſe abortum aut periiſſe, aut iniuriam aliã paſſam fuiſſe. Imò vnam noſco, cui vndecies fuit vena ſecta dum vtero gereret, & vix vnquam minus libra vna ſanguinis, ſæpe verò plus vnciis quindecim, cuius natus quinquennis fortiſſimus omnium fratrum & ſororum, qui illum præceſſerunt, qui quatuor ſunt numero, quorum item ille imbecillior eſt, in cuius geſtatione minus ſanguinis fuit matri detractum. Noſcimus & alias multas, quibus quater, quinquieſque fuit miſſus, non ſolùm ſine noxa, ſed cum magna vtilitate: Ex aduerſo multas quæ vi morbi, & alias quæ ab aſſumpto medicamento purgante, vt morbos vitarent, perſuadentibus Medicis, quæ (nulla præcedente ſanguinis miſſione) miſerrimè fœtus eiecerunt. Vnde & ratione confirmante, vt mox oſtendemus, & vſu comprobante, nõ ſolùm eſt vtilis ſanguinis miſſio grauidis & iis magis neceſſaria, ſed longè etiam vtilior & tutior purgatione. Verùm hæ tibi cautiones ſunt adhibendæ, ſi vitare calumniam ſtudes, vt in grauiter ægrotante id non efficias, non ſignificato priùs & ægro, & affinibus periculo imminenti à morbo: ex quo poteſt contingere vt tam malè ſit fœtus affectus, vt eo die vel poſtridie, à quo ſanguinem miſeris, abortus fiat. Veluti

Aphor. falſus.

Prægnãti cuidam ſanguis vndecies miſſus.

Multæ fœtus e miſerunt ſine Phlebotomia.

luti ſimilitudine comprehendi poteſt in fructibus arborum vento agitatis: quorum aliqui paulò tenacius hærentes nō flante vento, ſed poſtridie & tempore tranquillo decidunt. Verùm non tranquillitas criminanda eſt, ſed pridianus flatus, aut agitatio aliunde orta. Sic in his non venæ ſectio, ſi ſit moderata, ſed præcedens, aut item ſequens, aut perſiſtens morbi acerbitas, quæ vt dixi ſæpiſſimè per ſe abortus molitur: neque eſt ea etiam valde timidis & repugnantibus intenſius perſuadenda, præſertiā ſi inſigni aliquo morbo detineantur, quoniam his dum inuitè trahuntur, præter eum laborem quem habent ex morbo, accedit alius ex metu & ſuſpicione remedij, vnde aut animo concidāt, prius quàm ſcalpello attingantur, aut momento poſt, aut etiam, (quamuis deliquio non capiātur) vbi aperta vena eſt, protinus curant hanc concludi ante tēpus. Vnde fit vt ex hac parum aut nihil proficias, & calumnię inſigni te ſubiicias. quoniam quicquid ſiniſtri in ea toto geſtationis curſu inciderit, ſcito relatum iri in idipſum quod inuita ægra, aut contentioſo Medico, aut aſſidētibus fuerit vſurpatum: Vt quidā Medicus (cuius anima gaudeat in cælo) qui, vituperabat eſum peponum, dum veris tēpore decumberet ex podagra, quam non erat paſſus à ſexennio, mihi, & aliis multis dicebat non poſſe ſe imaginari aliam cauſam motricem redeuntis affectus, niſi peponem quē ſuſpectè ederat, de menſe Auguſto præcedente. Certè hæc ſuſpicio in inſontem incidebat, vt in medicina ſæpe fit, & mali & boni. Ergo quia nunquā non fuit propenſius multorum hominum ingenium in vrenda iniqua calumnia, quàm in referenda iuſta gratia: ideo magna cautione in iis procedendū eſt, præſertim circa il-

Redditio ſimilitudinis.

ea illuſtria ſubiecta. Cæterùm non ſolùm vtilis eſt in magnis prægnantium morbis ſanguinis miſſio, ſed & vtilior ad prohibendum ne magni fiant, cum rariſſimè magnus morbus ſponte fiat, qui ab exiguis non oriatur initiis, quibus longè facilius reſiſtitur (iuxta illud Hippocratis, circa principia, & fines omnia ſunt imbecilliora) quàm vbi altius radices egerũt, & fortiores ſunt facti, quoniam nunquam morbus increſcit, quin tantundem virium corporis deiiciat, & vice verſa, quanto corporis vires inualeſcunt, tantò & morbi extenuantur. Quare quo citius occurritur morbis ſiue ægrotantibus, eò etiam celerius hi adiuuantur & illi expelluntur. Quæ res etſi nõ peculiariter dicẽda ſit de grauidis, ſed de omnibus corporibus & morbis, magis tamen in his conuenit, quoniã promptius hæ in periculum trahuntur, tum ex primis morbis, tum ex abortu, quo periculo aliæ vacant. Res ita per ſe clara eſt, vt vlla demonſtratione egere minimè videatur: cùm dubium non ſit, imbecilliorem eſſe grauidam non grauida: & quo quis fuerit imbecillior, eò etiam magis omnibus morborum generibus patere, & faciliùs in vitæ diſcrimina rapi, & ægriùs etiã ſuccurri; maturius igitur & tutioribus auxiliis hæ ſuccurrendæ, & ſuſtinendæ ſunt quàm illæ. Quare vtilior, & magis neceſſaria his ſit ſanguinis miſſio quàm illis, quoniam per hanc cauſa morborũ, quibus prægnantes, imò corpora omnia afficiũtur facilius, celerius, & benignius detrahatur, & reuocetur, quàm vllo alio auxilio. Quibus quæſo morbis patent hæ? num eiſdemmet, quibus patebant ante imprægnationem, amplius abortui & his affectibus abortum ſequentibus? at qui ſunt & illi, & hi? ſunt ne febres, dolores, alui fluores, abſceſſus, et alia

Principiis obſta.

Grauidæ quibus morbis ſubiiciantur.

id ge-

id genus? quæ, (ſi rectè cuncta examines) intelliges fieri & excitari, & increſcere ex ea materia quæ in venis eſt, aut per venas defertur: & ſi aliter cẽſeas; crede te, non me errare. Sed miraberis hãc noſtram ſententiam, & maximè quòd & alui fluores adducam: & rogabis fortè, num id omne quod eo excernitur, è venis effundi velim. Vt ſtulti certè eſſet hoc inferre, ita profectò & imperiti artificis eſt, non intelligere maximam partem contumacium fluxionum alui, cauſam habere ex ea materia quæ in venis eſt, non ex alia, vt mox oſtendemus. At mirabe-ris ne magis ſi hanc eandem materiam quæ in venoſo genere eſt; cauſabor vt auctorẽ vomitionum quibus prægnantes vrgeri ſolent, non eam quę vomitu excernitur, licet ſtatim quodammodo leuentur ab eo vomitu. eſt tamen hæc ipſa. oſtendit autem curatio, cùm hæ nullo tam præſentaneo remedio tollantur maximè quàm miſſione ſanguinis, vt teſtari poſſunt Domina Chaſtellier, & Damicella Blanquet, & aliæ aliquot. Sed rationẽ poſces; & iure: quę meo quidem iudicio hęc eſt, quòd fœtus menſtruus tam eſt exiguus, vt recens eiectus vix accedat ad põdus drachmę, ſeu coronati vnius; (quamuis integerrimè ſit formatus, vt oſtendimus multis, & oſtendere item poſſumus roganti) bimeſtris autem vix attingat, vel ſuperet ſex drachmas; & trimeſtris vncias tres vel quatuor; quæ corporis exiguitas menſtruum ſanguinem conſumere minimè poteſt. Reliquum eſt igitur vt redundet in corpore, & in genere venoſo, & iuxta iecur, & in his etiam venis, quarum officium eſt à ventriculo, & inteſtinis attrahere quòd chyloſum eſt. quã attractionem cum minimè vt par eſt, propter eã redundantiam qua opprimuntur, præſtare poſſint,

Vomitionibus moleſtis ſanguinis miſſio.

Fœtus mẽſtruus cuius ſit magnitudinis & ponderis.

reli-

reliquũ eſt iecur opprimi copia ſanguinis, & ventriculum copia ſuperfluitatum, vnde nauſea ſequatur: adeò vt curatio poſterioris noxæ petenda ſit ab eius exordio, non aliunde, id autem eſt quod in venis abundat, à venis ergo eliciendum eſt, & cùm quicquid eſt in venis contentum, & liquidum à qualibet vena educi poſſit, ſed non vtiliter & commodè ex ſingula. Ideo ſemper euacuatio ab ea fieri debet, quæ artis vſu cognita eſt aptiſſima. Ea autem eſt in propoſito negotio, quæ in brachij flexu reperitur ampliſſima, & ſede infima vel media, & ex dextro brachio magis, quamuis etiam ex ſiniſtro ferè ſit æquè vtilis. Quare ſi crebrius ad hanc redeundum eſt, nec quicquam particulariùs ad ſe reuocet intentionem, etiam ex ſiniſtro euacuatio molienda eſt. Modum enim in his ſumimus ex habitu corporis, & venarum plenitudine, & conſuetudine, & aëris temperie, & aliis medico prudenti conſiderandis. In muliere mediæ habitudinis & veris vel autumni tempore ad præcautionem excedens quantitas non eſt vnciarũ decem vel etiam duodecim, ſi venę tumeant, repetēda ſemel atque iterũ, ſi ægritudo ſit, aut eo die, aut poſt, prout vis ipſa morbi indicabit: fortè etiam & purgandum, ſed id periculoſius eſt, quàm ſanguinem mittere. Aude igitur potius in grauidis (dum res poſtulat, & vires valent) ad hoc auxilium confugere, quàm ad illud & celerius quã tardius, nec crede vllo tempore impręgnationis eſſe interdicendum, vt quidam putant, freti illa Hippocratis ſententia, gerentes vtero ſunt medicandæ, à quarto menſe in ſeptimum, à iuniore verò & ſeniore fœtu verendæ ſunt. Cuius rei cauſam commentatores omnes " ad Galeni imitationẽ dicunt tutius eo intermedio "

Vnde ſanguis detrahendus.

Quãtitas ſanguinis detrahẽdi.

Quolibet tempore impragnationis poteſt mitti ſanguis.

tempore commoueri poſſe corpora prægnantium, quoniam initio ſua temeritate, & poſtea ſua grauitate & facilitate decidendi, & alimenti defectu minore etiam negotio abigantur. quæ ratio ſi vera eſt, (vt aliquo modo eſt) tam etiam & magis eſt conſideranda de cauſa mouente, & alterante, quæ intus infantem aut matrem, aut vtrunque vrget, quàm de eo quod faciendum eſt in eius auxilium. Quare ita vt non laudo ſanguinem mitti nulla re inuitante, ita nec laudo cauſam nocentem tempeſtiuè non demi dum poteſt bene, cùm ſæpe plus adſit periculi ex hac in corpore perſiſtente, & increſcẽte, quàm ex aliquot vnciis ſanguinis detractis nulla, neceſſitate vrgente: quoniam perpetua eſt vis ſanguificandi in iecore cùm adeſt materia, vt patet in lactantibus mulieribus. Sed dicunt aliqui. Cùm natura nil temere neque ſuperfluum ſoleat efficere, rationi conſonum eſt, non parem vim exiſtere ſanguinis efficiendi in iecore prægnantis, & lactantis; ſicuti etiam rationabile eſt, minorem adhuc eſſe in ea quæ vterum non gerit, quum hæc neque intus neque foris habeat nutriendum puerum, neque etiam parem in mare, & in fœmina propter eandem mẽt rationem. Certè ratio hæc veritatis habet apparentiam, ſed tamen veram non eſſe per hæc intelliges. Sciebat quidem natura neque viris, neque fœminis fœtum non habentibus, tanto eſſe opus ſanguine, quanto aliis; attamen parem vtrique dedit ſanguinis efficiendi vim, freta huius redundãtiam facilius paruo momento poſſe demi, quàm repente ſummam inopiam crebro inopinatè contingentem corrigi. Cui inopiæ tam viri, quàm mulieres, & tam grauidæ, quàm nõ grauidę ſunt ſubditę. Quis non eſt ſubditus recipiendis vul-

Sanguis non mittendus ſine cauſa conueniẽti.

Obiectio.

Solutio.

dis vulneribus, & venarum apertionibus, vnde illicet ſumma ſanguinis copia vſque ad animam effundatur? ad hoc itaque magis natura proſpexit, cui neque ipſa, neque ars poterat alio modo, quàm dicto ſuccurrere, quàm ad illud cui & ipſa apertis vteri, aut narium aut ani venis, & ars apertis aliis ad cutem apparentibus illico poterat occurrere. Quàm autem facilè ſanguis multus repente amiſſus regignatur, is intelliget, qui inſignes ſanguinis effuſiones notauerit ſinè patientium interitu, quarum nos multas obſeruauimus, vt dicemus alibi. Verùm cùm tanta ſit Hipp. authoritas, vt optimo iure inſtar oraculi in medicina habeatur, non nobis eſt ab hoc negotio in quo prorſus ab eius ſententia recedimus, abeundum ſine examine, an ſcilicet ea ſententia Hippocratis fuerit, & ſi fuerit, quo modo tam clarè experimentis artis rationi cōſentaneis redarguatur. Certè non facilem nodum explicandum ſubimus, ſed nitemur interim tanti authoris veræ artis medicæ parentis famam, & laudem ſuſtinere. fuiſſe igitur aphoriſmum illum Hippocratis credi poteſt, duplici hoc argumento; tum quòd ſic eſſe habeatur à Galeno, & aliis omnibus, ni fallor, qui de illo aliquid ſcripſerunt: tum quòd in illius reliquis genuinis operibus nil reperiatur (ſi bene memini) quod ab eo diſſentiat. ſcripſiſſe ergo illum aliquid particulare à veritate alienum, humanū eſt, & præcipuè in medicina, quam dixit nullo modo poſſe eſſe ſtatam, neque certam: & maximè quod eius tēpore tabulis potius quàm methodo (vt ex Plinio licet videre) & experimentis potius quàm ratione (ſi ipſum Hippoc. excipias) ars diſceretur, & tractaretur. At quis neſcit omnia eſſe ſuis initiis difficilia, eoque magis quo res ipſa

Hippocratē excuſat.

Hippoc. Medicinæ pater.

Medicina non eſt certa.

per ſe difficilis eſt, ſed medendi facultate (ipſomet Hippoc. fatente) quid difficilius, & obſcurius, pręſertim viro integerrimo, qui, alienæ vitæ diſpẽdio, nouis experimẽtis vti contra veterũ præcepta non audet? Credendum eſt itaque eum hunc aphoriſmum (vt etiam & multos alios) accepiſſe ab auo ſuo Hippoc. medico, & aliis qui eum anteceſſerant, nec auſum fuiſſe periclitari in experiundo contrario, ne ſi quid contra eius votum contigiſſet, ſycophantis (à quibus iam ſæpe læſus fuerat, & qui nullo tempore non inuigilant in bonorum maledicentiam) nouam ſui operis calumniandi anſam dediſſet. Non fuiſſe autem illius tempore tam tritam venæ ſectionem atque Galeni ſeculo, ex Hippoc. Galeni, & aliorum veterum authorum ſcriptis colligi poteſt: ſicuti etiam neque Galeni tempore, atq; nunc Lutetię eſt, fides ex dignis ſcriptoribus petenda eſt. mirum itaque non eſt, ſi neq; Hippocrates neque Galenus, (cuius etiam opera à ſycophantis attentiùs ſpectabantur redarguendi potius cauſa quàm commendandi) propoſitæ ſententiæ veritas non fuerit cognita, ſicuti neque permultarum aliarum, quæ quamuis ex fide authorum à medicis commendentur, à nemine interim vſurpari videntur, vt varia medicamenta, variæq; ſectionum, & vſtionum ſpecies, nemine audente in iis periculo ſui nominis ſe poſteris ducem præbere. ſed prius quàm de iis finiamus, afferamus adhuc duo exẽpla fratris mei in proprias filias, quibus intelligetur quàm ſit prægnantibus vtilis, & parum formidanda copioſa phlebotomia, præſertim in morbis acutis, & periculoſis. ſcripſit igitur ille ad me, biennium agitur, duabus eius natis vtero gerentibus, & febre ardente laborantibus

Hiſtoria tres neptũ Botalli.

cum

cum grauiſſimis doloribus renum & capitis detraxiſſe vtrique libras tres ſanguinis primo die, & tantundem poſtridie, nempe duas manè, & vnam à meridie, vnde quarto finitus eſt morbus, ſine vlla fœtus & matris iniuria. ad quam euacuationem moliendã (quam in aliis multis vtiliter vſurpauit) impulit multarum mulierum eo tempore abortus, & interitus, quibus ſanguis parcius mittebatur; ſcribẽs amplius ad me hæc verba: Verùm in hac forma mittẽdi ſanguinis morbi tantũ principio facienda, non eſt dandũ obliuioni alere corpus horis interpoſitis, ſaltem iuſculis & ſorbilibus epulis, alioquin vires concidunt. Iam pergamus ad alia, ad quæ etiam maior medicorum pars in ægrorum perniciẽ offendit, nẽpe ad alui fluorem.

In alui fluore conferre ſanguinis miſsionem. CAPVT IIII.

SI cuipiam ſanguinem auferre confert, inquit Hippoc., ventrem confirmare oportet, & ita auferre, quo loco Galenus ait, fluente aluo ſanguinem non detrahes. nam ſi poſt detractionem perſeuerat fluor, virtutẽ proſternit. quam Hippocratis poſitionem iterum Galenus his verbis confirmat. Si cum alui profluuio febris acceſſerit, alia euacuatione non eſt opus; verùm ipſa per ſe ſufficit, etiam ſi non ſit pro multitudinis ratione. quicunque verò ab iis tanquam maiori euacuatione egentibus, vel ſanguinem ducere, vel ventrem mouere auſi ſunt, in grauiora pericula ægros præcipitauerunt. Certè hæc ſententia tanti eſt momenti, quanti vlla alia totius medicinæ: cùm alui fluor omnibus ætatibus anni temporibus, & regionibus contingat;

Contra Galenum.

modoque per ſe eueniat, & modò aliis affectibus complicetur, ſitque vitium, quod dum ſolum eſt, breui vires corporis cõſumit, & alteri adiunctum breuius. Quare manifeſtum ſit, penes dictæ poſitionis falſitatem aut veritatem plurimorum hominum mortem aut ſalutem conſiſtere. quæ cauſa me mouet circa eam paulo prolixiùs inſiſtere. Profecto cùm Galeni ingenium & perſpicaciam expendo, non poſſum non ſatis mirari, quo modo hac in re ſit lapſus, tamque à veritate receſſerit, cùm tam eruditè de morbis omnibus, & præſertim de iis qui ab intemperie oriuntur, aduerſum errata veterum diſputauerit. Rogo, æqui lectores, hæc pauca ſine liuore, ſineq. vllo animi affectu præter quàm veritatis expendite: Quis inficiabitur inteſtina eſſe eiuſdẽ naturæ cuius eſt ventriculus, cui illa continuantur? At ſi ventriculus (vt Gal. latiſſimè & eruditiſſimè docet 7. methodi) omnibus intemperiebus patet, cur & inteſtina ipſa eiſdem patere minimè conuenit? nam cauſa nulla eſt cur illis debeatur immunitas, quæ principibus partibus eſt denegata. Vexatur cerebrum, cor, iecur, ventriculus, lien, vterus, veſica, denique omnis pars corporis modò calida, modò frigida, modò humida, & modò ſicca, modò multipliciter ex iis compoſita intemperie; & inteſtina ab iis intacta inuiolataque manebunt? ſtupidi ſanè animi eſſet id credere: nec id Galenũ latuit, licet in hoc particulari conſilio imitatione etiam, vt in præcedente, ſit lapſus à recta via. ergo ſi ab iis inteſtina patiũtur, reliquum eſt ſymptomata cuiuſque affectionis ſuam conſequi affectionem. At inter ſymptomata affectuum omnium maximè cõmune eſt functionis vitium: quæ eſt igitur inteſtinorum functio? multiplex: vt

Gal. eruditiſsimè ſcripſit de morbis ex intẽperie.

Inteſtina omnia omnibus intemperiebus patẽt.

Cuiuſque intemperiei ſua ſunt ſymptomata.

aliarum

aliarũ partiũ, puta attrahẽdi, retinendi, coquendi, & expellendi: has igitur functiones omnes lædi in inteſtinis neceſſum eſt, à quacunque intemperie fuerint diuexata, & quę plus minúſue pro ratione magnitudinis ſuſcepti vitij, & interdum vnam magis, aliam verò minus: ideoque ſi retentricem inteſtinorum facultatem labefactari cõtingit à calida intemperie (quod frequentius euenit quàm à frigida) quid prohibet quominus huic affectui occurramus ſanguinis miſſione, veluti ei quæ à ſimili cauſa in alia corporis parte contigerit. Caréntne venis inteſtina per quas ſubiiciãtur humorum decurſui? patiuntúrne & illa inflammationes, gangrænas, & extinctiones ab humorum fluxu? ſcaténtne æſtuoſis, & vellicantibus vlceribus; acerbiſne doloribus affliguntur dum dyſenteria exercentur? ſed licet per hæc ſatis ſuperque oſtendiſſe videamur ſanguinis miſſionem iniuria fuiſſe à Galeno in totum abdicatam in curatione fluxus alui: non recuſabimus tamen quaſi per tranſennam eius argumento quo putabat ſenſum ſuę orationis confirmaſſe, reſpõdere: quod eſt, ſi à miſſione ſanguinis vel purgatione aluus non cohibeatur, vires corporis ab iis proſterni. Certè in controuerſia id poni non debet, quòd perſeuerãte fluxu vires concidant, eoque magis ſi ſuperuacuè ſanguis detractus, aut adhibita purgatio fuerit. Sed quæſo num hoc peculiare eſt huic affectui? num & febris id facit? num dolor quilibet inſignis? Non, dices, tam facile, cùm per hæc in quibus nulla inſignis euacuatio cernitur, non tam celeriter vires exhauriuntur, quàm per alui fluorem. At quid in ſanguinis fluxu è naribus, vel vtero, vel hæmorrhoïdibus, vel pulmone, vel ventriculo, vel demum à quauis

Inteſtina quibus ſint iuuanda remedijs.

Refellit Galeni argumentum.

corporis parte, in quorum curatione ſanguis mitti iubetur, non tantùm à peritis, ſed à vulgaribus medicis? Dices in iis tantum concedi ſanguinis miſſionem reuulſiuam, qua exiguus modus detrahitur, vt ſcilicet in aduerſa parte parata via ſanguini qui in motu eſt, deſinat fluere, qua cœpit. Hac ipſa ratione & nos dicimus ex brachiis eſſe mittendum ſanguinem in alui fluore concitato à calida intemperie, quæ nunquam non habet humoris affluxum comitem, quo hinc aliunde parato exitu, & eo ex parte detracto deſinat reliquum currere & grauare partem, quam obſidere cœperat. Itaque eo partim diminuto, & in aliam partem reuocato, æquum eſt intemperiem quæ fluoris cauſa erat, leuiorem fieri: qua extenuata neceſſe eſt ſimul cum ea inclinari, & quod ab eadem cauſa afficiebatur, ſuperfluam ſcilicet alui deiectionem. Sed iam ſatis videmur rationibus non parum efficacibus cõcertaſſe: quas ſi ſecundis & rationabilib. experimentis confirmare valeamus, operæ pretium (arbitror) in hoc negotio præſtitiſſe cenſebimur, eo quòd medici rationes vſum comprobantes probabilitate potius, & coniectura artificiali quàm neceſſitate concludant. Ideo hæ potius exemplis, & artis vſibus, qui non caſu ſed conſilio, & ratione feliciter ſucceſſerint, confirmandæ veniunt, quàm longioribus verborũ demonſtrationibus. Logicum enim axioma eſt, ad vniuerſalem poſitionem euertendam ſufficere vnum ſingulare in contrarium obiicere: At nos non vnico ſingulari ſeu vno exemplo erimus contenti, ſed plura afferemus in medium. Idque non ea ratione duntaxat, vt euertamus Hipp. & Galeni poſitionem illam vniuerſalem, ſed vt exemplorum pluralitate trepidantium quorũdam medicorum

Ratio experimẽtis eſt confirmanda.

medicorum animos faciliùs confirmemus. exordiar itaque in iis recitandis, à paulo vetuſtioribus, ſed ſanè non obſcuris multis.Ílioſa, cruenta, & ramẽtoſa dyſenteria adiuncta febri cum iugi egerendi ſtimulo, & acerbitate doloris iam per menſem fere integrum, Polemarchum Brixiacum adeo afflixerat, vt de eius vita parum ſpei medicis, & minus aſſidentibus ſupereſſet: ſic tamen leuatus eſt à miſſione vnciarum ſex ſanguinis ex baſilica dextra à me propoſita, & à clairſſimis olim viris & primariis Regis, & Reginæ medicis, I. Capella, & Honorato Caſtellano, accepta, & à nonnullis aliis improbata, vt poſt opem diuinam, quæ humanis remediis ſemper eſt præferenda, præſentaneum & ſolenne auxilium etiam ab iis medicis qui alterius erãt opinionis, fuerit iudicatum: cùm ipſomet die noxæ omnes quæ antea nihil remiſſi patiebãtur, ſic euidenter inclinare cœperint, vt breui priſtinæ valetudini fuerit reſtitutus. In eodem morbi genere cum tumore lienis detractus ad vncias decem ex ſplenitide mirum in modum & ad ſalutẽ profuit vxori Troillaldi Regis cubicularij. tormina item & febris tridui ſpatio grauiter extorſerant D. Caſtaneti equitem torquatum, die quarta miſſo ſanguine ad vncias decem ſic mala remiſſa ſunt, vt poſtridie in totum fuerint reſoluta. Grauiſſimè & periculoſiſſimè Reynerus Foquetus habebat à febri & ramentoſa inteſtinorum difficultate, à quibus cùm propemodum cõfectus & exhauſtus eſſet, me circiter diem vigeſimum à decubitu accerſiri iubet; quem cùm ſæpe medicus alius inutiliter rheo purgaſſet, detractus ſanguis ad vncias decem (quod factum ſtatim prior medicus qui de ægrotantis vita parum ſperabat in aures imperiti vulgi & affi-

Polemarchus Brixiacus.

Vxor Troillaldi.

D. Caſtaneti.

Foquetus

nium vituperare cœpit) tam euidenter adiuuit, vt & ipſe cubans, & eius frater & aſſidens mulier, qui de ſalute funditus deſperabāt, in firmam ſpem valetudinis redierint. hunc biduū poſt miſſum ſanguinem cùm omnino dyſenteria reſoluta nō eſſet, viribus tamen paulo firmioribus factis purgauimus ſena, & ſyrupo roſarū pallidarum, quod medicamentum reſiduum mali ſubduxit. Non tam diuturno malo fuit agitatus famulus à coquina

Coquus D. Saluij. D. Saluij: ſed certè nō minus periculoſo. prehenderat hunc primò febris acerbiſſima, poſtridiè inſignis dyſenteria non remiſſa tamē febri: ad quem vocatus ſub veſperum, cùm viderem maximum impendere periculum, à virium lapſu, ſi in diem ſequentem efficax, & requiſitum remedium produxiſſem, illicò ex dextra baſilica detrahi iuſſi circiter vncias quindecim ſanguinis, ex quo nox trāquillior fuit: poſtridie verò vtrunque vitium reſolutum. Is, iuuenis erat, firmus, venoſus, & ſanguine refertus, ex eorum numero & hominum genere qui abundè, & impermixtū ſingulis horis merum hauriunt. Mirum itē inuentum præſidium in

D. Eſſartium. Domino Eſſartium, quē lōga & valida febris cum alui fluore modò lienterico, modò dyſenterico, modò alterius generis, modò mixto iam ad extremum fere marcorem detruſerat. Ad cuius curationem vocatus, & tota hiſtoria morbi mihi ab vno medicorum, qui illius curam gerebat enarrata, auditaque eiuſdem medici ſententia (quam communem ſe habere dicebat, cum altero qui curationi iugiter interfuerat) quod parum ſperarēt de ægrotante, cùm per eos omnia artis auxilia in illo inutiliter fuiſſent vſurpata: videlicet frequens purgatio ex rheo; nam id videtur multis medicis horum morbo-

morborum vnicum aſylum, quod niſi morbum tollat, inania ducunt reliqua, vrinam mouentia, adſtringentes fotus litus, & reliqua id genus; in quorum ſeriem cùm minimè enumerata eſſet ſanguinis miſſio (quæ certè inter omnia remedia primas obtinet) protinus illam propoſui. Id ille miratus remedij nouitatẽ ſtatim profluentem aluum, cibi faſtidium, virium imbecillitatem, extremam corporis maciem, tabidam febrim, & deploratam quaſi valetudinis ſpem, coram attulit; quorum omnium cùm ſingulum per ſe tale ſubſidium non poſceret (vt ille dicebat) imò vt aduerſum repudiaret, eo magis eſſe impugnandum, & fugiẽdum, cùm omnia ſimul in extenuatiſſimo corpore ſint coniuncta, vixque alterum medicum in meam ſententiam deſcenſurum. his à me auditis, & rationibus in contrarium adductis, ſine controuerſia ille acquieſcere viſus eſt. tunditur vena baſilica dextra nobis pręſentibus ad vncias circiter nouem ſanguinis putridiſſimi: quo facto, quia in exercitu Rupellenſi eramus; vbi hominem præ loci diſtantia videre niſi raro mihi licebat, ſignificaui tantam viſcerum & totius corporis intemperiem & ſanguinis labem, quæ ſumma erat, vnica hac detractione poſſe quidem minui, ſed non reſolui, aut aboleri, ideoque in rem fore, vt poſt quatuor aut ſex dies ad id præſidium denuo confugeret, verùm ex altero brachio: iterumque poſt dies alios octo aut decem ex dextro, ſi ex hac prima & ſecunda miſſione aliquid opis ſenſiſſet. quod ille fieri voluit inuitis medicis, qui eius curam gerebant, monitus ſcilicet à me prius, inde à fructu primæ miſſionis, qui fuit eximius. Sic ille poſt paucos dies morbo penitus liberatus eſt. eadem morborum

Secatur vena.

genera,

Famulus præfecti Miſſardi. genera, nempe febris, & profuſa aluus tam ſua vetuſtate, quàm vehementia iam penè oſſa carne denudauerant famulo præfecti Miſſardi in dicta obſidione, quē miſſione ſanguinis ter ad vncias octo repetita & bis purgato corpore ex ſena & ſyrupo roſaceo laxante ſanitati reſtituimus. Synochæ putridę acceſſit alui proluuies laborioſiſſima ad diem decimum, quæ modò in diarrhœæ, modò in lienteriæ ſpeciem, febre non remittente, Ioannē Desratz aſſeclam meum peſſimè torquebant. *Aſſecla Botalli.* Vtraque hæc affectio à ſanguinis miſſione bis repetita ſublata eſt, die vndecimo. prima detractio prima inuaſione febris fuit, cui poſtridie adiecimus purgationē, quam denuo ad diem octauū repetiuimus; à qua cùm nihil auxilij recipere ſed in peius labi videretur, omiſſo purgantium vſu ad ſolam phlebotomiam me conuerti, quam bis iterum in illo vſurpaui, ex vno ſcilicet & altero brachio, die vno interpoſito inter vtranque ſectionem, quarum ſingula vncias nouem ſanguinis ad minimum capiebat. Itaque ab harum prima magnopere omnis noxa in eo repreſſa eſt: à ſecunda penitus ſublata. Eodem ſubſidio adiutus eſt famulus œconomi D. Saluij, quem lienteria non exigua dierum octo extorſerat, *Famulus D. Saluij.* à qua manifeſtè releuari viſus eſt miſſo ſanguine, & poſtridie liberatus ab aſſumpto ſenæ decocto cum momento infuſionis rhei. Non minoris efficacię comperta fuit, dum Rupellę obſiderentur, in D. Andrea Birago fœtidiſſima lienteria, *D. Andreas Biragus.* quæ grauiſſimæ & ardentiſſimę febri ſuperuenerat ſine vlla febris inclinatione, cuius affectus & febris ipſius cauſa venam iam ante fluorem alui inciſam, denuo reſcindi voluimus cum feliciſſimo ſucceſſu. *D. Matringhenus.* Dom. Matringheno homini fere ſeptuagenario

genario diarrhœa dierũ octo ſtimulato & ſanguinis miſſionem præ ſenio reformidāti infuſum rhei nobis ab illo obnixè petitum inſtituimus: à quo cùm nullo modo fuiſſet adiutus, ſanguinis miſſioni animum applicuit, vnde ſalutem cõſecutus eſt. At quid liberauit Dõm. Greffierium, & Chattarum ſodales, & amanuenſes D. Saluij, quos dyſenterica proluuies menſis vnius iam iam confecerat, præter ſanguinis miſſionem in primo ſemel, in ſecundo bis vſurpatam? nam & his non defuit multiplex omnis generis pharmacorum vſus ab aliis medicis inſtitutus. Porrò vt horum omnium & aliorum permultorum, quos ex variis & grauibus alui profluuiis tum recentibus, tum vetuſtis, tum cũ febre, tũ ſine ea diuina gratia liberauimus, maximam illorum ſalutis cauſam in ſanguinis miſſionem referimus. Ita certè ex aduerſo multorũ aliorum interitum, quos alij medici tractabāt, ad dicti auxilij defectum referendum puto. Quorum & ſi non liceat nobis hiſtoriam adducere, licebit tamen non reticere aliquid circa eas, quod faciet ad diſciplinam, ſuppreſſo interim nomine & ægrotātium, & medicorum, quorum duo, (qui nunc cum ſuperis degunt) cùm iam per menſem integrum, & vnà cum altero medico clinico, & domeſtico, illuſtrem quendam iuuenem annorum circiter viginti octo febre aſſidua, & dyſenteria acerbiſſima laborātem, tractaſſent, procedente ſemper malo in peius, nec vnquam ſanguinem miſiſſent, mihi tandē in conſilium accito, & ſanguinis miſſionem proponenti, pertinacius hi quàm eruditius ſic obſiſtere omnibus neruis ſunt conati, ob vires langueſcentes, & ob Galeni ſententiam aduerſantem, vt de ea non præſtanda concluſerint. Ipſe non amplius redeo,

D. Greffierius.
D. Chattarus.

Hiſtoria quorundã mortuorũ ex defectu miſsionis ſanguinis.

trahit

trahit æger vitam adhuc per menſem. biduum poſt illius interitum, vnus duorum medicorum (qui ambo erant nominis non incelebris nec ætate iuuenes) cùm vnà apud quendam ęgrotantem conueniremus, ſtatim primo occurſu (quaſi piguiſſet illum non contigiſſe nobis prius occaſionem inuicem de re hac colloquẽdi, & oſtendẽdi quàm recte ab illis fui ſſet decretum de abſtinendo à ſanguinis detractione à me propoſita) infit, Obſecro Botalle, quid cenſeres inuentum fuiſſe in cadauere ęgrotantis ad quem veneras tale in domicilium, iam menſis agitur? ego ſaltem inteſtinorum eroſionem inſignem. Ille id ipſum, & amplius, nempe fere omnia inteſtina ſphacello demortua, præterea vix gutta ſanguinis viſa eſt toto corpore, pręterquam in vena magna, & adhuc in ea non multum, adeo vt id oſtenderet quàm importune ſanguis fuiſſet miſſus, qui ſuſtinuit adhuc moribundum in multos dies. Cui ego reſpondi: non nego, non potuiſſe mitti maturius, ſed & etiam dum appuli, licuiſſet potius id anceps auxilium experiri, quàm omitti. At inuẽtum fuiſſe cadauer exangue, quem medicum artem exercentem debebat hoc latere? Cùm id commune ſit omnibus his qui tabe & marcore conſumuntur etiam ſine vllo alui fluore. quid igitur fieri oportebat in hoc qui & alui fluxu (ex quo non ſolùm ea quæ per inteſtina labebantur effluebant inutiliter, ſed & ſanguis, & inteſtinorum ipſamet ſubſtantia excernebatur) & febre aſſidua, & appetentiæ ſumma deiectio, & vigiliæ, poterántne hæc octo diebus, non duobus menſibus (quod ſuſtinuit ſubiectum fortiſſimum) corpus ſanguine exhaurire? Ille, crede, inquit, celerius interiiſſet, ſi ſanguis fuiſſet miſſus, ex detracto
ſcilicet

ſcilicet alimento corpori; qua de re nos rectè monuerunt Hippoc. & Galenus. ego (quoniam ſenior me erat, & ne viderer contentioſius de re iam inutili meam ſententiam ſuſtinere, quæ illis aliquam ignominiam potuiſſet afferre) iam dico, ſinamus de mortuis loqui, & de viuis dicamus. Alter medicus, quẽ poſtridie obuiã habui, idipſummet mihi ad diuinandum propoſuit, quaſi ita inter eos fuiſſet ſtatutum, fore mihi hoc ſignificandum à primo eorum occurrente; cui id reſpondi, quod priori, qui is fuit, qui ægrè tulerat ſanguinem miſſum fuiſſe Foqueto; & alteri qui interiit, vt primus, ſed tantum dies viginti ægrotauerat, cuius inteſtina exeſa, & corrupta ſimiliter fuerunt inuenta, vt in altero mox dicto. Quæ exeſio & corruptio neceſſariò omnes graues dyſenterias ſequi ſolent. quas qui non videt fieri ab inflammationibus, & eas pro curatione non minus deſiderare ſanguinis miſſionem quàm pleuritidem (ſed certè non tam largè & confertim) ſciat ſe artis medicæ parum eruditum fore, parumque perſpicacem in exquirendis morborum quibus homines affliguntur & interficiuntur abſtruſis cauſis. Nam quemadmodum pleuritis & peripneumonia interficiunt ex corruptione pulmonum & partium thoracis inſeruientium reſpirationi ad vitam neceſſariæ, & ex communicata putredine cordi, ita hæc interficit ex corruptione, & communicatione etiam earũ partium ſine quarum integritate homo viuere nequit, nempe inteſtinorum primùm, deinde iecoris, mox per conſenſum cordis, & totius corporis; vt patet per febrem, & alia mala ſymptomata ſuccedentia. Sed ſatis ſuperque exemplorum & rationum efficacium ad hæc adduximus, quibus vel etiam medicinæ

Dyſenteriæ graues vnde fiant & quibus curentur.

dicinæ inexercitatis conſtare poſſit etiam in his affectibus ſanguinis miſſionem eſſe magis amplectendam quam veteres commendent, & medici noſtri temporis illorum exemplo faciant. Cauſam cur in hoc etiam errauerint, hi duo grauiſſimi viri, & certè totius medicinæ lumina, eandem eſſe cenſemus, quam præcedente capite diximus.

Cauſa erroris Hip. & Galeni.

Poſſe ſanguinem mitti, exanthematis, parotidibus, aut aliis criticis euacuationibus apparentibus.

CAPVT V.

Explicatis quibuſdam eorum in quibus ab Hippoc. & Galeno apertè ſanguinis miſſio improbatur, quorũ præcepta paucis aut fere nullis medicis non videbantur accepta: deſcendamus nunc ad examinãda alia, in quibus cũ dicti authores apertè hoc auxiliũ neq. improbent neq. approbent, ad illud interim potius improbandũm quàm commendandum flectuntur fere omnes poſteriores, vt in febribus dum exanthemata, aut parotides, aut alius aliquis abſceſſus erumpit, aut quiduis aliud criticè quodã modo apparet. Dicamus prius quid ſint exanthemata, & abſceſſus, & vnde ea oriantur; vt faciliùs mens noſtra percipi & confirmari ab iis valeat qui exactius naturæ officia ſcrutantur. Sunt igitur exanthemata exiguæ promitentiæ in cute, aut maculæ rubræ, vel pallidæ, vel purpureæ, vel ſubnigræ, interdum vniuerſam cutem obtegentes, interdum per eam modò denſius, modò rarius diſſeminatæ, modò latiores, modò minutiores, & modò cutis planitiem nullo modo excedentes. Abſceſſus dicitur quicquid ex defluxu materiæ tranſmiſſæ in aliquam corporis partem

Exanthemata quid

Abſceſſus quid.

aut ei

aut ei inhæret, aut tumorem excitat, vt parotides qui ſunt tumores iuxta aures, & bubones ſub alis, & in inguinibus, aut carbúculi, et id genus alia: ſub quo nomine abſceſſus, & exanthemata comprehenduntur; item & criticæ euacuationes per aluum, per vomitum, per veſicam, per vterum, per nares, per ſudores. At hi abſceſſus per emiſſionem, illi per repoſitionem dici ſolent. A quibus nullam indicationem mittendi, aut non mittendi ſanguinis ſumemus, ſed à moribus & ſymptomatis ea ſubſequentibus. Exanthematum & bubonum, & carbunculorum & ſimilium abſceſſuum, materia, eſt ſanguis corpori ſua mole, vel vitio, vel vtroque modo inutilis, quem natura iudicationis modo, certo quodam tempore corpore extrudere nititur: quod illa quandoque ſine alieno auxilio perficit, quandoq. verò oppreſſa vincitur egens ope artis. Erit igitur inutilis venæ ſectio in exanthematis, & aliis dictis abſceſſibus erumpentibus, aut paulo-pòſt dum febris, & alia mala accidentia (ſi quæ ſint) ſolui aut euidenter miteſcere videbuntur: ſignificat enim id naturæ vires eſſe morbifica cauſa ſuperiores. Quare ibi artifex animaduertere debet, ne naturæ conatus rectè inchoatos imprudenter infringat: ſi verò dicti conatus vel prorſus inutiles, vel minus parum efficaces ſint, tunc naturam oneri ſuccúbere & à cauſa morbi ſuperari ſignificatur: cui crebro in tam periculoſo certamine niſi ſuccurratur, victa iacet. Ergo quemadmodum illa non erat interpellanda dum ſe victricem oſtenderat, ita neque auxilio eſt deſtituenda, cùm aliquam medico præbet ſuæ imbecillitatis & oppreſſionis ſignificationem: quæ ſententia ab Hippocrate & Galeno multis locis lucidiſſimè fuit pronuntiata,

Parotides quid.

Abſceſſus per emiſſionem.

Abſceſſuū materia quæ.

Quādo nō mittendus ſanguis.

Quando mitti ſanguis debet.

 præſer-

præſertim iis aphoriſmis, Quæ iudicantur & iudicata ſunt integrè &c. & altero: Quæ relinquuntur in morbis &c. Dicet hîc quiſpiam qui velit non ſine aliqua ratione adhuc contendere: Ergo non ſolùm non eo die quo exanthemata erumpunt, ſed etiam neque poſtridie aliquid mouendum eſt, cùm ſæpe eueniat, vt imperfectæ criſes in plures dies protrahantur. Ad hæc dicemus certam, ſtatam, & vniuerſalem regulam his dari minimè poſſe; ſed prudentis eſſe medici, diſcernere quando primo die vel ſecundo vel tardius opitulandum naturæ ſit, vel ea ſine auxilio relinquenda: cùm ea indiga auxilij nō ſit ſi die iudicationis opus aggreſſa morbum, vt diximus, deleat, aut maximè extenuet: Contrà verò ſi aliter fiat. Adde quòd ſanguinis miſſio etiam vtilis ſit, vbi erumpentibus illis, mala vtcunque inclinantur. Adeò vt ipſe non differam ſanguinem mittere (etiamſi ante illorum aduentum fuerit aliâs miſſus) ſi lentè febrem inclinare videam: citius enim & hi ſic curantur: ita vt illi (ſi conualiturus eſt æger) & citius, & tutius. Verùm de his pluribus diſserere hîc non eſt locus; ſat enim ſit nunc nobis cum Hippocrate & Galeno dicere, iudicatoria quæ non iudicant eſſe exuperantis & peruerſi humoris naturam ad præcocem excretionem ſtimulantis indicatiuam. Indicat igitur illa tunc ſe opem poſcere, idq; vena ſecta potius quàm purgatione: Ratio enim in promptu eſt, eaque firmiſſima: Cùm in propoſitis caſibus morbi cauſa ſit in venis, non in inteſtinis recepta. Accedit ad hæc, quòd purgatio præterquàm quòd totum corpus perturbat, & impetum, & motum humoris reuocat ad principes aut internas partes, alia etiam hæc mala facit, vt ait Hippocrat. in lib. acut. quas ſyſtrophas

Obiectio.

Reſponſio.

Natura quādo non indigeat auxilio.

Purgatio erumpentibus abſceſſibus nocens.

ſyſtrophas, id eſt collectiones ſeu abſceſſus per repoſitionem appellant, diſſolui non poſſunt, ſi quis medicamento purgante aggreſſus fuerit, nam in his venæ ſectio præferenda eſt &c. Quare ea tantum ex arte datur aut in principio febris, aut dum cocti & ad excretionem parati humores ſunt: Sanguis verò (ſi morbi genus poſtulet, nec vires reclament) omni tempore mitti poteſt: Neque hic noſter conceptus de corpore euacuando in parotidibus, aut ægrum non leuantibus exanthematis, nouus eſt, neque à Galeno non confirmatus, in explicatione horũ verborũ Hippocratis, Lata exanthemata non admodum pruriunt &c. Eſt & alia obiectio quæ aduerſus nos in curationibus ægrotantium à multis medicis adduci ſolet, & ſcripto, ſi rectè memini, à nonnullis memorata: nempe quòd venæ ſectione intro reuocetur quod natura foras expellere cœpit, videlicet à circũferentia, vt aiunt, ad centrum. Quæ ratio tenuibus ſatis argumentis fulcitur, cùm omnino contrarius effectus illorum ſententiæ luculentiſſimè conſpiciatur, nempe trahi ab internis ad externa, non contrà vt illi dicũt: & licet ſanguis è dextris ad ſiniſtras, vel à ſiniſtris ad dextras partes trahi nequeat (adde etiam ſi lubet à ſupernis ad infernas, vel ab infernis ad ſupernas, quod tamen non eſt ita neceſſe, vt in illis) niſi tranſeat per maximam venam internam ſpinæ dorſi hærentem; id tamen accidit tantum in ſuperfluis, & non arte factis ſanguinis effuſionibus, non autem in iis quæ arte inſtituuntur. At, hac ratione per eos adducta, non tam validæ venæ ſectio hoc loco improbatur, quàm purgatio, quam illi nec impugnant, nec non interdum importunè proponũt. Sed eſto, rapiatur aliquid, quod tamẽ non fit: lõgè

Obiectio.

Reſponſio.

interim maior eſt vtilitas quæ ſequitur conuenientem euacuationem materiæ onerantis, quàm iniuria quę ex momento materię corruptæ in magnam venam receptæ poſſit contingere. Contende iam tu in contrarium vt victor ipſe tibi, ſed falli videaris, & accedamus nos ad exempla multis cognita.

D. Poyrini. Illuſtrem Dominum Poyrini robuſtũ adoleſcentẽ putris & inſignis ſynochus corripuit: die tertia ſoluta eſt aluus diarrhœæ modo, poſtridie febri, & fluore alui eodem vigore perſeuerantibus, rubra exanthemata denſiſſima leuiterq́; eminentia vniuerſam cutem occupant; luce ſequenti quæ quinta erat à febris inuaſione, cùm omnia mala perſiſtere, & adoleſcere videremus, ſanguinem mitti voluimus nobis præſentibus ad vncias octodecim, à quo opere omnes in illo noxæ ſic declinare cœperunt, vt biduum poſt nullum ſupereſſet earum veſtigium. Ea ipſa hora qua miſſus eſt ſanguis dicto ægrotanti; & eodem domicilio, eodemq́ue morbi genere, ſed ſine alui fluore, detrahi etiam iuſſimus *Aſſecla D. Barruſſa.* libram vnam aſſeclæ Domini Barruſſæ; erat autem hic annorum octodecim, & dies ægritudinis quartus, ſecundus verò ab eruptione exanthematum; quo omnia in illo mala extincta ſunt: Vnde poſtridie qui quintus erat à morbi initio, ad cõſueta ſua obſequia reuerſus eſt. Vindicauit etiam à febri, & *D. Clarmontius.* ab exanthematis dicti generis D. Clarmontium *Villardus aſſecla.* vena ſecta. Item & Villardũ vnum ex aſſeclis Reginæ: & alium aſſeclam Illuſtriſſimi Ducis Allençoniorum Regis fratris, & alios multos à nobis *Filius Petrei.* percuratos. quod ſe etiam in filio ſuo præſtitiſſe magno ſucceſſu Petreus medicus eruditiſſimus mihi narrauit. In curandis verò exanthematis ſine febre orientibus, aut illam præcedentibus, qualia

Lutetiæ æſtate 1575. in multis viſa ſunt tum mari- *Exanthemata dura.*
bus, tum fœminis, tum adoleſcentibus, tum æta-
te conſtantibus, nempe, denſiſſima per totum cor-
pus prominentia, lata, dura, ſubrubra, aut pallida,
qualia à contactu vrticarum edi ſolent, eaque mo-
dò cum pruritu, modò ſine eo: cùm nemo fere
medicorum ſit, qui ſtatim non confugiat ad pro-
poſitum auxilium. De his itaque nihil nobis agere *Error medicorum.*
reſtat, præter quàm dicere errorem eſſe, quod ple-
rique medici in his faciunt, qui corpora purgant
prius quàm ſanguinem mittant, cùm hæc illam
præcedere ſemper debeat, imo & etiam liberalius
repeti ſi contumax, & grauis eſt morbus, propterea
quod dictus affectus ab efferueſcentia & redun-
dantia ſanguinis vt plurimum contingit, etſi aluus
ſicca eſt eluenda clyſteribus. Quæ de exanthema-
tis in defecta criſi emergentibus dicta ſunt, eadem
puta eſſe dicenda de parotidibus, bubonibus, & *Parotides.*
aliis huiuſmodi abſceſſibus præmaturè erumpen-
tibus: nempe in iis expeditiſſimum eſſe ſanguinem
è vena mitti, dū ſcilicet illis prorumpētibus febris
non inclinatur aut ingraueſcit, quod vtiliſſimum
eſſe in multis fuimus experti, vt in Ianitore Illuſt. *Ianitor Cancellarij.*
Cancellarij, in Alexandro famulo Illuſtris D. Lo-
uei: in Domino à Caſtro nouo, in cubiculario Co- *Alexander.*
mitis Freſchi, in linteorum lotore sereniſſimi Du-
cis Andium, in D. d'Auodre, in D. de Chamois,
& aliis multis.

Menſibus fluentibus, aut lochiis aut ſanguine è naribus aut hæmorrhoidibus critice, quo modo ſanguis mittendus.

CAPVT VI.

QVÆSTIONI de exanthematibus, & bubo-
nib. rectè accedet & ea quæ eſt de ſtillatione

aut fluxu ſanguinis ex naribus, aut de erumpentibus menſibus, aut lochiis, aut hæmorrhoïdibus fluentibus; num ſcilicet iis euenientibus, aut critico modo, aut aliter febre, aut aliis malis perſeuerantibus ſanguinem è vena pro curatione dictorum morborum mittere liceat, dubium quodammodo à Galeno explicatum, ſed non ſatis apertè.

Ratio nolentium mitti. Qui negãt mitti oportere, eandẽ cauſam afferunt, quam de exanthematibus; non eſſe ſcilicet naturam impediendam neque reuocandam ab incepto officio: Quod quidem verum eſt, dum ea parte, vt iam dixi, ſufficere poteſt, fretus naturas ipſas ex Hippocrate morborum omnium eſſe medicatrices, non medicum aut medicamenta. ergo indicium mittendi aut abſtinendi pendet primum ex notione operis naturæ, an id ſcilicet ſufficiens ſit, an curtum & diminutum, vt in iis quibus tantummodo ſtillant nares in febribus acutis. *Stillatio narium mala.* Quam ſtillationem in malis ſignis numerant & Hippocrat. & medici omnes; quoniam nihil exiguum criticum eſt, ſed ſymptomaticum, indicans naturam grauari onere, & vitio humoris, quem illa maturè tentat expellere, quod quum abſoluere nõ poteſt, adiuuanda eſt; quod ſemper facio, nempe in Villardo ſereniſſimi Ducis Andium aſſecla ardente febre correpto, cui ter miſimus ſanguinem ad libram vnam pro qualibet vice, nempe die ſecundo, & quarto, & ſexto: *Villardus.* Quotidie huic ſanguinis aliquot guttæ ſtillabant ſine fructu; ſeptimo ſudore copioſiſſimo liberatus eſt. Idem præſtitimus in curatione filij Illuſtriſſimi Comitis Sancti Agniani, & Domino Gyneſacho, quibus ſimiliter laborãtibus, vt ſuperior febre nempe ardente cũm ſtillatione ſanguinis ex naribus opem attuli, alteri miſſo *Comes ſancti Agniani. Dominus Gyneſacus.*

ſanguine

ſanguine die tantũ quinto quo fui ad illũ accitus, vnde ſeptimo liberatus eſt ſudore copioſo: huic miſſo & ſecundo, & quinto, & initio noni, quo die ſudor copioſus in integrũ morbũ extinxit. multos alios, imò omnes æſtate præterita Cameraci, & in exercitu, quibus nares ſtillabant cum febre, (qui innumeri fuerunt) ſic curaui cum felici ſucceſſu, quamuis eſſent ex genere febrium peſtilentium cum capitis & lumborum doloribus grauiſſimis, & vrinarum turbulentia, & confuſione, & quidam cum exanthematis, aut parotidibus, quos mors excipiebat, niſi largè ab initio ſanguis fuiſſet miſſus: quod vt diligentiſſimè obſeruaret, dicebam Antonino Capluano philoſophiæ ac medicinæ cãdidato, qui me ſequebatur praxeos adipiſcendæ gratia, qui etiam multos per ſe curabat tum in xenodochiis degentes, tum in vrbe. Quam curandi & mittendi ſanguinis rationem in dictis febribus cum ſtillatione narium ſemper obſeruaui, à decennio, cum ſumma operum felicitate. quod profecto ita non eueniebat antea dum timidior hac in re pariter cum cæteris medicis errarem, vt dum iuxta Lemouiges Rex cum exercitu adeſſet, quo tempore, præ magno æſtu multi in febres ardentes incidebant, quorum aliis eueniebat larga effuſio ſanguinis ex naribus ad necem, aliis ad ſalutem, & aliis ſola ſtillatio, qui magna ex parte interibant defectu ſufficientis miſſionis ſanguinis, cùm raro tunc quiſquam medicus fuiſſet auſus bis ſanguinem mittere ante diem ſeptimum, & nunquam ſupra vncias nouem aut decem, qui erat ſummus modus. Haud ignoro hæc nõ æquo animo ferri ab aliquibus ſenioribus, ſiue noſtri ſeculi medicis, qui ſibi hac in re aliquam fieri iniuriam putabunt: ſed

Capluan.

Plures interibãt defectu miſſionis ſanguinis.

ſerant obſecro à nobis verum dici, multis aliis cognitum. Quod ſi ipſi nunquam in mittendo ſanguine fuerint iuſto timidiores (quod non credimus, quamuis meminerim Flexelium nō fuiſſe timidum, ſed neque etiam à quoquam in ſua opinione ſequutum) credat etiam ſe extra numerum eorum eſſe, de quibus hîc dicimus, quorum tamen me vnum fuiſſe fateor. Sed vt ad rem redeam, ſcito in dictis febribus cū ſtillationibus nil eſſe quod tam recte poſſit ægrum à vitæ periculo (in quo Hippocrat. illos eſſe teſtatur) liberare, quàm ſanguinis miſſio maturè, & largè facta. Faciliùs fortè quis in hanc noſtrā ſententiam trahetur, dum ſanguis tantum parcè ſtillat, quàm vbi ſponte ſua ad libram vnam, vel duas effunditur, quo in loco etiam phlebotomiæ non eſſe parcē dum dicimus, ſi res poſtulet. poſtulat autē fere ſemper duplici ratione, vna quo ſpōtina euacuatio non tollat ęgrum, vt aliquādo vidimus, nempe Lemouicibus (annus agitur circiter quartusdecimus) dum in exercitu cum Rege eſſemus, iuuenem quendam mercatorem, & alterum, ad quos tantum fui accitus, dum retinere ſanguinem medici non valerent, qui nullo auxilio ſeruari potuerunt; quod contigit etiam eo loco & eodem tempore vni ex famulis Illuſtriſſimi Cancellarij, & multo tempore ante hos vni ex nobilibus Illuſt. olim Mar. Brixiaci in opido Etlano, cui nulla arte ſanguinem, quem primum ad ſalutem fluere exiſtimabam, & quem ad libras tres vel quatuor, iuxta Galeni pręceptum, fluere ſua ſponte ſiueram, retinere potui. Quæ res tandem occaſionem mihi dedit excogitandi, & tentandi aliam tutiorem viam ſeruandi ſimiles ægrotantes, aperta ſcilicet vena brachij, tum ad retrahendum ſanguinem,

In fluxu ex narib.

Qui interibāt ex ſanguinis fluxu è naribus.

nem, ne ſua ſponte fluat largiùs ex vena latẽte, quæ reſtringi poſtea non valeat, tum etiam ad euacuandum quantum ſit ſatis, & ex ſanguine impuriore, cuius euacuatio ſalubrior eſt, quàm eius qui ſponte effunditur, qui eſt purior. Puriorem perpetuo excerni è naribus ſanguinẽ imo & ex hæmorrhoïdibus eo qui vena ex brachio aperta detrahitur, ratione conſtat, & experientia ſiue ſenſu comprobatur. Ratio eſt, quoniam ſanguis qui ex capite effunditur per nares depuratus magis eſt, cum capiti data ſint emiſſaria ad illius fœces expurgandas, quibus emiſſariis non egebant artus, qui ex materia ſunt craſſiore, & ignobiliore, cerebro. Scio hæc dura, & creditu difficilia fore iis qui aliter hactenus ſenſerunt; res tamen ita ſe habet, vt dixi, nempe & ſanguinem talem eſſe, & iuuari dictos ęgros, tutiusq́. ſeruari, ſi ab ipſo initio dum ſanguis è naribus erumpit, vena brachij aperiatur & iuſto modo mittatur pro ratione plenitudinis venarum, quàm ſinere ſua ſponte fluere. nec metuendum eſt, ſic naturę fieri iniuriam, vt quidam dicent iuxta illud Hippocratis, quæ iudicantur non eſſe mouenda, „ neque iritanda, ſed ſinenda. ſententia complectenda „ potius in aliis euacuationibus quàm in hac, vt dum fluore alui, aut ſudoribus, aut menſium eruptione, aut vrinarum craſſarũ effluxu, criſes opportunè inchoantur: nam hæc in vnum aut alterum diem obſeruanda ſunt, prius quam ſanguinẽ mittas, quoniam per loca fiant, quibus corporis colluuies naturali conſuetudine ſolet excerni, quorum oſcula non tam facilè præter modum dilatari aut diſrumpi poſſunt, vt illa venarum. Non igitur fidendum eſt iis qui dicunt euacuatione quę per nares fit, excerni impurum ſanguinem, & retineri

Sanguis qui ſponte exit, purior eo qui detrahitur.

Probatio.

Error medicorum.

 purum,

purum, quoniam euacuatio, inquiunt, hæc à natura ſagaci fit, ſegregante vtile ab inutili. eſt enim hoc profecto falſum. eſt quidem opus naturę rumpentis venas teneriores copia multa extenſas, vnde fluat materia ipſa, quæ corpus onerabat ſine vllo delectu. Quare perpetuò aut rariſſimè non videas hunc floridiſſimum eſſe & ſynceriſſimum, & eum qui eo ipſo tẽpore ex brachio detrahitur, vt plurimum eſſe corruptiſſimum, non ſecus, vt ſæpiſſimè vidimus à decẽnio, & adhuc hac æſtate præcedenti Cameraci in permultis, vt in D. Villermõt affine generoſiſſimi, & prudentiſſimi viri D. de Phargis præfecti & tribuni militũ, & in D. de Chamois, & aliis, quibus Dioneus Regis, & ſereniſſimi Ducis Andiũ chirurgus eruditiſſimus venã ſecuit: & Peronæ in D. de Tournon conſobrino generoſiſſimi Domini de Drou, & in aliis plus quàm viginti, quibus bis terque ante diem ſeptimum venam ſecuimus ad libram vnam vt minimum, aut etiam ad ſeſquilibram pro ſingula detractione, tum vt periculum à febre ardente & peſtilente, quæ graſſabatur, vitaremus; tum etiam ne ita impetu fluentis ſanguinis per nares (vt dixi) venæ dilatarentur, vt conſtringi amplius nequirent, ita omnes ſeruati ſunt, vt teſtes idonei ſunt & dictus Capluanus, & Dioneus qui multis ex iis meo conſilio venam ſecuit & aliis etiam multis ex animi ſui ſententia. Horum inquam multis plus quàm libræ tres, aut quatuor, & aliquibus plus ſex proſiluerunt ex naribus, quibus tamen nos etiam duas ad minimum, vel tres, vel quatuor detraxeramus. Quorum nemo non fuit perſanatus ſudore copioſo die ſeptimo, quinto plures, vnus verò aut alter nono, excepto Domino Bacqueuile Magno appellato, qui ad
decimum

decimum quartum ſanatus eſt, nec tardius eorum corpora reſtituebantur, imò hi celeriùs in priſtinam valetudinem redibant quibus largiùs fuiſſet miſſus. Cæterùm in his maior in detrahendo ſanguine cautio requiritur, quàm in iis quibus duntaxat gutatim & lentè ſtillat. hanc itaq. animaduerſionem eſſe adhibendam, methodumque ſeruandam hoc loco dicimus vt, & maturè vena aperiatur antequam corpus morbi lõgitudine, & vehementia, & victus tenuitate, & corruptela humorum (quæ ſingulis momentis in ęgris corpóribus geminatur) ita ſit viribus exhauſtum vt, vacuationem conuenientem ſuſtinere nequeat. In quod erroris genus maiorem medicorum partem ruere videmus. expectãtes hi ad id auxilium confugere, cùm nec licet ſatis mittere propter vires reſolutas, nec ſi adeò hę reſolutæ non ſunt, non tamen ęquè prodeſt ac ſi tempeſtiuè fuiſſet occurſum. In graui igitur febre, aut ardenti ne verearis primo ipſo die venam aperire, aut ſi dubites futuram intermittentem, cùm ſit difficile tertianam primo inſultu ab ardente diſtinguere, cùm ſæpiſſimè hęc etiam cum frigore prehendat, & par in vtraque videatur incẽdij vis, collue prima die aluum clyſtere moliente, detergente, & refrigerante; poſtridie, aut in fine primę diei detrahe ex dextra baſilica in corpore mediocrium virium libram, vnam, aut paulo ampliùs ſi impurus ſit, & horis quinque vel ſex pòſt febre in eodem vigore perſeuerante vel increſcente, detrahe item ad vncias ſaltem ſex, vel decem, ſi fuerit impurus, nec decipiaris falſa illa opinione minus eſſe detrahendum vbi vitioſus eſt; quæ ſententia vera tantum eſt in euacuatione illa immenſa, cuius Galen. aliquando meminit, librarum ſex, vel ad

Cautio adhibenda.

Quæ ſucceda ſint.

vel ad animi deliquium. ſi poſtridie eius diei ſtillent nares perſiſtente febre, ſanguinem item detrahe ad ſeſqui libram vel largius, ſi graue malum ſit, & venæ repletæ conſpiciantur: quæ ſanguinis miſſio iterari poteſt, & debet, ſi poſtridie item aut ſtillent nares, aut non ſtillent, ſed febris continuet in eodem vel maiore vigore. hanc ipſam mittendi ſanguinis formam ſeruamus, ſi è narib. ſanguinem largius effundi videamus. Itaque ſi ad ægrum acceſſerimus antequam multus effluxerit, ſed videamus ex eius impetu largius fluxurum, puta exierit circiter dimidia libra; hîc non vereor confertim libram ex brachio detrahere ſi non deſiſtat è narib. fluere cum impetu: reuulſiue item è brachio mittam, nempe ad vnciam vnam, vel dimidiam digito appoſito venæ orificio, & rurſus detracto, vt alibi oſtendimus eſſe faciendum: qui ſi difficilius detinetur, & vires labaſcunt, vincula extremis partibus danda ſunt, & cucurbitulæ affigendæ, & alia molienda quæ ad hęmorrhagiam cohibendam faciunt, de quibus hîc ſcribere locus non eſt, neque etiam quo modo febres curandæ, ſed quando & quantum in his ſanguinem mitti expediat, ſi nares ſtillent, aut ſanguinem fundant, aut menſes fluant, aut lochia currant, aut hæmorrhoïs aperta ſit febre conſiſtente & perſeuerante: in qua phlebotomia abdicanda non eſt, etiamſi illa adſint, iuxta illud Galeni monimentum de curandis ſynochis febribus dicentis: Si tempore mittendi ſanguinis menſes moueri contigerit, ſiue etiam hæmorrhoïs ſit recluſa, ſi inſpecto fluentis impetu, ipſe ſatis fore videbitur, qui ſolus quod requiris vacuet, naturæ rem omnem permittes. Sin minus, tãtum ipſe detrahes, quo ex coniunctis ambobus perficiatur

Forma Botallii in mittendo ſanguine.

quod

quod poſtulas. hæc ſententia vniuerſalis eſt, licet Galenus eam nunc contraxerit nominatim dicendo de menſibus & hæmorrhoïdibus, ac ſi quis habere tres angulos æquales duobus rectis ſcaleno conuenire diceret, nulla facta mentione de reliquis trianguli ſpeciebus. Conuenit ergo & omnibus excretionibus criticis imperfectis, & præmaturè, aut parciùs venientibus, vt diximus iam non modo nunc de ſanguinis ſtillatione, ſed & antea de exanthematis, parotidibus, & aliis abſceſſuum generibus indicantibus naturam opem efflagitare. Ergo ſi ſanguinis fluor è naribus, & hæmorrhoïs, & mẽſtrua purgatio dũ ſunt diminuta, non interdicunt ſanguinem è vena mitti, ita profecto neque lochia poſt puerperium, neque alia quæuis diminuta euacuatio ſpontina: vt patuit nuper in quadam Damicella poſt partum gemellorum, quæ totos ſex primos dies egit inſomnes & ferè ſine cibo, ob vehementem, & aſſiduam febrem, capitiſque, & vteri dolorem, quæ omnia manifeſtiſſimè ferè deleta ſunt (ſaltem dolores) ex baſilica dextra aperta ad libram vnam, quod auxilium omnibus neruis quidam medicus non iuuenis quidem cõtendebat obfuturum, fretus, vt dicebat currentes purgationes ceſſaturas, & omnia in peius lapſura: quæ rationes vanæ fuerunt inuentæ, cùm ſtatim imo exeunte ſanguine (quod præſtitimus hora quinta veſpertina diei ſextæ) fructum perceperit, noctéq. dormierit, & ſeptimũ diem, & alios ſimiliter ſubſequentes egerit pacatiſſimos, quam medicinam non in hac tantum puerpera vtiliſſimam comperimus, ſed & in aliis. At Stymargi famulę hiſtoriã hîc inſeri neque erit abſurdum, neque inutile, propter eam quam habet cum præſenti tractatu affinitatem

Quando conueniat vena ſectio.

Damicella puerpera.

Profunditur ſanguis

Stymargi hiſtoria.

nitatem, verborumque breuitatem, & doctrinæ
" fœcũditatem. Stymargi, inquit Hippocrat famu-
" la vbi filium peperiſſet, conuerſum eſt ei vteri oſ-
" culum, & dolor ad coxam & crus: iuxta malleo-
" lum ſecta vena liberata eſt, & quidem cùm etiam
" tremores totum corpus detinerent. Verùm ad cau-
ſam deuenire oportet, & cauſæ principium. Hiſto-
ria hęc dictione modica quidem eſt, ſed documen-
to profectò quidem maxima. Ante omnia eſt in ea
obſeruãdum, à puerperio eſſe miſſum ſanguinem,
quod, vt diximus, fere omnes medicinam noſtro
ſeculo factitantes irrationali & falſa opinione du-
cti deteſtantur; quòd exiſtiment propterea natu-
ram reuocari à lochiorũ ſeu puerperij purgamen-
tis. Præterea non conferre ſimul moliri hanc eua-
cuationem, altera adhuc perſeuerante, tum etiam
ne virium lapſus ſequatur: quaſi non ſæpiſſimè vi-
deamus naturam plures, diuerſas, & inſignes vno
tempore vacuationes aggredi, in ſalutem ægrotan-
tis. Secundo loco obſeruandum eſt, præſtitum id
fuiſſe toto corpore tremente, quod multis, ſed in-
exercitatis, videbitur abſurdum, perinde quaſi in-
terdum non æquè conueniat mordentes halitus,
& ſuccos per venas, & habitum corporis delatos
tremores & totius corporis concuſſiones efficien-
tes, venæ ſectione minuere, vt vomitu aut ventris
purgatione eos qui ventriculum & inteſtina op-
primunt, & vellicant. Adde præterea, quòd ſępiſ-
ſimè, tremores, horrores, rigores, & perfrictiones
fiant in vniuerſo corpore ex putredine aliqua, vel
ſanguinis, vel vaporum communicata iecori, cor-
di, & cerebro, erumpente ab infecta aliqua corpo-
ris particula inflammata, vt vtero poſt partum, aut
vulneribus incenſis, aut in quibus putridi aliquid
latet,

Primum obſeruandum.

Secũdum.

latet, aut abſceſſibus reconditis, & ad pus venientibus. In quibus omnibus etiam tremente corpore, imo & rigente, cùm hæc ſymptomata, aut ſæpe recurrunt, aut in multas horas ſine intermiſſione perſeuerant, ſanguinem mittere expeditiſſimum eſt. Tertium eſt, quòd in ſummo morbi vigore videatur eſſe factum, quo tempore, & ipſemet Hippocrat. dixit lib. Aphor. eſſe quieſcendū: at quieſcendum eſt eo tempore, ab iiſque auxiliis abſtinendum quæ & naturam irritant, & naturæ officio egent, in operis ſui executione, qualia ſunt purgantia medicamenta, & ſudorifica, & menſes aut vrinas mouentia, & id genus alia, quibus tertium ad hoc accedat neceſſum eſt, ſi res ipſa proſperum ſucceſſum habitura ſit, concoctio ſcilicet & præparatio eius quod expelli debet, quæ tantū inchoātur in morbi vigore, & abſoluntur in eius inclinatione. Qua ratione dictū ab Hippocrate fuit, Cōcócta medicari &c. Verùm in phlebotomia hæc non requiruntur, eo quòd & ſanguis ſua quantitate, aut qualitate peccās, & vapores ipſi terri in venis contenti ſemper ad exitum ſunt parati, dummodo pateat illis via, nec exeundo (ſi modus ſeruetur) naturam fatigant, ſed degrauant, & ſuſtinent. Eſt quartum in adducta hiſtoria minimè indignum examine, videlicet detractum eſſe ſanguinem ex malleolo coxæ, & cruri dolenti ſubiecto in morbi vehementia, aut ſaltem in ſummo incremento, quo morbi tēpore mittendus potius videbatur ex malleolo vel poplite aduerſo, vel ex brachio parti affectæ propiore, quo non in affectam partem ipſo fluxionis impetu humor traheretur, ſed in contrariam reuocaretur. eſt tamen res ipſa optimó iure ſic facta; nec hoc laudamus, quia res feliciter

Tertium.

Quartū.

ceſſit,

ceſſit, ſed quia cernimus id præſidium fuiſſe ex arte inſtitutum: Quare etiam non ſorte, ſed ratione id inuentum fuit ſalutare. Nam quia ſanguinis miſſio omni tempore adhiberi poteſt, ea ideo vtilior eſt, quæ & primis diebus, & minus longè à patienti loco fit, vt alibi declarabimus. Dicere hîc quiſpiam poterit, eſſe incertũ ex quo malleolo ſit miſſus. Cui reſpondebimus, artificialẽ coniecturam nos docere fuiſſe eum qui dolenti parti ſuberat, eo quod Hipocrat. ſimul atque dixit dolorem factum ad coxam, & crus, continua ſtatim oratione dicit ſanguinẽ miſſum ex malleolo. Hanc ſententiam probat ratio mittendi ſanguinis ab Hippocrate memorata lib. de victus ratione in acutis, dum dixit: Si dolor ſurſum tendat ad clauiculam, & brachium, venã ſecare oportet internam. Nam hic ſimillimus eſt loquendi modus cum ſuperiore, de quo ſi ſimiliter, vt de altero hęſites, ecce quę dubium tollant: addit vtra fuerit parte? in ea ipſa: Conſtat igitur fuiſſe miſſum in puerpera ex affecta parte, non aduerſa. Quod ſi adhuc hæreas, hæc item addemus ex eodem authore libro de vlceribus; Tumores, ait, in pedibus fientes cum inflammatione, ſi non ſedentur cataplaſmatis, aut fotibus, aut ſi etiam in aliis corporis partibus id fiat, eadem eſt ratio: nam influxio ſanguinis per venas in cauſa eſt, ſi cui non contuſio in cauſa eſt. Verùm ſanguinem detrahere oportet de venis præſertim influentibus ſi conſpicuæ fuerint, ſin minus, pertundere tumores oportet, profundioribus, ac frequẽtioribus vulnuſculis impactis. Quę, rogo, ſunt venę influentes aut per quas fit fluxio? num aduerſæ? non hercle, ſed quæ parti ſunt inſitæ. ſufficiant igitur hæc ad oſtendendum Hippocratem non

Obiectio. *Solutio.* *Probatur.*

ſolum

ſolum eo in caſu intellexiſſe ſanguinem eſſe euellendum à parte vicina, ſed & aliis omnibus, quibus humor impactus hæret, aut etiam fluxionis initio, præſertim ſi grandis dolor eſt, aut grauis aliquis morbus imminet. Quam ſententiam Cornelius Celſus hac oratione confirmat. Mitti verò ſanguis „ debet ſi totius corporis cauſa ſit ex brachio, ſi par- „ tis alicuius ex ea ipſa parte, aut certè quam proxi- „ ma. Poſthæc vt reſpōdeat vetuſto errori, qui apud „ multos medicos modernos nondum deſueuit, ſtatim ſubiungit. Nec ignoro quoſdam dicere quàm „ longiſſimè ſanguinem vbi lædit, eſſe mittendum; „ ſic enim auerti materiæ curſum, at illo modo in id „ ipſum quod grauat euocari. Sed idipſum falſum „ eſt: proximum enim locum primo exhaurit: ex vl- „ terioribus autem eatenus ſanguis ſequitur qua- „ tenus emittitur; vbi is ſuppreſſus eſt, quia non „ trahitur, nec venit quidem. Hæc Celſus ad imitationem Hippocratis, idque non minus eruditè quàm eleganter. Si quis verò adhuc dicat Hippocratem lib. De oſſibus dixiſſe, eſſe ducēdum à parte maximè longinqua; huic dicemus hanc ſententiam anſam dediſſe Celſo proferendi ea quæ mox ex eo retulimus, quibus magis eſſe aſſentiendum iudicamus quàm ſententiæ aduerſæ; licet hæc non prorſus ſit reiicienda, ſi rectè intelligatur, prout declarauimus, libello De vulneribus ſclopetorum.

Eſt poſtremo loco in allata hiſtoria expēdendum, cur in fine ſit dictum, ad cauſam eſſe deueniēdum, & cauſæ principium; cùm de ea tamen nihil dicat. Videtur eſſe ratio, quòd noſceret ſe in hac curatione genus auxilij vſurpaſſe, quod fortè plærique medici in tali affectu non facilè approbaſſent, cùm materia quæ tremores facit, multis frigida eſſe cre- *Poſtremò expendēdum.*

 datur,

datur,& quòd recens puerperium,& morbi vigor, ſanguinis miſſionem impugnare videantur; aut ſi admittant,requiri eam potius ex valente,quàm ex ægrotante particula. Verùm enimverò etſi hęc cuipiam opinionem aliquam facere poſſunt, ſunt tamen ea tantum veriſimilia, nõ autem vera,aut neceſſaria. Quod facilè intelliget is qui cauſam,aut cauſæ initium(vt ait Hippocrat.) perceperit. Cauſa igitur eſt humor in corpore redundans; cauſæ principium vis iecoris mittentis ad vterum, & vis vteri tranſmittentis, aut labi ſinentis ad coxam, & crus, id quod ille recipere, aut receptum vtiliter retinere, aut per proprias venas expellere non poteſt. Ergo ſi quis hæc rectè examinet,fateri cogetur humorem eum qui in coxam & crus decumbebat, & acerbum dolorẽ edebat, pro curatione poſtulaſſe ſanguinis euacuationem à proximo loco potius quàm reuulſionem; quamuis ſi ea vena latuiſſet vt accidit, & vena poplitis, quæ niſi in mulieribus maciẽtis reperitur, alia brachij tundi potuiſſet. deriuatio autem per aluum aut renes omnibus numeris vterum læſiſſet. Sanguis igitur ea præſertim parte qua detractus eſt, eoque morbi tempore mitti debebat. Quoniam nullo iure expectanda erat tremoris ſolutio, eo quòd nulla iuſta ſpes foret coxæ dolorem potuiſſe leniri ex illius receſſu, vel ab aduentu caloris, qui illum ſequi potuiſſet, imò potius ingraueſcere. Non enim ſic hi tremores, partium dolores, aut eorum cauſas extenuant, vt rigores (viribus corporis valentibus) febri ardenti ſuperueniẽtes, febrim comminuunt, & ſoluunt: eſt enim febris focus, & materia, variis corporis partibus diſperſa, & minimè firma, imò huc atque illuc per vaſa tranſcurrens, illa verò vno
loco

loco ſeu membro inſita. Quare medicina in indagando, & aſſequendo fine ſuo, militiæ adamuſſim perſimilis eſſe videtur, in qua peritus & ſtrenuus miles hoſtibus circumuentus (ſi armis victoriam comparare ſtudet) non hoſtes procul diſtãtes euertere nititur, ſed eos à quibus de proximo vrgetur: quod ſi interea dum conflictatur cum proximis auxiliares & potentes habeat ſodales tergora hoſtium eminus impetentes, leuiore ſanè negotio, & pugna tutiore, victoria potietur, quàm ſi ſine his tota pugna foret ei ſuſtinẽda & complenda. Simili inquam modo conuenit medico aduerſus eos morbos pugnare qui ex humorum affluxu oriuntur; cùm alioqui metus ſit ſi aliter faciat, ne interea dum in reuulſionem prorſus operam nauat, pars oppreſſa humoris multitudine & vitio ſuccumbat oneri. Quod ſæpius euenire vidimus in manibus imperitorum. Patet igitur quo modo vis morbi, & origo cauſæ Hippocratem induxit, in puerpera, & in fluxionis impetu, totoque corpore tremẽte ſanguinem mittere, & à parte afflictę propinquiori; ad naturæ operum imitationem, quæ ſæpius ſanguinis eruptiones ſpontaneas quæ frugales cõperiuntur moueat, non longius ab affecta, neq. ex aduerſa ſed ex proxima, quamuis etiam aliquando moliatur vtiles ex aduerſa parte, vt ſanguinis fluxum ex naribus ad leniendos morbos vteri, & fluores vteri, & hæmorrhoidum ad affectus capitis, & alios huiuſmodi. Colligе igitur ex iis nullam ſpõtaneam euacuationem diminutam, quæ morbũ eum quem curare deberet, non euidenter minuat; poſcere potius in auxilium artificialem euacuationem, quàm reiicere, præſertim eam quæ ſanguinis eſt. *Concluſio.*

In peſte, an ſanguinis miſſio vtilis.

CAPVT VII.

VERVM cùm eruptiones exanthematum, parotidum, ſtillationes narium, profuſiones ſanguinis, & aliæ ſimiles euacuationes magna ex parte febres peſtilentes ſequi ſoleant; in quibus omnibus diximus, ſępe ſanguinis miſſionem ſimul eſſe adhibendam: ab re itaque etiam non fuerit examinare, num cuique peſtilenti febri phlebotomia cõueniat, aut omni, vel potius nulli, cùm maxima de his ſit diſſenſio inter medicos; & viſæ ſint peſtes, in quibus miſſio ſanguinis (vt medici qui interterant fatentur) vtilis fuit cognita, & aliæ in quibus viſa fuit inutilis. Ego, vt vno verbo dicam, nullam peſtem eſſe puto cui hæc non poſſit eſſe ſalutaris ſupra omnia remedia, modò opportunè, & quantitate conuenienti vſurpata ſit, ratus eam aliquando inutilem inuentam fuiſſe, propterea quòd aut tardius, aut parcius quàm opus eſſet, aut quòd vtroque modo circa eam vſurpandam peccatum ſit. Sed rogabis vnde hoc elicio: Certè ex eo, quòd omnes ſcriptores poſt Galenum, & medicos omnes noſtri ſeculi quos noui, tum pręceptores meos, tum alios, & tum Papiæ, tum Mediolani, & Patauij, & Venetiis dum ſtudiis operam nauarem, poſtea in Pedemõtio, deinde in Gallia, & in Anglia, & in Hannonia, demũ in Flandria, omnes inquam cognouerim in mittendo ſanguine parciſſimos, ita vt verè fateri poſſim nunquam me reperiſſe medicum qui in grauiſſima febre, aut ſynanche, aut peripneumonia, aut alio quouis morbo largiſſimam ſanguinis detractionem requirente, vltra tria vaſcula, ſeu vltra vncias nouem, ſiue ad ſummum decem,

Num cuique generi peſtis cõueniat ſectio venæ.

Sententia authoris.

eem, (prius quàm à fratre meo, vel me, id vſu vel lectione cognouiſſent) mittere fuerit auſus, nec idem repetere eodem die, vel altero, niſi ſuffocationis euidens periculum imminere cernerent. Audiui olim Flexelium confidentiùs miſiſſe ſanguinem quàm ceteros; cuius tamen ſententiã tantum abeſt vt alij ſequerentur, vt potius acerrimè tanquam nequiſſimam deteſtarentur, & condemnarent. At in hac tanta timiditate, & parca detractione quî fieri poteſt, vt quis rectè poſſit iudicare quantum ea in peſtilenti morbo prodeſſe valeat, aut obeſſe? non enim morbus pro cuius curatione requirebatur detractio librarum quatuor ſanguinis in quo vna tãtum detrahitur, ſi hominẽ interficiat, ideò interficit, quia ſanguis eſt miſſus, ſed quia non iuſto modo miſſus eſt, nec fortè etiam oportunè. verùm nebulones nequiſſimi, & ignauiſſimi in id ſemper culpam conuertere ſatagunt, non quod nocuit, ſed quod per nefas à cunctis vituperari exoptant, aut ſi id nequitia non faciant, ignorantia tamen prauæ diſpoſitionis efficiunt: vtraque certè pernicioſa, ſed illa magis. Verùm cauſa ſaltem obiter reddenda eſt noſtrę ſententiæ, cur ſcilicet ſanguinis miſſio in omni peſte ſit vtilis. Quoniã inquam vix vnquam vlla peſtis viſa eſt, in qua aliqua genera exanthematum aut abſceſſuum non apparerent, abſceſſus dico aut per emiſſionem aut per repoſitionem, per quos aut ſalus integra ſequitur, dum rectè erumpunt & procedunt, (vt in perfectis criſibus patet) aut morbus ex parte imminuitur, vt fit in imperfectis criſibus, aut non apparent vllo modo; ſed illorum materia partes internas occupat, & hominem citò enecant; aut apparent ſed extra tempus, & cum labore patientis, vt

Flexelius.

Cur aliqui ex peſte intereãt adhibita phlebotomia.

Probatio ſententiæ authoris.

fit in omni præcoci, & ſymptomatica excretione, per quam æger non leuatur, ſed oſtenditur naturam grauari, & irritari ad expulſionem materiæ morbificæ ante eius maturitatem. Ergo tum per eos qui citò curantur, tum per eos qui lentè, tum & per eos qui intereunt à quouis peſtilenti morbo, cõſtat eos fieri à materia vitiata in venis præſertim recepta: quæ vbi non adeò redundat vt à natura regi poſſit, opportunè die aliqua electa, vt ſeptima aut nona, aut vndecima, aut alia quauis conuenienti, expellitur aut ſudoribus, aut alui fluore, aut vrinis craſſam, & multam ſubſidentiam habentibus, aut larga ſanguinis profuſione ex naribus, vel vtero, vel hæmorrhoïdibus, aut abſceſſu aliquo citò matureſcente, ad alas, vel inguina, vel ponè aures, vel ad articulos, vel ad muſculoſum genus congeſto & ſuppurato, aut exanthematis febrem ſoluentib. ex toto, aut eam magna ex parte lenientibus. Hæc ſunt in quæ reſolui & per quæ liberari ægros peſtilentibus morbis affectos, Hippocrates dicebat lib. Epid. Mori verò illos, quibus nullum horum opportunè, & iuſto modo eueniret. Ideo quibus duntaxat ſtillabant nares ſanguine, aut tenues vrinæ licet multæ fluebant, aut menſes parcè mouebantur, aut alia quæuis euacuatio diminuta accedebat, hi non curabantur, ſed aut interibant, quia non ſufficienter per hæc ſuperflua & noxia prodirent, aut in diuturnum tempus morbus trahebatur, vſquequo aut aliis excretionibus, aut eodem recurrente natura deonerata in totum victrix euaderet. His obſeruatis nemo rationis capax iure in his morbis vituperare miſſionem ſanguinis poteſt, ſed mirificè, & tanquam diuinum auxilium commendare, extollere, & confidenter vſurpare: quod

Hippoc. in lib. Epid.

Confirmatur experientia.

quod ipſe profecto ab annis quindecim facio. Ideo in morbis peſtilentibus, in obſidione Rupellarum, & Mõtibus Hannoniæ ab hinc quadriennium, & Pariſiis toto hoc biennio, & Cameraci anno proximè acto, in omnibus meis ægrotis, (qui innumeri fuerunt) nullum præſentius ac ſalutarius reperi ipſa larga & tempeſtiua ſanguinis miſſione Huius rei teſtes eſſe poſſunt, & Rhedarius clariſſimi viri Domini Bellieure, à ſecretiore Regis conſilio, qui Mõtibus Hannoniæ, & exanthematis, & carbunculis ampliſſimis, & profundiſſimis, & angina vehementi fuit obſeptus, cui ſanguis noſtro conſilio quater fuit miſſus ex brachiis, nunquam infra ſeſquilibram, præter aliquot vncias quæ fuerunt detractæ ex venis ſub lingua, & præter cucurbitulas cum ſcarificatu ſcapulis applicitas. Et præfectus Chamois, cui in dicta vrbe manè circiter libram cum dimidia detrahi fecimus, & à meridie ex eodem vulnere libram, idque ex brachio partis, qua bubo inſignis pridie eius diei cœperat apparere, cui ſtatim poſt matutinam ſanguinis miſſionem pyroticum apponi iuſſimus: Quartus hic iam erat dies morbi, nec illum antea videram, & niſi febris die ſequenti magna ex parte remiſſa fuiſſet, denuo detraxiſſem ſanguinem: at ſeptimo ſudore multo liberatus eſt. Sed vnum exemplum afferam dignum relatu; Lutetiæ Capluanum quem ſuperius nominaui, ad me venientem in vicum Bethyſi inſignis febris corripuit; quem dum laſſum & longè diſtantẽ à ſuo domicilio video, in meum hoſpitium accubare facio; cui poſtridie manè inſigniter febricitanti cum exanthematis purpureis, & minutulis venam aperui baſilicam dextram ad ſeſquilibram, ſanguine puro exiſtente: poſtridie purgaui

Rhedarius Domini Bellieure.

D. Chamois.

Capluanus.

corpus ex ſyrupo roſ. laxat. & decocto foliorum ſenæ. Sequēti die qui erat finis tertij, ingraueſcebat febris, & abſceſſus erupit ſupra cubitum dextrum, ex quo iterum tantundem ſanguinis detraho impuriſſimi: à meridie iterum circiter libram ex eodem vulnere, & pyroticum abſceſſui appono. Die ſequenti, qui erat quartus, mane dum me videt, quaſi deflens me obſecrat, vt illi iniuriam, & noxam qua me affecerat, ignoſcere velim: interim vt illum domo eiicerem agerem que quicquid velim tanquam de homine multis modis perditiſſimo, tum præ morte cui ſe proximum putabat, tum prę infamia, & periculo quod videbat imminere domui, & familiæ meæ toti eius cauſa. Ego ex eo rogo vnde hæc verba? Ille: Peſte grauiſſima me correptum video. Vnde hoc colligat poſtulo: Ad inguen ſiniſtrum, inquit ille, erupit mihi hac nocte inſignis peſtis: retegit; attingo, illumque in ſpem erigo, ſignificans illi genus mali iam mihi patuiſſe primo ipſo die, dum exanthemata eruperūt. Quare reduco illi in memoriam me illo die ab eo petiuiſſe, num noctu pulices habuiſſet moleſtas: cui reſpondit, ne vnam quidem, quamuis tota nocte peruigil fuiſſet. Quod verum eſſe ille intelligens, in meliorem ſpem ſe erigere cœpit. Ego conſideratis bubonis magnitudine, & febris increſcentia, & vrinarum incendio, craſſitie, confuſione, & cruditate, venam aperio baſilicam ex ea parte, ſiniſtra ſcilicet, ad libram vnam ſanguinis putridiſſimi (nam ipſe hæc omnia præſtabam, ne genere morbi aperto chirurgis domus mea infamaretur, vtq. peſtilens, vt mos erat, concluderetur) ſtatim poſt pyroticum buboni applicui. veſperi vrinę aliquid coctionis exhibere cœperunt. Die ſequenti

mane,

mane,quę erat quinta,alius bubo ſub axilla dextra inſurgit, febris remiſſior, vrinæ meliores: hoc ipſo die, imo & etiã pridie duo ex meis famulis qui illi inſeruiebant, & mali ſpeciem ſubolebant, rogant me,vt illis liceat, aut ad illum non amplius redire, aut à me penitus recedere. Quod Capluanus fortè intelligens dum ad illum accedo, me ſtatim ſic alloqui cœpit: Non ignoro quanta animi moleſtia debeas opprimi mea cauſa,qui iam videor mihi ita morbo leuatus & viribus reſtitutus,vt nõ diffidam me poſſe in equum proficiſci ad meum hoſpitium, vel rus. Qui ſermo fuit mihi iucundiſſimus. Itaq. iubeo illi parari gradarium equum, & à duobus meis famulis comitari, qui paucis diebus ter quatérue ſanguinis miſſione repetita priſtinæ ſanitati diuina gratia fuit reſtitutus, vt patet ex binis eius epiſtolis quas ad me poſtea ſcripſit. Non ignoro me à multis hoc loco accuſatum iri temeritatis; quod iure quidem fieret ſi ipſe hoc alibi quàm in meo hoſpitio prę ſtitiſſem,aut iam illum manifeſta peſte correptum,ad me duxiſſem,ſed amicũ ægrotantem, domi meæ receptum, ſua in extrema anguſtia explodere, quæ fuiſſet immanitas? nam neque ipſa prima luce in pedes, neque in equũ conſiſtere ullo modo potuiſſet, propter frequentes nauſeas, grauiſſimos capitis & lumborum dolores, ardentiſſimamque febrim: quis illum ſic laborantem, ac morbum diſſimulare minimè valentem, eo tempore quo peſtis per totam vrbem luxuriabat, recepiſſet? periiſſet ille, & ego infamiam non effugiſſem. Ita & illum, & me cum tota familia Deus opt. maximus incolumes ſeruauit. Quòd illum ſæpius viderem, & confidentiſſimè ter, quaterque in die tractarem, venam tunderem, bubo-

 nibus

nibus cauſtica apponerem, hanc confidentiam (præter Dei gratiam) exhibuit artis vſus quo didici peſtilentium febrium, & earum ſymptomatum vim omnem extingui tempeſtiua & iuſta ſanguinis miſſione, quam ipſe in me æquè vt in meam familiam poſſe & ſolere exequi ſciebam. Cæterùm etſi de aliis remediis in illo vſurpatis nil diximus, vtebatur tamen ille apozematis refrigerantibus, & detergentibus, & cardiacis. Sed ſcopus propoſitus eſt tantum dicere de ſanguinis miſſione. Verùm ecce Capluani epiſtolas.

PRIMA CAPLVANI EPISTOLA.

Capluani epiſtola.

SEPTIMVS *agitur dies (medicorum decus) ex quo abs te diſceßi, quo toto temporis ſpatio, quid in me percurando tuo ſummo conſilio egerim, niſi quid te detinet, audi. Quinto igitur die, vt omnia ſingillatim in pauca cõferam, ſtatim atque ad meum perueni hoſpitium, iußi iterum, vt conſulueras, mihi venam tundi, profuſúſque eſt ſanguis ad vncias octodecim, vel viginti, qui quidem puriformis & corruptißimus erat, ex qua quidem ſanguinis detractione maximum percepi fructum: febris enim ex eo tempore facta eſt mitior & dolor capitis, cæteráque ſymptomata non tam immaniter me diuexarunt. Sextum & ſeptimũ diem ſatis commodè tranſegi, idoneæ victus rationi ſolum intentus, atque ea non prætermittens, quæ ad aluum ſolicitandam vti me oportere ſcripſiſti. At verò octaui initio moleſtiæ, necnon doloris percepi plurimum; moleſtiam quidem ex cordis terrifica quadam palpitatione ex abrupto oborta, dolorem verò ex bubonibus, ac potißimùm eo qui axillæ dextræ inſedit, & qui nondum eſcharam depoſuerat. Memor*

mor

mor igitur diuini tui conſilij & paternæ admonitionis, ſtatim vaſcula quatuor ſanguinis ex baſilica dextra mihi detrahi iuſsi, quibus peractis omnia illa ſymptomata paulatim euaneſcere ſenſi, atque ſub veſperam corpus mediocri deambulatione exercui, quo tempore factus ſum obuiam cuidam & docto, & mihi amiciſsimo medico; qui quoniam me morbo ſua contagione deleterio laborare ex multis intellexerat, (eam enim imbiberant quotquot me norũt opinionem) ſubſtitit gradum, dubitauítque magnopere num me alloqui, & ſalutare deberet: quem cùm tam perplexum viderem, prior ſalutaui, eíque perſuaſi, rumores eos de me ſparſos falſiſsimos eſſe, méque tantum febre ardente fuiſſe moleſtatum, domíque tuæ, & tuo ſummo conſilio, ac diuino prope auxilio, à ſumma morbi pernicie fuiſſe vindicatum, feréque vt videbat reſtitutum. Quibus perceptis metum excuſsit, alacriórque redditus propius acceſsit, pulſum tetigit, ex eóque diſertè pronuntiauit non eſſe veroſimile me tali fuiſſe detentum morbo, quo omnes prædicabant, fortíque animo mecum amicè & beneuolè ſermonem ſerere cœpit, rogauítq. vt illi integram meæ ægritudinis hiſtoriam exponerem. Qua audita (καυσόμενον ſcilicet me illi perpetuò venditans) mirum in modum eſt mihi ſtomachatus, quòd tantam hoc in affectu fuerim auſus admittere ſanguinis euacuationem, attulítque friuolas quaſdam ratiunculas, quibus oſtendere nitebatur, me in hac tam inſigni ſanguinis profuſione parum prudentem fuiſſe. Ad quas vietas ac futiles grammaticationes pro virili reſpondi, effecíque vt intelligeret ſacratiſsimum illud, & nunquam ſatis laudatum præſidij genus (te authore & conſultore) me à morte vindicaſſe; aliáque multa in hanc ſententiam attuli, quibus non parum fuit commotus, tandémque is veluti ex tripode pronuntiauit me becticum vel hydropicum interiturum, eámque eſſe cauſam quòd tam audax & liberalis in mittendo ſanguine fuerim. Cui rurſus re-

ſus reſpondi mihi animum eſſe, ni morbus breui penitus ſoluatur, redeundi petitum ſummam opem, ex ſummo & inſigni remedio, in hoc ſolo præſidio meq; totã ſalutis meæ ſpem collocaſſe. Verùm is vbi hæc percepit, magis quàm vnquàm commotus, decretáque mea acriter coarguens tandem mihi vale dixit. Sed enim latius fortè, quàm par ſit, mea expatiatur oratio: quare ad penſum redeo. De iis enim, aliíſque ſimilibus aliorum ridiculis propoſitis, Deo dante, pluribus tecum præſens agam. Nono igitur die cùm viderem res meas meliore eſſe loco poſitas, tum vt auram captarem agreſtem, tum alias ob cauſas quas breuitatis ſtudio lubens prætereo, Gentigliacum veni inſtructus iis omnibus quæ ad bubonum curationem neceſſaria eſſe monuiſti; qui quidem blandè iam ſeſe expurgabant, púſque laudabile effundebãt. Cæterùm ſub finem noni pauci erumperunt ſudores, qui tamen leuamen aliquod attulerunt. Decimo, vel quòd exercitio corpus nimis fatigauerim, vel quòd deliquerim in victus ratione, in febrem denuo incidi, quæ me totas duodecim vexauit horas, à qua tamen Dei benignitate liberatus, & paululum recreatus cepi conſilium de iteranda venæ ſectione, vt materiæ morbificæ portione euacuata, natura ad reliquum conficiendum & deuintendum magis eſſet potis: quod quidem heſterna die præſtiti, miſsúſque fuit ſanguis ad vncias decem vel duodecim. Hodie verò Diis gratia, optimè habeo, & febris expers ſum. Illud tãtum iam mihi eſt in crucem & ſolicitudinem, quòd bubo qui ſub axilla ſedem habet, ſit reliquis paulo contumacior, nulliſque remediis cedere velle videatur. Quæ cùm ita ſint, tuas expecto literas, quibus moneas velim quid mihi hac in te faciendum putes, vt ſingulari tuo conſilio reliquo operi colophonem addam. Hæc ſunt quæ in præſens te ſcire peropto. Vale igitur dator vitæ, & me pro more ſingularíque tua beneuolentia amare perge. Gentigliaci idibus Iulij, 1581.

ALTERA CAPLVANI EPISTOLA.

AD *decimum tertium cal. Auguſti tuas accepi literas eruditiſsime Botalle, quæ mihi variis de cauſis iucundiſsimæ fuere, præſertim verò quòd ex iis te optima frui valetudine cognouerim: qua re gratius mihi aut iucundius nihil contingere potuiſſet. De me autem ſic habeto. Ego tua ſumma conſilia ad vnguem inſecutus tam viriliter ac cautè hoſtem profligaui, vt iam Dei benignitate, & ſummis tuis auxiliis licuerit mihi in ciuitatem redire, quod ſummum eſſe, & pene diuinum exiſtimo. Idibus Iulij ſcripſi ad te totam curationis meæ ſeriem & hiſtoriam, ſed ex eo tempore bis fuit mihi ſecta vena, profuſúſque ſanguis ad libras duas. Etſi verò viginti quatuor dierum ſpatio libræ decem vt minimum mihi fuerint detractæ, non eſt tamen quòd exiſtimes me nunc ſanguinis penuria valde laborare. Quod fortaſſe mirum videbitur non tibi, qui huius rei cauſam ratione & experientia, non minus egregiè quàm ingenioſe excogitaſti, explicuiſti, atque in commune contuliſti: ſed ſciolis & latiniuſculis ac græculis quibuſdam medicaſtris, parum aut nihil in arte exercitatis, & iis qui tantùm libris, & præceptorũ dictatis inſtructi, ſuam cum pompa & faſtu oſtentant intra priuatos parietes ſummam medendi artem; cùm nemini vnquam niſi fortè caculæ cuipiam, aut miſello ruſtico ex euentu, & andabatarum more medicinam fecerint. Verùm ij baubari, barrire, ac totuliloqui tandem deſinent, vbi mentem ſaniorem in corpore ſano habuerint, ſuarúmque pſeudopinionum βαναυσίαν attentius perpenderint. Sed de iis hactenus; temporis enim filia veritas haſce omnes falſitatis tenebras breui, ſuo lumine diſsipabit. Quod ſi fortè de iis mihi in poſterum ſe*

ſe offerat

ſe offerat quid ſentiam, dicendi occaſio, dicam profectò palam, & ingenuè quod res eſt. Sed iam ad inſtitutum redeo. Atque quoniam ſummum te videndi, & alloquendi me tenet deſiderium, ſcire ex te peropto, quando Lutetiam ſis rediturus. Cæterùm, vti iam dixi, me ſanũ & incolumem videbis, efficiámque vt intelligas me tui officioſiſſimum eſſe, & omnia ſumma, donec ſpiritus hæc oſſa reget, pro te facturum. Vale igitur vitæ dator meæ, Capluanique tui vt ſoles memor eſto. Pariſiis ſeptimo Cal. Augusti. 1581.

HABES igitur hic mirandũ exemplum, ſed profectò primum (rhedarij ſcilicet) nõ minus mirum fuit, quãmuis is non tam citò fuerit reſtitutus; in illo enim parcius ac tardius iuſto ſanguis fuit miſſus: Nam primo die quo ad illum acceſſi, qui erat ſecundus à morbo, etſi ſanguinem mitti imperauerim, id tamen minimè fuit factum, quoniam accerſiuerant quendam chirurgum qui dixit lunam eſſe in ſigno infauſto, nec id fieri debere ante biduum, & ſic diſceſſit. Quare poſtridie mane alterum chirurgum accerſiri iuſſi, qui me præſente venam aperuit, ad ſeſquilibram, & à meridie ad parem modum. In epiſcopo Siſternenſi nepote meo (biennium agitur) peſtilenti eáque ardenti febre correpto, ante diem quintum circiter libras quatuor ſanguinis detraxi, & cùm in aulam mihi tunc proficiſci neceſſe fuerit, curam eius commiſi Marescoto eruditiſſimo medico, qui illi adhuc bis tértiue ſanguinem miſit; vnde ad me ſcripſit, vltimam ſpẽ ſe ponere in phlebotomia tertiò à ſe celebranda; qua præſtita liberatus eſt. Et Henrico vni ex meis famulis Montibus Hannoniæ eodem febris genere peſtilenti ſcilicet prehenſo ſepties ſaltẽ ſanguinem

Hiſtoria epiſcopi Siſternenſis.

Hiſtoria Henrici.

guinem miſi,& nunquam minus libra vna ſanguinis fuit detracta, bis verò ſupra libras duas vno die. Multa ſanè alia nobis extant exempla ad hoc noſtrum inſtitutum pertinentia: verùm quia res eſt, de qua latius ſeorſim agere inſtituimus; ideò plura nunc dicere deſinemus: Dicentes denuo, febrem nullam peſtilentem eſſe, cui non conueniat ęquè vel potius magis miſſio ſanguinis, quàm ſynochæ putridæ. *Peroratio.*

In cacochymia neceſſariam eſſe ſanguinis miſsionem.

CAPVT VIII.

IAM tempus eſt, vt expendamus, & excutiamus Galeni illã propoſitionẽ, quã maior medicorum pars addicta nudis potius verbis authorũ de quibus opinionẽ aliquam ſuſceperunt, quàm rerũ intelligentię in omnibus morbis curandis, in quibus ſanguinis vitium apparet, aut ſuſpectũ eſt, vt herculeum aſylum affert; contra miſſionẽ ſanguinis: Quæ eſt, hanc plethoræ deberi, purgationem verò cacochymiæ. Quæ ſententia, pace Galeni, & eorum qui eam tuentur, tam eſt à veritate aliena & pernicioſa, quàm quod alieniſſimum & pernicioſiſſimũ, imò & contra ipſiuſmet Galeni ſententiam, & curandi modum. Quod paucis oſtendere pergo, vbi dixero prius quid ſit plenitudo, quid cacochymia, & quid purgatio. Plenitudinẽ inter omnes medicos conuenit eſſe ſanguinis, ſinceri, id eſt alendo corpori accommodati, exuperantiam. Cacochymiam vitioſi humoris redundantiam: Purgationẽ verò vitioſi humoris in corpore exiſtentis cõuenientem excretionem, & eductionem. Quam plęrique medicorum importunius certè, quàm, verius contendunt non eſſe venæ apertione, ſed alui ductio-

Communis medicorũ ſententia. Refellitur.

Plenitudo quid.

Cacochymia.

Purgatio.

ductione, vel vomitione, vel ſudoribus, vel vrinis, vel munctione, vel excreatu, vel inſenſibili tranſpiratu moliendam: quoniam inquiunt per hæc vitioſum tantum, & corpori inutile excernitur, per illam verò etiam & quod eſt vtile educitur, nõ ſecernente ſcilicet natura per hanc vtile ab inutili; ſed ſinente promiſcuè effluere quicquid eſt in venis permiſtum æquè bonum ac malum. Vnde maior iniuria ſequatur ex illius deperditione, quàm vtilitas ex huius euacuatione. Rationes profectò celerius dictæ quàm mediocriter excogitatæ & comprobatæ: vt hinc patebit. Si cacochymia in omne corpus diſpergitur, vt Fernelius, & ante eum Galenus, & cæteri omnes boni authores aiunt, certum eſt eam etiam ex parte contentam in venis totius corporis eſſe. Atqui, obſecro, vitiatus ſanguis qui in artubus eſt, qua arte, quáue ſpecie purgationis repurgandus eſt? ſtultum eſt credere id fieri poſſe alui excretione, ſtultius etiam vomitu, aut excreatu, aut vrinarum ductione, licet hæc omnia aliquando artuum affectibus conducant, per accidens tamen detracta ſcilicet per illa, parte aliqua humoris, qui cacochymiam, & conſequẽter dictos affectus fouere, & augere poſſet: non enim ab artubus ad dicta emiſſaria humorum regreſſus conceditur, niſi in lethalibus euacuationibus, vt in vehementi diabete ferè totum ſerum, & in inſign[i] alui fluore fere vniuerſus corporis humor effund[i] poteſt. At non eſt id purgari cacochymiã corpori[s] ſeu vitioſos artuum humores excerni, ſed animam cum humoribus ſimul abigi: quod non affecta[t] medicus, ſed cacochymiam ſeu vitioſos humore[s] omnium pene morborum parentes ita è corpor[e] deturbare, vt anima in eo bene valente tandiu re-
ſideat

Improbatur cõmunis medicorum de purgatione cõcepta ſententia.

ſideat, quandiu humanæ naturæ conceditur. Cacochymia igitur cùm non vnico ſolo loco corporis hæreat, ſed vniuerſum fere ipſum obſideat, ideo ab eius variis partibus eruēda eſt, è venis ſcilicet, quæ in iis eſt contenta, cutis ſcarificatione, aut ſudoribus, aut inſenſili tranſpiratu, ea quæ cuti adiacet, alui excretione quę viſcera & circa ea eſt inſita, vomitu, quę ventriculum, vrinis quę renes, mūctione & excreatu quæ caput aut pulmones aggrauat. Et vt vno verbo dicam, à qualibet parte proprium onus exonerandum eſt, aut certè ab ea quæ maximè affectæ parti eſt proxima, ſeu magis idonea. Ergo in cachexia quę totius corporis eſt malus habitus, purgatio quidem neceſſaria eſt: at non ea ſolum quę medicamentis catharticis fit, ſed ea magis, quam per venæ ſectionem molimur: repurgari enim ſanguinem poſſe ſecta vena effectus ipſe docet, cùm ea multos cachecticos ex peſſimo corporis habitu in bonum reſtitui, & in hoc in multos annos continuari videmus. Quis enim viſus vnquam fuit maiore & cōtumaciore colluuie humorū ſcatere fratre meo? dū à paralyſi grauiſſima, & conuulſione alterius partis iam ab annis vigintiquatuor præter omnē medicorum ſpē fuit liberatus, qui ſtatim poſt tāta, & tā maligna ſcabie obſeptus fuit, vt deteriorem eſſe duceret hanc valetudinis ſpeciem priore, à qua cùm nec purgationibus, nec balneis, nec litubus, nec tenui victu, nec vllo alio auxilio, à medicis qui eius curæ præerant inſtitutis liberari potuiſſet, ſanguinis miſſione cōtra medicorum ſententiam ſæpius repetita non ſolum ſcabie liberatus eſt, ſed in meliorem habitum antecedente eſt deductus. Vnde ab eo tempore in hunc vſque diem vix menſis præterit (quamuis

Accedunt multorum hiſtoria.

Frater Botalli cacochymus.

Frater Botalli ſingulo menſe ſibi ſanguinē detrahit. Botallus cachexiam in ſe curauit frequēti ſanguinis miſſione.

ſeptuagenarius ſit) in quo non ſemel, aut bis, vel etiam ter, vt ſæpiſſimè ad me ſcribit, ſibi ſanguinem non mittit: & raro minus vnciis decem, ſæpiſſimè verò plus vna libra. Et ipſe etiam cùm ex quartana febre, vt ſuperius dixi, cachexia adeo vrgerer, vt ab hydrope non parum timerem; certè nullo alio auxilio reſtitutus fui (quamuis tentauerim prius, id efficere purgationibus, & apozematis, & viuendi ratione) quàm ſæpe repetita venæ ſectione, ita vt decē dierum ſpatio quinquies mihimet ipſi venam aperuerim, primùm baſilicam dextram ad libram vnam; quem cùm fœdiſſimum repererim, à meridie dimidium modum iterum detraxi etiam impurum: Poſtridie ex ſiniſtra baſilica idipſum molior, mane ad vncias decē, à meridie ad quinque etiam corrupti: Vno interpoſito die communem dextri brachij tūdo ad decē item vncias, & à meridie, quoniam vitioſus etiam erat, ad quatuor ſimiliter infecti: Duos intermitto dies, & tertio communem ſiniſtram aperio ad vncias octo, qui viſus eſt cæteris omnib. minus infectus: Interiectis item duobus diebus denuo dextrā baſilicam ſcindo ad vncias quatuor, quem cùm puriſſimum offenderim, anſam accepi multos menſes intermittendi, quos egi hilariter cum cibi appetentia, ſomni trāquillitate, & artuum robore, cùm antea mœror adeſſet, deiecta appetentia, turbulenta ſomnia, nocturni ſudores vires frangentes, artuum laxitas: Inde poſt aliquot mēſes reuerſa ſanguinis impuritate, & eius accidentibus iam dictis, nempe triſtitia, virium languore, & cæteris, denuo ad ſanguinis miſſionē vt antea redij, terque ſex dierum ſpatio venam aperui, nec vltra; quoniam poſtremus ſyncerus ſucceſſit, à quo tempore ne tanta

Botallus quo modo ſibi ſanguinem mittat.

in venis

in venis impuritas cumularetur; aliquando ſemel in menſe, aliquādo bis, aliquando ter, & aliquando tribus menſibus ſemel tantum mihi detraxi, ſumpta indicatione recurrendi ad id auxilium, ab aduentu dictorum præcurſorum, laſſitudine ſcilicet, & mœrore, ſpontinis, & reliquis nullam manifeſtam cauſam conſequentibus. Quam meam in me mittēdi ſanguinis rationem, medici aliquot ſunt, & olim alij fuerunt qui vehementer vituperarunt, dicētes mihi quaſi ludentes, & coram amicis: Vaticinor quid futurum ſit de Botallo noſtro: dies aderit qua dicetur, Botallum ſuo ſe iugulauiſſe gladio, mortuum ſcilicet penuria ſanguinis. At horū prognoſticū, duobus ad ſuperos præcurſis, id iam videre eſt interceptū. Haud dubito quocumque tempore fatis concedam, culpatum iri in me idipſum, cuius beneficio iam bis (forſitan etiam & amplius) poſt decenniū, in vitam reuocatus fui. Quod interim nō nulli nimis maturè, fortè etiam & magis cupidè quàm dolenter, prædicabant me interfeciſſe. At eo ipſo (diuina gratia) viuimus adhuc; & morti obnoxij vt mortales; noſtrum interea ſanguinē non effundentes, vt prodigi paternas hæreditates decoquunt, neque etiam tenaciter detinentes, vt auari aurum, cuius ſeruandi occaſione aut fame tabeſcunt aut ferro iugulātur. Sed perſequamur reliqua. Alia magis mirāda in cachexia de hoc auxilio poſſum narrare, quæ quidē non reticenda ſunt, vt de Henrico famulo meo, quem *Henricus.* Montibus Hannoniæ liberaui, (Deo adiuuante) à peſtilenti febre, vt dixi ſuprà, cùm purpureis exanthematis ter miſſo ſanguine ad libras duas pro ſingula vice, & ante aduentum diei ſeptimæ, qua ſudor erupit ſemicriticus, vt ſic dicā, cùm non perfe-

ctè morbum ſoluerit, ſed inſtantis mortis periculum ademit, permanente febre languida, ſudorifica, ex qua in leucophlegmatiam tēdere videbatur; quater item miſi ſanguinem ad libram vnam ſingula detractione, vt ſpatio dierum circiter viginti liberatus ſit, iamq. vxoratus incolumis viuit. Tanta ſanè erat ſanguinis colluuies, vt nunquam ſimilem viderim, cùm ex qualibet libra, (medica ſcilicet) ſaltem vnciæ decem eſſent ſeri, & plus quàm ſeſquiuncia craſſiſſimæ & tenaciſſimæ pituitæ ſupernatantis, & circiter dimidia vncia nigerrimi, & corrupti ſanguinis ſubſidentis. quam rem profectò admirandam nolui latere doctiſſimos viros, Alexandrum Campegium medicum ſereniſſimi Ducis Andium, amplius amicum, & ſodalem meum, & Ludouicum Coſpeum dictæ vrbis medicum acceptiſſimum, quos ad ægrum vocabam, præſertim dum ſanguinem mitterē, aut miſiſſem; nam ipſe opus præſtabam, ne committerem famulos meos aut chirurgo ignauo, aut à peſtilentibus ægris, qui tunc frequentiſſimi erant, redeunti. Eodem tempore, & loco fere idem contigit Maugigio vni etiam ex meis famulis, quem aſſidua febris & moleſtiſſima aſſiduaque vigilia, & alui fluor frequentiſſimus vrgebat, quem ſimiliter adiuuimus, ſæpius repetita ſanguinis miſſione; donec ſcilicet ſic repurgato ſanguine (qui antedicto non multo erat incorruptior) recentior, & purior in illius locum ſuffectus eſt. hūc etiam, & alios quamplurimos quos tractauimus, nō ex noſtris famulis tantum, ſed & nobiles, & mercatores, & milites vidit Campegius noſtra opera curatos. Quibus tamen multi medici dicebant ſanguinis miſſionem nulla ratione conducturam, ſed purgationem iuxta il-

Hiſtoria Maugigij.

xta il-

xta illam nimis tritam & nimis à medicis veneratam ſentētiam, antea à nobis pronunciatam, Quòd Cacochymiæ debeatur purgatio, quæ vera eſt, niſi adderent, non autem ſanguinis miſſio ſeu venæ ſectio. Verùm non huc fratris mei, & noſtrum, & famulorum meorum exempla attulimus, vt hinc velimus induci, ſingula corpora cachectica & impuri ſanguinis ſic eſſe tractāda, ad hancq. ſpeciem curationis, tanquam ad regulam, ad vnguem reducenda: eſſet enim vno calopodio, vt adagio fertur, velle omnes homines calceare. ſed quēadmodum pedi cuique idoneum calopodium conuenit, ita & cuique cachexię ſua conuenit ſanguinis miſſio. Impuritatem autem humorum in inteſtinis reſidentium ſub cachexiæ nomine comprehendi minimè debet. At vt non intelligimus hæc exempla, & alia plura, quæ afferre in hanc rem poſſemus, eſſe habenda tanquam dogmata aut leges, aut axiomata; ita neque par eſt ea vt inutilia, veluti quidam ineptè, & malignè faciunt, & ab arte aliena reiicere: pręſertim cùm videamus ab experimentis omnem artem prodire, & à ſingularibus (vt aliàs docebimus) ipſa vniuerſalia deduci, & quod olim leuiter, vel temerè ab aliquibus vt aduerſum fuit vituperatum, idem poſtea expenſum ac recognitum ab eiſdem frugi & magni emolumenti iudicari, vt plæriq. medici, quos nunc videmus noſtro exemplo liberalius ad ſanguinis miſſionem accedere, quàm antea auderent, eamque imperare cōfidenter in multis corporibus, & morbis, in quibus olim aduerſiſſimam fore acriter contēdebant. Quod & ipſe etiam feci: Nam memini à triginta annis me cum medicis aliquot eruditiſſimis olim, Melchiore Pagano, & Vincentio Zoio, qui curationibus *Botallus olim phlebotomiæ cōtrarius.*

ægritudinum fratris mei præerant, illius conſuetudinem mittendi ſibi ſanguinē ſæpiſſimè damnaſſe, obnixeq́ue illum per litteras rogaſſe, ne tam frequens & præceps in hoc auxilium rueret; nullius enim naturam (quod omnes inexperti ſemper inculcant) tam validam eſſe, quæ id diu ferre poſſit ſine magno malo. Ille verò ritè reſpondens, difficilè eſſe dicebat, inuiſo ægrotante rectè conſulere, ſeque non temere id facere, ſed ratione ductum, & natura id requirēte. Quod quàm verè dixerit, exitus docuit, cùm ille firmiſſimis ſit artubus, & viſu integerrimo, annū ętatis agens ſeptuageſimum. Quare viſo in eo per multos annos phlebotomiæ fructu, & conſiderata humani corporis fabrica, & eiuſdem principum partium facultate diligentius examinata, animo concepi id ipſum eſſe humano generi fructuoſiſſimum, quod antea, dum medicorum illius temporis & multorum præſentis morem ſequerer, leuiter dabam crimini, nempe frequentem, ſed moderatam venę ſectionē in ſanguinis impuritate, & cachexia, & in corpore valetudinario, in quo rarò vel nunquam ſanguinis fœditas non comperitur. Quæ frequentia nec vllo ſtato numero definiri, neque vlla certa quantitate determinari poteſt, ſed vtraque (occaſione adiuncta) penes arbitrium prudētis medici ſanguinis qualitatem, venarum plenitudinem, & patientis robur & valetudinis genus expendētis repoſita ſunt. Sed vix hæc momentum aliquod habebunt penes eos medicos qui & falſam de hac re opinionem ſuſceperunt, & in animum ſibi induxerunt, vnum Galenum eſſe ſequendum. Quod poſtremum certè laudo, ſi rectè doctrinam, ſenſumq́ue, ſententiarum illius varietates percipere, & vtile ab inutili diſtin-

Botallus exemplo fratris ad phlebotomiam acceſſit.

diſtinguere ac eligere valeant. Cùm plærique ea quæ vno loco particulatim ab illo ſunt dicta, vniuerſaliter capiant, & nonnulla quæ vera non ſunt, (concedāt hoc mihi dicere veritatis fautores) tanquam certa ſine vllo examine conſtantiſſimè ſuſtineant, & ſequātur. Quare oportet hanc noſtram ſententiam Galeno repugnantem, ſi recipienda eſt, ab præcipuis authoribus artis roborari, & confirmari. At quibus authoribus ſatis efficacibus ad id negotij vti poſſumus? Galeno ſanè ipſo, Hippocrate, & aliis omnibus alicuius nominis, & famæ. Quod igitur ad Galenum attinet, qua quæſo in re ille magis videtur laborare aduerſus Eraſiſtratum, quàm in oſtendendo illum malè credidiſſe, in ſola plenitudine ſeu plethora ſanguinis miſſionē conuenire? Si ergo Galenus hanc propoſitionem à ſe dictam cacochymiæ nempe purgationē deberi, & plethoræ ſanguinis miſſionē ſimpliciter vellet intelligi, huic hāc & illi dūtaxat illā deberi: quid aliud præſtitiſſet in tota ſua diſputatione, quàm tempus terere in cōtradicendo, & deſtruendo eo ipſo quod affirmat, & in quo cum Eraſiſtrato conuenit: nā id ipſum Eraſiſtratus affirmabat. At deberi hāc primo & per ſe plethoræ, & purgationem eidem per accidens certum eſt, & ex altera parte cacochymię primum purgationem per ſe, & eidem ſanguinis miſſionem per accidens, id habet probabilitatem aliquam: quamuis cacochymiæ æquè per ſe ſanguinis miſſio, imò magis quàm purgatio cōferat; cùm & ea plenitudo ſit, cui per ſe debetur euacuatio per loca conuenientia. At cùm cacochymia ſit redundantia vitioſi humoris in genere venoſo exiſtentis, reliquū eſt hunc nulla via aptius educi poſſe, quàm vena ſecta. Videamus iam num & aliquando medendo

Sententia authoru confirmatur Galeni authoritate.

Ex eſſentia cacochymiæ colligit eidem conuenire phlebotomiā.

dendo hoc auxilio ſit vſus, aut commendauerit in cachexia tollenda; nam hac in re cõtrà nobis agendum eſt, quàm in præceptis diuinis, in quibus ſequẽda potius ſunt ea quæ concionatores ex ſuggeſtis dicunt, quàm quæ priuatis domibus faciunt.

Confirmatur Galeni exẽplo.

Ergo febres omnes putridas iubétne curari miſſione ſanguinis? in quibus ſi aſſiduę ſint, vt putrida ſynochus, imperat largiſſimę detrahi: nã in iis putare plethoram tantum multitudine peccantem eſſe, ſtultum eſt. Et dum dixit in iis etiam putridis febribus ſanguinem mitti poſſe, & ſeptimo die, & vigeſimo, & aliis longioribus ſi reliquæ indicationes reſpondeant, putabátne hæc corpora plethorica eſſe? Præterea mulierem illam, cuius meminit lib. Epid. longo morbo confectam, & marceſcentem, putabátne eſſe plethoricam? et ſi credebat vitioſis ſuccis oppreſſam, cur tentauit in priſtinam ſanitatem reſtituere venæ ſectione? nam in hac ter ſe miſiſſe ſanguinem dixit diebus tribus cõtinuis, non autem pharmaca exhibuiſſe. At nõ ſolùm Galenus reſiſtendo Eraſiſtrato, & ægritudines curando oſtendit ſanguinis miſſionem alibi quàm in plethora conuenire, ſed etiam euidentiſſimis præ„ceptis, vt patet per hæc. Si calida & ſicca natura „cum ſucci vitio febris fiat ob multos, craſſos, & „glutinoſos humores, ſanguis emittendus eſt, quo „vitioſus ſuccus facilius tranſpiret. Amplius & XI. „meth. v. ſi coarctatum corpus eſt, & exigui mea„tus denſati, & multi ſimul ac lenti humores ſub„ſint, in huiuſmodi cauſarum complexu cœpiſſe à „ſanguinis miſſione conuenit. Quid ergo? reiicítne hîc Galenus miſſionem ſanguinis in redundantia vitiati, imò & craſſi ac lenti humoris? Certè non deerunt rixandi argumenta contentioſo. Patebítne

etiam ex iis quæ dixit ix. meth. x. vbi ait inſignem ,,
ſanguinis euacuationem periculoſam eſſe, ſi con- ,,
fertim fiat, viribus imbecillis exiſtẽtibus cum hu- ,,
morum corruptela, in qua inquit, Oportet, vbi ita ,,
indicationes ſibi aduerſantur, paulatim euacuare, ,,
quod eſt vitioſum, & paulatim etiam quod eſt ſa- ,,
lubre, pro eo reponere. Quã curationis formã ad *Celſi authoritas.*
amuſſim ſic deſcribit Celſus capite De cachexia. ,,
Si malus corporis habitus eſt, quem cachexiam ,,
Græci vocant, primùm abſtinendum eſt, deinde ,,
aluus ducenda: ſi nihil reliqua proficiunt, ſanguis ,,
mittendus eſt, ſed paulatim quotidieque. Et cap. ,,
De miſſione ſanguinis etiam aſſerit conuenire in
malo corporis habitu, dicitque in ſanguinis abundantia vel eius corruptione, nullo remedio melius ſuccurri ægro poſſe, quàm ſanguinis miſſione, imò facta, donec purus exeat. Iam Rhaſim ſimiliter audiamus. Si melancholię, inquit, comites ſunt ven- ,,
tris dolor, & inflatio, & vitiatus corporis color, ,,
praua concoctio, vomitus, ructus acidi, flatuoſo- ,,
rum ſpirituum copia, ſputorum multitudo, cura- ,,
tionem à venæ axillaris aut ad paruum digitum ,,
manus ſiniſtræ inciſione auſpicabimur. Quid hîc ,,
dicas, vis lucidius corpus cacochymum deſcribi, & clarius dici in eius curatione eſſe inchoandum à ſanguinis detractione? Sed lienoſos homines, ſiue ſpleniticos ad hydropem propenſos, dicémus ne bono habitu corporis an malo? malo certè: at hocnum plethorico, an cacochymo? cacochymum dicet medicus; inexpertus, & modeſtus dubitabit ſine contentione pertinaci. At cacochymus eſſet dicendus, & ſi ſic illum appellare nolis, non tamen talis non erit. At Hippocrates lib. De affect. dicit in his venam ſplenitidem frequenter eſſe aperiẽdam. *Spleniticis num cõueniat venæ ſectio.*

 Non

Non igitur rectè Galenus ſanguinis miſſionem reticuit, dum remedia cacochymiæ propoſuit, præſertim quòd vix vllam diuturnam ægritudinem quantumlibet minimam, aut recentem grauem reperies ſine cacochymia. Nam ægra corpora modico tempore vitioſis excrementis ſcatent. Adde quòd omnia fere corpora in quibus mitti ſanguinem iuſſit Hippocrat. vt per pręcedentia exempla, quæ ex eo adduximus, cognoſci poteſt, cacochyma, non plethorica eſſent iudicanda. Dicamus iam igitur, cùm ſanguis ſit inutilis (vt Gal. ait IX. meth. XI.) dum propriam qualitatem ad vnguem nō ſeruat, nec amplius nutrire corpus vt prius poteſt, non modò non eſſe contemnēdam miſſionem ſanguinis in cacochymia, ſed magnopere cōmendandam. Interim tamē ſic eam eſſe partiendam, vt per eandem crebro repetitam, vt Gal. & Celſus docent, ne id quod in venis eſt corruptū, paulatim ſine virium lęſione magna ex parte exhauriatur; magna ex parte, inquam, quia totum eximi neq. conuenit, neque fieri arte poteſt. At reſiduum, vt Galenus multis locis dixit, facilius tranſpirat, aut excernitur naturæ munere.

Quæ ratio adhibenda in mittendo ſanguine dum cachexia adeſt.

Num phlebotomia conueniat doloribus à flatib. concitatis.

CAPVT IX.

EX paruis erroribus principiorum ſequi in finibus maximos fere perpetuū eſt. Mirum itaq. non eſt ſi accepta dicta propoſitione, de cacochymia vt vera ſimpliciter (quam falſam eſſe oſtendimus) aliæ etiam multæ ſequantur falſæ, vt mittendum non eſſe ſanguinem in doloribus à flatu concitatis. Quoniam, inquiunt, hi à frigida & craſſa

materia

materia & caloris innati imbeçillitate fiant. Eſto: num propterea ſemper non mittēdus ſanguis vbi calidum innatū imbecillū eſt? vbi materia morbi frigida eſt? nunquam igitur erit mittēdus in febribus, nunquam in particularibus inflāmationibus; nam in iis innatum calidum imbecillum eſt, extraneum verò validum. Nunquam etiam in nephritide, ex calculo; nam vix vlla materia in corpore eſt calculo frigidior: nunquam etiam in febre facta ex obſtructione per craſſos & viſcidos humores, quos ſua natura eſſe frigidos nemo inficiatur. At in his omnibus expeditiſſimum eſſe ſanguinem mittere, quiſque fatetur, non quidem primo & per ſe, ſed per accidens. Non enim aperienda vena eſt in calculari affectu, vt editum calculum comminuas: non in colico dolore ex flatu, vt inteſtinum ab extēdente flatu exinanias: nō in febre ex obſtructione, vt craſſos & viſcidos humores iam obſtruētes eximas; ſed in hac, vt copia detracta etiam aliquid euacues ex venis, ex eo quod eras obſtructionem renouaret, preterea & quò natura releuata onere, reſiduo ſine labore dominetur. In illis verò quò imminuta materia quæ in venis eſt, minus facilè renes, & colon inteſtinum incēdantur, phlegmoneque premantur. Adde etiam quòd ex aperta vena flatus aliarum partium aliquādo minuantur, propter earum communitatem, quam habent hæ cum toto corpore, & propter tenuitatem ſpirituum, qui per omnes anguſtos meatus deferri poſſunt. Quare ad ſanguinis miſſionem confugere Hippocrat. 11. epid. non eſt veritus in dolore ex flatu concitato, ſiue (vt Cornarius vertit) in flatuoſa ventoſitate. In quo tamen affectu, ſicuti etiam in ingenti dolore nephritico, non multos medicos

iam

iàm diu medicinam factitãtes noſcimus, qui dum id minimè eſſe faciendum coram ægris doloribus extortis contenderent, fieret tamen poſcentibus ægris, apertè nouerunt quàm eſſet eorum ratio à vera ratione aliena.

In conuulſione curanda opus eſſe venæ ſectione.

CAPVT X.

EADEM ratione multi metuũt ad hoc auxilium accedere in conuulſionis curatione: quoniam (inquiunt) teſtante Ariſtotele, & medicis ipſis, fit ex flatibus motis per venoſum genus etiam & ab humore pituitoſo, qui humor, & qui flatus fiunt à diminuto calore quem detractione ſanguinis imminui & diſſipari inter omnes medicos conuenit. Conuenit quidem inter medicos, diſſipari innatum calidum miſſione ſanguinis, dũ is detrahitur ſuperfluè, & ex corpore alimoniã potius poſtulante, quàm vacuationem; ſed reparari etiam eadem ſuperflui, & nocentis cõuenienti euacuatione. Hac ratione Hippocrat. dicto libro ſanguinem mittit in conuulſione, cui neque febris nec capitis dolor ſunt coniuncta. Verùm ſi in hac noxę ſpecie abſente febre fructuoſa eſt; quanto erit fructuoſior, ſi febris, aut aliud ſit adiũctum, quod eam etiam deſideret? Monendi interim iuuenes ſunt, conuulſiones etiam licet rarò, contingere ex nimia aliqua euacuatione & exſiccatione, in quibus non ſola ſanguinis miſſio, ſed quælibet alia euacuatio inutilis eſt.

Ratio aduerſariorum.

Diluitur eorum ratio.

Admonitio.

In

In epilepſia, in ſtrangulationibus, & aliis id genus morbis, mittendum eſſe ſanguinem.

CAPVT XI.

A Frigida etiam, craſſa, & viſcida materia fieri epilepſiam teſtatur Galenus; quamobrem plures in hac reformidant etiam phlebotomiā, ne humoris frigidi copia magis increſcat. At nō & timuit Hipp. imò lib. III. acut. etiā in ipſa acceſſionis vehemētia ex brachio iubet detrahi, & pro virium ratione; quod Cælio & Altomari non placet, & à paucis id commendatur, licet id Galeno, & Archigeni (vt Trallianus teſtatur) minimè diſpliceat. Quam Hippocratis & Galeni ſententiam minimè improbo, ſed potius laudo, quòd eo morbi impetu retracta per ſanguinis miſſionem parte materiæ quæ affectum grauiorem efficeret, etiam mitior fiat. Sed (quod tacitè id prætereundū non eſt) quo modo in hac vehementia acceſſionis in qua nec ſermo, nec motus, nec ſenſus patiēti adeſt, metienda eſt hæc detractio ad vires? Nam non hîc pulſus mutabitur vt in iis qui vigilant, & in animi deliquium incidunt, cuius deliquij aduentus mutatione pulſus percipitur. Detraxeris hîc fortè ſimul & animam aut certè proximè, prius quàm imbecillitatem recognoſcas. Metienda igitur hęc vis eſt ex plenitudine venarum, vt ſæpius diximus, & ex eo modo quem vſu artis didiceris, poſſe ſingulis hominibus detrahi, cuique ſcilicet pro ſua corporis habitudine. Eſt tamen ſemper intra modum ſubſiſtendum, quàm excedendū. Sed longè etiam multo infra ſubſiſtere, prodeſſe ægrotanti non eſt, ſed infamare auxilium vt inutile & damnoſum præter culpam, quod ſæpiſſimè fit. Mittendum

In aphoriſma mittendum ſanguinẽ. etiam in vocis amiſſione idem author dicit. Vox quidem epilepticis intercipitur, verùm non ſolis ſed aliis multis, aut quia ſtrangulantur ad guttur recurrente humore ſuffocãte, aut quia impetus aliquis ſanguinis fit ad cor, aut ad cerebrũm, aut quouis alio modo quis obmutuerit, ſiue etiam fiat ex vtero, ſiue aliunde moueatur, nunquam eſt inutilis in hoc ſymptomate ſanguinis miſſio, ſi ſentias ſcilicet valẽtem pulſum, & venas facilè repleri videas. Nam euenit interdum, vt quidam qui obmuteſcunt, nullo auxilio releuentur, in quibus vas aliquod in cerebro, aut in partibus internis eſt diſruptum. Quorum vtriuſque exemplum vidi: illud in tribuno ærario: hoc in illuſt. quadam matrona quę à prandio animi deliquio correpta horis quatuor pòſt expirauit, rupta vena in ventre, quæ à nobis videri nõ potuit, ſed ſanguis totus in ventris capacitate inuentus eſt: & in alio qui etiam repente interiit ventriculis cerebri ſanguine refertis, cui vix etiam ad curationem profuiſſet venæ ſectio: verùm ad pręcautionem nil poterat eſſe vtilius. Nec hoc genus morbi accidit in capite ſine præmonitu, grauitate ſcilicet capitis, venarum faciei repletione, eiuſdem rubore præter morem, & conſuetudinem. Strangulationi etiam à frigidæ *Strangulationi prodeſſe phlebotomiã.* potu ortæ Dioſcorides vult miſſione ſanguinis ſuccurri. Nõ igitur ſemper, quia calida materia eſt, vel quia infecta, ſed quia multa in venis eſt.

In catarrhis & contumacibus doloribus celebrandam ſanguinis detractionem. CAPVT XII.

QVEMLIBET etiam dolorem contumacem corporis aliquam partem infeſtantem ſine manifeſta inflammatione vulgus medicorum excludit

cludit ab ope miſſionis ſanguinis, eademmet ratione qua præcedente capite dictum eſt; nempe quoniam affectus hi fiunt à cauſa frigida defluente (inquiunt) à cerebro. Cui cauſæ ſubiiciunt non modò dictos dolores, ſed etiam tuſſes omnes diuturnas, de quibus omnibus dicti medici ſe ſatis feciſſe rogantibus ægris putant, cùm dixerint dictos affectus eſſe catarrhos à cerebro decumbentes in partes ſubiectas, quibus nullo modo propoſitum auxilium poteſt conuenire, ſed purgationes tantùm, & victus tenuis, & id genus alia. Qui cum medici, tum ęgrotantes quantum decipiantur, ipſa res docet. Cuius rei etſi innumeri teſtes à nobis nunc adduci poſſent, duobus tamen & iis quidem notiſſimis contenti erimus. Dominum de Varenes à Regis cubiculo annos vt minimum quinque & ſeptuaginta natum dolor aſſiduus & lętus ad ceruicem, & humerum à multis menſibus detinebat, quem Medici frequenti medicamentorum purgantium vſu & calefacientibus linibus curare ſtuduerũt: à quibus ille cùm parum aut nihil leuaretur, nos conſulit; cui ſalutarem diximus futuram ſanguinis miſſionem. Ille contrà obiicit inconſuetudinem mittendi ſanguinis, ſenilem ætatem, inchoantem hyemem, morbum fieri à frigidis humoribus, & flatibus. quæ omnia (teſtantibus aliis medicis) tale auxilium dehortabantur; quare non poſſet intrepidè acquieſcere noſtrę ſententię. Diebus aliquot pòſt, morbi perſeuerãtia, & incremẽto impulſus ad nos redijt, ſic animo affectus, vt polliceretur ſe poſthac nulla in re à noſtris conſiliis receſſurum. mitti ſanguinem iuſſimus ex brachio affectæ partis ad vncias decem: poſt aliquot dies, parem modum ex aduerſo cum maxima vtilitate, tandem

D. de Varenes.

tandem iterum ex altero, & ſic liberatus eſt. Non tamen interea contempſimus purgantium, & litiuum calefacientium, & diſcutientium vſum. Ab eo tempore dictus patiens familiariſſimè & cum maxima vtilitate pedum quibus vix poterat inſiſtere, viſus, & totius corporis primum bis & ter in anno, poſtea quinquies & ſexies meo conſilio, ſibi ſanguinem mittit, firmius incedens nunc quàm ageret abhinc decennium. Simili contumaci dolore ceruicis cum capitis grauitate affectum Reuerendiſſimum & æquiſſimum virum Abbatẽ Bellebranche, Regis & Reginę Regis matris eleemoſynariũ, medici purgationibus, & aliis remediis inutiliter curare laborabant, quem nos ter ſecta vena ad ſeſquilibram ſanguinis pro ſingula vice percurauimus. Cuius auxilio poſtmodum à multis annis familiariſſimè & ſummo commodo vtitur, præter tamen ſpem, & conſenſum aliorum medicorum, qui illi à phlebotomia omnino eſſe cauendum ſignificabant. Non igitur ſemper in frigidis, aut creditis à nobis frigidis morbis vtilis eſt abſtinentia miſſionis ſanguinis, ſed aduerſa. Quare in morbis contumacibus, (quamuis fiant à materia frigida) funditus aut iuſto parcius à phlebotomia abſtinere, prudentis medici non eſt; cùm certũ ſit quãlibet corporis partẽ nutriri ab ea materia quæ in venis eſt, quæ quanto frigidior, & craſſior fuerit, reliquum eſt etiam affectũ à dicta materia concitatum grauiorem & cõtumaciorem reddi, quam materiam dicimus partim minuendam miſſione ſanguinis, & partim etiã purgatione, & attenuante victu, quo repurgata & renouata maſſa ſanguinis morbus curetur.

D. Belle branche.

In Tuſsi ſicca adhibendam phlebotomiam.

CAPVT XIII.

ET in ſicca tuſſi depellenda, quàm multos videas medicos ad ſanguinis miſſionem confugere? perpaucòs ſanè, aut potius nullos; quoniam hanc aut à ſicca intemperie, ſine materia, aut à tenui aliqua pituita ſeu ſero à cerebro (vt perpetuò dicunt) in pulmones decumbente fieri autumant. *Cauſa tuſſis ſiccæ.* Quibus cauſis, omnibus aliis remediis potius obſiſtendum eſſe credunt quàm venæ ſectione: Ita in hac dicunt incraſſandam eſſe materiam, ne tenuis delabatur, & ſpiritum tuſſiendo effugiat & fallat: In illa pulmones eclegmatis, & bechicis leniendos, & humectandos. *Curanda tuſſis modus communis.* Cæterùm corporis impuritatem ſi qua ſit, clyſteribus, purgantibus medicamentis, & errhinis eſſe vacuandam. Quæ omnia auxilia etſi contemnenda non eſſe ſentiamus, relinquenda interim potius ea dicimus in totum, quàm funditus abſtinēdum à ſanguinis miſſione, præſertim ſi affectio contumax ſit: idque duplici de cauſa; *Opinio authoris.* tum ad curandam affectionem tuſſim comitantem, tum ad prohibendas grauiores noxas, quæ breui moleſtas tuſſes ſequuntur, nempe inflammationes, venarum ruptiones, & vlcerationes. *Rationes eiuſdem.* Eſt autem ſiccæ tuſſis cauſa ſæpiſſimè pulmonis, aut partis alicuius non longè à pulmonibus diſtantis calida intemperies, ſine materia quidē apta ad excretionem, ſed non ſine materia morbum faciente: vnde tuſſis, (quæ morbus non eſt ſed ſymptoma) excitatur. Quæcunque igitur ſit dicta materia, & quocunque loco ſit poſita, aut vndecumque veniat, nunquam ſanguinis miſſionem nō requiret, ſi non ad ſuimet vacuationem, ſaltem ad

auerſionem nouæ. Qua occaſione Hippocrat. eam commendauit IIII. Epid. in curatione ſiccæ tuſſis exortæ à teſtium affectu, quem cenſendum eſt fuiſſe inflammationem, aut inflammationis minimè expertem. At quæ ratio eſt, fieri tuſſim ſiccam à teſtium inflammatione? ea ſanè ipſa eſt quæ & dum à iecoris incendio vel extraneo calore excitatur, nempe à cõmunicata fuligine pulmonibus, à parte affecta per vaſa communia, venas ſcilicet, & arterias.

In doloribus ventris vtilem eſſe venæ ſectionem.

CAPVT XIIII.

VENTRIS dolores vix etiam quiſquam pertuſa vena curare aut lenire tentabit, eo quòd ab Hippocrate ſit dictum, dolores infra ſeptum exiſtẽtes purgationem poſtulare per inferiora; qui verò ſupra ſunt, ſanguinis miſſionem aut vomitum. Quàm multos medicos vidimus ſuperſtitioſos eſſe in huiuſce poſitionis obſeruatione? imò non adeò pridem quendam videbam contendere cum altero, non eſſe repetendam miſſionem ſanguinis in quodam pleuritico nunc mortuo, quoniam dolorem (quem intra tertiam & quartam coſtam notham hærere audiebat) putabat & dicebat eſſe ſeptum tranſuerſum, infra quod dolores poſitos aſſerebat, ex mente Hippocratis, poſtulare purgationem, non miſſionem ſanguinis. Expende hominis non iuuenis eruditionem in curando & in cognoſcendo ſitu diaphragmatis; quod putabat eſſe inſitum inter coſtas veras & nothas. At profectò qui hanc ſentẽtiam nimis tenaciter ſuſtinent, mirum non eſt ſi multos coniiciant in tabem & buſtum

buſtum ante iuſtum tempus. Nam ſæpiſſimè euenit, vt vel iecur, vel ventriculus, vel inteſtina, vel alia quæuis interna ventris pars calida intemperie afficiatur, (vt omni parti corporis ſæpe contingit) in quibus purgatio pernicies eſt, ſanguinis miſſio verò curatio. Nec ita nocens in ventris affectibus eſſe poteſt miſſio ſanguinis facta, ſi illi purgationem requirant; quàm purgare, ſi ſanguinis miſſionem poſtulent. Nuper in Anglia Dominũ de Caſtro Rubeo ætatis annorum quinquaginta quinq. prehenſum ventris dolore ad ventriculi regionem non admodum vehementi, quidam medicus, ſed me neſciente, illum purgari volebat. Ego auditis ſymptomatis ſignificaui ſanguinis miſſionem futuram illi magis ex vſu, quoniam potius (vt illi dicebã) malum videretur eſſe ex oppreſſo iecore, nimio & æſtuante ſanguine, quàm ex aliquo humore ventriculum vrgente. Fert ille malum in aliquot dies, timens propter ętatem vt dicebat, ne venæ ſectio corporis viribus & viſui noceret. Triduum, aut quatriduum pòſt ad crepuſculum matutinum rogatum me mittit, vt ad ſe grauiter ægrotantem proficiſci vellem. Accedo; reperio febricitantem cum alui fluore quo fuerat per noctẽ agitatus, cum quo merus ſanguis nõ antea illi viſus veluti ex hęmorrhoïdibus excernebatur, perſiſtente interim dolore primo. Rogat iterum timẽs à miſſione ſanguinis, num pręſtaret corpus purgari quàm venam ſecari; ſentire enim ſe ventriculũ veluti graui onere oppreſſum. Ego non ventriculum ſed iecur in eo opprimi dico; mittendum itaque protinus ex brachio eſſe ſanguinem, tum ad veterem dolorem curandum, tum ad febrem tollẽdam, tum ad prohibendum ne venæ inteſtinorum inſuetæ ſangui-

Hiſt. Domini de Caſtro Rubeo.

nem effundere nimio impetu dilatatæ difficulter poſtea retinerentur. paruit ille noſtro conſilio. detrahi iuſſi ex baſilica dextra libram vnam ſanguinis, ex qua veluti miraculo liberatus ab omni noxa, poſtridie in aulam profectus eſt. Deus bone, quàm ſæpe vidimus huiuſmodi dolores ventris tum nouos, tum vetuſtos tolli ſola venæ ſectione! quam plærique medicorum nimis pueriliter, (parcant obſecro ſi illos nunc eius peccati accuſo, à quo & me à quindecim dumtaxat aut ad ſummũ ſexdecim annis declinare cœpiſſe fateor) reformidãt. Nec Hipp. qui dixerat dolores infra ſeptum tranſuerſum poſitos requirere purgationem, à ſectione venę abſtinuiſſe videtur, in eo qui in Oeneadis graui dolore vẽtris cruciabatur, quem ad tabẽ & necem per medicamenta purgantia pene deductum fatetur ſe ſeruaſſe miſſo ſanguine ex vtroque brachio ad animi vſque deliquium. Amplius & qui humoris melancholici vomitione aliquando ſolent conflictari, dolorém ne ſentiunt infra ſeptum tranſuerſum? At hos nónne aliquando & Hippoc. miſſione ſanguinis curare tentauit? vt patet II. De morbis, non ſolùm cõtra iam dictum præceptum, ſed etiam contra hæc: In omni euacuatione talia eſſe ducenda è corpore qualia ſponte prodeunt: contraria verò eſſe cohibenda. amplius & contra illud; Ducendos eſſe humores quò natura vergit. Sed cùm hîc apertiſſimè pugnare videantur curatio & præceptum, quid quæſo ſtatuendum eſt? An alterutrum falſum, an vtrunque, an neutrum? hiſtoriam autem eſſe veram pro rato habendum eſt; vti etiam præceptum quandoque verum & quandoq. falſum, vt cætera omnia præcepta, vtcunque particularia, vt nunc dicta ſunt. Quare ſi ventris

Sanguis profundi- ... ma cum vtilitate.

dolores

dolores ſponte venientes acuti ſint, & clyſteribus non cedant; certum eſt miſſionem ſanguinis futuram vſui, ſiue dolor ventriculum vrgeat, ſiue inteſtina, ſiue viſcera, ſiue aliam quamuis partem: ſed maior medicorum pars in iis omnibus purgationem præfert, quam vt omnino non reiicimus, ita nec ſæpe phlebotomiæ non poſtponimus.

Hydropicis & inueteratis quartanis vtilem eſſe venæ ſectionem.

CAPVT XV.

VERVM quæ hactenus diximus, non tam ab artis præceptis & à ratione aliena forſitan videbũtur, quàm aſſerere id in hydrope poſſe interdum valere. Quod tamen Hippocrates cõmendauit II. epid. & lib. acut. Haud me latet multos dicturos hanc admitti ſolere in hoc affectu, dum is, vt ait Hippocrat., ab inflammatione exoritur. Tamen ex iis multis id confitentibus extra occaſionem paucos videas (& magno ægrotantium malo) dum opus eſt facto, aut illam proponere, aut propoſitam recipere. At vtinam & in hac iam facta ſi velint, prorſus abſtinerent, & attentiores eſſent in hac & aliis prohibendis; quod profectò leui negotio efficerent, ſi in tempore & conuenienti modo hac medicina (quam iniurioſiſſimè medici parum in arte experti veluti huius authorem credunt) vti ſcirent. Cuius defectus aut tarditas plærunque eſt cauſa, vt iecur, aut lien aut vtrunque affligantur à ſanguinis exuperantia vel vitio: quarum partium affectionem potiſſimùm hydrops ſequitur. Sed num Galenus hanc perpetuò ſpreuit, aut reiecit in hoc affectu? minimè quidem: cùm is aduerſus Eraſiſtratum hæc proferat verba: Sæpe ſpaſmum, hy- *Confirmatur ex Galeno.* „

„ dropemque ſanguinis euacuatione ſum medicatus. Ergo cùm lienis aut iecoris intemperantia aut imminens aut iam concepta egregiè emendari aut tolli perſæpe ſoleat ſanguinis euacuatione ſeu ſpõtanea ſeu arte facta, non propterea tam promptè & vniuerſim, vt à plæriſque fit, vbi de hydrope aliqua ſuſpicio, aut initium eſt, abigenda aut improbanda eſt, præſertim cùm Hippocrat. (& quidem peritiſſimè) lib. De affectibus frequenter ex vena ſplenitide repetendam eſſe dicit, lienoſis ad hydropem propenſis: Quod remediũ nos etiam in multis efficaciſſimum & ſolenne cõperimus, pręſertim in viro ſummæ integritatis & eruditionis Domino epiſcopo à Sancta fide, Chriſtianiſſimi Regis concionatore, qui cùm ab annua, aut etiam vetuſtiore quartana duro & inſigni lienis tumore comitata adeò ſe fractum, & confectum videret, vt fere omni ſalutis ſpe depoſita in ſola hydropis expectatione viueret, eo quòd irrita, & inania quotidie & Medicorum conſilia, & plebis adiumenta experiretur, mihi fortè obuiam factus in via narrat præterita pathemata, vſurpata præſidia, ſtatum, & mores perſeuerantium ſymptomatum, inſtituta medicorum, & metum infelicis expectationis: cui ego, ſublato prius probabilibus argumentis illius metu, ampliorem iuuandi potentiam propoſui in ſanguinis miſſione eſſe poſitam, quàm in vllo alio auxilij genere; eam tamẽ ſemel tantum adhibitam in tanta ſanguinis colluuie quantam in eo eſſe exiſtimabam, inque tam magno & vetuſto lienis malo parum profuturam, mirificè verò iuuaturã ſi per temporum interſtitia repeteretur. Quam curationis formam ei & multis medicis præſertim in huiuſmodi febribus, formidabilem & penitus in-

D. à ſancta fide quartanarius.

auditam

auditam ſuſpectam habere, & ſubhorrere cœpit, vtpote quòd ſæpius ad eam redeundum eſſe dicerem. Ille tandem, conſiderato periculo in quod in dies magis ac magis trahebatur, & noſtris rationibus perpēſis, animum ad eas conuertit, rogaréque cœpit, qui modus in hoc, quæúe ratio eſſet adhibenda. Cui menſuram indiximus cuiuſque detractionis vaſculorum trium ſeu vnciarum nouem, quod eſſet minimum, ad ſummum verò vaſculorum quatuor: Temporis intercapedinem ſaltem deberi dierum octo aut decem, idque modò poſtridie ab acceſſione febris, modò pridie, modò etiam ipſomet die, dummodo id fieret horis ad minimum ſex ante febris aduentum. Quod conſiliū ita viriliter eſt aggreſſus & ſtrenuè perſecutus, vt poſt diuinam opem beneficio miſſionis ſanguinis tertiò repetitæ, morbum expulerit ex toto; ſic ille triſtes hydropis minas eo præſidio eluſit, quod ſibi tanquam aduerſiſſimum hoſtem (vt à plæriſque frequenter audiebat) eſſe cauēdum ſtatuerat. In eodem etiam diſcrimine ſe fuiſſe olim Baptiſta Brixianus mihi narrauit, nempe laboraſſe quartana per mēſes octodecim, cuiuſdā tonſoris villici ope, qui contra ſententiam omnium medicorum detraxit illi ſanguinem ſatis liberaliter: Cùm tamē medici toto febris curſu tantum ſemel circa initium ad tria parua vaſcula detrahere fuiſſent auſi; à qua venæ ſectione leuatus eſt plurimum; poſtea conſilio dicti tonſoris etiam purgatus, liberatus eſt. Decimus inſtat annus ex quo me pariter in maximum hydropis diſcrimen & ad extremi marcoris fines duplex quartana, tū ſimplex deuexerat. Quibus toto nouem menſiū curriculo adeò laborioſe fatigatus & oppreſſus eram, vt de ſpe valetudinis

Baptiſta Brixianus.

Botallus quartanarius.

parum reliqui mihi ſupereſſe videretur; niſi tãdem hanc labem nono menſe quo paruis temporum interuallis ter venam ſecui ad libram vnam aut vncias decem ſanguinis ſingula detractione. Ad hoc diuinum auxilium hoc morbi tempore, & corporis macie (in quibus id ab omnibus propemodum medicis nimis leuiter improbari ſolet) nos concitabat crebrior fratris mei per literas cohortatio, roborata ſignificatione multarum curationum quas ille ſola phlebotomia præſtiterat, tam longiſſimarum quàm recentium quartanarum, & alterius generis febrium. Miſeram quidem primis diebus bis, ſed procedere vltrà non audebam, quia cõtrariis rationibus plurimis circumueniebar; verùm communibus, tritis, & parum efficacibus, quę tamèn perſuaſiuam in me eo tempore vim habebant, eo quòd & ipſe ægrotus eſſem alieni conſilij egens, & quòd in mittendo ſanguine licet aliis medicis eſſem audacior, timidior tamen adhuc erã, ac fortè etiamnũ ſum quàm pro medicina rectè facienda ſit opus. Erant autẽ rationes hę, quòd quartanæ febres ex mẽte veterum nõ eſſent curandæ multiplici miſſione ſanguinis, eo quòd in diuturna ęgritudine, qualis quartana vt plurimum eſſe ſolet, ſeruandę ſunt corporis vires, non tollendę, ſi quæ ſuperſint, detractione eius quod ſuſtinet. Adde quòd cùm ſæpe hydrops talem febrem ſequatur, ideò plus eſſe hydropem metuendam quo ſæpius vena foret ſecta. Hæ & aliæ ſimiles rationes aduerſus præſidium quod fuit ſalutis cauſa, partim animo occurrebant, partim ab aliis medicis proponebantur. Verùm quàm ſæpe ab annis triginta plærq. medici non mediocris famæ, & ego, cũ illis periculũ hydropis fratri meo ſumus comminati,

Rationes quibus ſuadetur in febre quartana non eſſe profundẽdum ſanguinem.

minati, ob frequentem ſanguinis miſſionem qua ille in ſe vtebatur, à qua ſi abſtinuiſſet aut parcius vſus fuiſſet, iamdiu aut ab hydrope, (vt ille cenſet, & ego iure optimo credo) aut à febre, aut alio morbi genere fuiſſet extinctus. Verùm quid me olim & præceptores meos, & alios medicos in hanc formidinem adduxerit, alióſque præſentis ſæculi adhuc pertinaciter detineat, fas eſt dicere. Eſt ſanè primùm mala conſuetudo per manus ſuſcepta, cùm plæriſque ſufficiat pro doctrina aut ratione communem vſum in patrocinium habere: Tum fallax conſecutio deducta à vera quadam ſententia Galeni recitata II. De naturalibus facultatibus VIII. & Aphoriſ. A diuturnis ſanato hæmorrhoïdibus &c. & aliis locis, quibus aſſerit ſe multos vidiſſe factos hydropicos cùm mares tum fœminas à menſtruis purgationibus, aut hæmorrhoïdibus ſuppreſſis, vel parcius procedētibus, aut ab iiſdem abunde nimium fluentibus, vnde iecur refrigeratur, & eius ſanguifica facultas imminuitur: quo fit vt idem iecori, & venis contingat in ſanguine conficiendo, & retinendo, quod accidit refrigerato ventriculo & inteſtinis in conficiendis, ſeu concoquendis, & retinendis cibis, dum diarrhœa conficimur. Hinc medici parum perſpicaces, neſcientes plærumque pernicioſa à ſalutaribus diſtinguere, fallacia ſimilitudinis decepti inducunt, ſanguinis miſſionem propenſis ad hydropem non ſolùm non ſatis eſſe tutam, ſed maximè aduerſam. Qui quàm malè colligant & peius connectant, ipſa artis experimenta euidentiſſimè teſtantur. Cùm ſæpe hydrops prehendat eos quibus neque ſanguis vllus detractus eſt, neque etiam ſponte emiſſus; imò potius eos quibus eſt detentus ex ſuppreſſis menſibus,

Cauſa timoris medicorũ hac in re.

bus aut hęmorrhoïdib., & contra nihil rarius quàm ſimplices ſanguinis effuſiones ſequatur; ſimplices dico eas quæ ſine vlla ſanguinis impuritate, & iecoris vitio eueniunt; vt eas quę vulnera ſequuntur: quarum tres famoſiſſimas recitabo. Aſſecla primæ Præſidis Pariſiorum ferè exanguis eſt factus ex vulnere arteriæ tẽporis ſiniſtri cùm noctu in ſomno is eruperit. Idem contigit Prępecto Bernardino ex ſecta arteria, & vena in medio brachio: ad quos vocatus compreſſo oſculo fluente digito, brachia & crura vinciri iuſſi, vt ſanguis eò reuocaretur: cuius tanta viſa eſt penuria, vt ne venarũ (quę in valetudine illi erant ac ſunt ampliſſimæ) vllum veſtigium cerneretur. Idem vidimus in Vieumanoir olim Regis Aſſecla, & nuper in veterinario ex critica hæmorrhagia, & aliis multis tum à vulnere, tum à criſi; quorum tamẽ nullus hydrope prehenſus eſt. Ergo non ſanguinis euacuatio hydropem accerſit, imò inutilis eius redundantia vel impuritas, à quorum alterutro vel vtroque ſimul iuncto innatus iecoris calor ſæpe ſuffocatur, vel imminuitur, vel incenditur: hinc natura ſtimulata, & onere, & vitio eius quod corporis eſca eſſe debuerat, & tanquam aduerſiſſimum hoſtem expellere tentat per venas narium aut ani, aut vteri. Verumtamen cùm his ſpontaneis vaſorum apertionibus non ſemper natura ſtatam & conuenientem moderationem ſeruare poſſit; hinc fit, vt ab iis non rarò, præſertim ſi ſanguinis aut iecoris vitium adſit, vt Gal. dixit, hydropes fiant. Quamobrem primus & præcipuus ſcopus imminentis hydropis vitandæ, aut inchoantis ſeu iam conceptæ curandæ, erit penes ea auxilia quę inutilem ſanguinis multitudinem imminuunt, & impuritatem corrigunt, & iecur

Hiſtoria aſſeclæ præſidis Pariſiorum.

Præfectus Bernardinus.

cur ab intemperie (potiſſimum calida, cui inter cę-teras corporis partes eſt maximè obnoxi[illegible]) vin-dicant. Inter quæ ſanguinis miſſionem prærogati-uam habere & inter eruditos, vt iam ex Hippocrate & Galeno audiuimus, conuenit, & vſu artis eſt compertiſſimum. Porro tamen facilius arbitror cōcedi mihi poterit à multis propoſiti auxilij vſus in imminenti aut iam auſpicanti, quàm in confir-mata, & vehementi hydrope, in qua tamen non penitus inutilem iudicauit Hippoc. II. Epid. qui imperat venas internas ſecari dum is morbus ma-gnus, vt ait, in intenſione eſt. Verùm vbi iam hy-drops cōfirmata eſt, & à iecoris vel lienis vitio in-choata, vt nulla eſt ſpes curationis huius, ita neque temere calumniæ ſubiiciendum eſt dictum auxi-lium. Quod quidem etſi leuare ægrum ſuffocatio-ni proximum poteſt, vnde vita in dies aliquot pro-ducatur, non eſt tamen aut proponendum, aut exequendum, niſi ſignificato ægrorum affinibus fructu, qui ex eo ſperatur, ne allecti falſa ſpe cura-tionis, crimini dent & auxilium, & authorem. Va-lens etiam præſidium Hippocrates eſſe dixit in hy-drope pulmonis ſeu thoracis.

Recens natis quartanis num cōueniat ſanguinis detractio.

CAPVT XVI.

SI vetuſtis quartanis vtilis comperitur, inutilíſ-ne erit recentibus? minimè quidem: ſed vtilior cùm præſtet ab initio vim morbi infringi ne lon-gius procedat, quàm ſinere illum progreſſu tempo-ris vires acquirere, vt maxima medicorũ pars facit. Quorum perpauci admodum ſunt qui in harum

principio (niſi in ſanguine redundantibus, vt Galeno placuit) audeant venam tundere. Quæ ſententia leuius pro argumento ab illis ducitur, quàm poſſit præceptis ſui authoris aut euidenti aliqua ratione ſuſtineri, eaq́ etiam à multis medicis pertinacius aſſeruari quàm patientum vtilitas poſtulet. Cur rogo in homine in quo non redundantia, ſed impuritas adſit, non debet mitti, cùm iam ab ipſomet Galeno dictum ſit, & iure quidem optimo, impurum ſanguinem ad corporis nutritionem eſſe inutilem? Idonea igitur erit & initio & poſt, & in ſanguinis copia, & in huius vitio (vt mox docuimus) modò adſit cubantis virium conſtantia, quæ vix nunquam nō adeſt, in ipſius febris initio, niſi hæc aliam febrim ſit ſecuta, quæ prius vires exhauſerit. exempla enim non nobis deſunt. Dominus Riccius ex nobilibus Regis ſub hyemis initium prehenſus fuit quartana febre, quem poſtridie eius diei leuiter purgauimus, poſt ſecundam acceſſionem die ſcilicet continenter ſubſequenti mitti libram ſanguinis iuſſimus ex iecoraria: cui operi cùm non intereſſem, chirurgus qui iuuenis erat, & cui copia deerat vaſculorum quibus in recipiendo ſanguine aſſueuerat, deceptus à capacitate inſuetarum lancium ad vncias viginti detraxit mediocriter impuri. qui error nulla in re obfuiſſe ægrotanti viſus eſt, cùm febris quæ antea grauior fuerat, & ſua natura longinqua, ſequenti acceſſione facta eſt mitior, minima verò quæ huic ſucceſſit; quę finis morbi fuit. Vno menſe poſt hunc & hyeme media idem accidit Domino Vuaſtello Farnello Anglo quem ſtatim poſt primam quartanæ acceſſionem egregiè purgauimus, eique poſt ſecundam, ſanguinem miſimus ad vncias quindecim, ſub

D. Riccius

D. Vuaſtellus.

ſub veſperum eius diei, quia in ſanguine ſumma impuritas aderat, & ægrotus venoſus phlebotomiæque auidus: ex eodem vulnere mitti item iuſſimus ad vncias circiter nouem qui purior erat matutino. Hinc ſtatim mitiſſima febris ſuo tempore ſucceſſit, quæ repetita purgatione curata eſt. Item non multo diuturnius nec acerbius exercuit Laurentium œconomum D. Loudi, & vnum ex Auleariis Regis, qui in exercitu apud Dominum Saluy degebat; quos à miſſione ſanguinis non minus liberali quàm præcedentium, & corporis conuenienti purgatione ſtatim deſeruit, finita ſcilicet in hoc tertia acceſſione, in illo verò quarta. *Laurentius.*

Num tabificis, ac marceſcentibus febribus conueniat venæ ſectio.

CAPVT XVII.

TABIFICÆ & marceſcentes febres, ſine tamen pulmonis vlcere curari interdũ poſſunt, dum non ad extremum marcorem peruenerunt, nec vlla iecoris vel lienis durities eſt. A tali genere febris tabeſcere, & conſumi videbatur & is, cuius meminimus ſuprà, qui in Oeneadis habitabat: etiã & illa mulier cui Galenus tribus diebus ſanguinem detraxit, libras duas cum dimidia; de quà ſupra diximus. Ex his febribus aliquando etiam & nos curauimus miſſione ſanguinis, at purgationibus nec nos, nec fortè alius quiſquam. Puellam ætatis annorũ duodecim in pago Ecurio iuxta Mõſtrolium ab hectica febre multorum menſium areſcentem cum hydropis initio, repetita ſanguinis miſſione & alui ſolutione per ſenam, priſtinæ valetudini reſtituimus. Sanguis enim erat corruptiſſimus ſubtus, *Hiſtoria cuiuſdam puellæ.*

ſcilicet

ſcilicet nigerrimus, non concretus, ſuperius pallidus, & tenaciſſimus, qui triplo ſero innatabat. Quàm proximus etiam eſſet deſperatæ tabi Dom. Eſſartium, cuius hiſtoriam ſuperius retulimus, ipſemet qui ſuperſtes, & frequens in aula eſt, teſtari poteſt: talis etiam erat huius ſanguis qualis puellæ mox dictæ. In atrophiam & extremam corporis extenuationem febris, & profuſa aluus famulum præfecti Miſſardi ſuperius memoratū deuexerant, quē ſeruauit phlebotomia ter aut quater repetita, vt ipſemet ægrotus, & Deioëus chirurgus qui venam aperuit, fateri poſſunt. Verùm quis marcidam febrim per ſanguinis miſſionem felicius & euidentius euaſit amico quodam meo familiariſſimo, cuius nomen iuſta de cauſa reticendum eſt? Annus agitur iam quartusdecimus, ex quo in illo febris ardens dierum viginti in hecticā degenerauerat, quæ nocturnam & putridam febriculam cum leui frigore accedentem adiunctam habebat: hæ adeò hominem extenuauerant, & conſumpſerant, vt alterutrum crus iuxta genu, & humerū iuxta thoracem alterutra manu, pollice nēpe & digito medio, ſibi cingeret. quo in ſtatu cùm ille ſe obſeruaret, in peiusque labi quotidie cerneret, videretque nullam à purgantibus medicamentis, aut aliis remediorum generibus, à medicis, (quorum ego vnus eram) inſtitutis vtilitatem ſequi, de ſanguinis miſſione ille mihi tanquam medico familiariſſimo primùm verba facere cœpit. Ego, qui tunc temporis eorum adhuc veſtigia ſequebar, qui hoc in caſu dictum pręſidium reformidabant, id ſuſpectum mihi eſſe dixi. Ille verò qui iam non minus medicamenta, quàm morbum faſtidiebat, & qui naturæ munerum non erat imperitus, rationes reddere efficaces

D. Eſſart

Hiſtoria cuiuſdam amici Botalli.

efficaces pergit, quales nos ſuperius adduximus: nempe corpora nō ali ſanguine impuro, imò marceſcere, aut antequam marceſcant corrumpi. trahit ille tandem me in ſuam ſentētiam. Alter verò medicus qui non modò curationi intererat, ſed præſidebat, vir quidem, & doctrina, & artis vſu clariſſimus, duplici ratione in hoc ægrotante illam futuram aduerſam dicit, ob extremam corporis ariditatem, & ob imminentem hydropem, quam proximè (ſi ſanguis mitteretur) venturam indicabat. Tunc ego qui ægrotantis rationes efficaciſſimas eſſe videbam, non tam ab hydrope me timere dixi, quàm à marcore præ ſanguinis vitio: quare id pręſidium videretur hoc loco minimè eſſe cōtemnendum; præſertim quòd non ſolum nullum fructum, ſed euidentiſſimam læſionem à purgantibus medicamētis iam ſæpius obſeruauerimus. firmius hic hæret in illo aſpernando & reiiciendo; æger contrà pertinacius in eo optando, & efflagitando: chirurgum idcirco in diem ſequentem accerſiri iubet æger, rogatumque nos mittit vt intereſſe velimus. Accedo ego libenter, recuſat alter, mittitur ſanguis ad vncias decem fœculentiſſimus, & maximè ſeroſus. Eo ipſo die febricula quę ad noctē recurrebat, deſinit, perſeuerāte tamē hectica quæ etiā minus hominem lædebat. Poſt octo dies cùm hæc ſic vltrà ſequeretur, nec ali corpus ſineret, ſed conſumeret; æger non immemor accepti à præcedente phlebotomia beneficij iterum ad eam confugiendum putat. Id ego laudo: verùm cùm ſolus eſſem, & in magno vitæ diſcrimine cubantem viderem, alios medicos noſtræ ſentētiæ adiungi curaui. Acceſſitur vnus non mediocris eruditionis, & famæ; verumtamen in mittendo ſanguine non magis intrepidus

trepidus quàm primus. qui vbi languẽtis maciem & ſqualorem eſt intuitus, eiuſdemq́ pulſum contemplatus, & omnia quæ præceſſerant per aſſidentes edoctus, phlebotomiam de qua potiſſimùm agebatur procul arcet, & medicamentum ex rheo in medium affert. ſignificatur illi id crebro inutiliter fuiſſe propinatum. ille ſic interpellat multa ſępe fieri à poſtremis præſidiis in ægrorum vtilitatem, quæ à prioribus eiuſdem generis præſtari quandoque non potuerunt. Conſentio ego, nec refragatur patiens, quamuis ille nullam opẽ ab hoc ſperaret. propinatur, multa corpore expelluntur, ſed cum virium offenſione. Quod cubantem tunc induxit purgantia pharmaca aduerſiſſimi hoſtis inſtar auerſari, & deteſtari: ex aduerſo phlebotomiam qua nuper cum euidẽti vtilitate vſus erat, commẽdare, poſcere, & inſtanter flagitare: liberè hanc recuſat alter medicus tanquã nocentiſſimam (vt dicebat) corporibus emaciatis, ab hecticaque febre cõſumptis, quale id eſſe videbat. liberius hic æger illam repoſcit, & vult ſuo periculo fieri. Ideo nobis præſentibus chirurgum vocari iubet: diſcedit alter. rogatus ego conſiſto, qui nec à mente patientis alienus eram: detrahitur par modiis ſanguinis ex altera parte, nempe ex baſilica ſiniſtra, qui ſimillimus erat priori; febris ſenſim inclinatur, & triduo pòſt in totum reſoluitur. Prorſus ſimilis hiſtoria morbi, conualeſcentiæ, & medicorum contentionis fuit in curatione Petri Auray. Et Boſius Cameracenſis medicus peritiſſimus, & apud sereniſſimum Ducem Andium ſodalis meus amantiſſimus, fatetur ſe à multis annis ſolo beneficio miſſionis ſanguinis à ſemetipſo inſtitutę, aliis medicis penitus refragantibus, fuiſſe liberatũ à dicta febris

Petrus Auray.

Boſij atteſtatio.

ſpecie,

ſpecie, quæ iam eum ad tantum marcorem deuexerat, vt nulla amplius medicis illum curantibus de eius conualeſcentia ſpes ſupereſſet. Quo auxilio poſtea ita confidenter eſt vſus, vt multos ægrotantes dicti generis in lecto marceſcentes, præter conſenſum, & ſpem aliorum medicorum qui illos tractauerant, in integram valetudinem reſtituerit. Et certè nuper in hac vrbe ad puellam ætatis duodecim annorum & eiuſmodi ægrotantem ab aliquot menſibus me duxit viſendam, cui iam ſemel cum fructu ſanguinem miſerat, & eo tempore ſecundò erat miſſurus: quo facto, & iterum paucis diebus pòſt repetito ad vncias ſcilicet octo vel nouem pro ſingula vice puella in integrum reſtituta eſt. Verumenimuero omiſſis iam exemplis, in rem erit dicere, cur in his febribus tam vniuersè medici phlebotomiam impugnēt. Triplicem potiſſimùm eſſe huius rei cauſam ſuſpicor: prima eſt, quia in his febribus non fuerit illa apertè ab Hippocrate & Galeno præcepto aliquo commendata, veluti in putridis: à quarum ſerie omnes ſcriptores hactenus illam ſecernunt: Secunda eſt, quia his vltrà procedentibus ęgrotantium corpora adeo humore & carne exhauriri conſpiciuntur, vt requirere ea potius ſanguinis additionem, quàm detractionem videantur: Tertia eſt, quia corpora hæc febre conflictata vitio potius quàm redundantia humorum laborēt: quod vitium, vt oſtendimus ſuprà, tollendum putant purgatione potius quàm ſanguinis miſſione. Prima cauſa ſuffiiciēs non eſt, cùm quòd multa in medicina ſint à poſterioribus inuenta, quæ ab Hippocrate qui temporibus illis fuit, quibus ea nondum ad artem ſeu rationem aliquam erat reducta, neque etiam à Galeno, neque ab aliis

Cur in huiuſmodi febribus medici cōmuniter phlebotomiā auerſentur.

Prima ratio.

Secunda cauſa.

Tertia & vltima ratio.

Refellitur prima cōtrā ratio.

antiquis fuerunt cognita: Tum quòd in his febribus putredo adſit, licet non euidens, vt aliâs dicetur, quemadmodum in cæteris putridis. Adde etiam quòd Gal. non tam frequens fuit in agenda medicina quàm in ſcribenda: & quòd Hippocrat. nihil ex profeſſo de febribus hactenus præſcripſerit, quod in lucem prodierit. In ſecunda cauſa fallacia ſimiliter manifeſta eſt, eò quòd perplura corpora areſcant vitio ſanguinis; ſicuti etiam alia eodem intumeſcunt, vt cachectica. Quæ vtraque pro curatione poſtulant auferri à corpore, id quod eſt inutile, & morbi cauſam, vt eius loco ſufficiatur aliquid quod ſit vtile, & corporis robur ſuſtineat. Tertia ſimiliter inanis & parum artificioſa eſt, ſi (vt par eſt,) humorum vitium comprehendas etiam id quod in venis eſt receptum; cùm id perinde à venis ſit deducendum, vt ſuprà oſtendimus, atque id quod in inteſtinis eſt deturbandum.

Secunda etiam improbatur.

Tertia pariter ratio nō admittitur.

Poſt ſuperfluam Venerem non eſſe fugiendam phleb.tomiam, morbo exigente.

Capvt XVIII.

NEc audiendi ſunt qui volunt poſt nimium concubitum phlebotomiam interdici: ſententia certè tam fallax, & à ratione diſſona, ac ea quæ poſt eandem abortum promittit. Cui equidem ſententiæ credidi olim, dum præceptorum meorum ad vnguē veſtigia ſequerer; à qua ſtatim declinaui, vbi rationes cum aliquo iudicio agitare cœpi, nec certè ſine vtilitate multorum qui vel ſtatim vel poſtridie à concubitu in febres graues, & moleſtos renum dolores inciderunt. Quibus profectò nō longè minorē ſanguinis copiam detraxi,

quàm ſi concubitus non præceſſiſſet, ſumpta indicatione potius à morbi ſpecie eiuſque magnitudine, & venarum plenitudine, quàm à falſa opinione ſuperfluæ euacuationis: Cùm languor virium qui concubitum ſequitur, non tam ab euacuatione fiat materiæ ſanguineæ (quamuis ſemen ex ſanguine gignatur) quàm ex reſolutis corporis viribus ex labore & æſtu qui neceſſariò coitũ ſequuntur. Quot quæſo videas qui ſi æſtuans hypocauſtum præter conſuetudinem ingrediantur, ſtatim cõcidere animo, & languere, imò & aliquantò poſt inſigniter febricitare, & renum doloribus vrgeri? Dixeríſne hos è ſuperflua euacuatione, & virium reſolutione laborare, & langueſcere? quid dum hæc ipſa ſequuntur vehementem aliquam corporis exercitationem, præſertim ſub flagrante ſole, vel in cõcluſo, vel in æſtuante aëre? Reſpondebís ne diuerſam eſſe vtriuſq. horum rationem, cùm plus ſpirituum, & præſertim vitalium, modico tempore, & vno congreſſu abſumatur, quàm in longo quouis alio labore? quod patet experimento in iis qui vtroque modo corpus ſuum exercent. eſto, quòd celerius, & copioſius ex ſuperflua venere non ſolùm vitales ſpiritus, ſed & animales, & naturales abſumantur, quã ex laborioſa alia corporis exercitatione, (quod tamen probatu difficile eſt:) num propterea tanta in ea ſit materiæ exiſtentis in genere venoſó euacuatio, vt ſi contigerint renum inflãmationes, quæ plærumque à nimio concubitu fiunt, ſanguis non debeat mitti? Cùm dictæ inflammationes excitentur ex affluẽte ſanguine calidiore in dictas partes, & in lumbos exercitatione calfactos, & labore defatigatos. Certè non. imò celeriter detrahi debet interea dum fluxilis eſt, ne longiore mora cõtracta

ita parti inſideat, vt aut abſceſſum generet immedicabilem, aut febrem inducat non facilè ſolubilem. Quid ſi febris prehenderit ſine lumborum dolore, aut item cum eo; parcendúmne erit phlebotomiæ? nihil minus profectò, ſi illius magnitudo requirat: præſertim cùm tale genus hominum veneri deditum, dum ſuos conatus præſtare putat, rarò non largius præoptare, ciboſque luxum ſtimulantes præſumere, & poſt factum denuo reſumere non conſueuit. Res profectò hoc noſtro ſeculo nimis apertè cognita, & ab Hippocrate duobus exemplis obiter notata: In adoleſcente ſcilicet, in Melibœa, & in Nicodemo, quos dicit ex venere & potu incidiſſe, illum in horrorem & in anxietatem, hunc in febrem ardētem, & in vtroque iudicatum fuiſſe morbum vigeſimoquarto: ſed Nicodemo ad ſalutem ſudorum & vrinarum excretione, alteri verò ad interitum. Quibus verò remediis Hippocrates in illis ſit vſus, nō profert. At ipſe teſtor fideliter me ab annis quindecim neminē habuiſſe curandum, cui optimo ſucceſſu nō ſuccurrerim conuenienti ſanguinis miſſione, ducta ratione potius à morbi ſpecie, & magnitudine, & venarum plenitudine, quàm à præcedente & dicta cauſa, nempe ſuperfluo coitu; quæ tamen contemnenda non eſt: Non caremus exemplis, ſi liceret efferre.

Imperiti hominis eſſe cenſere phlebotomiam viſui nocere, aut primam plus habere virium in liberando homine à grauiſſimo morbo, quàm ſecundam, aut tertiam, aut centeſimam.

CAPVT XIX.

NEc etiā nō ſunt arguēdi inſcitiæ qui venæ ſectione conuenienti (quamuis ea frequēs ſit) viſum

viſum comminui autumant: nam qui huius extenuationis, vel abolitionis ſpontè & pręmaturè venientis cauſas paulo ſubtiliùs rimabitur, intelliget eam cauſari potius ab alimenti vitio & redundantia oculos malè nutrientis, & ſua copia grauantis, quàm ex huius defectu: quod experientia ſatis patet in Illuſtriſſimo Renato Birago ſcribarum principe, cui ſanguis ab aliquot annis ſæpius detractus non ſolùm ſingulare pręſidium fuit & in febribus, & in aliarum corporis partium affectibus, ſed magnificum, & ſolenne viſui adiumentum; & in fratre meo, & in Domino Enoc fere octuagenario, quem ab annis decem à grauiſſima angina liberauimus ter ſanguine ex vena detracto ad libram vnam prima miſſione, poſtea ad vncias decem pro qualibet vice. Cui poſtea priſtinæ valetudini reſtituto pro eius tuitione conſuluimus, vt quotannis, potiſſimùm vere, ſanguinem ſibi mitteret, magisq. profuturum ſi etiam & autumno. Ver enim eſt multi ſanguinis. Paruit ille noſtris conſiliis, non ſine magno viſus & totius corporis virium vtilitate. Nec viſui detrimento fore fatetur D. Varena à Regis cubiculo, qui annum iam agens plus quàm ſeptuageſimum, perſuaſus à nobis, ſæpius ab annis duodecim ſanguinem ſibi detraxit cum magno fructu totius muſculoſi generis, oculorum deniq. & totius corporis. Sed dicamus quod & in me experior, qui cùm à ſeptēnio viſum mihi turbari ſentirem, neque mihi ſanguinem miſiſſem à ſex menſibus venam mihi aperui ad vncias decem ſanguinis impuri, & à meridie tantundem mihi detraxi, ex quo reſtitui mihi cernendi integritatem cognoui. verùm quia etiam poſtremus ſanguis fœculentus erat, poſtridie ex altero brachio nempe ſiniſtro,

Illuſtriſſimus Cardinalis Biragus.

D. Enoc

D. Varena.

Experientia authoris in ſemetipſo.

ſimiliter vt pridie, ſanguinem detraho. Ab eo tempore vbi percepi viſum mihi labefactari (vt fit pluribus ad ſenium accedentibus) ſtatim ad id ipſum auxilium confugi: nec aliud reperio præſentius nec ſalutarius nõ ſolùm in viſu conſeruando, ſed & ad præcauendas ægritudines, & malum corporis habitum (quo ipſe videbar anteactis temporibus detineri) corrigendum. Vnde non poſſem non mirari quo modo hæc fallax de viſu opinio tandiu durare in hominum detrimentum potuiſſet, niſi viderem eundem errorem contingere, & perſeuerare non ſolùm circa hoc, & circa ea quæ diximus de grauidis, de ſenibus &c. ſed etiam in id quòd plærique adhuc ſtultè exiſtiment, primam ſanguinis miſſionem eſſe tanquam numen ad reuocandum ægrum ab inferis. At quis medicorum tam ſtupidus eſt, qui aut hoc aut illud verum eſſe ſentiat? Certè hoc paucos eſſe qui credant hodie reor, ſed ante annos decem multos id ſibi perſuaſiſſe cognouimus. Verùm de viſu plures ſunt qui etiamnum pro rato habent; verumtamen hunc ita lædi à miſſione ſanguinis credere licet, vt reliquarum totius corporis partiũ munia affici videantur. Quibus ergo rebus hæ aut vniuerſum corpus ipſum affligitur, quibus vox, quibus auditus? concidunt vires corporis vbi ſubditur grauiori oneri externo, aut vbi interno, crapula nempe aut deleteria potione ſuffocatur, aut ſuperfluo labore frangitur, aut æſtu diſſoluitur, aut gelu riget. Rauca fit vox aut aphona, dum eius inſtrumenta à ſua temperie, poſitione, & numero recedunt. Simili modo de auditu dicendum eſt. At inſtrumenta ſenſuum quamuis integra ſint, & numero, & figura, & collocatione, ſunt amplius eiſdẽ affectibus obnoxia, quibus

Refutatio vulgaris opinionis de prima ſanguinis profuſione.

quibus & aliæ corporis partes, nempe intemperiei & ſolutioni continuitatis. At hæc magna ex parte eueniunt ex iis quæ aut ſua quantitate aut ſua qualitate in corpore redundant. Quæ ſanè nec nocent artubus, nec pulmonibus, nec faucibus, nec cerebro, nec auribus, niſi per venas delata. Afficiuntur amplius & ſenſus omnes à ſuis obiectis, vt guſtus à re guſtabili nondum in venas recepta, auditus à ſono, olfactus à vapore odorabili, tactus à re tangibili calida, frigida, acuta, ſcindente. Crede ergo ſimiliter ſenſum viſus affici. Læditur igitur viſus iiſdemmet modis quibus flamma faxue, dum lumen ſuum non præſtant; nempe aut quia fax ſuperfluo oleo, vel ſeuo, vel alia quauis conuenienti flammæ eſca ſuffocatur: aut quia eſca ipſa vitioſa eſt, puta amurca, ſiue oleum aquę admixtũ, vtrunque lucenti flammæ edendæ ineptum, aut quia eſca idonea deeſt. Sic & oculi qui rectè videre conſueuerant, nunc verò non rectè perſiſtente interim inſtrumento ipſo integro, credendum eſt id cõtingere aut à redundante humore in cerebro, vnde nerui optici humore nimio reſoluti lumen extenuant, vt flamma ſuperflua eſca; aut à vitioſo, vt flamma ab amurca; aut à deficiente, vt flamma ex defectu olei. Sed dicet aliquis (& forſan iſmet qui in hoc maximè peccat) ad quid hæc recẽſere? conſtant autem & lippis. At lippis non conſtat, ideò ſe lippos eſſe, non quia deſit eorum oculis alimẽtum, ſed quia in nimio alimento illi innatent, aut in inutili, aut in vtroque ſimul. hæc itaque duo poſtrema ſunt quæ ſæpius viſum lædunt, non tertium. Rarò enim quiſquam defectu alimenti malè videt, ſed nimio, vel vitioſo: rarò igitur in iis inutilis eſt venæſectio. Vt fallax de re hac opinio, nocet viſui,

Quibus modis lædatur viſus.

ita & altera quæ credit primam venæ ſectionem liberare hominem à quouis grauiſſimo morbo, nocet vitæ: nam aliquot olim profectò nouimus, qui hac re freti aut ſine ea interierunt, aut illam dumtaxat admiſerũt, vt ſimul cum ea animam emitterent. Vnde enim hęc opinio oriatur, vix percipio, niſi ex iis qui putant adhuc habere in ſe aliquid illius ſanguinis, & humoris radicalis (vt appellant) quem contraxerunt ab vtero matris: opinio ſatis lubrica: Sed credant hoc quantum velint, licet ſit falſum, nihil tamen hoc credere nocebit, modò credant tam poſſe aliquando vtilem eſſe aut etiam magis ſecundam venæ ſectionem & vigeſimam, quàm primam, quæ, vt dixi, ſæpe producta hominem ſuffocat.

Ratio aduerſariorum.

Indicationes quæ ſunt in venæ ſectione adhibendæ.

OSTENDIMVS hactenus phlebotomiæ vſum in ſenio, in pueritia, in vteri geſtatione, in alui fluore, in exanthematum eruptione, & aliis multis. In quibus magna pars medicorum aduerſam eſſe cenſet, vtiliſſimum omnium præſidiorum fore. Proximum eſt, vt dicamus de indicationibus circa eam ſumendis, & obſeruandis, quæ licet ex iis quæ præceſſerunt, quodammodo elici poſſint; præſtat tamen in iuuenum gratiam aliquid de ſingulis ſeorſim agere. Ergo vt multiplex eſt huius generis conſideratio, & intentio, ita & multa ſunt ex quibus indicationes eruuntur. Primò igitur conſiderandum intelligendumque eſt mitti ne debeat: Secundò qua parte: Tertiò quo tempore: Quartò qua quantitate: Quintò quo modo. Primæ intentionis indicationes petendæ ſunt à morborum

Enumeratio eorum quæ dicta ſunt.

Primum conſiderãdum. Secundũ. Tertium. Quartũ. Quintũ.

borum natura, vel præſentium, vel vrgentium, vel imminentium: ſecundæ à loco affecto: tertiæ à moribus, & motibus morbi: quartæ à magnitudine morbi ſimul, & corporis habitu. De quinta quoniam ad chirurgum pertinet; ideo de ea in fine libri agemus.

Indicatio quæ ſumitur à morborum natura.

CAPVT XX.

CVILIBET affectui genito ex eo quod in venoſo genere continetur, niſi facilè, aut per ſe, aut tenui victu, & leuibus auxiliis vincatur, nunquam moderata ſanguinis miſſio erit inutilis, aut ſaltem damnoſa; quoniam per hãc ſemper aliquid detrahitur, ex eo quod vel ſuo vitio, vel ſua quantitate, vel vtroque ſimul iuncto immediatè morbum facit, aut ex eo quod impellit, & morbum facere poſtridie, vel perendie aptum eſt. Itaque fiunt febres ephemeræ ex leuiter incenſis ſpiritibus, & ſanguine in venoſo genere, & conſequenter in toto corpore exiſtentibus. Quæ intemperies quia facilè & per ſe reſoluitur; ideò in hac non eſt opus venam tundere, niſi ea producta in genus aliud tranſeat. Fiunt etiam ex eo quod in venis eſt receptum, reliqui omnes morbi tum ſponte venientes, tum à cauſa aliqua externa inſurgẽtes. Sponte venientes dicimus febres, inflammationes, tumores, reliquosq; omnes affectus qui fiunt nulla perſpicua intercedente cauſa externa, vt febrem, pleuritidem, phrenitidem, peripneumoniam, articularem morbum, catarrhum, abſceſſus, ſcabiem, & reliqua huiuſmodi. Ab externa, & euidenti cauſa concitatos, vt febrem à ſuperfluo labore, vel inſolatu,

[library stamp]

vel potu meraciore, aut inflammatione ex vulnere, contuſione, vſtione, labore, & aliis huiuſmodi. ex quibus curandi indicatio ſumenda non eſt, ſed ex eo quod aggrauat, & malum fouet, & auget. Id autem eſt quod ex venis manat. Non enim immediatè à prima ſaltatione febris, aut protinus à vulnere, à contuſione, à luxatione, à lucta incendium, ſiue inflammatio pulmonibus, aut iecori, aut partibus vulneratis eſt infeſta, ſed poſtea recurrente ſcilicet materia per venas ad partem ipſam, quam nimis iuueniliter multi credunt accurrere auxilij cauſa: quæ cùm ſua mole moderari, nec reſoluì à parte afflicta valeat, incenſa aut putrefacta febrem facit, aut inflammationem parit, aut ſine manifeſta inflammatione, (ignauia artificis intellige) gangręna extinguit, & ſuffocat; aut ſi non incendat aut ſuffocet, ſaltem aggrauat, & cõſueta partis munia prohibet, aut vitiat, vt fit in tumoribus & doloribus lentis, & diuturnis. Quibus omnibus numeratis affectionibus ſanguinis miſſioné poſſe conuenire certũ eſt. Poſſe enim dicimus non neceſſariò, differt enim à poſſibili neceſſariũ. At neceſſariã dicimus in magnis, & acutis morbis, item in diuturnis multis, & in malo corporis habitu, vt ſupra oſtenſum eſt. Neceſſariam interim dum dicimus, non ex neceſſitate iuuaturam intelligimus, cùm ſæpe morbi magnitudo vim ſuperet auxilij, ſed ſi arte morbus iuuari queat, ad id auxilium confugere ſit neceſſarium, vt in peripneumonia, pleuritide, cynanche, & aliis id genus. Non eſt igitur hic nobis obiicienda vis illa neceſſarij logici, ſeu phyſici, ſeu metaphyſici, quod non poteſt aliter ſe habere; ſed neceſſarium medicum intelligimus, quod vt ſæpiſſimè contingit. Verùm etſi dicti omnes morbi

Quomodo in his affectibus ſit neceſſaria phlebotomia.

ſua

ſua natura opem ex miſſione ſanguinis poſtulent, non tamen ea vtilis eſt omni tempore. Quid enim hæc prodeſſe poteſt in peripneumonia, in pleuritide, in phrenitide, in iecoris, lienis, viſcerum, aut aliis quibuſuis inflammationibus, vbi iam ad ſuppurationem, aut ægri iam in ſummam deſperationem peruenerunt? Non deſunt profectò exempla erroris ſi nuncupare ſubiecta liceret, quæ tarditate & parcitate auxilij ſuppurata interierunt. Ergo ad curationem dictorum acutorum affectuum fere tantum in eorum principio, & incremento celebrãda eſt ſanguinis miſſio, non illis iam ſuppuratis. In febribus verò & diuturnis morbis poſſunt etiam & iis conſiſtentibus, vt dicemus, & declinantibus adiuuari: neque ſemper etiam ſuppuratione facta reiicienda eſt, ſed vſurpanda ad moderandas inflammationes, quæ vlcera rupto abſceſſu ſequuntur. Sed hæc fuſius, ſi fata conceſſerint, ſuis locis dicentur.

Indicatio quæ ſumitur à loco affecto.
CAPVT XXI.

INDICAT locum quo vena aperiri debet, ſedes ipſa morbi, fortè etiã & eiuſdẽ morbi ætas. Certè in hac indicatione profuſius quàm vtilius multi ſcripſerunt, longius occupantes animum in explicẽda illa Hippocratis voce κατ' ἴξιν, quàm vt res requirat, neque erudito medico conueniat, cùm ſatis ſuperque ea ſit à Galeno explicata. Dicam ergo de hac paucis cum Celſo: Si totius corporis cauſa
fiat, vt in febribus; in doloroſis laſſitudinibus, in »
anxietate ex terrore, vel nimio & repentino gau- »
dio, & aliis huiuſcemodi, debere hanc fieri ex bra- »
chio, & ex ea vena quæ ampliſſima eius loci fue- »
rit, præ-

„ rit, præſertim baſilica, vel communi. Sed ſi partis „ alicuius, quemadmodum in pleuritide, peripneumonia, angina, dolore capitis, inflammatione oculorum vel humeri fieri hanc oportere ex ea vena, quæ cùm ſectioni ſit opportuna, celerius etiã partem ipſam affectã poſſit exonerare, vt ex brachio alterutro, ſi vniuerſum caput doleat, & ex dextro ſi pars dextra, aut ſiniſtro ſi ſiniſtra; & ex cephalica ſi ampla ſit, ſi non ex ampliore: Et ſi in humero vitium eſt, puta vulnus, aut contuſio, aut quid aliud ex quo ſuſpicio nulla venenati humoris adſit, & in morbi initio, rectè ex aduerſo brachio mitti poteſt: ſi non ita ſit, ex eodem: & ſi vitium in ſanguine detracto conſpicitur, & malum adhuc perſeuerat, etiam ex alio brachio denuo rectè mittitur. Ferè idem dicendum, ac faciendum in pleuritide, & peripneumonia, & cynanche; in quibus laudo primum fieri ex viciniori brachio; & ſi poſtridie repeti oportet, nec dubito ipſe ex aduerſo id facere, ratus non plurimum intereſſe, modò quantũ morbus poſtulat detrahatur. Garriant hîc quãtum velint picæ; adducant & Geometræ linearum proportiones, oſtendantque phyſici minore tempore percurri breuius iter poſſe, quàm longius, & inter duos motus quietem intercedere, idque eſſe breuius, quod rectius; & alia id genus: quibus vt parum ad hanc rem efficacibus, & vtilibus reſpondere cùm minimè ſtatuerimus, proſequẽtes intẽtum dicemus plus intereſſe quantũ detrahas, quàm vnde, maximè cùm ſolum diſcrimen ſit ex quo brachio dum malum fauces vrget, aut pulmones, aut thoracis partem aliquam: debere autẽ potius aperiri longius vt iuxta carpũ, aut in poplite, aut ad talos, artificis eſt artẽ minimè intelligẽtis id aſſerere.

Indi-

Indicatio à moribus, & motu morbi.

CAPVT XXII.

CIRCA occaſionem adhibendorum remediorum ſæpiſſimè medicos non vulgares modò, ſed & optimos falli dixit Galenus, quod ſæpiſſimè cõtingere video; cùm raro vllus grauiſſimus morbus, vt cynanche, pleuritis, peripneumonia, phrenitis, febris ardens, febris peſtilens, cordis ſuffocationes, & id genus alij, qui citò extinguere homines ſolent, non citiſſimè, & feliciſſimè curentur, dummodo opportunè conuenienti remedio illis ſuccurratur. Hanc ergo occaſionem aut tẽpus conueniens diximus indicari nobis à moribus, & motibus ipſorum morborum. Ergo morbi, quorum motus ſunt repentini, & celeres, & mores acerbiores, & feri (veluti eorùm quos nominauimus) in quorum ſeriem ſi apoplexiam velis addere, rectè feceris, niſi quòd nõ tam tutò hæc remediis cedat, vt alij, celerrimè, & validiſſimis auxiliis ſunt ſuccurrendi. Primò igitur quoque tempore phlebotomia largior in iis conuenit. Vtilis etiam eſt moderata initio aliorum morborum, quibus, aliis illorum temporibus poſſe cõferre creditur, vt in tertiana, in qua aliqui falsò crediderunt tantum eſſe vſurpãdam poſt quartã acceſſionem, & in quartana niſi poſt multas. Nec ſolùm initio hæc medicina ſuis morbis conuenit, ſed & in eorum incremento, & ſtatu, & declinatione: verùm non indiſcriminatim in omnibus morbis, nec omnib. temporibus. Non enim ea eſt opus in qualibet leui inflãmatione, vel dolore, vel exiguo quouis morbo, per ſe ſanabili: neque etiam æquum eſt credere ſi initio dolorum lateris, & gutturis, & oculorum,

rectè

rectè vena aperitur, ita & debere fieri primo inſultu rigoris tertianæ febris, aut quartanæ, aut alterius morbi dantis inducias. Sed ſat fuerit in iis ſuo initio, dum fiet à prima, vel ſecunda acceſſio-
„ ne, vel etiam tertia. Ideò rectè à Galeno dictũ eſt,
„ lib. De ſanguinis miſſione, Dierũ numero non eſ-
„ ſe attendendum, vt quidam ſcripſerunt, imo quo-
„ cunque die mittendi ſanguinis ſcopos in laboran-
„ te inueneris, in eo auxilium illud adhibeto, etiamſi
„ vel vigeſimus is ab initio extiterit. & IX. Meth.
„ etiam ait, Nullo non tempore mitti poſſe: verùm
„ quo maturius, eo etiam melius. In augmento eſſe vtilem, vt nemo dubitat, ita in ſtatu, & vigore vix quiſquam admittit: ſed ſanè hoc contra hanc poſtremam Galeni ſententiam, & contra rationem, cùm vtiliſſima ſępiſſimè dicto tempore reperiatur, præſertim in iis morbis, in quibus tanta vis conſpicitur, vt anceps illorum exitus habeatur, quemadmodum oſtẽdimus vbi de exanthematibus egimus. At nos non modò ſanguinem mittere non veremur in morbi vehementia, dum exanthemata eruperunt, vel erumpunt, ſed neque etiam in ardentibus febribus, ſeu ſynochis, in quibus nec exanthemata, nec parotides, nec ſtillationes narium, neque aliud quippiam præter febris magnitudinem apparet, & certè non infeliciter, ſed ſumma cum felicitate. Scio tamen id à Celſo euidentiſſimè deteſtari, etiam & negari, debere fieri vltra diem primam, aut ſecundam. Quod poſtremum ita vt verum eſt, dum aptè ad eos affectus refertur, de quibus ibi Celſus, qui ſunt illi qui ſtrangulant, in quibus vix vlla ſpes eſt ægros redimendi, ſi ſtrangulatio ante diem tertium non manifeſtè re-
„ ſoluatur. Ita & illud ferè manifeſtè falſum dum

dicit,

dicit, Quod ſi vehemẽs febris vrget, in ipſo impe- „
tu eius ſanguinem mittere, hominem iugulare eſt: „
expectanda ergo remiſſio eſt. Fateor equidem ſi „
ſciamus futuram remiſſionem, vt videmus in ipſis febribus intermittentibus, aut continuis quidem, ſed intermittentibus affinibus, (quas Galenus dixit fuiſſe appellatas à veteribus συνεχεῖς) expectari debere remiſſionem, quamuis etiam tunc nocere, nunquam nouerim, ſed potius iuuare. Scio me dicere paradoxum vt alia multa, ſed tamen non recedere neque hîc, neque alibi à rei ipſius ratione, ſed tantum à medicorum ſuſceptis opinionibus; quas vt ego olim etiam pro veris retinebam, ita nunc & hanc, & illas, aut ſimpliciter falſas, aut magna ex parte à vero recedentes vſu artis recognoſco, & rationibus (quod eſt præpoſterè facere, verùm non in medicina, nec aliis omnibus artibus in actione verſantibus) confirmo: Quum certum ſit febriles, imò & morboſos omnes impetus nullo alio auxilio tam facilè extenuari, infringi, & extingui poſſe, quàm eo ipſo à quo ab eorũ initio opem recipere ſolent. At à quo maiorem, quàm ab hoc, vnde Galenus has impetuoſas febres ſe ſæpiſſimè iugulaſſe fateatur? ſi dicas Galenum non id imperaſſe in ipſo vigore morbi, difficilius erit hoc tibi probare, quàm mihi cõtrarium; cùm dicat ille veluti miraculo quodam illas paulo pòſt in multis fuiſſe extinctas eo ipſo die ſcilicet, vel ſequenti. Quod ego ſæpiſſimè, vt licet videre ex hiſtoriis à Capluano recitatis, etiam obſeruaui. Verùm hæc tam ſubita reliquiarum euacuatio per ſudores non fuiſſet facta ſi morbus fuiſſet in ſuo principio, in quo materia inepta eſt ad expulſionem naturalem. At in iis, in quibus reliquiæ morbi, triduum, aut

quatri-

quatriduum poſt ſanguinis miſſionẽ naturali euacuatione expelluntur, vt in illis quibus Galenus dicit ſe ſecũdo aut tertio die detraxiſſe ſanguinem, qui die ſeptimo ſudoribus copioſis liberati ſunt, veluti in ſeruo, & libero, quorum mẽtionem facit lib. IX. Meth. In his inquam miſſus fuit in principio vel augmento morbi, ſed in aliis, quibus poſtridie, vel ipſomet die criſis ſecuta eſt, crede fuiſſe factum, vt dicta ratio docet, in ipſo impetu, & conſtantia morbi; in qua ſi ſuſpectus, vt dixi, exitus videatur, tutius eſt naturam adiuuare, ſed ſola miſſione ſanguinis, non purgatione: quod quidem ego dum meo marte ægros tracto, nunquam, vt ſæpe dixi, non efficio. Verùm vbi obſeruo ſigna ſalutis, etiamſi magnos febris inſultus videã, ipſam pugnam totam naturæ cõmitto. experientia enim didici veriſſimum eſſe id quod Galenus per hæc verba ſignificauit. „ Præcedit enim excretiones criticas, non mediocris in ægris perturbatio, cùm alij „ difficulter ſpirent, vel delirent &c. vnde ſæpe videas eos qui illis aſſident, & inexpertos medicos „ non amplius de eis ſperare (ait) quàm de iis qui „ in foro ad mortem iudicantur. Verùm ſolus exercitatus medicus diſcrimen horum poteſt recognoſcere, quum hæc ipſa mala ſymptomata æquè lethales, ac ſalubres criſes antecedãt. Solus ergo prudens medicus poteſt rectè diſcernere quando in dicto impetu expediat naturæ ſuccurrere, & quando ſinere. Sed ſi petas, in ancipiti re, quid præſtat facere, nempe vbi iuuenis, aut inexpertus medicus eſt, qui ſalubrem pugnam ab inſalubri nequeat diſtinguere, num ſatius ſit abſtinere à ſanguinis miſſione, an molienda? Certè tutius erit moliri, quoniã conualituro nõ nocebit, & alterum

Dum res verſatur in ancipiti quid ſit faciẽdum.

alioqui

alioqui moriturum ſeruabit, nec ſic faciendo (dum non pecces in aliis) Hippocratis pręcepto repugnabis dicenti, Quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè &c. ſed eidem authori parebis dicenti, Artificis eſſe naturam tempore, & conuenienti auxilio adiuuare. At quo tempore opportunius (ſi aufugit occaſio melior) quàm dum in extremo eſt conflictu, in quo ſi ſuccumbat, nulla amplius ſupereſt emergendi ſpes? Non eſt igitur quod moueamur Celſi facundioris authoris, quàm eruditioris medici, allata ſentẽtia, quam ſtatim, & rectè extenuat, dum addit: Si non decreſcit, ſed creſcere deſiit, neque ſperatur remiſſio; tunc quoque quamuis peior, ſola tamen occaſio non omittenda eſt. Certè hoc loco Celſus ſe rhetorem potius quàm medicum profitetur. Nam ſi eſt ægrum iugulare, venam tundere, dum vehemẽs febris vrget; quo modo tamen conſulit faciendum ſi non decreſcat febris? quid enim peius febrienti poteſt contingere, quàm iugulari ab eo quod auxilij loco eſt: aut ſi aliquando eo loco poſſe eſſe vtile cenſet, cur tam abſolutè illud dixit, ægrũ iugulare? Amplius, ſi in febre inſigni, in qua non ſperatur remiſſio, occaſio mittendi ſanguinis tantũ eſt, dũ ea in ſuo ſtatu, & vigore eſt, (quod intelligit, dũ ait, ſi non decreſcit ſed creſcere deſiit) quo modo hæc occaſio peior eſt, qua quæſo erit peior, aut quo modo? implicare enim videntur hæc inter ſeſe contradictionẽ. haud me latet dici poſſe hîc eum eſſe vſum comparatiuo pro poſitiuo. Quod etſi multis locis à medico decenter poſſit vſurpari, in re tamen tam difficili non poteſt quiſquam nimis clara vti oratione. At vis non fiat in ratione dicendi, ſed in re, & ſenſu orationis; in qua teſtatur tandem debere ſanguinem

mitti in ſtatu impetuque febris, ſi in ea remiſſio non ſperatur: quod nos cum Celſo faciendum eſſe dicimus, facimusque contra vulgarium medicorum ſententiam, continuo in bucca habentium,
» Quæ iudicantur, & iudicata ſunt integrè, neque
» mouere, neque nouare, aliquid ſiue medicamen-
» tis, ſiue aliter irritando, ſed ſinere. Miſimus igitur hac occaſione ſanguinem in magno ipſo morbi impetu in multis, vt in Domino Beaurepere, quem aſſidua, vehemens & tertianæ finitima febris vrgebat cũ grauiſſimo vomitu bilioſo in ipſo exacerbationis tempore. Ad hunc inquam vocatus die tãtum quinto circiter meridiem, quo tempore periculoſiſſimè exacerbabatur, & à febri, & ab acerbiſſimo vomitu eoque iam inani, & præcedentibus acerbiore, veritus ego deteriora, videlicet ne huius perſeuerantia vena aliqua interna diſrumperetur, aut inflãmatio agitatas partes adoriretur, aut vomendi ille irrequietus impetus & febris adeò ingraueſcerẽt, vt remediis poſtea nullus locus ſupereſſet, ſtatim ſignifico illi ſanguinis miſſionem fore hoc ipſo tempore neceſſariam; ratus eam ſymptomatum acerbitatẽ à iecoris incendio fieri: ideo medicum qui eius curam gerebat accerſiri iuberet. Ille confeſtim reſpondet ſe meo plus, quàm alterius conſilio fidere: mea tamen perſuaſione ad illum (qui proximè habitabat) mittitur, quo non inuento, venam me præſente aperire facio, ad vncias quindecim ſanguinis. Cuius auxilij tanta fuit viſa opportunitas & efficacia, vt vnà cum fluente ſanguine vomendi ſtimulus ceſſauerit in totum, & febris remiſſa, quę ſenſim inclinans ad diem ſeptimum percurata eſt. Non enim hîc nobis defuiſſet infamiæ nota, ſi infelix fuiſſet exitus, cùm mox alter me-

D. Beaurepere.

ter medicus quem in via cōuẽneram, vbi primùm ex me quid feciſſem intellexit, impatiens audire ſucceſſum rei, ſtatim infit, Præſtitiſti id non ſolum die ipſa exacerbationis, ſed etiam hora ſummæ afflictionis. Non inficior, inquam. Ille, Maluiſſem id differre in horas quietiores: Nō fuiſſet forſitã, aio, iuuandi locus. tacuit hìc ille. Idem in obſidione Rupellarum præſtitimus in multis, & præſertim ex familia Illuſtriſſimi Mareſch. Retenſis, vt in eius œconomo Domino Ferreriæ, cui fecimus ſanguinem mittere in ſummo febris ardentis labore, & periculo; licet iam bis noſtro conſilio à diebus quinq. fuiſſet etiam miſſus. Et in Domino Fertate nepote Domini Mareſchali; & in Troiallauto eiuſdem cubiculario: & in Decoë eiuſdem chirurgo: & in Comite Hormee: & in Domino Baiono; & in pręfecto Miramundo, & Miſſardo, & aliis multis tum in eodem hoſpitio degentibus, tum per exercitum diſſeminatis, vehementiſſima, & maximè putrida febri, imò ſubpeſtilenti laborantibus. Quorum omnium noſtrorum ægrotantium dictæ obſidionis nemo certè interiit, qui venæ ſectione ſit vſus. Occubuit Comes Vſaius ad diẽ ſeptimum, qui neq. repeti ſanguinis detractionem paſſus eſt, neque primam niſi parciſſimè admiſit, cùm tamen pleniſſimis, & ampliſſimis venis, & corporis habitudine calidiſſima & ętate virili eſſet. Ea ipſa occaſione deceſſit œconomus Illuſtriſſimi Polemarchi Coſſæi, cùm tamen penè etiam omnes ex eiuſdem familia ab eodem genere febris affecti per venam bis, aut ter noſtro conſilio ſectam ſeruati fuerint. Ante hos & priusquàm dictæ febres graſſarentur, defunctus eſt vita coquus ex famulis Mareſchali Retẽſis, qui à peripneumonia, & pleuritide

D. Ferreria.

D. Fertate & alij plures.

 die

die ſexto è medio ſublatus eſt. Hic eſt profectò vniuerſus defunctorũ numerus eorum qui ſe nobis in tota Rupellenſi obſidione ſine vulnere curandos tradiderunt. Qua certè felicitate curationis vſi etiam ſunt ægroti noſtri aliis locis, ſed non alia ratione ab antedicta (quatenus pertinet ad miſſionem ſanguinis) à nobis tractati: Quorum tantum duos, aut tres, & quidem ſcitu dignos in præſens recenſebo, ex iis quos ęſtate præterita in opido Cameracenſi, Peronæ, & in exercitu sereniſſimi Ducis Andium curauimus. Ad Vergerium quod diſtat Cameraco tribus leucis, ex longo labore, & incurſitatione in hoſtes ſub ardente Canicula, innumeri tum nobiles, tum milites, vno & eodem die, eodem genere febris correpti ſunt, eademq́. ſymptomata ferè omnes ſunt paſſi: ex his multos Cameraci vidimus, febris erat ardens cum ſumma putredine, ſymptomata: dolores capitis, & renum, & totius corporis confractio; præterea anginæ ac peripneumoniæ frequentes erant; multis ſtillatio ſanguinis narium, multis & eiuſdem profluuium ſuperueniebat, vt in Villermont ætatis annorum nouemdecim: initio ſecundæ diei ſanguinem detrahi iuſſimus ad vncias quindecim, à meridie decem, poſtridie libram, quinto die ſeſquilibram; die ſeptimo manè cùm illum viderẽ grauiſſimè ægrotantẽ, & in magno periculo verſari, dico Capluano, & Dioneo Regis & sereniſſimi Ducis Andium Chirurgo eruditiſſimo, qui illi venam præcedentibus diebus ſecuerat, Certè ſi mihi frater eſſet, aut filius, detraherem illi nunc ſanguinem, & largiùs quàm antea: verùm id ſi faciam, & intereat, dicar illum iugulaſſe: non mittitur, ſub horam ſecundam pomeridianam prorumpit ſanguis è naribus

Hiſtoria Villermõt.

naribus largè: nec me conueniunt famuli, niſi veſperi. Accedo ad illum, video plus quàm libras quinque ſanguinis in lancibus; dicebantque aſſidentes ſe tantundem deieciſſe, quia non ſuppetebat illis copia lancium. attingo pulſum; qui tam exiguus erat, tamque tenuis, vt vix poſſem illum percipere, interim celeritate incredibili euntem, iubeo vinciri brachia, & crura, in quibus nullum apparebat venæ veſtigium ex vacuitate. Mitto interim ad chirurgum: tãdem in brachio longa vinculi mora, & conſtrictione doloroſa vena oſtenditur; qua aperta ad reuulſionem, id eſt detracta tantum dimidia vncia, retinebatur tantiſper appoſito digito, mox hoc ſublato alia dimidia. ſic ego diſcedens iubeo horæ ſpatio detrahi ad vncias tres ad ſummum, & nutriri interim patientem ſorbili, & vino. ſubſtitit ſanguis: nocte copioſi eruperunt ſudores; manè dum redeo, inuenio illum penitus liberatum à febre. huic ſtillabant fere quotidie nares ſanguine. Idipſum accidit Domino de Bourſy; verùm huic die ipſo ſeptimo ſanguinem miſi ſaltem ad ſeſquilibram, cùm iam bis miſiſſem ſemper ad libras duas. eo ipſo die ſeptimo plus quàm libræ quinque profluxerunt adhuc ex naribus; nocte ſudauit, & ſanatus eſt: huic etiam ſæpe nares ſtillabant, aliquando etiam ad libram profluebat. Multos ex his ſic reſtitui vidimus, & vix quemquam cui ante ſeptimũ ter, aut etiam quater ſanguinem non miſerimus. Vnde fere omnes, aut quinto aut ſeptimo in ſanitatẽ reſtituebantur, exceptis duobus, aut ad ſummum tribus, qui nono, & vndecimo ſunt perſanati. Quod idem teſtatur etiam Capluani epiſtola, qua mihi hiſtorias dictorum ęgrotantium poſtulanti, reſpondet. Qui quidem Capluanus

De Bourſy.

pluanus ſemper apud me fuit, ęgroſque meos mecum in dicto exercitu viſebat, & plures ſolus etiam leuandi mihi laboris gratia reuiſebat: ex quibus omnibus vnus nobis interiit dicẽdus poſtea. Quare (vt ad rem redeã) dico iterum efficaciſſimum eſſe præſidium miſſionem ſanguinis vrgẽte morbo, vbi exitus ſuſpectus eſt. In quam ſententiam facit
» illa Celſi dicentis, Mitti ſanguis debet vbi quis an-
» gina ſtrangulatur, & vbi prioris febris acceſſio pe-
» ne confecit, paremque ſubſequi veriſimile eſt, ne-
» que eandem videntur ſuſtinere ægri vires poſſe.
Dices fortè hoc intelligendum eſſe de intermittente febre. At dicimus intelligi debere, & de intermittente, & de aſſidua exacerbationes habente. Sed eſto hoc de intermittente, & aliud ſupra allatum de continente; modò intelligas id oportere fieri in vtraque, & in quouis alio morbo, (ſalute non deplorata) in quo maior eſt ſuſpicio ingraueſcendi, quàm declinandi, literam ſatis perceperis. Sed rogo num ſuccurrimus gangręnæ, dum ſuo in vigore exiſtens proxima eſt, vt in ſphacelũ tranſeat? num anginæ, dum æger proximus eſt vt expiret? num pleuritidi, & peripneumoniæ, dum non ſinunt ſpiritum trahere? haud me latet dici poſſe morbi vigorem tantum eſſe dum aut interficit, aut in proximo eſt vt inclinet; reliquum verò aut augmenti eſſe, aut inclinationis. Sed hoc eſt verbis diſcrepare, cùm totum id tempus vigoris, & ſtatus eſſe dicatur à medicis, dum morbus per ſpatium aliquod in pari quodam certamine cum viribus corporis videtur conſiſtere; non quod aut non augeatur in ſe, aut aliqua ex parte minuatur: ſed id nobis eſt incognitum, vt aſtrologis planetarũ motũ dum illos dicunt eſſe ſtationarios. Et in mor-

borum

Num in declinatione morbi vſurpāda ſit ſanguinis miſſio.

borum declinationibus num cenſendum erit, hoc remedium inutile? putabunt aliqui ſic eſſe, freti hac ratione: naturam poſſe reſiduum quod minus eſt vincere, ſi potuit maximum quod erat in morbi conſiſtentia, extenuare. Id certè plærunque verùm eſt, cæterùm non rarò etiam falſum, iuxta illud Hippocratis, Quę relinquūtur in morbis recidiuas facere conſueuerunt. Dicunt hîc aliqui non deberi has morborū reliquias miſſione ſanguinis, ſed purgatione tolli; at nos contra: hac ſcilicet magis, quàm illa, non tamen in omnibus morbis, ſed plurimis: rationes dictę ſunt ſuprà capite De cacochymia. Sed quidam ſunt medici qui non tanti faciunt mores & motus morborum, quanti alia ſublimiora, abſtruſiora, & inaniora, quę ſunt obſeruationes aſpectuum aſtrorum, præſertim lunæ, dum ea ſcilicet coit, aut intuetur aſtra, aſpectib. id opus, vt aiunt, ſecundantibus. Quod qui curāt, idipſum ſanè mihi videntur efficere in ægrotantis ſalutem quod in ſemetipſum facit is qui dum per agrum incognitum incedens aſtra luſtrando præceps ruit in puteum: ſic hi ægros ſua hac in re inani aſtrologia præcipitant, & ſæpe perdunt. Non itaque hîc aſtrorum aſpectus conſiderandi, ſed vires, mores, & motus morbi, ægrique ſtatus. Circa hæc autem vel maximè oportet medicum eſſe intentum, non circa illa homini incomprehēſibilia. Intereſt enim internoſcere, quæ ſtella ſit Iupiter appellata, quæ Mars, quod ſignum Arietis, aut Geminorum, & quando hęc illi iungatur, vel incedat recto ſuo tramite, aut retrogrado, & noſcere quid iſta præſtent in corporibus noſtris, quoq; modo ab illis afficiamur, & tranſmutemur. Eſt autem illud facile captu librorū ſtudio, aſtrologorum collocutione, &

Impugnatur opinio Aſtrologica in mittendo ſanguine.

ſyderum euntium & redeuntium intuitione; quoniam perpetuum & ſtatum ſuum curſum retinēt. difficile verò hoc, quod ſola obſeruatione ſingularium in mométa horarum tranſmutabilium comprehendi poteſt. Libenter & tacitè hæc præteriiſſem, niſi id viderem adhuc ab aliquibus doctis medicis religioſiùs iuſto obſeruari, & præſertim, in Gallia Belgica, & in Anglia; quibus locis, & ipſos aliquando chirurgos pertinaciter audias refragantes non debere hodie aut cras mitti, quia luna ſedet in ſignis huic operi aduerſis. Qua in cunctatione æger ſæpe de medio rapitur. Sed iam hîc accipe epiſtolam Capluani, cuius ſuperius mentionem feci.

CAPLVANI EPISTOLA.

Caplua-ni Epi-ſtola.

QVAS *ad me non ita pridem ex Anglia dediſti literas, multis nominibus pergratæ mihi fuere, ſummámque in iis legendis percepi voluptatē; tum quòd ex iis te bene valere intellexerim; tum quòd quo in honore, ac exiſtimatione apud Reginam, omnéſque illius Regionis proceres ſis abundè ſatis cognouerim. Verùm in præſens iis omiſſis, quæ neminem latent, ad reliquam tuæ epiſtolæ partem accedam: Deum opt. Max. interim rogabo, vt voti compos ſias. Reliqua igitur tuæ epiſtolæ parte quoniam (vt ſcribis) tibi animus eſt acceſſionem aliquam facere libello tuo; qui eſt De curatione per ſanguinis miſſionem; poſtulas vt ad te quàm primùm, & omni diligentia tranſmitti curem eas laborantium abs te notatas hiſtorias, qui ſuperiori anno Cameraci, Peronæ, in exercitu, aliíſque locis, grauiſſimis, ac exitialibus morbis fuerunt miſerè exagitati, quíque ſanguinis ſola emiſſione diuino veluti miraculo à faucibus mortis erepti*

erepti fuere. Hac in re, vt tibi (quoniam id vnum habeo in votis) facerem ſatis, omnem adhibui diligentiam, & ſtudium, ac abs te multum exoptatas obſeruationes vndique quæſiui, neque in ſcriniis, neque muſeolo, neq. aliis quibuscumque locis à te per literas mihi ſignificatis offendere potui. Quæ cùm ita ſint, vide ſi reuocare in memoriam poſſis tuam, vbi illa exiſtere poßint ſcripta; moneáſque quid à me tui cauſa fieri velis. Cæterùm etſi ego non eorum omnium nomina, neque morbi progreſſum ſcriptis mandauerim, non nullorum tamen ægrotantium hiſtorias teneo, atque eas cum meis obſeruationibus repoſui, quorum nomina ad te obiter ſcribo, ea tamen lege id facio, vt ſi huius mei inſtituti rationem tibi ſaltem non diſplicere intellexero, credas ac omnino tibi perſuadeas me tibi oblaturum centum, & eo plus ægrorum hiſtorias, notatu, & obſeruatione digniſsimas; qui quidem ægrotantes meo conſilio, vel, vt melius dicam, tuo (tu enim is es qui me ægris proponebas, tu is es ad cuius imitationem dum laborantes ſolus curabam, me pro virili componebam, tu is inquam es cui me plurimum debere & fateor, & volo) in Xenodochiis Cameracenſibus, Perona, Pondormy, Blangitij, ſancti Valerij, aliiſque locis, vt optimè ſcis, ab ardentiſsimis & peſtilentialibus febribus, alui profluuiis, dyſenteriis, angina, pleuritide, peripneumonia, atque aliis multis periculoſiſsimis morbis liberati, & priſtinæ ſanitati reſtituti fuere. Neque profectò proximè poſt Deum eorum omnium conſecuta ſalus alteri remedio eſt attribuẽda, quàm phlebotomiæ, quam in iis omnibus liberam, & copioſam chirurgis vt celebrarent iubere ſolebam, vt ipſimet huius rei teſtes locupletiſsimi ſunt. Verùm ad id quod inſtitueram redeo. In primis igitur is qui Cameraci ad inſigne Salamandræ hoſpitabatur, & quem acutiſsima febris, cum capitis, vniuerſiq; corporis inſigni dolore corripuit, & cui Dioneus tuo conſilio, ter, quáterue venam ſecuit, ſenior Bacqueuille appellatur. Senior Bacqneuille.

pellatur. Porro is eſt, qui ob largiorem (vt ipſe cenſebat) ſanguinis detractionem Dioneo ſummopere iraſcebatur; qui tamen vbi reipſa comprobauit quātas vires habeat hoc ſacratiſsimum præſidium, ad ſydera vſque & phlebotomiam, & eiuſdem authorem ac conſultorem extulit, præſertim cùm huius auxilij beneficio, liberatum etiam ſe viderit à veteri alterius auris ſurditate. Ex iis omnibus qui in diuerſorio Angeli ægrotabant, præter duos, cuius meminerim habeo neminem. Quare is cui à febre planè maligna, & terroris pleniſsima ſuperuenit narium ſtillatio, proprio quo vocetur nomine haud ſcripſi, nepotem tamen Domini de Senſeual eum eſſe annotaui. Is verò qui febre inſigni, narium ſtillatione, diarrhœa, multiſq; aliis ſæuiſsimis comitata ſymptomatis iactatus fuit, & cui Noemus quater venam aperuit, vocatur Capitaneus de Bourſy. Ex nobilibus verò Clariſsimi viri de Phargis, qui ad inſigne Cratidos hoſpitabantur (decem numero erant) quiq; vnà omnes eodem fere temporis puncto in morbū inciderunt, trium tantum hiſtorias habeo. Itaq; is cui ter copioſe admodum miſſus fuit ſanguis, & cui die ſeptimo ſuperuenit ea reformidabilis hæmorrhagia, appellatur Dominus de Villermont. Alter verò cui toties Noemus venā ſecuit, & cui die quinto noctu (ad ſalutem tamen) ſolutum eſt vinculum, atque exin maxima profuſa eſt ſanguinis copia, vocatur Dominus De la Verderie. Poſtremus verò in quo (præter cætera exitialia multa) deprehendebas illam pulſus interſectionē, & cui vltimò dum chirurgo Noëmo adſtarem, miſſus fuit ſanguis ad libras minimum duas cum dimidia, cuique die nono ſuperuenerunt parotides, vocatur d'Accodre. Hi ſunt quorum nomina, & morbi ideam, progreſſum, atque curationē, dum tecum apud ægrotantes eſſem, diligentiſsimè obſeruaui. Quòd ſi velis eorundem hiſtorias fuſius, nitidius, atque magis in parte à me deſcribi, faciam aliâs maiori cum otio libentiſsimè: nunc enim tabellario iam iam

Nepos D. de Senſeual.

De Bourſy.

De Villermon.

De la Verderie

D'accodre.

diſcedente

diſcedente hæc tantum raptim, & currenti calamo ſcripſi. Cæterorum verò quos ego ſolus (vti iam dixi) curandos ſuſcepi, hiſtorias, ſi habere velis, certiorem me facito; dicto enim citius omnia ſumma pro te faciam. Viue igitur diu, & vale, Capluanúmq. tuum amare perge. Ex Pariſiorum Lutetia prid. cal. Mart. 1582.

Indicationes ſumptæ ab anni temporibus.

CAPVT XXIIII.

QVEMADMODVM anni tempora morbos inducunt, & eorum mores mutant, ita & ex iis aliqua indicatio ſumitur plus minúſue detrahendi ſanguinis. Itaq. aptiſſimum Hippocrates & Galenus vernum tempus iudicarunt, poſt hoc autumnale, deinde hyemale, æſtiuum verò huic auxilio eſſe aduerſiſſimum pronuntiant, IIII. acut. etiamſi morbus ſit magnus, & æger ætate floreat. Quæ ſententia vera tantùm eſt, dum non ad curationem, ſed ad præſeruationem eorum morborum qui ex longiſſimis temporum interuallis recurrũt, non eorum qui iam vrgent, aut frequentius redeunt; nam in iis id Galeni præceptum inutile eſt, quoniam incenſam materiam vacuat, vt vſus docet. Eſſe quidẽ æſtate moderandam & contrahendam non inficiamur, cùm largiſſimè debeat mitti hyeme, parciſſimè verò æſtate, & medio modo duob. reliquis tẽporibus. Interim id largiſſimum, & parciſſimum non ſimpliciter dicimus, ſed collatum ad ipſa tempora, cùm æſtate ſoleant facilius corpora ardore langueſcere, & vere multo ſanguine redundare, vt eſt in anni temporibus aliquod diſcrimen contemplabile, ita etiam in partibus ipſius diei. Sed id audiendum cùm morbus dat inducias,

Quouſq. ſententia Hippocratis & Galeni ſit vera.

Matutinũ tẽpus reliquis præferẽdum. inducias, in quibus præſtat mane, & poſt corporis nocturnam requiem potius quàm veſperi, aut poſt lõgas vigilias, & corporis exercitationes; quoniam per quietem quicquid impuri ſanguinis eſt, à partibus principibus demandatur, puta in artus, qui exercitatione corporis denuo commiſcetur, non quod item ad iecur redeat, ſed quod cum vicino meliore & magnæ venæ propiore commiſceatur.

De quantitate ſanguinis mittendi pro ratione virium.

CAPVT XXIIII.

IAM dicendum eſt de quarta obſeruatione; quæ etſi difficilis quidem intellectu ſit, crebrius tamen & grauius circa eam à medicis erratur quàm pro difficultate, & obſcuritate liceat, & quàm pro ægrotantium beneficio conueniat. Eſt autem hæc quantitas ſanguinis detrahendi, quam ſanè Galenus inexplicabilẽ eſſe teſtatus eſt, dum dixit, Nul- „ lam rem æquè artem medicam coniecturalem fa- „ cere quàm medicamentorum quãtitatem. Verùm „ relicta conſideratione aliorum præſidiorum examinemus tantum conueniẽtem quantitatem præſentis, in hominum corporibus vſurpandã. Multa quidem circa hanc Galenus dixit eſſe expendenda; *Quot ſint conſiderãda circa quantitatem ſanguinis detrahendi.* quæ poſtea cum Hippocrate ad tria deduxit, morbum ſcilicet, aëris temperiem, & patientis habitum, ſub quibus reliqua comprehenduntur, nempe regio, anni tempus, conſuetudo patientis, eiuſdemque ætas, & habitus. Ex quibus ſanè ſingulis adhuc aliqua indicatio ſumi debet, cùm in puero & ſene, & imbecillo, & puſillo corpore, & molli, & exigui ſanguinis, & inconſueto, & grauida muliere, & flagrante ſeu algente aëre, & parua vel frigida

gida ęgritudine nõ tam audacter ſit euacuandum, vt in magno, & acuto morbo, conſentientibus viribus, & reliquis non repugnantibus. Nec parcius eſt detrahendum in obeſis; quia hi, vt Galeno & Celſo placuit, minores venas & minus ſanguinis habent, quàm qui tenui, & macro ſunt corpore. Nam iis & amplę venę ſunt, & plenę, licet profundæ, & latentes. Verùm difficilius hanc euacuationem ſuſtinent, quoniam magnum, & obeſum corpus ita vt plus alimenti ſiue ſanguinis cõſumit, eo quod tenue eſt & macrum, ſic etiam defectu, & detractione eiuſdem celeriùs illo langueſcit, & affligitur. Quare etiam in hoc temperatius eſt agendum, vt diximus de ſuperioribus; nec eſt ſubiiciendus, quamuis iuuenis, magnis illis euacuationib. multarum librarum, quinque ſcilicet, ſéx ue, vnica detractione, neque etiam paruis, & crebris niſi vrgente neceſſitate; quoniam vt per illã citò langueſcunt, ita & per hanc magis impingueſcunt, renouato ſanguine ad nutritionem paratiore. Porro etſi puero, & ſeni, & aliis ſupradictis minor debeatur euacuatio ratione ſui, minor item debetur eorum ſingulis, imò & iuuenibus, dum viribus ſunt imbecillis. Cæterùm in hac virium imbecillitate recognoſcenda, vt maxima eſt difficultas, ita ſumma induſtria, nec parua eruditio artificis deſideratur. Quare non falſo Galenus dixerit paulo vniuerſalius quàm mox, nempe nihil eſſe in medicina quod ſpecie dicibile non ſit, quod vero neque dici, neque ſcribi, neque omnino definiri poteſt, quantitatem vniuscuiuſque eſſe. Arduum eſt igitur veram rerum quantitatem ad medicinam pertinentium definire, vt morborum, ſymptomatum, cauſarum, auxiliorum, & cæterarum deniq. rerum

omnium

omnium. Quare mirum minimè eſſe debet, ſi in ſanguinis quantitate arte detrahenda nemo poſt Galenum, & ante me (quod ſciam) quidquam auſus fuerit definitè, ſed vniuerſali tantùm, & vmbratili quadam meta efferre. Qua certè non iuuenes modò, verùm & alij plures qui multos annos medicinam exercuerũt, tam modicè erudiuntur, vt ſæpiſſimè hos videas horreſcere, dum audiunt cuiquam fuiſſe detractam, aut eſſe detrahendã vnam vel duas ſanguinis libras. Iã ergo audiamus hanc vel has potius vmbratiles metas, non hercule nouas, ſed vetuſtiſſimas, quandoquidem & ab ipſo Hippoc. ſint dictæ, & à Galeno poſtea, deinde ab omnibus medicis in hunc vſque diem frequentius in medium allatæ, quàm rectè intellectæ, & conuenienter vſurpatæ. Vna eſt, dum in magnis, & acutis morbis dicunt mittendum eſſe ſanguinem, quantum vires ferunt. quæ obſecro hæc eſt meta? haud inficior bonam eſſe, ſed obſcuriſſimam, & ab exercitatiſſimis etiam medicis non ſatis cognitam; quod videre licet in medicorum congreſſibus agentium, eſto de angina, aut graui pleuritide, robuſtum iuuenem verno tempore affligente. hîc audias ab omnibus vno conſenſu diſcerni, nihil tutius, ac præſentius poſſe languentem ab imminenti pernicie eripere quàm abundantem ſanguinis miſſionem: Quam fortè omnes vt definitius aliquid dixiſſe videantur, faciendam eſſe tam copioſam nuntiabunt quàm vires tolerabunt, vt Galenus multis locis dicit. Verùm vbi aperta vena eſt, protinus videas vnum accurrere carpo, explorandi pulſus gratia; & hunc vel alium ſtatim dicere ſatis ſuperque eſſe miſſum, vbi octo, vel nouem vncias emanaſſe viderint; aliũ, fortè detrahendum aliquid

Prima veterum in mittendo ſanguine propoſita meta.

improbatur.

aliquid magis; tandem & omnes forſitan plus nimium infra modum ſubſiſtere; adeò vt quos ſeorſim ab opere concordes, recteque concludentes audieras, confeſtim cernas agendo diſcordes, & ab inſtituto alienos. Cuius diſcordiæ fons nihil aliud eſt, quàm defectus cognitionis tum virium ægrotantium, tum etiam morbi. Quæ medicorum ignorãtia ægris pernicioſa Hippocratem hæc ſubſequentia verba ſcribere impulit: Medici plærumque neſcientes diſtinguere imbecillitatem quæ à vaſorum vacuatione fit, ab ea quæ ab aliqua irritatione, vel dolore, vel morbi acumine, dant ægris cibum, aut potum, aut ſorbitionem, ſeu ab inanitione fiat, qui error nõ raró mortem affert. Quàm ſæpe hic error accidit tum in dando cibo iis qui eo opprimuntur, tum in parcius detrahendo ſanguine iis qui huius ſuperfluitate interficiuntur!

De mittendo ſanguine ad animi deliquium.

CAPVT XXV.

ACCEDIT alia meta ad hoc ipſum præcedente nulla re clarior, aut melior, ſed ſanè obſcurior, & periculoſior, dum propoſiti authores dicunt eſſe mittendum ad animi deliquium. Quod aliquãdo Hippocrates alia nota deſignauit, dum dixit, Detrahẽdum eſſe donec corpus redditum ſit exangue, id eſt vt habet lib. acut. vſque ad animi deliquium: quoniam qui animo linquũtur præ inſigni pallore exangues facti videntur. Qui ſcopus, quæue meta quantum habeat incertitudinis & periculi, ex his colligi licet: Quòd ſcilicet plærique ex his quibus abunde detrahi debet, linquantur animo non ſolùm ab aliqua mediocri

Secunda quam obſeruant in mittendo ſanguine meta.

Refellitur tanquam parũ tuta.

euacuatione

euacuatione, ſed vix detractis tribus, aut quatuor vnciis, aut ſtatim ab icta vena: imò & plærunque multi hoc ſymptomate capiuntur ſolo conſpectu fluentis ſanguinis ex alieno corpore. Quid igitur hîc facias dum ſic linquuntur, quid aliud quàm quod cõmuniter fit? concluditur ſtatim vena, & in aliud tempus differtur. At interea morbi cauſa non cunctatur, ſed clanculum ſerpens morbum geminat. Ex aduerſo alij ſunt tam firmo, & conſtanti animo, vt lethalem ferè euacuationem ſuſtineant, prius quàm concidant animo: quod ſæpiſſimè vidimus cùm à phlebotomia quæ caſu inter dormiendum ſoluta fuit, tum ex vulneribus, vt in Aſſecla Principis Senatus Pariſiorum, & in præfecto Bernardino ſuperius adductis, & nuper in Illuſt. Principe Orangiæ, & in aliis multis ſtrenuis militibus. Quid ergo de hac dices? Num hac occaſione interibant ij quos Galenus dicit Theſſalios iugulauiſſe, dum eius exemplo iugulare febrẽ ſynochum putabant, detractione ſanguinis ad animi deliquium? Certè ſi hæc meta iuſta eſſet, aut iuſtæ proxima, nemo niſi amentiſſimus poſſet in hac errare: nam facillimè à quolibet dignoſcitur animi deliquium, & eius etiam exordium facilè concipitur, obſeruata facie ęgrotantis, & attacto pulſu, ex quo prima huius ſymptomatis præludia diſcernuntur. Quo modo igitur Theſſalij, aut quiqui illi fuerint, à Galeno erant culpandi, ſi ſecuti eius conſilium ægros ad necem ducebant, dum in ſynochis febribus ad animi deliquium mittebant ſanguinem? Nam animi deliquium erat nota ad cuius acceſſum retinendum ſanguinem Hippocrates & Gal. docuerunt, nec vltrà trahendum, præſertim dum animi defectio euenit, non ex motu ſeu animi agitatione,

tatione, (quemadmodum fit in puſillanimis qui ſtatim capiuntur poſt venam apertam, aut poſt quoduis exiguum vulnus, aut videndo tantũ alienum ſanguinem manantem,) ſed ex copia ſanguinis detracti: Ad vnum igitur horum trium mors illa referenda eſt, vel quòd tardiùs illam efficeret, vel quòd educerent vltra animi deliquium, vel quòd hęc meta fallax ſit. Quòd mitterent vltra deliquium, credendum non eſt, quoniam iam illi (ſi Galeno credendum eſt hac in re) timidiores erant iuſto. Reſtat igitur illos obiiſſe ſi cauſa miſſionis ſanguinis interierunt, aut quia non in morbi principio eſſet miſſus, ſed cùm vires iam fractæ à morbi longitudine, & morbus ipſe adeò radices inſeuerat, vt prodeſſe amplius auxilium non poſſet; quod quotidie fieri videmus apud medicos noſtri temporis, nòn quòd ad animi deliquium ducant, neque in tempore, neque extra tempus, ſed quòd ad eam qualécumque faciant, aut accedant, aut redeant tardius iuſto, more eorum qui aduſta iam domo aquam ferunt, aut ardenti non ſatis affundunt. Aut interibant illi, quia animi deliquiũ non acceſſerat ægris niſi poſt tantam ſanguinis effuſionem, vt nulla amplius ſupereſſet vis in corpore ſui retinendi, inanitis ſcilicet plus æquo nõ modò venis ipſis, ſed & arteriis. Quamcumque igitur in partem te verteris, hanc metã reperies falſiſſimam, & periculi pleniſſimam; tum quòd in puſillanimis faciat tardare remedium, aut ſubſiſtere infra modum; tum quòd in viris fortibus, & pueris, ſeu adoleſcentibus qui nullam habent imaginationem periculi, exhauriantur aliquando venę ad mortem vſque, priuſquam in ſyncopen incidant. Non igitur hæc pro ſcopo eſt habenda, ad quem reſpicere

debeat is qui ſine periculo & infamia hoc auxilio velit vti (niſi per accidens) nempe ſi contingat, vt in corpore in quo decreueras libras tres ſanguinis mittere, lipothymia ſeu animi deliquium accedat; vbi duæ tantùm fluxerint, ęquum eſt ſubſiſtere, & differre in horam vel horas, tertiam libram, aut ſi vis etiam quartam detrahere, dum videris ſcilicet ægrum non ſolùm in ſe rediiſſe, ſed nullo preſſum languore orto ab euacuatione, & primum morbum per quem ſanguis mittitur, in ſuo vigore perſeuerare, aut creſcere. Sed hæc clariùs infrà exemplo docebuntur. Hoc igitur iterum atque iterum repeto, nempe ad hanc indicationem non eſſe reſpiciendum, tanquam ad eam vſque ſit ex animo & decreto accedendum, ſed ſi contigerit (vt dixi) illam euenire, dum proximè miſeris iuſtæ, aut in animo à te conceptæ quantitati, tunc pro meta eſſe ducendam; non autem vbi detraxeris vncias ſex, aut ſeptem, vbi videas neceſſe eſſe duas tréſue libras eſſe detrahendas.

Expenditur alia indicatio qua Hippocrates & Galenus in mittendo ſanguine vſi ſunt.

CAPVT XXVI.

INDICATIONEM aliam nonnunquam Hippocrates & Galenus adferunt prioribus non longè certiorem neque meliorem, dum dicunt tantum eſſe detrahendum, quantum ſatis eſſe viſum fuerit (audi medico vel medicis præſentibus) At oſtendimus iam tot eſſe inter eos ſententias quot medicos, imò ſæpe plures quàm medicos, dum ſimul & ſemel videas, & hunc, & illum idemmet velle & non velle. Adde quòd crebrò

crebrò etiam in hac medicorum corona non qui eruditior, ſed qui loquacior, aut authoritate ſupremus eſt, credatur. Quare & hîc, & alibi, vbi magnum diſcrimen eſt, dici liceat quod Galenus olim, Fortunatum ſcilicet eſſe ægrotantem qui in „ manus boni medici inciderit, aut cui fortuna ſeu „ Deus potius ita faueat, vt eam cæteris præualere „ ſententiam faciat, quæ ſit vtilior. Eſt & item alia „ ab iiſdem magnis viris aliquando propoſita, quæ certè omnium aliarum vtiliſſima, & vniuerſaliſſima eſt; verùm equidem non minus vulgaris quàm obſcura. atqui obſcuriſſima ſanè eſt, obſcura inquam non intelligentia verborum, ſed rei pręſtandæ. eſt autem hæc, detrahendum eſſe quantum ſat ſit, aut quantum conueniat. Verumtamen hanc metam promptiùs quælibet muliercula proponet, quàm eruditus medicus poſſit præſtare. At ſi ea doctrinalis eſt, certè pręter hanc nulla alia opus eſt non ſolùm in miſſione ſanguinis, ſed in rebus omnibus agendis, cùm nō egeas inquiſitione, & examinatione aliarum indicationum, ſi hanc teneas, purgare nempe quantum ſat eſt, alere, calfacere, ſomnum conciliare, & reliqua omnia ſic efficere. Sed dices fortè hanc non poſſe ſciri illis ignoratis: quod verum eſt; ideo etiam ſoli eruditi hanc retinent, nec profectò etiam ad vnguē, ſed proximius vero quàm inerudit. Quare in hac etiā Galenum ſuimet ipſius opinione, & verbis reprehendemus, „ dicentem non eſſe artificis ſolius ſcire quid opus „ ſit efficere; nam eſt etiam hæc indicatio, aut conſi- „ lium, aut iudicium, aut vt velis appellare æquè „ cognitum pueris & plebeculæ; ſed quomodo id „ efficias ſcire, id certè eſt artificis. Ita in hac quid „ amplius oſtendit doctor, dum dicit inexperto detrahe

Refellitur hæc ab illis propoſita meta.

trahe quod ſatis eſt; vel quod ſatis eſſe viſum fuerit: quàm muliercula dum videt ſanguinem prodire, dicit, Rogo ne plus detrahatis quàm ſit opus. conſulit & ea ſic detrahi quantũ ſit opus, ſed non amplius. Dicimus quidem & nos aliquando ſic: ſed oſtẽſo quo modo quis iſtud ſatis cognoſcat tutioribus ſignis, quàm ab animi deliquio, vel colore, vel alia indicatione, in qua plus ſit vel obſcuritatis, vel periculi, quàm ſi ad nullum illorum miniſter reſpiceret.

Indicatio à ſanguinis colore & conſiſtentia deſumpta.

CAPVT XXVII.

COLOREM habitumq́ue ſanguinis quantitatẽ ſui detrahendi oſtendere & Hippocrates & Galenus & alij omnes authores teſtãtur, vt Celſus,
„ dum ait: Cùm ſanguis profluit, colorem, habi-
„ tumq́ue eius attendere oportet: nam ſi is craſſus, &
„ niger eſt, vitioſus eſt, ideoq́ue vtiliter effunditur: ſi
„ rubet & pellucet, integer eſt, eaq́ue miſſio ſangui-
„ nis adeò non prodeſt, vt etiam noceat, protinus is
„ ſupprimendus eſt. hæc Celſus videtur accepiſſe ab Hippocrate, dum dixit, in pleuritide ſanguinẽ eſſe mittendum, donec melior aut ex nigro ruber appareat. Sententia & ibi, & alibi à Galeno confirmata, & à nemine poſteriorum medicorum improbata. Quæ certè vt improbanda non eſt, ita etiam non eſt reticendum, & eam nullo in morbo curando ſatis eſſe conſtantem aut ſufficientem metam, & periculo non vacantem ſuperfluæ euacuationis, aut ſuſpicione diminutæ, perinde ac diximus de animi deliquio. Nam ſi pleuritis hominem prehendat boni habitus, huic ſi

Quid poſſit ſanguinis color indicare.

protinus

protinus ſanguis mittitur, purior fortè prodibit primus, impurior verò proximus, qui à vicina mali parte procedet: tandem ſi largius mittas, ad puriorem præcedentibus fiet curſus. In his igitur vbi poſterior primo (quod nonnunquam in iis affectibus vidimus) impurior apparebit, rectè reditus purioris & ſyncerioris vſque ad certam quantitatem quæ ſine patientis iniuria fieri poſſit, expectari licebit. At in iis corporibus, in quibus magna ſanguinis labes eſt, vt diximus in vxore Rolandi, Henrico, Domino Eſſartium, & aliis, certè periculoſiſſima eſt dictæ mutationis expectatio: Cùm rarò ea fiat in iis, niſi poſt inſignem euacuationem; quæ ſemper in magna ſanguinis corruptela ſuſpecta eſt. Ergo in iis bis, ter, quaterque repetere moderatam ſeu mediocrem præſtat, quàm confertim largius euacuare. Sed in hac coloris & ſubſtantiæ ſanguinis obſeruatione, mirum eſt certè quàm multa abſurda, & inepta à multis medicis nimis promptè philoſophantibus dicantur, vt ſyncerum & pellucentem ſanguinem, qualẽ Celſus rectè notauit, quia rubet, & ſplendet, ardentem, flammeum, & bilioſum appellant; pituitoſum, quia in eo pituita alba deſuper concreſcit ſeiuncta à ſero, & ſanguine more ſeui concreſcentis, & ſuper aquam natantis, dicũt eſſe adipoſam materiam; eum cui multa ſpuma ſupernatat, ſpirituoſum, flatulentum, & vaporoſum. Mira ſanè eſt horum philoſophorum in recognoſcẽdis rerum cauſis celeritas. At mirum etiam erit ſi capram ſtãtem intueantur in faciem, ni dicant ſtatim illam eſſe hominem, quia fert barbam. Quem igitur colorem tribuent ij ſanguini bono & puro, ſi rubentem flauæ bili? & ſpumam quis ſanguis, quod lac, quæ

Ridetur nonnullorum medicorum philoſophia.

ceruiſia, quæ ptiſana, quis denique liquor modicè glutinoſus non efficit, & retinet, ſi ex alto cadat in vaſculum? vis ergo videre ſanguinem nunquam flatulentum nullam ſcilicet habere ſpumam? caue ne is ex alto riuuloſe cadat in ſe, ſed ſic decidat in lácis parietes; aut alio modo infringe illius profluentis impetum. Mirum eſt quàm quidam medicus exultet dum ſpumam ſic videt, & dixerit prius venas non tantùm ſanguine quàm flatibus eſſe plenas. Et pituitam multam ſanguini commiſtam quis quotidie non videt? Quid enim eſt id glutinoſum, quod ſpuimus, quod mingimus, quod extuſſimus, niſi pituita excreta à ſanguine, quæ in corporis alimentum conuerti non potuit! Dum ergo ſanguis pituitoſus in vaſculo non expanſo receptus eſt, quælibet eius pars frigore ſeiungitur à reliquis, ita pituita ſuo glutine & natura in ſeſe colligitur, & denſatur, & ſupereminet, & ſerum etiam à reliquis partib. ſeparatur, & quod ſanguinis eſt ſubſidet, & adhærens pituitæ quæ ſic iuncta ſero innatat. Si bilis multum ſit, hęc non à reliquis ſeiungitur; ſed rectè pro ſuo acumine cum ſingulis aliis commiſcetur, vt lixiuium quod aptè cum oleo & aliis pinguibus, & craſſis etiam, & cum aqua conuenit, & connectitur. ita bilis pars cum ſero remanet, pars cum pituita, pars etiam cum ſanguine, ſingula ſuo colore inficiens, plus, minúſue pro ratione ſuæ quantitatis. Melancholicus autem humor ſi quis ſit alius ſpecie diuerſus ab horum aliquo exuſto (quod vt non credimus, ita id in aliud tempus diſcutiendum differimus, ne genus cum genere confundamus) quærendus eſt cum ea parte, quę ſanguis eſt, & parte eius infima, quam nihil niſi exuſtum & aſſum ſanguinem flaua bile

miſtũ eſſe reor. Diximus hæc ſic euidẽter apparere, ſi ſanguis ſit receptus in vaſe minimè panſo, ſed ſtricto; in quo cùm calor illius diutius remaneat, ita nõ ſubitò, ſed paulatim illo algeſcẽte & cõcreſcente facilius ſic quælibet pars à parte alterius generis ſegregatur, & in ſeſe recipitur: quàm vbi vas expãſum eſt, in quo tota maſſa citius refrigerata ſimul etiam magis confuſa manet, ideò difficilior iudicatu eſt. Ergo cùm de colore & ſubſtantia iudicandum eſt, colligendus ſanguis eſt in vaſe non panſo, ſed cauo, vt in paropſide aurita, ſeu aliis vaſculis ad hoc munus accommodatis. Quoniam purior ſemper apparet vbi expanſus, & diffuſus eſt, rubrum potius colorem ſic ſeruãs, quàm dum ſingula à ſingulis ſegregantur. Nec moueri etiam debet, ſed immotus dum eſt detractus, ſeruandus eſt extra ſolẽ, extra ignem, extra puluerẽ. Quare malè ij qui vaſculũ in vaſculũ verſant, vt iuſtius valeant de quãtitate emiſſi iudicare. Sed dices colorẽ non tam eſſe ſpectandum & obſeruandum, poſtquàm refrigeratus ſanguis eſt, quàm dum fluit; quò intelligas quando ſit retinendus, & quando ſinendus. Hîc dicimus nos hanc obſeruationem fluentis quo citius, vel tardius ſupprimas, conuenire potius in valetudinariis corporibus conſeruandis, & reducendis in habitum meliorem, quàm in curandis grauibus morbis, in quibus non tam intereſt qualem detrahas quàm quantum: Cùm certum ſit nõ minus fore pernicioſum ſanguinem dum exuperat, licet ſpecie benignus ſit, quàm dum non admodum redundat, ſed aliquo vitio infectus eſt. Noſcimus interim medicos aliquot adeò rationis incapaces; qui id ſibi vix perſuadere poſſint, cùm ſtatim atque vidẽt ſanguinem miſſum, eſſe purum, non pu-

Quo in vaſculo ſit excipiẽdus ſanguis.

non pudeat eos dicere pœnitere ſe facti, vt nuper accidit in duobus nobilibus conſobrinis me conſulentibus, quorum alter lenta febricula duorum menſium quotidie iactabatur, alter dolore rẽſiuo, ſed non vehementi ad iecur detinebatur. Hi cùm laudaſſem miſſionem ſanguinis, ad quam ægrè deſcendebant, diſſuadente hanc medico domeſtico, tandem poſt dies aliquot meum conſilium experiri voluerunt, medico illorum non prorſus diſſentiente: qui vbi vtrique nobis præſentibus ſanguinem ad libram emiſſum incorruptum conſpexit, patientibus nuntiauit me abſente ſe maximè pœnitere facti, crediſſeque ſemper hanc medicinam non fore illis neceſſariam. Quare poſthac nulla perſuaſione ſe deſcenſurum in alterius ſententiam, niſi euidentiſſimis rationibus ab Hippocrate & Galeno emanantibus trahatur. Hoc interim ſolo auxilio vterque ſanatus, huic nõ amplius recurrente febre, illi verò in biduum, iecoris oppreſſione ad vnguem reſoluta. At multos profectò alios ex iis nimium maturè pœnitentibus, & imprudenter colorem potius ſanguinis, quàm reliqua obſeruantibus nouimus. Non ergo quia purus, aut quia mutatio in meliorem non fit, ſemper continuanda eſt miſſio, neq. quia mittitur, ſupprimendus eſt, ſed donec aliqua vtilitas appareat, aut confertim, aut per vices educẽdus eſt, maximè in acutis morbis, & ſuo initio, quo (ſi particulares ſunt, vt pleuritis, phrenitis, peripneumonia, angina, & aliæ inflammationes internæ, quibus ſuperatis neceſſariò vt plurimum mors ſequitur, aut etiam non rarò ſuppurationem præcedit) dempta in tempore morbi materia quæ in venis eſt, maturè etiam ceſſet diſcrimen à morbo; quod ſimiliter in febribus

ardentibus

ardentibus & ſynochis, ſed magis in prius dictis faciendum eſt, detrahendum ſcilicet ſanguinem, non ſumpta meta à colore ſeu ſubſtantia eius, ſed à morbi magnitudine, ſtatu, & patientis viribus.

Quæ ſit ſanguinis quantitas in corporibus humanis, & quæ copia profuſa ſit, ac fluere ſponte item poßit ſine interitu, ex ſententia authoris.

CAPVT XXVIII.

QVVM oſtenderimus nullam ex indicationibus, ſiue regulis, nobis à ſummis medicinæ parentibus literarũ monumentis relictis eſſe ſufficientem, aut valde vtilem, imò potius fallacem, & periculoſam ad iudicandum quantum ſanguinis ex arte ſit detrahendum è corporib. humanis cum ægrotantibus, tum ægritudinem præcauere nitentibus: æquum eſt dicere num regula, aut meta aliqua excogitari & inueniri poſſit, aut exquiſita, aut ſaltem quæ præcedentibus ſit tutior, & melior, & cognitu facilior. Tutiorem aut meliorem, aut exquiſitiorem vllam poſſe inueniri ea quam quarto loco nominauimus, nemo excogitare poterit, ſed aliam captu faciliorem hac, & quæ cæteris antedictis in omnibus ſit anteferenda, certè perfacile. quæ à iuuenibus, & inexpertis magno vſu veluti ſcopus & meta propoſitæ rei notari, & obſeruari facillimè poterit. Ea autem eſt (quam nos ſumma Dei benignitate, non ſine magna patientum vtilitate ſequimur) quæ à patientis habitu primũ, deinde ab ipſa venarum amplitudine, & plenitudine, tum ex aliis omnibus, quæ iam ſuprà dixi non eſſe contemnenda, elicitur. Verùm vt facilius iuuentutem ipſam doceamus, & rem illis veluti ante ocu-

los ponamus: videndum eſt prius quantum ſanguinis ex corpore mediocri, & bene valenti profundi confertim poſſit ſine interitu: Difficile quidem eſt hoc exactè ſcire;& fortè aliquibus etiã hæc quæſtio ſuperflua videbitur, cùm tamẽ ita non ſit, imò aliquid ex ea eliciemus quod ad præſens negotium faciet. Sunt igitur qui credãt, vt Auicenna, ſi bene memini, humanum corpus capere ſanguinis libras vigintiquinque, & etiã ſupra, ex quibus vno die, aut per vulnus, aut alio modo aperta vena effundi poſſint ſeptendecim ſine interitu. Quod ſi verum eſt, oportet id corpus excedere frequentem hominum magnitudinem: Nam pauci ſunt qui detractionem librarum decem vna emiſſione ferre poſſint in vita; ſed vno toto die amitti libras decem refecto corpore cibo, & præſertim ſorbili, id nonnullis contigiſſe vidi, & multos vna hebdomada amiſiſſe ſupra libras viginti. At facilius eſt homini mediocri, & conuenienter nutrito ferre effuſionem triginta librarum ſanguinis octo dierum ſpatio ſine interitu, quàm homini fortiſſimo decem vno die ſine cibo. Verùm audiui aliquando quoſdam medicos dicentes in hoc plura ſtupenda, & ridenda potius quàm credenda, niſi à pueris, nempe alium vidiſſe ſe in quodam Aduocato, qui cùm per hæmorrhoïdas vno die amiſiſſet plus quàm viginti libras ſanguinis, & die ſequẽti mane ad illum acceſſiſſet, vt ſi amplius flueret, venam aperire faceret, reperit illum profectum in Senatum ad litigandum; ego cùm dicerem hanc tam grandem euacuationem ab homine viuente ſuſtinerì nullo modo poſſe: ille ſtatim infit; Mihi crede Botalle, nõ minus profudiſſe quàm peluis hæc (quæ antè ſtabat, & quæ capax erat triginta librarum)

Quã ſan-guinis quan-titas ſit in corpore o-pinione Auicennæ.

Recitãtur quorundã medicorũ ridicula propoſita.

rum) continere poſſet. Hîc alius medicus præſens cui hoc videbatur exiguum, ſuum etiam cãtat miraculũ ſuperiori mirabilius & cachinno dignius. Sed tranſeamus has fabulas. In quas ſæpe trahuntur homines, qui quo magis ſapientiam ſimulant, eo plus ſuam inſipientiam produnt. Mediocrem ergo hominem ſine magno vitæ periculo vno integro die ex ſecta vena ſex, aut ad ſummum octo nouémue ſanguinis librarum euacuationem, & hanc item intra menſem repetitam ferre poſſe non dubito, ſed non ſine manifeſta virium imbecillitate: verumtamen non tanta, quanta ſuccederet quantitati longè minori, puta medietati vel etiam tertiæ parti, guttatim & in multos dies exeũti per hæmorrhoïdas, vel vterum, vel nares. Non deſunt medici minimè vulgares qui ſic eſſe minimè putant; & ego olim idipſum putaui: verumtamen ſic ſe res habet, & ratio clara eſt. Oſtendamus factum primùm, deinde rationem dicemus. Multas certè mulieres, & homines noſcimus ſubditos ſuperfluis hæmorrhoïdibus, aut menſtruis purgationibus, qui cùm ab aliquot annis ſanguinis miſſione vtantur, fatentur ſe à miſſione ſanguinis ex brachio ad libram vnam, vel circiter, nunquam non percipere addi potius robur corpori quàm minui: at ex leui qualibet ſpontina ſtillatione langueſcere. Dices hanc noſtram probationem principium petere, ideò egere maiori argumẽto vt fidem faciat. Si iuuenis ſis, argumentum ſeu factum potius, & facti fidem capies exercendo, & idipſum intelligendo à patientibus: Si iam in medicina exercitatus & id non noueris, da operam vt id ſimiliter intelligas vt dixi, & vt poſthac diligentiorem te prębeas in perquirendis rebus ad tuam facultatem pertinẽtibus, quàm

Sanguis ſponte fuſus, plus adfert incommodi, quàm arte emiſſus. Oſtenditur.

quàm antea feceris. Non pudet me dicere olim id mihi fuiſſe abſconditum, & credidiſſe me naturam poſſe meliùs ſine magna imbecillitate ferre effuſionem librarum quatuor, aut quinque ſanguinis ſponte emiſſi, quàm libræ vnius vel alterius ex vena ſecta. Quoniam ſæpe audiebam & præceptores meos, & alios ſeniores, & nunc etiam quotidie audiuntur medici coętanei noſtri dicentes (vbi vident ægrotanti ſtillare nares) Vtinam funderes quinque ſéxue libras; qui interim vix vnam quidem aut duas aliquando detrahere audeant: qui rogati rationem facti, hanc afferũt nobis olim non abſtruſam nec ingratam, ſed malè, cum iis qui id cenſent hoc loco poſſe conferre accommodatam; Naturam ſcilicet ſagacem ſecernere, & expellere id quod eſt inutile, retinere verò quod eſt vtile, at vena ſecta coutrarium prorſus contingere. At pareant mihi hi naturæ contemplatores, ſi dixero eorum ratiocinationem eſſe fallacem, & decipi ſe à fallacia ſuppoſitionis credẽtis, id quod ſponte per dicta loca excernitur, eſſe ſæpiſſimè impurum, & fæculentum, Quare & ſanguinem prodeuntem ab hæmorrhoïdibus putrem eſſe, nigrum, & melancholicum; quod etiam Galenus eſt faſſus, quamuis ſecus ſe res habeat: aut ſi vitioſus is eſt, crede eum qui ex brachio detrahetur eiuſdem hominis futurum vitioſiſſimum; idipſum dico de ſanguine menſtruo, & de eo qui è naribus exit. Vnde inducar concludere præſtare arte detrahi ex brachio multum impurum, dum iuſtum modum nõ excedat, quàm parum ex dictis locis ſua ſponte, ſed ſupra conſuetudinem, & naturæ modum emitti. Hęc igitur eſt vnà ratio cur magis debeant lædi à ſpontina euacuatione quàm ex artificiali moderata. Eſt

Aduerſariorũ antiu ratio.

refutatur eorum opinio, & ratio.

& alia

& alia efficaciſſima: Quòd per ſpontinas illas euacuationes diuturnas extra modum, & tempus perpetuò multi ſpiritus omnis generis è corpore pellantur, perinde atque in hypocauſtis, in quibus apertę ſunt feneſtellę, vnde calidus aër effunditur, & frigidus introducitur. Adde etiam quòd illæ venarum ſpontinæ apertiones vel fortè ruptiones nunquam ſint ſine vi aliqua, nec etiam ſine intemperie, & ex conſequenti nec ſine dolore. Quæ omnia cùm ſint perpetua aut ſaltem diuturna & continua, licet dolor ſit exiguus, & euacuatio modica, perennitate tamen, & continuatione moleſtię longè maior ſequitur virium lãguor ex parua euacuatione huiuſmodi quàm ex maiori facta per venam ſectam. Qua pręter id quod ex ea & reuellitur materia illa quæ fertur ad alias partes quas affici nolumus, impurior, & quod eius oſculum citò concluditur, vt nullus amplius ſpiritus inde amittatur, & quòd nulla intemperie afficiatur, hoc habet amplius in bonis, quòd ea etiam longius abſit à partibus principibus, quàm dictæ partes vnde ſanguis ſponte prodit, vt nares quę proximè ſubiacent cerebro, & vterus, & anus iecori. Quare mirum non eſſe debeat, ſi ex hac euacuatione quæ per venam ſectam fit (licet duplo ſit cæteris antedictis amplior) minus corporis vires læduntur, quàm ex aliis ſponte venientibus, & minoribus.

Exemplis multis tum Galeni, tum propriis oſtendit, quantum ſanguinis detrahi arte poßit.

CAPVT XXIX.

DIXIMVS de quãtitate ſanguinis, quam ferre poteſt homo è corpore profundi caſu, vel inuito. Iam dicamus de eo qui arte mitti poteſt in mor-

in mortalium vtilitatẽ, adducentes primùm Galeni ſententiam dicentis lib. De ſanguinis miſſione cap. XII. ſe ſæpe magno ægrotorum cõmodo miſiſſe cotylas ſex: quod pondus cotylæ vnciarum eſſe decem multi teſtantur. Gorreus tamen ait Grçcos interdum cotylã pro libra intellexiſſe; qui ſenſus conuenit cum iis qui Galenum verterunt, qui
„ libras dixerunt non cotylas capite XIIII. dicti li-
„ bri, dum ait, Memini quibuſdam ad ſex vſq. libras
„ ſanguinem detractum fuiſſe, ita vt febris protinus
„ extingueretur, nec vlla ſequeretur virium afflictio;
„ quibuſdam verò ſeſquilibram haud citra leue ſal-
„ tem virium detrimentum, quibus ſi quis duas vacuaſſet, extremè læſiſſet. Ex hac Galeni ſententia fere quod quærimus elicietur. Ponit autẽ hîc duas maximas vacuationes factas in duobus corporibus maximè inter ſe (quoad vires pertinet) differentibus; vnam librarum ſex, qua credendum eſt vſum fuiſſe in corporibus non tam maximis, & fortiſſimis, quia rara inueniuntur, quàm mediocrib. cùm ſæpiſſimè dicat ea ſe fuiſſe vſum; & veluti documentum id ſcribat, quod non vt pauciſſimis conueniat, & multis noceat, ſcribendum erat, ſed vt multos iuuando, nemini noceat. Alterum ſeſquilibræ, ſeu libræ vnius cum dimidia, ſiue vnciarum octodecim, qua quantitate vt maxima vſus fuiſſe videtur in homine imbecillo, non morbo, vel inanitione, ſed natura vel tempore & corporis habitu, puta non admodum ſanguineo, ſed frigido, & ad phlebotomiam parum idoneo. Sunt & alia dicti authoris ſplendidiſſima exempla, ex quibus cõflari poteſt, imò & debet indicatio mittendi ſanguinis in hominum ſalutem, & per eandem intelligi, & declarari inanis metus, ne dicam ſordida negligentia

gentia medicorum, qui cùm prorſus Galeni ſententiæ ſectatores videri velint, tunc effeminatiſſimè ab illius veſtigiis recedunt, in quibus ad vnguem erat ſequendus. Quantum igitur ſanguinis quæſo detrahi voluit ei, cuius meminit libro dicto cap. XVII. cui maxima inflammatione prehenſo Eraſiſtrateus quidam medicus venam ſecare non erat auſus? certè libras tres primùm, (eo teſtante) deinde horis quatuor pòſt, libram vnam, vnde ſalus ſtatim ſecuta eſt. Quantum & mulieri illi à longo morbo extenuatæ, cuius mentionem facit VI. Epid. cui etiam alij medici propter illius ſummam inappetentiam, & corporis imbecillitatem minimè hanc medicinam conuenire dicebāt, imò Galenum ipſum deridebāt, qui hanc proponeret? ſeſquilibram inquit, primo die, libram altero, & vncias octo die tertio; adeò vt in muliere exhauſta viribus, & penè morbo cōfecta trium dierum ſpatio plus libris tribus ſanguinis detraxerit, cuius auxilij beneficio illa in priſtinam valetudinem reſtituta eſt. Affert & aliam hiſtoriam v. Meth. de adoleſcente, qui ex refrigeratis ſpirandi inſtrumentis, tuſſe correptus dimidiam ſanguinis heminam reiecit, cui primo die ſtatim ſanguinē ex cubito miſit, & ſimiliter ad veſperum: quod auxilium item poſtridie manè repetiuit, & denuo à meridie. Verùm detractionis modum ſeu quantitatem, vt & in aliis multis fecit, non adſcripſit. At certè nihil Galenus ſuam orationem læſiſſet, ſed locupletaſſet, optimeque de medicinæ ſtudioſis cunctiſque mortalibus meritus fuiſſet, ſi omnib. iis locis menſuram, vt in ſuperioribus duobus fecit, aſſignaſſet, cùm eſſet illi ratum nihil eſſe in medicina, (vt ipſemet ſæpiſſimè teſtatus eſt) minus compertum, &

magis anceps, quàm auxiliorum iuſta quãtitas, videretq. ſectas medicorũ ſui temporis, & quotquot ante eum, & poſt Hippocratem fuerant, rariſſimè ad id præſidium confugiſſe, & eius coætaneos ad illorum imitationem pariter & illam reiicere, & deteſtari. Quare in nouæ opinionis introductione, (nouam dico, quia à ſæculo Hippocratis vſque ad Galenũ pene in totum phlebotomiæ vſus exulauerat) fas erat paulò exquiſitiùs & lucidiùs ambigua & obſcura quæ ſunt maximi momenti, vt hoc eſt, aperire & declarare. Quod nullo modo aptius efficere poterat quàm exemplis, quibus potius homines mouentur quàm nudis rationibus. Quid rogo hoc loco iunior medicus, aut etiam ſenior in mittendo ſanguine timidior iuſto faciet, ſi hoc vnum nunc Galeni exemplum ſibi proponat imitandum? Dices, bidui ſpatio mittet quater ſanguinem: hei mihi quàm ſæpe in iacturam ęgrotantium vidimus medicos minimè iuuenes hanc reſponſionem attuliſſe in patrocinium ſui erroris. Piget profectò me hoc anno multa, & plura antea vidiſſe miſerrima exempla, vtpote cùm in pleuritide, peripneumonia, & febrib. ardentib. grauiſſimis dicerẽt medici ſatis ſuperq. fuiſſe miſſum ſanguinẽ bis terque repetita ſectione venæ, cùm nunquam vlla earum accederet ad libram vnam, ſed ad vncias quatuor, vel quinque, vel ad ſummum octo, vel nouem; adeo vt omnes dictę venæ ſectiones ſimul iunctæ non eſſent conferendæ cum ea quam primo quoque tempore talis affectio indictis ſubiectis quæ nominare fas non eſt, efflagitabant, interea ægri ſic eluſi ad ſuperos euolabãt. Dicẽt igitur, vt eò redeam vnde digreſſus ſum, ſe bis, ter, quatérue ſanguinem miſiſſe. At intereſt non

quam

quàm ſæpe venam aperias, ſed quàm parum aut multum ſanguinis detrahas: eſt enim in hoc, valetudinis, vel interitus cauſa, non in cute quæ ſcalpello diſcinditur. Verumenimuero Galenus hîc excuſandus eſt, cùm ex aliis hiſtoriis, & ex eius prçceptis, & confeſſione ſuæ conſuetudinis mittendi ſanguinis, elicere lector poſſit fere ad iuſtũ, quantum miſerit in hoc, aut ſaltem quantum ſit mittendum. quod exemplo demõſtrabo, vbi adhuc ex eo oſtẽdero quantum ſanguinis velit poſſe mitti pueris annum quartumdecimum iam attingentibus. Quibus ſanguineis exiſtentibus, & acuto morbo correptis, dicit ad ſummum detrahi poſſe cotylam ›› ſiue libram: poſtea, conſtantibus viribus (intellige & perſeuerante morbo) iterata miſſione poſſe ›› item educi cotylæ dimidium. Verùm nos ſæpe in ſimilibus ſubiectis & morbis, maiorem quantitatem detraximus, ſed tamen non multo, præſertim vno die, nempe mane ad vncias quindecim, & veſperi vel horis ſex vel octo pòſt, iterum dimidiam libram, vel vſque ad vncias octo. Iam veniamus ad exempla, inchoantes ab hoc Galeni vel ſimili ex ſanguinis fluxu è pulmonib. à quo affectu vt nonnulli iuuenes, & etiam homines ætate conſiſtentes aut poſt multos clamores, aut nixum ſonandæ tubæ, aut ab impetuoſa & violenta aliqua corporis exercitatione, aut à tuſſi, vel alia quauis cauſa capiuntur; ita eorum plærique curantur ſi bona corporis ſint temperatura, & tempeſtiuè ſuccurrantur, & non errent in victus ratione: de quibus omnibus hîc dicere locus nõ eſt, ſed de miſſione ſanguinis huic curando, & prouidendo conuenienti. Sit ergo patiens virilis ætatis, mediæ corporis proceritatis, magnitudinis & temperiei, mediocriter

Subiicitur caſus in corpore mediocri.

venoſus, laboribus corporis aſſuetus communibus,& in cætero viuendi genere nõ diſſolutus quidem, ſed neque etiam nimium cautus, vt maior mortaliũ pars exiſtit:hic,vt Galenus ait,dimidiam ſanguinis heminam vel circiter, tuſſiendo eiecerit, certum eſt hunc à pulmonibus proſilire; ergo in hoc, primo quoque tempore, finge de mane fore, rectè duas heminas ſiue libras, veſperi verò, aut heminam, vel ſi pleniuſculæ venæ ſint, ſeſquiheminam potes educere: poſtridie manè heminam ſimiliter,aut ſeſquiheminam,ſub noctis crepuſculum dimidiam heminam;nam ſic nõ paruo artificio rationem ſequêris. Copioſior enim prima eſſe debet, quia morborum initiis, vt illi ſunt vt plurimum imbecilliores, ita patientis vires ſunt robuſtiores. Preterea quia in hoc affectu celerior & validior requiritur reuulſio, & euacuatio, quo parcior & tardior ſit ſanguinis curſus in pulmones,ad quos iam ille viam ceperat cum magno patientis periculo:minor debet eſſe veſpertina ſequens,tum propter euacuationem præcedentem,quę fuit paulò largior, tum propter minorem temporis intercapedinẽ, quæ fortè interceſſit inter vtramq. Hac verò paulo copioſior,aut præcedenti par eſſe debet tertia, quæ in ſequens matutinũ ſeruatur, eò quòd vires ægrotantis (vt ſupponimus) fuerint non ſolùm cibo, ſed & ſomno,& longiore ſpatio & quiete recreatæ, minima poſtrema quia creditur iam perſtitiſſe fluxionis impetus,& vaſa pulmonis omni ſuperfluitate eſſe libera, & patientis vires iam redditas infirmiores. Quòd ſi dictus affectus mollem, album, & pauci ſanguinis hominem præhenderit, hemina ſatis fuerit, prima detractione,& vncię quatuor aut ſemi hemina poſtrema. Verùm etſi

hæc veluti quadam ſtata ratione & methodo præſcribantur; rarò tamen accidit, vt eodem ordine in vſum veniant: cùm interea multa contingant, quæ curationis ordinem initio inſtitutum peruertunt, cùm non ſit neceſſe tribus diebus continuis ſanguinem mittere, niſi ſanguinis etiam fluxus perſeueret: quamuis & eo non perſeuerãte rectè triduo mitti poſſit ſanguis, verùm poſt primum diem minus detrahendum quàm diximus.

Propoſitis quorundam morborum exemplis & curatione, oſtendere nititur quantum ſanguinis demi poſſit.

CAPVT XXX.

ACCEDAT nunc exemplum laborantis febre ſynocho, vel ardente, vel peripneumonia, vel pleuritide, vel angina: Nam ſi in his ſingulis morbis curãdis vnam regulã quoad ſanguinis miſſionem ſpectat, ſequaris, in nulla re erraueris, niſi de loco contẽdas; de qua re iam aliquid ſupra à nobis dictum eſt. De tempore verò in tribus vltimis nunquam nimis maturè tũdi vena poteſt; fere etiam neque nimis copioſe, dummodo libras quinque vno die non exceſſeris: nam vis horum morborum facilè, & tutò ſuo initio, quo vires ægri validiſſimæ ſunt, propoſito remedio infringitur; quoniam inflammationes ſunt, quarum materia niſi ſtatim retrahatur in aduerſam partem, & abundè euacuetur, tumorẽ breui edit, qui aut ſtrangulat antequam ad ſuppurationem veniat, aut ſuppurata hominem tabe miſerè conſumit. Rarò ergo in his affectibus dum in me eſt, & obſequentem habeo ægrotantem, nõ detraho ad libras duas, vel duas cum dimidia manè, & non inclinante morbo

 ad ſeſqui-

ad ſeſquilibram, quatuor ſéxue horis pòſt, in viris fortibus aliquando ad libras tres, vnica vice, & duas, ſex vel octo horis pòſt: ſed copioſius mittere, vel confertim quinque libras euacuare, non ſolùm non ſex, Galeni exemplo, ſanè hactenus non fuit animus, eo quòd ſemper maluerimus in omni opere agundo (ex quo vel noxa aliqua ægrotanti vel noſtro nomini labes contingere poſſet) aliquo modo infra ſubſiſtere, quàm ſuperfluè aliquid moliri. Et frater meus, cuius ipſe conſilio & exemplo vſus inanem & puerilem illum timorem olim mihi cum cæteris medicis communem & familiarē excuſſi, non rarò ad me ſcripſit ex Pedemontio, ſe ſępiſſimè libras quatuor, & quinque, cum maxima ægrotantium vtilitate detraxiſſe, multaque ſe ac liberali ſanguinis miſſione pręſtitiſſe miranda in variis morborũ generibus, in quibus medici prodeſſe illam poſſe minimè putabãt, (vt in colicis doloribus, & nephriticis, & iſchiadicis, & aliis tum acutis, tum diuturnis, & contumacibus morbis,) quæ nullo alio remedio vinci poterant: imò anno ſuperiori ad me ſcripſit ſe filiæ ſuæ annos ſeptemdecim natę ardenti febre correptę, & peſte eo tempore & in ea regione vigente, ac Canicula æſtuãte, tertio morbi die (nam antea puella recuſabat, quod poſtea morbi magnitudine victa admiſit) ſanguinis libras duas manè, & alteram à meridie detraxiſſe: poſtridie malo ingraueſcente cum vehementiſſimo capitis dolore lancinante parem modum ſimiliter detraxit, & die item ſequẽti, malo ita perſeuerante, vt ferè de eius vita deſperaret, dubitauit magnopere, num rurſus ſanguinẽ mittere deberet: tandem libram adhuc detraxit, vnde nocte quieuit, & liberata eſt. Incidit tamen illa, inquit,
duabus

duabus horis poſt miſſum vltimò ſanguinem in graue animi deliquium, quod illum exterruit: verùm ſtatim cibata ex iuſculo carnium cum vitello oui, moleſtum affectum abegit, vnde inquit, Tantum in hoc video me deliquiſſe, quòd tardiùs & parciùs illam cibauerim in hac inſigni euacuatione. Quantum etiam ſanguinis miſerit duabus aliis eius filiabus prægnantibus, dictum eſt ſuprà. Redeamus iam ad inſtitutum. Quod ſi poſtridie malum adhuc creſcat, aut non decreſcat, iteranda erit venæ ſectio: verùm an parcior fieri debeat priore, an ęqualis, dubitari poteſt: Maiorem nūc, hoc eſt, in repetitione, nō modò nō laudo, ſed omnino deteſtor: verumtamē huius rei iudiciū penes præſentem, & peritum medicū conſiſtit, qui corporis vires deſumptas cum à moribus ægri, tum à venarum plenitudine, vel vacuatione cōferat cum morbi magnitudine, cùm (ſi angina ſit quæ paucis plęrunque horis hominem ſuffocat) præſtet: vt cum „ Celſo dicam, temerarium experiri auxilium, quàm „ ſinere certò ęgrum perire. Temerarium dixi, imita- „ tione authoris, non quòd tale dici debeat, ſi periti medici conſilio celebretur, at in re præcipiti, plærunque ea quæ ſalutem ferunt, quæ temeraria videntur; & quæ, quoniam præter conſuetudinem fiunt, temeritati potius à multis aſcribi ſolent, quàm eruditioni. Ergo ſi ad ſuffocationē ægrum progredi videas, vt aliquādo vidiſſe nobis cōtigit, dum nec per ſufficientem experientiam huius auxilij, nec per ordinis authoritatem conſiliis ſtatutis contradicere nobis liceret, confidenter recurras ad primum præſidium, cuius quantitatem detrahendam, venarum dato vinculo, facilis aut difficilis repletio dictabit; fretus, vt ſuo loco dicetur, non

deeſſe ſanguinem alendo corpori per diem integrum, aut etiam biduum ei cui venæ ſic facilè replentur. Quare optimè Celſus in hoc dixerit, Vis corporis melius ex venis, quàm ex ipſa ſpecie, (maris ſcilicet, vel feminæ, obeſi, vel macri) colligitur. Pleuritis etſi inſigniter ſit periculoſa, & adhuc magis peripneumonia, paulo tamen maiores adiuuandi inducias præbet, quàm angina, dum ea grauiſſima eſt. Ergo & in iis omnib. etiam quamprimum fieri poteſt, largè ſanguis detrahẽdus eſt, & idem auxilium poſtridie repetendum, ſi pridianum non ſuffecerit, vt prudentiſſimè à Toreto factum eſt in curatione vxoris Rolandi Regis pincernæ vehemẽtiſſima pleuritide laborãtis, etſi eſſet ægra naturæ imbecillimæ. In hac ille ſepties octo dierum ſpatio mitti ſanguinem propoſuit: cuius conſilio ego, qui interdum ægram reuiſebam, & eiuſdem auxilij neceſſitatem percipiebã, ſine controuerſia aſſentiebar. Mittebatur igitur interdum bis in die, interdum ſemel, & modò ad vncias decem, modò ad quinque vel ſex pro ratione virium patientis, quæ paruæ quidem erant, tum ratione naturæ ægrotantis, tum magnitudinis morbi, tum etiam occaſione ſanguinis corrupti. Sic illa hac potiſſimùm ratione curationis liberata eſt, non neglectis interim purgantibus & topicis medicamentis, & reliquis auxiliis ad id facientibus. Non diſſimili prorſus modo in angina faciendum eſt: mittẽdus ſcilicet ſanguis & ſecundò, & tertiò, atque poſt primam ſanguinis detractionem ex brachio; rectè etiam ſtatim mittetur ex lingua, quam laudo iterum ſequacem habere alteram ex brachio: quò ſi quid ad guttur affluxerit largius, præ vinculo quàm fuerit eductum, per hanc ſtatim reuellatur.

Vxor Rolãdi pleuritica.

Conferunt

Conferunt & his, omnibus horis interiectis inter ſanguinis miſſiones, vincula data artubus, & cucurbitulæ cum ferro ſcapulis appoſitæ; etiam & purgatio quæ validiſſimè ducat, ſed non poſt diem ſecundũ niſi declinante morbo. Verùm hæc extra noſtrum inſtitutum huc fortè adducuntur, non tamen præter propoſitum. Quemadmodum peripneumonia aliquanto eſt angina tardior, & pleuritis poſt peripneumoniam, ita & febris ardens poſt hanc, & ſynochus non putrida poſt ardentem, & non putrida poſt putridam; accedunt tarditate ſua nocendi: ſcilicet ſi horum quodlibet in ſuo ſummo conſideretur: ne conferas fortè exiguam anginam, (quæ aliquando citò & facilè ſaneſcit) cum maxima ſynocho non putrida quæ celeriter in putredinem degenerata citò aliquando patientem extinguit: In ſynocho verò vtraque conuenit etiam initio ſanguinem mittere, verùm non tam repentè id neceſſarium eſt fieri vt in antedictis, nec etiam tam largè; quoniã plærunque maturæ euacuationi duarum librarũ ita remittitur, vt vix ſit opus alia: verùm vbi ſanguinis vitium eſt, certè etſi febrẽ multum remitti videam, non tamen non repeto detractionem, & perſeuerãte malo iterum atque iterum mitto, quamuis rarò æquè largè vt primò. Verùm id ponendum eſt in arbitrio adſtantis, & prudentis medici, qui è re præſenti conſilium capiet. Vtile tamen fuit hæc pauca exempli gratia iuuenibus, & aliis docilibus tali euacuationis generi minimè aſſuetis ante oculos ponere; quò cõfidentiùs & conuenientiùs eo morbis occurrant, tam quantitate quàm occaſione.

Morbis longis, ac contumacibus num parca ac exigua ſanguinis detractio vtilis ſit.

CAPVT XXXI.

EXPOSITA ſumma quantitate ſanguinis, quę confertim in morbis acutis mitti poteſt; examinandum eſt nunc an modica detractio aliquando vtilis eſſe poſſit. Nõ rarò quidem medicos minimè vulgares audiuimus dicẽtes, in morbis contumacibus quos à vitio ſanguinis & fuiſſe ortos, & fieri contumaces crederent, exiguam miſſionem nullius fore emolumenti, grandem verò maximi nocumenti. Quod nos quidem vt minimè inficiamur, ſi exiguum, & multum per ſe conſiderentur, ita etiam neque eam eſſe vtilem neſcimus, quæ inter hæc duo veluti extrema collocata moderata dicetur: quæ æſtimanda eſt ex viribus quæ nũc ſunt, non quæ olim fuerunt; rati ſæpe euenire, vt eidem homini cui interdum tres libras auferre fuiſſet æquum, nunc heminam ſuperfluum, vncias verò quatuor, aut quinque, iuſtum & moderatum fore. Pro viribus ergo præſentibus libratio æſtimanda eſt: at in hac libratione, vt iam ſupra diximus, & millies vidimus, controuerſia eſt, vt notauimus in Polemarchi Brixiaci curatione, de qua ſuprà ſumus locuti; & in Illuſtriſſimo Duce Niuernenſi à febribus, aſſidua & duplici tertiana, & magno ſordidoq́. vulnere genu peruadẽte, in quadrageſimũ diem confecto, & ad extremũ extenuato. Cui præter ſententiam medicorum quorundam, & chirurgorum omnium qui aderant, maximo & præſentaneo fuit iuuamẽto detractio vnciarum trium ſanguinis impuriſſimi: qui modus ſi largior fuiſſet, & hominem ſimul abſtuliſſet, cùm eomet die,

tum in

tum in opere ipſo, tum etiã pòſt ter animi deliquio fuerit prehenſus. Non igitur tam facilè opinionib. inexercitatorum conniuendum eſt, ſed exercitationi cum ratione inhærendum, per quam intelliges hac in re languentes ex hac modica euacuatione leuatos fuiſſe, non ſolùm ex euacuatione ſanguinis, ſed etiam ex difflatione putridi vaporis principes omnes partes afficientis. Quare in longis morbis ſi vis adhuc aliqua corporis ſupereſt, quæ cognoſci debet ex pulſu, venis, & animi conſtantia, expedit tentare num hæc aliquo pacto iuuet: quæ ſi nulla in re vires læſerit, pro vtili reputanda eſt. Quare poſtridie ſi magna impuritas eſt, vt diximus de cacochymia, repetenda eſt; freti eam ſanguinis miſſionem eſſe vtilem, quæ aliquo modo ægrum leuat, & non ſemper eam eſſe inutilem quæ non leuat, cùm magnos morbos inchoantes aut increſcentes ſæpiſſimè prima miſſio neque ſecunda non minuat, ſed tertia aut quarta. Verùm aliquando etiam ægri præſertim imbecillimi creduntur leuari dum mittitur, cùm tamen non leuentur: vtilis ergo iudicanda eſt, cùm leuatio ipſa perſeuerat, à qua indicatio redeundi denuo ad id ipſum auxilium ſumenda eſt: nam ea indicatio ex optimis eſt, quæ à iuuantibus & lædentibus ſumitur. Quæ cùm in aliis omnibus auxiliis à medicis admittatur, & attentiſſimè obſeruetur; cur verò in hoc ſolo contemnatur & reiiciatur, nihil certè video quod ſit rationi conſonum.

Propoſitæ aduerſariorũ obiectiones, ab authore refutantur, & ſoluuntur. CAP. XXXII.

PROXIMVM eſt nunc, vt quæſtiones & obiectiones aliquot, tum tacitas, tum patentes ad

hoc negotium pertinentes, refellamus. Non ignoramus igitur contra hæc noſtra exempla poſſe & ſolere adduci alia eiuſdē generis quæ feliciter ceſſerint citra vſum propoſitæ medicinæ: vt mulierem grauidam, vel ſenem, vel puerum febrientem, vel dyſentericum, vel fortè etiam peripneumonicum ſine vlla miſſione ſanguinis curatos: freti, qui id faciunt, ſe ſic & noſtram ſententiam peruertiſſe, & exempla noſtra inefficacia reddidiſſe, cùm tamen ſuum potius liuorem, & arguendi ignauiam prodant, quàm cum aliqua ratione repugnent: tum quòd ſubcontrariarum enunciationum, (vt logici appellant) vis in rebus contingentibus nulla ſit ſeſe inuicem euertendi, ſed ſimul conſiſtendi. Non enim etſi aliquot videris ſanitati reſtitutos ſine miſſione ſanguinis, ideo & omnes eodem modo eſſe reſtituendos inducendum eſt. At reflectes in nos hoc ipſum argumentum, ſed ineptè quidem: nam quod nos intendimus eſt, vt oſtendamus ſententiam illam Hippocratis & Galeni eſſe fallacem, nempe grauidis, pueris, ſenibus, ac alui profluuio laborantibus non eſſe mittendum ſanguinem: quę ſentētia medicos prohibebat quo minus ad dictum auxilium confugerent, dum illis permittebatur. Amplius, & in aliis morbis in quibus cōceditur timidiores adhuc eſſe, cur verò timidiores eſſent aut etiam ſint, curque abſtinerent, & multi etiamnum in dictis affectibus & ſubiectis abſtineāt, ratio ferè legitima eſt: ne ſcilicet ſi res ex voto minimè ceſſiſſet, aut cedat, calumniatores veriſimili ratione fulti, ſentētiis ſcilicet dictorum authorum, eos læſiſſe, aut hominem occidiſſe proclamarent. Has ergo nos veterum ſententias vbi ratione prius poſtea diuturno artis vſu fallaces eſſe comperimus,

poſteri-

poſteritatem id latêre minimè voluimus. Oſtende iam tuas fabulas, tuasque curationes noſtris ſubcontrarias; euerte ſententiam noſtram, noſtraque exempla contra veteres, & contra neotericos veterum ſententiam ſequentes allata, eſſe inefficacia. Dicés ne nunc, (cùm quò te vertas, ignores) non eſſe me authorem huiuſce curandæ rationis, & cognitionis, dictæ veterum fallaciæ, ſed iam eam à longo tempore reſciri, & vſurpari? eſto, quamuis te aliter ſentire non dubitemus. Eſt enim hoc vetus, ingrati hominis verba plærunque ſuo ipſius animo repugnare. Hoc tamen certò ſcimus eam in vſu nō fuiſſe ante decennium. Memini equidem à vigintiquinq. annis, vel circiter, Lutetiæ fuiſſe me accerſitum ad viſendum olim magnū Regis Eleemoſynarium, ex familia de Vieupont, hoſpitantem in cæcorū Xenodochio, qui obiit ex ſæuiſſima dyſenteria inſigni febri coniuncta. Hunc curabant medici ſuo tempore celebres, Flexelius, & Miletus pater, & Miletus filius: miſſus quidem iam fuerat ſanguis ex Flexelij ſentētia ad vaſcula duo, ſiue vncias ſex, vel ſeptem, non vltra; quia Miletij (cum quibus, vt verum fatear, fortè etiam tunc libentius quàm cū Flexelio ſenſiſſem, ſi ea de re mihi fuiſſet cum iis deliberādum) viribus ægrotātis timerent, licet is forti ac robuſto eſſet corporis habitu, nec morbo emaciatus, qui erat adhuc in ſuo principio ſeu incremento, nempe die quinto, ni me animus fallit, aut ad ſummum ſexto, qui ægrum extinxit, ſi bene memini, decimo ſeptimo. Quod auxilium quantum (& quidem immeritò) vituperaretur, & ante, & poſt interitum, ſatis memoria teneo, quòd illius fratribus, Domino de Vieupont, & equiti de Vieupōt, iam ex Pedemōtio eſſem familiariſſimus.

Scio

Scio etiam quàm fuiſſet crimini data in Illuſtriſſimo olim Mareſchalo Brixiaco, cuius ſuprà mentionem fecimus, niſi periculo & morbo fuiſſet defunctus. eſt enim hæc calumniantium cõſuetudo, vt omnẽ morbi vim, quam vincere auxilium non potuit, in ipſum ſtatim auxilium iniurioſè conuertant. Quæ res viros probos in re ancipiti, vt tota ferè medicina eſt, reddit timidiores, illoſque facit potius infra modum ſubſiſtere, quàm quod iuſtum eſſet, ſed incertum ſequi. Plura certè ſuperſunt nobis ſimilia illius temporis, & proximioris exempla, tam de pueris, ſenibus, & grauidis mulieribus, quàm de alui fluore affectis, ſi ea adduci iuuaret, ad oſtendẽdum quàm olim fuerit inter medicos formidabilis in dictis affectibus & ſubiectis ſanguinis miſſio; & quàm etiã in aliis morbis hanc efflagitantibus parciſſimè vſurpata. Sed præſtat exempla reticere, & ad æquos tantum iudices appellare, nempe ad viuentes homines tum ſenes, tum iuuenes. His igitur in præſens omiſſis, ad rem redeamus. Num igitur & ſi aliqui ſine hoc auxilio ſanẽtur, ideò & id ipſum alicui aut multis non eſt neceſſarium? hoc argumentandi genere oſtendetur; alioqui fruſtra fuiſſent tradita omnia pręcepta artis. Quod per hæc patet. Ad quid erat opus dicere, Saluberrimum eſt in omnibus febribus venam incidere, & extremis morbis extrema remedia &c. cùm ſæpiſſimè plærique quotidie viſantur ſine his liberari? Si igitur per dictam rationem inania & nullius momenti ſunt noſtra exẽpla (nempe quia aliqui ſecus curentur) erunt & dicta Hippocratis & Galeni & exempla & documenta ſimiliter ſuperuacanea. At neque hæc, neque illa ſuperflua ſunt, ſed ſanè vtiliſſima. Ergo quemadmodum

modum non ſunt non neceſſaria & largior ſanguinis miſſio, & extrema dicta auxilia extremis morbis quamplurimis & febribus putridis, licet aliqui ex dictis affectibus ſine propoſitis præſidiis curentur, & non ſunt etiam non vtilia multa exempla de iis allata ab Hippocrate & Galeno, ita neque etiam plurimis & non vtilia ſunt exempla, & non neceſſaria ſunt documenta, quæ ipſi in hoc noſtro commentario attulimus. Neceſſarium intelligimus id quidem quod aliter eſſe non poteſt; at non quod vniuerſaliter omni eiuſdẽ ſpeciei ſit neceſſarium, ſed omni indiuiduo ſic exiſtenti, vt neceſſaria eſt ſanguinis miſſio in magna angina, aut magna peripneumonia, aut ardenti febre, quæ alioqui hominem ſuffocaret: non autem neceſſaria ei febri ardenti, aut peripneumoniæ, aut pleuritidi, aut anginæ, quæ ſine illa curari poſſunt. erit tamen illis vtile, vt eis qui nauigando caſu in flumen vel mare ceciderunt, nauis eis fuiſſet neceſſaria, qui ignari natandi extincti ſunt; vtilis verò, ſed non neceſſaria ad vitam ſeruandam eis qui natando, aut alio quouis modo euaſerunt. Simillimo prorſus modo neceſſariam & vtilem dicimus eſſe noſtram curandi rationem per ſanguinis miſſionem in morbis cum acutis, tum longis, tum grauidis mulieribus, tum pueris, tum ſenibus, non iis qui crederentur poſſe facilè ſine hac euadere, ſed iis quorum aut ſalus videretur ſine hoc auxilio deplorata, aut in maximo diſcrimine verſari; aliis verò vtilem tantum, qui cùm potuiſſent fortè ſine hac curari, per hanc tamen id tutiùs, faciliùs, & celeriùs conſequuntur.

Multis tum rationibus, tum exemplis, oſtenditur quantum ſanguinis ſingulo quoque die in corpore humano generetur.

CAPVT XXXIII.

ADMIRATIONEM parit multis inſolita & penè inaudita hæc noſtra ſanguinis detrahendi ratio, & incomprehenſibilis fere quotidiani ſanguinis generatio, quam ita vt olim diximus debere eſſe ſaltem vnciarum octo vel nouem in corpore mediocri, ſic nunc dicimus vix tale corpus diurno hoc alimento poſſe ſuſtentari, ſed copioſiore egere. Quare putauerim plus quàm libram, aut vt minimum libram vnam ſingulo die gigni materiæ corpori nutriendo idoneæ. Exclamant hîc aliqui, hui! quanta vis ſanguinis in annum! vbinā erit corpus, aut cadus huius capax? Amplius, quot ſunt homines qui in diem libram vnam alimenti non capiunt? Non miror equidem homines non vulgares modò, ſed & ſapientes capi admiratione ex hac noſtra (noua quidem, interim veriſſima) ſententia: ſed diu in hac prudentem hominem hærere, hoc ipſum demiror, cùm ſola lactis generatio homines ſtatim ab hoc examine & dubitatione deberet liberare. Verùm ſi id non ſufficit, cogita num poſſis comprehendere quo modo tantus ingentium & multorum fluminum defluxus in mare non inundet vniuerſam terram, nō in annum, ſed in menſem. Nam profectò ſi in re quapiam homo, quem rectè veteres ſapientes paruum mundum appellauerunt, cum mundo hoc terreno conferri poteſt, in hac ipſa vna eſt. Dices fortè aut nos velle rem obſcuram noſtris oculis antepoſitā obſcuriore longè à nobis diſſitam oſtendere, aut hanc eſſe & à veteribus

ribus philoſophis declaratam & euidenter cognitam, non alteram. Certè prudenti homini hanc de aquis intelligẽti, patebit & altera. Eſt autẽ vtriuſq; vna & eadem ratio nulla in re differens. Cõſumitur ergo aqua à terra tum ſiccitate ſua, tum calore à ſole prodeunte, illam in vapores (qui & in aquam conuertuntur) tranſmutantibus, vnde perennis & nullo temporis momento intermittens hæc noua generatio, & aquæ, & aëris, & perpetua terræ reſperſio fiat. Perſimili certè modo & ſanguis gignitur ex cibo quotidie ſumpto, & per venas, vt ſupra eſt dictum, in corpus diſpergitur: ita etiam in omnem terram aqua per flumina. Inſtar ergo maris eſt vena magna in medio corporis ſita; inſtar fluminum in mare aquam deferentium ſunt venæ meſeraicæ: nec propterea nõ rectè eſt hæc facta comparatio, quia à mari non prodeunt flumina terram alluẽtia, vt à vena caua venarum palmites per corpus vniuerſum ſanguinem diſpertientes; inſtar etiam terrę aquam perpetuò fluentẽ diſſipantis eſt totum ipſum corpus carne textum, oſſibus, & aliis partibus his duabus affinibus, quæ omnia duplici calore munita ſolo ſanguine nutriũtur. Cogita igitur tam grãde corpus, quale hominis eſt, munitum calore vno interno, habitãs fere ſemper in aëre ſiccante, & ſæpius ſub ſole, & ſæpe ad ignem, & ſæpe exercitatione vtẽs, quæ omnia adiuuãt ad humiditatẽ abſumendã; num viginti quatuor horarũ ſpatio vncias duodecim ſanguinis poſſit conſumere? ſed, vt hoc facilius percipias, finge tibi in animum, aut rẽ ipſam facto ſic experire; formato figulinum corpus excepta ſcilicet terra, aut alio humore magis tenaci & lento, non æquè euaporabili vt aqua, idque ſtatera expende, & in cubiculum ſine ſole & igne

igne in diem integrum reconde: poſtridie iterum librato, quò intellecta differentia pręcedentis ponderis & pręſentis colligas quantum humoris abſumere poſſit humanum corpus quod à gemino calore reſiccatur. At hîc ſtatim dicunt aliqui parum cõſideratè, In figulino corpore nihil eſt quod conſeruet humidum conceptum, ſed in corpore humano eſt ipſe calor innatus, & anima vegetatiua; quæ vt humidum radicale, & primogenium, & ſubſtantificum, & ſpiritus ipſos conſeruat in viuente corpore, ita & ſanguinem ipſum non ſinunt diſſipari. Certè hæc philoſophia arguta eſt, aliquam præ ſe ferens veritatis ſpeciem; verùm inter mulierculas tantum, quæ quid ſit innatum calidum, quid humidum radicale, & quid tandẽ ſpiritus corpus gubernans, (de quibus omnibus plærique etiam fuſiùs quàm doctiùs & veriùs ſcripſerunt, vt aliàs, ſi per otium licebit, demõſtrabimus) funditus ignorant. Verùm iis qui ſciunt humana corpora regi à natura, & cætera compoſita ex quatuor elementis, dicta ratiocinatio non modò veritatis ſpeciem feret, ſed rationis potius à veritate prorſus alienæ; cùm caloris cuiuſque proprium ſit humidum exſiccare, ſiue in halitum ſeu vaporem conuertere, non conſeruare. Sed profectò ex hoc philoſophorum genere medicinam facientium, ac ſua freti ratione nonnullos aliquando dicentes audiuimus, trimeſtre requiri ad reficiẽdum duo parua ſanguinis vaſcula, qualia communiter adhuc hodie à chirurgis ad ſanguinem detrahendũ vſurpantur, quæ ſunt vnciarum trium; dixiſſent potius menſes quatuor, aut duos tantùm, quo ſingulum vaſculum duos haberet integros menſes, aut vnum tantùm. Sed videbor alicui hoc comminiſci: ſed ſint

ſint mihi irata numina ſi mentior; imò non ab vno tantùm medico id audiuimus, ſed à pluribus, qui hodie ſeptuagenariis, & octuagenariis ſanguinem mittunt, quibus ſexagenariis id facere minimè audebãt propter ſenium, etiam trimis, & quadrimis nunc, cùm ante decẽnium eos viderimus, niſi magna religione, fuiſſe auſos detrahere adoleſcentib. annorum ſeptendecim, non quatuordecim tãtum, vt Galenus poſuit. Scimus hanc recordationem non placere plagiariis, & liuidis; tamen eam non diſplicere probis viris, & gratis non dubitamus, quos non ſolùm delectat habere gratias iis, ex quibus aliquid boni acceperint, ſed & agere, & referre dum licet, & benignè commendare alienum opus quod aliqua commendatione dignum putãt, non dente leonino rodere. Verùm iis omiſſis, eò iam redeat noſtra diſputatio vnde defluxit. Atque ſi hæc quę diximus non ſunt ſatis ad perſuadẽdum efficacia, adferamus alia artis lucidiora & ſenſibiliora, non immemores non eorum duntaxat, quæ ſuprà diximus, ſed & eorum quæ aliquando à medicis euidentiſſimè cernuntur, nempe multos homines, & mulieres videri, aut à vulnere, aut à quouis alio ſanguinis effluuio adeò depleri, vt ſi inſuper, vel exiguus modus fuerit miſſus, neceſſariò patiens intereat: ex iis enim medici qui artem tractant, & exercitus pręſertim ſequuntur, plæroſque vident in quibus etiam cibo, vt conuenit, refectis intra triduum aut quatriduum videntur venæ ſanguine munitæ. At non deeſſe medicos ſcimus ex iis qui aliorum ſententiis non facilè accedunt, qui venas has non ſanguine munitas eſſe dicunt, ſed flatibus. Dij boni! quàm ſæpe hoc inculcatur à quodam medico nimis adhuc hac in re timido, ſed

olim profecto timidiſſimo & aduerſiſſimo. Scitote ergo iuuenes non flatus eſſe, ſed materiam ad alendum corpus aptam, ſanguinem ſcilicet. Verumtamē in dies aliquot paulo ſeroſiorem, in reliquis ſyncerū & purū, præſertim dum id euenit ex vulnere ſuſcepto in corpore ſano, vt ſumus experti in pręfecto Bernardino, cuius ſupra meminimus; & in aliis quibus quinto aut ſexto die pòſt venā aperiri voluimus ex aduerſo brachio, dum eas facilè turgere videbamus dato loro, idq́. ad reuocandum in alias partes ſanguinis curſum, ne denuo ex vulnere flueret. Præterea & ex ſanguinis profuſionibus quæ fiunt per hæmorrhoïdas, aut vterum, aut nares, quis non aliquādo vidit in multis tum mulieribus, tum viris excerni vnius menſis ſpatio vltra libras quatuordecim, quibus interim venæ inanitione non concidebant, imò appoſito loro ſtatim inſurgebant ſanguinem fundentes, non ſpiritum, quamuis ſciamus etiam & ſpiritum. Imò iis ſummum eſt præſidium crebrò tum ad reuellendum, tum ad euacuandum, ſanguinem impuriorem detrahere, quo purior (parcant aut potius diſcant, qui aliter cenſent) qui ſponte profunditur, & ad alendum corpus eſt aptior, detineatur. Quoſdam eſſe homines qui neque librā vnam in totum alimenti capiant ſingulo die, non ignoramus, ſed in his non diximus gigni quotidie libram: ſed exempla noſtra referimus ſemper ad corpus mediocris habitudinis, non ad ea quæ libra vna cibi contenta ſunt, quæ nulla etiam eſſe ſcio diu viuentia, niſi cibum tantum intelligas quod eſtur, non quod potatur: nam ſic plærique ſunt qui ad libram cibi decuplum adiungunt meri ſeu alterius potionis; eſt autem & hæc cibus, ſeu alimentum, dum ea ali-

ea alimentoſa eſt,etiam ipſa mera aqua,licet modicè. Audi igitur,& animo cõcipe, tantam fieri quotidie in nobis ſanguinis generationẽ, quantã diximus, aut etiam maiorem, & in magnis, & obeſis corporib.etiam plus duplo: ſicuti etiam in lactante muliere vides, in hacplus gigni lactis quæ plus dat, quàm in ea quæ minus; ſic etiam intellige plus ſanguinis gigni in eo qui plus cõſumit, quàm in eo qui minus: plus autẽ conſumere obeſum, & magnum, quàm paruum, rationabile eſt. Nec valet dicere obeſos minus aliis & abſumere, & cibo minore vti, quoniam frigidiores. Nam rariſſimos hos videas pauco alimento, & raro contentos, vt potius velint in horas roſtrum irrorari: ſed aliquanto minorem miſſionem hos ferre, non obeſis, iam à nobis dictum eſt prius. Verùm quia diximus eã mulierem plus lactis edere, quo plus dat, ſcimus poſſe reflecti: imò plus dat, quia plus habet; vtrumq. verum eſt: neque enim ignoramus id fieri oportere prius. At ſcito in ea etiam muliere plus gigni quæ plus dat, quoniam dum dare deſinit, deſinit etiam lactis maior generatio. Quod ſimillimum fit à iecore, dum ſanguis fluit, aut mittitur, nempe poſtridie tantundem (ſi euacuatio non ſit inſignis) eſt reparatum. Quod quidem nõ fit in eo in quo non effluxit, aut non emiſſus eſt; quoniam id quod in venis eſt, prohibet acceſſum nouæ materiæ ad iecur, ſicuti lac quod nõ emungitur, prohibet acceſſum ſanguinis ad vbera. Sed de iis iſta ſufficiant.

Refellitur puerilis eorum opinio, qui primæ ſanguinis detractioni plus tribuunt, quàm reliquis.

CAPVT XXXIIII.

QVI nequeunt percipere hanc perennẽ tamq; copioſam ſanguinis generationẽ, putãt etiã in corpore quamuis ſenili aliquid natiui & primigenij ſanguinis exiſtere, vnde in miſſione ſanguinis putant etiã aliquid radicalis humidi (vt appellant) ſimul excerni, ex quo videtur orta illa opinio adhuc nimis pueriliter à multis credita, & obſeruata; Quòd prima ſanguinis miſſio patientẽ liberet à quouis maximo morbo: opinio ſanè perniciosiſſima, vt antè diximus. At ita credendũ eſt, ſanguinẽ in noſtris corporib. tãdiu permanere quamdiu & vrinæ permanẽt, aut paulo plus. Quid, quęſo, vrina eſt aliud, quàm pars quotidiani cibi per meſeraïcas venas aſſumpti ad ſanguinem efficiendum? Ergo ſicuti hæc quę hodie excernitur, excrementum eſt pridiani cibi, & ea quæ cras hodierni, rationabile eſt etiã & hodie, & cras, & aliis ſuccedentibus diebus, nouũ gigni ſanguinẽ, vt nouam vrinã, nouum muccũ, & cætera noua excrementa, quæ per corpus in dies excernũtur. Non enim hæc vetuſti ſanguinis ſunt, ſed recentis excrementa, & ſanguis ipſe qui hodie parti nutriendæ aſſimilatur, cras, aut perendie ad ſummũ erit reſolutus, nempe in vaporẽ, id quod in eo eſt tenuius, in craſſitiẽ verò cuti hærentem, quod eſt craſſius; vt patet ex furfuribus à capite & barba decidentibus. Adeo vt ita fiat quotidie noua ſanguinis generatio, & expulſio, vt in fontibus noua aquæ emerſio, & emiſſio, permanente vi ſanguifica in iecore, veluti in mammis

mammis facultas efficiendi lactis, dũ lactant, & in teſtibus faciendi ſeminis. Verùm quoniam ſanguinis generatio neceſſaria eſt in omne tempus; non autē ſeminis, & lactis; ideò nec in teſtibus infantium, nec ſenum, nec etiam in vberibus omni tempore æqua vis eſt ſeminis aut lactis conficiendi, vt in iecore, ſanguinis. Quæ etiam vis iecoris licet eundo fiat imbecillior, non propterea tunc nos à miſſione ſanguinis dehortatur; ſed potius ad id faciendum, vt ſuperius diximus, magis ſuadet. Qui igitur hæc audit, & examinat, & fieri aliter cenſet quàm diximus, ita ſe rem tenere intelligat, vt is qui ingens flumen ſub glacie fluens ſtare putat ſimul cum glacie immobili littoribus vtrimque hærente.

Vtrum ſanguis poſterius genitus priore ſit deterior.

CAPVT XXXV.

HVIC dubitationi ſuccedit altera, qua diluta maximus accedet cumulus argumentis noſtram ſententiam ſuſtinentibus de crebro mittendo ſanguine in valetudinariis, & in ſenibus, & aliis omnibus quibus debet mitti. Quod tamen ſæpe non fit, propterea quòd putent, ac apertè dicãt multi celebres medici, ſanguinem nouum veteri eſſe deteriorem; itaque quo rarius is mittitur, eo melius. Quod ratione probant, & ſimilitudine confirmant. Ratio eſt, quòd animalia quo longius recedunt à ſuo ortu, eo etiam magis declinant à virtutibus iis quæ calido innato ſuſtinentur: quod calidum cùm ſit cauſa efficiens ſanguinis, & maximum, teſtante Hippocrate, ſit in pueris, & procedente ætate minus, & in ſenio minimũ; reliquum eſt etiam ſanguificationē in dies fieri deteriorem, *Ratio aduerſariorum.*

 cùm

cùm ipſæ virtutes ſanguificæ etiam temporis tractu deteriores fiant. hanc rationem ſimilitudine

Eorundem ſimilitudo.

iſta confirmant, nempe idem contingere in corpore in quo ſæpe vena tunditur, quod & in dolio vini pleno ex quo ſæpe vinum trahitur, & aqua vini loco ſufficitur, vnde tandem futurum eſt, vt dolium non vino ſit plenum, ſed mera aqua. Quam

Refellitur horũ opinio, & ſimilitudo.

ſimilitudinem certè à multis medicis ſæpe afferri audiuimus, nimium ſibi, ſed aliis profectò parum ſapientibus, cùm per hanc oſtẽdant ſe tam parum perſpicaces vt videre nequeant, quàm ſit hæc ſimilitudo omnino abſurda, & ruſtica, quaſi in cado ſit vis aliqua ſanguificandi, vt in iecore, & eadem ſit aptitudo aquæ ad vinum, vt chyli ad ſanguinem; & eadem ſit in ſitula per quam funditur aqua in cadum, facultas concoquendę aquæ ad vinum faciendum, quæ eſt ventriculi, & inteſtinorum, & venarum ad coquendum chylum quem fundunt, aut ferunt ad iecur opificem & fontem ſanguinis. Ecce ergo quàm ſit à re ipſa diſſimilis ſimilitudo hæc. Nunc ratio examinanda eſt; quæ in

Ratio eorundem infirmatur.

ſe quidem vera eſt, ſed ad præſentem locum ineptè allata. Calidum innatum eſſe cauſam mouentem, & efficientem ſanguinis, id iam diximus: maiorem eſſe in pueris, quàm cæteris ętatibus, non eſt admodum certum, imò contrarium cenſeo: ſed id clarius & fuſius aliàs oſtendemus, licet multa de hoc & à Galeno, & aliis multis fuiſſe ſcripta non ignoremus. Paradoxalogum me dices: talem me ſemper præbebo, & exhibebo, pro æquitate & iuſtitia, paratus interim modeſtam reprehenſionem ſine iracundia ferre, & ſententiam mutare in melius, ſi contigerit. Suus eſt cuique ætati calor innatus, pueris ad conficiendum lac pro ſui nutritione, adoleſ-

adoleſcentibus, & viris, proprius ad concoquendũ ſolidiores & copioſiores cibos, & ſenibus etiam ſuus & proprius, ſuus inquam non ſpecie diuerſus, ſed facultate vel viribus. Sat igitur nunc nobis fuerit dicere, exiſtimandum eſſe in eo plus caloris, vel calidi natiui exiſtere, in quo maior vis fuerit copioſioris & firmioris cibi concoquendi, & ſanguinis conficiendi. Quæ vis potior videtur in ætate iuuenili & virili, quàm in cæteris. Hæ itaque ętates ſunt, quæ & maximas ſimul & diſparatas ſupra reliquas ætates ferre poſſunt ſanguinis euacuationes. At deteriorem (vt ad rem redeam) ſemper gigni poſteriorẽ priore falſum eſt, quãuis in ſenio peior fiat quàm in præcedentib. ætatibus: ſed non deterior in iuuentute, quàm in adoleſcẽtia, & pueritia. Sed eſto peior adoleſcentis quàm pueri, & viri quàm adoleſcentis, & ſemper ab origine abeat in peius ſanguinis generandi vis, & ſanguis etiam hodiernus peior heſterno; num idcirco probauerint ſanguinẽ qui hodie gignetur, eſſe peiorem eo qui manè emiſſus fuit? ita eſt, inquis: at falleris; quoniam ſimilis eſt vtriuſque generatio, ſi corpus ipſum ſimiliter ſe habeat. Verùm ſicuti puriſſimi & ſynceriſſimi fontis aqua eo purior eſt, & ſyncerior, quo propior ſuæ ſcatebræ fuerit; ita ſanguis eo melior quo vicinior iecori, & ex conſequenti deterior quo diſtantior: tum quia quo magis abeſt, eo minus fruitur iecoris facultate; tum quia agitatione membrorum, & externo frigore, aut calore alterari etiam ſoleat. Si vis contendere, habebis amplius quod ſic reſiſtas; imò quo longius (quia diutius in corpore moratur) eo etiam melior, quoniam & facultatem ſanguificãdi ipſis venis ineſſe à quibuſdam creditur. Quod ſi verum eſt, rationi etiam

 eſt conſo-

eſt conſonum, non deteriorem fieri ſanguinem à iecore recedentem, ſed meliorem ineſſe venis ſanguinis efficiẽdi vim, credibile non eſt; cùm ſit certiſſimum vnius ad vnum, vt ait Ariſtot., opportunum eſſe inſtrumentum. Ad ſanguinem igitur gignendum eſt iecur, ad deferendum verò venæ: ſed ſi rationi credere non vis, quod laudo, niſi à re ipſa cõfirmetur, crede authoritati ſummi artificis Hippocratis, prætereea experientiæ. Cur obſecro Hippocrates & Galenus dixerunt ſanguinem in pleuritide eſſe eouſque detrahendum, donec ex nigro & impuro purus, & ruber exeat? num quia cenſuerint internum externo eſſe peiorem; an contra? Sed non dixerint hoc illi; quærendæ ſunt authoritates, & rationes ad aliquid confirmandum, an ſit, dũ res ipſa ſenſibus ſubiici minimè poteſt, nõ vbi poteſt: at id nos quotidie videmus, quod tamen minimè cõſpici ab iis medicis ſcimus, qui putant totũ ſanguinem in vniuerſo corpore eiuſmodi eſſe, & eum qui in magnis, & internis venis eſt, & eum qui in externis, & iuxta cutem diſſeminatis. Quo errore ſeducti interea dum trahendo quod ſat eſt ad ſanguinem repurgandum, timẽt vnà animam exhaurire, mille ſinũt apertiſſimè à ſanguinis colluuie & cõpia ſuffocari: Cuius rei etſi multa adferre poſſum exempla, vnicum tamen dignum auditu recitabo feliciter ſucceſſum, non meo conſilio neque nutu, ſed ſolius patientis contra medicorum ſententiam, & conſenſum. Anno præterito menſe Iulio me cõſultum venit, præ ſcabie, homo ſeptuagenarius, legum peritus, qui interrogatus à me de ſua viuendi ratione, & præterita valetudine, mihi narrat à multis annis ſe quater quinquiesq́. in anno ſibi iubere ſanguinem mitti ad librã vnam, vel circiter

Confirmatur authoris ſententia ex Hippocrate & Galeno.

Hiſtoria cuiuſdam leguleij.

circiter, pro qualibet vice; hac, inquit, occaſione, quòd cùm iuuenis ſtudiis operam nauarem, graui podagra eaque diuturna correptus, & iam multis purgantibus medicamentis dilapidatus, medicos rogo vt in me ſanguinis miſſionem experirentur: Illi genus morbi, quod catarrhum nuncupabant, id non poſcere dicunt. Tandem perſeuerante, & in dies magis ingraueſcente malo, ipſe illis inuitis mihi venam aperiri iubeo, ex quo auxilio magnam doloris lenitatem, & tumoris declinationem percepi. Poſt aliquot dies denuo ad idemmet auxilium medicis repugnantibus recurri, ex quo priſtinę valetudini fui reſtitutus. Poſt aliquot annos redeunte morbo, corporeque medicamentis medicorum conſilio repurgato cum modico fructu, de mittendo ſanguine verba medicis facio; quibus diſſentientibus ipſe mihi illam impero, ad eamque poſt triduum recurro, vnde ſimiliter ac primo liberatus ſum. A quo tẽpore vt morbo præuenirem, ter quatérque mihi venam reſerari volui, & ſi aliquãdo tẽporibus interiectis dolor aliquis accederet, protinus is delebatur, & deletur dicto auxilio celebrato. Cuius beneficio per Dei benignitatem à podagra videor liberatus: quam curandi rationem medici mirum in modum mihi vituperabãt, dicentes me nimium meam valetudinem & vitam parui pendere; futurum enim, vt per hanc viſum tempeſtiuiùs extenuarem & amitterem, & ſenij aduentum ante virilitatem maturarem. Quibus dum dicerem me nulla vnquam fuiſſe vſum medicina tam ſalutari, dum grauiſſimis doloribus vrgerer, ipſiſmet teſtibus, & à qua minus corporis vires lædi viderentur, atque hac ipſa: Reſpõdebant non eſſe æquum, vt tantopere allectus illecebris

præſentis vtilitatis valetudinem & vitam meã exponerem noxis de proximo venturis. Ego ad illos: Vos ſæpe audiui dicentes, dum leniuſculè à medicamentis haberem, id eſſe mihi in bonis ducendum; optimam autem eſſe indicationem eam auxiliorum quæ à iuuantibus & lædentibus ſumitur. Hanc itaque mihi doloris impatiẽtiſſimo ſequendam propoſui, cuius ego beneficio poſt diuinam gratiam ad hanc vſque ætatem ſeptuagenariam perueni, firmiter, vt vides, per vrbem ſemper pedes incedens, non indigus ſpecillis ſcribendo, aut legendo, quamuis minutiſſimas legam literas. Medici qui tres erant, omnes ab annis viginti interierunt, longè iuniores quàm ipſe nunc ſum. Quod ſi vacarem præſenti ſcabiei moleſtia, viderer æquè mihi tam firmis eſſe corporis viribus quàm eſſem ab hinc annis triginta. huius occaſione (inquit) te conſultum veni potius quàm alios in mittẽdo ſanguine timidiores; vt intelligam abs te, num liceat mihi iis magnis æſtubus canicularis, & ter iam à menſe Ianuario phlebotomato, iterum ſanguinem dettahi, aut quid mihi ſit opus facto. Ego illi ex vtroque brachio eſſe mittẽdum dico, poſtridie ſcilicet eius diei ex dextro ad vncias ſaltem decem; ſecundo die, vno ſcilicet die interiecto, ex ſiniſtro ad parem ſanguinis modum; deinde corpus lauandum ex aqua ſimplici & mediocriter calente. Quod præſtitit, & liberatus eſt. Tam veram profectò narrauimus hiſtoriam, quàm certum eſt ſolem lucere: nomen interim celare voluimus, ne ſimul cum facto etiam artifices, licet vita defunctos velle vituperare videamur: hominem interim indicabimus roganti. At vides quàm ſæpe medici ſuis in opinionibus decipiantur, niſi maxima prudentia

dentia rerum vſu conquiſita, ſingula expendant, & iudicent. Ergo tum ex hoc exemplo, tum ex illo fratris mei, & aliis multis ſuperius notatis, tum ex Hippocratis & Galeni authoritatibus, tum ex rationibus iam à nobis dictis, ſumendum eſt, neq. omnem ſanguinem eiuſdem eſſe puritatis vel impuritatis in corpore vniuerſo, neque eum qui poſterius gignitur ſemper eſſe deteriorem priore, niſi conferre velis eum qui in ſenio, cum eo qui in iuuentute, vel aliis antecedentibus ætatibus fit, aut eum qui in ægrotante & intemperato, cum eo qui bene valet aut tẽperatus eſt. Quare timere non debemus in ſanguinis impuritate & quauis hominis ætate ſi vires patiantur, ſanguinem moderatè detrahere, rati tam in hac medicina, quàm in reliquis indicationem quæ ſumitur à iuuantibus & lædẽtibus, eſſe obſeruandam & amplectendam. Porro tamen in hac ſæpiſſimè contingere error poteſt, præſertim cùm non iuuat, aut grauior poſt eam fit morbus, aut quia is in ſuo vigore properat, aut quia exigua detractio eſt: Nam tunc iteranda, aut fortè etiam geminanda, licet prior aut morbũ non minuerit, aut eius incrementum non prohibuerit. At dum vtilis manifeſtè eſt, morbum tamen non ſoluit, & impuritas adeſt, non amplius huius metuenda eſt repetitio, quàm medicamentorum purgantium. Ex ſecta autem vena promiſcuè ferri tam bonum quàm malum, vt quidam ſæpiſſimè inculcant, certum eſt, ſi de eo ſanguine intelligas in vena ſecta, & ſectioni proximis exiſtente, quem ſemper deteriorem eſſe ſcimus eo qui in venis maioribus eſt, & eo qui poſt emiſſum ſanguinem gignitur. Quare medicus qui timet ex hoc detrahere, quia in eo promiſcuè aliquid ſit quod vtcumque

Superiorũ cõplexio.

Soluitur medicorũ communis obiectio.

alere corpus poſſit: certè is perinde robori ægrotantium conſulit, vt tribunus militum robori ſui exercitus, dum aditum quē ſtrenuis militibus intercipit, meretriculis & caculis præbet patentiſſimum: at & hi vires exercitus ſemper minuūt, non augent, & ſcelerati homines nunquam reipublicæ bene faciunt, ſed malè: Ita corruptus & vitioſus ſanguis corporis valetudinem infirmat & affligit. Interim etſi præſtaret hunc abeſſe à corpore potius quàm ineſſe, non tamen ſi multus eſt, vt ſuprà docuimus, confertim totus eſt eximendus, ſed paulatim; vt etiam è re publica mali homines ſunt paulatim diſſipandi, ſi magna vis illorum eſt.

Medicos tum veteres, tum recentiores, deliquiſſe potius in defectu mittendi ſanguinis quàm in ſuperflua euacuatione.

CAPVT XXXVI.

DILVCIDE ſatis, meo quidem iudicio, oſtendimus medicorum vulgus multis modis errare in parciùs & tardiùs mittēdo ſanguine quàm conueniat. Iam examinandum eſt, num & aliquando peccet, aut peccauerit in contrarium. non enim quamuis multum, & parum, celeriùs & tardiùs contraria ſint, non poſſunt tamen non aliquando cōtraria ab eodem artifice diuerſis tēporibus fieri, vt videre eſt de aliquibus Eraſiſtrateis ſiue Theſſaliis, qui, vt Galenus ait, cùm prius miſſioni ſanguinis maximè aduerſarentur, poſtea cōuerſi ad contrarium vitium multos iugulabant ex iis quibus Galeni exemplo mittere illi volebant ad animi deliquium. Peccaſſe aliquando veteres in largiore miſſione tanquam dogmatum aut præceptorum,

ſiue

ſiue ſectarum ſequaces, minimè conſtat, vt in contrarium. Fuiſſe autem phlebotomiam in vſu ante Hippocratem, certum eſt, cùm dictus author hanc familiarem iam habere videretur, non tamē vt inuentor, ſed vt ſectator. In qua ſequenda & vſurpanda ſi quid deliquit, id fuit potius, vt oſtēdimus ſuprà, in cōtractiore quàm in nimium redundanti. A qua Hippocratis mittendi ratione detruncata longius itē declinantes, Chryſippus & Eraſiſtratus, (qui poſt Hippocratem illuſtri ſuis temporibus fama claruerūt) hoc ſanctiſſimum auxilium magna mortalium iniuria fere à tota medicina excluſerūt; quod ſæculis poſterioribus illius contemnendi aut nimium timendi anſam dedit, donec Galenus (qui vt hos tempore eſt ſecutus, ita & eos doctrina ſuperauit) horum fallacias redarguendo, ſepultum ferè auxiliū in lucē clariorē, quàm vnquam antea fuiſſet, reuocauit. Verùm ſicuti nemo medicorum Hippocratis veſtigia hac in re ſequi eſt viſus, ante Galenum, ſed illum potius iniquè reprehendere, (vt ex Galeni libris diſci poteſt) & calumniari; ita etiam neque Galenum qui rectius omnibus iis, qui illum anteceſſerunt, ſcripſit, vix quiſquam eſt imitatus, imò timiditate imbuti omnes, qui ſcripſerūt ſcilicet, & à nobis viſi ſunt, infra modum ſubſtiterunt, potius quàm ſupra exceſſerint. Quod autem horum duorum ſit vitioſius, infra nempe ſubſiſtere aut excedere, quæri poteſt. Certè, vt inter moralia id minus vituperabile eſt vitium, quod virtuti magis aſſimilatur, vt audacia, & prodigalitas, quia illa magis ad fortitudinem, hæc verò magis ad liberalitatem accedit, quàm timor aut auaritia; ita etiam hac in re id eſt magis fugiendum, quod longiùs recedit à naturæ ordine, & auxilio. Longiùs autem

autem abeſſe à naturæ ratione vacuum eſſe hominem ſanguine quàm plenum, nemini dubium eſſe debet, quamuis & plena vaſa in viuente homine nullo modo eſſe poſſint. At ſæpe accidit, vt accedēte hac plenitudine, priuſquā ea ſuffocet, natura aperto vaſe aliquo hominē liberet ab interitu. Sed ſuperuacuæ & irreparabili euacuationi non habet natura quod ſufficiat in locum amiſſi, niſi ex indito cibo, quo tamen etiam illa non fruitur, dum ſupra modum ex inanitione reddita eſt languida. Æquius eſt igitur infra modum peccare quàm ſupra: ſed quia medium quod intra hæc duo extrema eſt poſitum, quod moderatum, & quantùm ſat eſt, & quantum conuenit, & aliis ſimilibus nominibus deſcribi & appellari ſolet, inuentu difficillimum eſt, vt antea dixi: & error qui fit infra modum, quia non facilè retegitur, vt alter: ita neque authorem criminis redarguit vt alter. Ideò quiſque mauult centies peccare (non ex animo quidem, ſed calumniæ metu) in id quod nullum adferre vituperium poteſt, quàm ſemel in id quod vel iure, vel iniuria poteſt.

Cur multi intereant potius ex defectu detractionis, quàm ex ſuperflua euacuatione.

Quæ res in cauſa eſt, vt centum hominum millia potius intereant, aut defectu detractionis, aut tarditate, quàm vnus ex ſuperflua euacuatione, à medicis imperata. Cauſa eſt, quoniā dictus morbus medicorum & ægrotantium omnium animos poſſideat: Audacia verò, ſeu confidentia detrahendi, pauciſſimos aut nullos. Et quod ad me attinet, quem plærique liuore perculſi potius quàm iuſto neque apparente aliquo fulti argumento ſuſurro

Botallus ſe timidū iudicat in ſanguine mittendo.

iniquo dicunt eſſe audaciorem, miſerè peream niſi me timidum eſſe, & credam, & recognoſcam, ratus me nunquam peccaſſe in nimio, dubius aliquando deliquiſſe in pauco. In hóc calumniæ pe-

riculo

riculo erud. Maſterus vir integerrimus, & primarius medicus sereniſſimæ Anglorũ Reginæ, ſe extitiſſe ob ſanguinis miſſionem pręſtitam in quodam Illuſtri viro, mihi nuntiauit: is enim vbi libellum meum à me illi datum legiſſet, hæc mihi dixit, Deum teſtor, Botalle, ſi vellem per ſexcẽtos coronatos non legiſſe hunc tuum libellum! nam ſemper, inquit, exiſtimaui timidiores eſſe medicos in mittendo ſanguine, quàm ratio ipſa poſtulet: qui timor ita etiam & animis omnium hominum huius regionis inhæret, vt ſtatim ægrotantium affines, ſi mittẽdus ſit ſanguis, in medicũ inuehantur, qui proponat, & grauius in eum qui de repetendo verbum fecerit, adeo vt ab hinc aliquot menſibus in maxima fuerim animi moleſtia ex ſanguinis miſſione in quodam magnate meo conſilio inſtituta; quã niſi Deus bene vertiſſet, paratiſſima erat mihi ignominia peccato grauior: cuius interim remedij beneficio curato ægro gloriola quidẽ ſecuta eſt, at profectò non tanta, quantam videbam mihi paratam calumniam, & maledicẽtiam, ſi vis morbi auxilium ſuperaſſet. Deus bone! quàm ſæpe, ac ſæpius me in ſimillimo tædio comperi, quibus locis ſi æquè timidus fuiſſem atque alij qui aderant, aut vt eram ante annos quindecim, ſcio, ſi aliquid ſciri in medicina poteſt, multos hodie viuere quos mors abſtuliſſet. Sed ad quæſtionem redeo, aſſerens non conſtare ſaltem mihi, veteres ſcriptores neque etiam nouos erraſſe in ſuperfluentia detractionis, ſed in ſubſiſtentia plurimùm.

Maſterus primarius Anglorũ Reginæ medicus.

Vtrum

Vtrum purgatio phlebotomiam præcedere debeat, vel contra: Ad hæc an phlebotomia celebrari poßit, nulla præcedente, aut ſubſequente purgatione.

CAPVT XXXVII.

ACCEDVNT aliæ duæ quæſtiones non indignæ examine, Vtrum purgatio miſſioni ſanguinis, an hæc illi præponi tempore debeat, dum vtraque eſt opus;&, An ſanguinem mittere ſine vlla purgatione aut præcedente, aut ſequente, conueniat. Scio à Galeno dictum fuiſſe (locus non ſuccurrit) præferendam eſſe venæ ſectionem; quod tamen conſilium à nullo medico noſtræ tempeſtatis ſequi vidimus, niſi aut noſtro exemplo, aut ſaltem ab eo tempore quo nos id in vſum redegimus. Quo interim argumento, quoue defenſore vtatur qui ſecus facit, certè neſcio, cùm nunquam venam ſecare in quoquam audeant, niſi prius aut plenè purgato corpore, aut eo ſaltē minoratiuo, vt vocāt, euacuato. Quæ conſuetudo nō minus Galeno, vt dixi, neque Hippocrati probatur, nec etiam ab experientia cōfirmatur, quàm ea quæ temere, & ſine vllo recto iudicio fiunt; quorum tamen nonnulla aliquando optatum finem conſequuntur. Ergo vt ſenſum Hippocrat. & Galeni huiuſce negotij aperiamus, dicit Hippocrates lib. acut. in hepatis doloribus, in ſplenis grauitatibus, in doloribus ſupra ſeptum tranſuerſum natis, in inflammationibus, & in morborum collectionibus inchoandum

Communē medicorū conſuetudinem & errorē Boſallus ſuggillat.

Oſtēditur authoru ſentētia ex Hippocratis & Galeni diuerſis locis.

» eſſe à venæ ſectione, inde ad clyſteria veniendum,
» mox ad purgationes. Quòd ſi ordinē peruerteris,
» futurum vt lædas, non adiuues. In febribus omnibus putridis etiam eſſe anteferendā, multis Meth. locis, & ad Glauconem, dixit: & in arthritide, decimo

cimo comp. med. per loca: & in cancro, & in elephantiaſi, ad Glauconē, & lib. Quos purgare oportet; & in malignis vlceribus, I I I. de comp. med. per genera. Inepta igitur & ſine vllo patrocinio eſt dicta medicorum noſtri ſæculi conſuetudo, leui duntaxat, imò & leuiſſima ratione ſuffulta, nempe ne quidquam crudi à meſaraïcis venis rapiatur in iecur. At hoc incommodum nullius eſt momenti, ſi cum eo conferatur quod ſequitur purgationem phlebotomiam antecedētem: Nam ſicuti per illos, à phlebotomia aliquid inutile ab inteſtinis in venas meſaraicas trahitur, quod & perexiguum eſſe poteſt, & ad nimium exceſſiuas detractiones tantum conſequens: ita per purgationem ſanguinis aliquid ex eo qui in artuum venis eſt, in magnam recurrit, & ad magna viſcera, ex quo maius damnum ſequi poterit, quàm ex altero: tum quòd nocētius eſt id quod in ſanguine eſt corruptū, quàm id quod in cibo eſt crudum, ſi alterutrum in corpus feratur: tum quòd motus crudi chyli in meſaræum ſit naturalis, & conferens rei: ſanguinis verò artuum in magnam venam præter naturam, & nocens. Adde quòd in agitatione à purgatione facta ſanguis cōmiſceatur, qui per quietē, vt diximus ſuprà, ſecernitur, & quod in eo impurius eſt in partes ignobiliores trāſmittitur. Verùm in nonnullis purgationem eſſe anteferendam concedo, vt in iis, in quibus potiùs humorum colluuies, quæ in ventriculo & inteſtinis latet causa mali oſtēditur, quàm ea quæ in venis. Qui putant purgationem aut ante, aut pòſt eſſe neceſſariam, eandem etiammet cauſam adferunt, quam antè diximus; ne ſcilicet quod eſt impurum, aut ſaltem crudum, vbi detractus ſanguis eſt, in venas rapiatur; ne detur, in-

Inanis aduerſariorū ratio. Refutatur communis eorum opinio.

In quibus purgatio præmittenda ſit phlebotomia. Accedit ad id quod ſecundo loco propoſuerat. Communis medicorum ratio.

quiūt, vacuum. Dij boni! quàm ſunt ij acuti inueſtigatores abſtruſarū cauſarū! Decipimini ô philoſophi in hoc fallacia ſimilitudinis: non enim in his quę concidunt & cedunt, dum quid ex iis educitur, hæc ratio locum habet, vt in iis quæ ſoliditate ſua firma ſtant, vt exemplo oſtendimus. Non enim vt ex pyxide eburnea, aut marmorea, aut vitrea, aut alterius ſolidę materiæ quidquam detrahi non poteſt, niſi ſuccedente aliqua alia materia, puta vel aëre, vel corpore altero in locum detracti, ita neceſſe eſt fieri dum oleum vel aqua, vel liquor alius ex culeo, vel veſica, vel quouis alio vaſe in ſe concidente eximitur, quoniam in his ſuperficies locantis locatum recedens ſequitur, quod non fit in ſolidis: quæ res ſenſu manifeſtiſſimè percipitur: Ita ſanguine detracto non eſt opus ea ratione aliquid intra venas ferri, ſed trahūt hę crudum, dum famelicæ ſunt, ſicuti ventriculus famelicus nequit cibum diu mandi, neque in ore diu retineri, ſed illum in os receptū deuorare ſtatim inhiat. Reſpondebis iam nos conuenire in facto, ſed diſſentire in ratione tantùm. Imò æquè in illo atque in hac diſſentimus; quoniam illud non fieri cōcedimus dum arte ſanguis mittitur: ſed dum fieri contingit, id dicta à nobis cauſa euenire, & non alia. Cur autem illud minimè fiat ex ſanguine arte detracto, hęc eſt ratio: quoniam dum ſanguis mittitur, ea ratione mittitur, quoniam grauet, vel ſua mole, vel vitio, vel vtroque. at tunc famelicæ venæ non ſunt, ſed potius auidæ reiiciendi oneris, non noui attrahēdi. Reſpōdebis item te minimè dicere venas attrahere crudum, dum ſanguis illis ineſt, ſed dum vena ſecta, detractus eſt. Hîc dicimus, neque etiam ſic crudum ab illis tractum, quoniam non tanta copia

Refellitur. *Similitudo.* *Redditio ſimilitudinis.* *Reſponſio eorūdem.* *Impugnatur.*

arte

arte mittitur, vt venæ inanitione excæcatæ cogantur cibum trahere priuſquam is ſit præparatus: Et ſi tam largè te detraxiſſe videas, aut detracturum te putes, vt ad eam cibi neceſſitatem internas venas deductas aut deducẽdas eſſe credas, ſorbile, & facilis concoctionis, & diſtributionis exhibe alimentum, & ſic venæ non trahent aliquid, quod ſua cruditate obeſſe poſſit. Sed video quàm latè pateat campus liuidis & inexercitatis ſciolis nos inſimulandi audaciæ, & temeritatis; qui ſi æquitatem ſequi aliquando poſſent, certè in hoc iuſtiùs ſemetipſos, vt timidos Menodoteos, vel Eraſiſtrateos, aut vt audaces & ignaros Aceſianos, aut vt inertes & contumelioſos inuidos accuſabunt, quàm nos temeritatis aut audaciæ; à quibus vitiis nos perpetuò & ab ipſa adoleſcentia fuiſſe alienos certò ſcimus: diſciplinam ipſam medẽdi omni induſtria ſectantes ſub bonis præceptoribus, Cardano, Brandaporo, Archangelo Lanfrancano, Antonio Ianua, Tomitano, Cellanoua, Delphino, Iuſſano, Paterna, Friſſemelica, Trincauelio, Fracanzano, Belacato, Falopio, & aliis olim in celeberrimis Ticinenſi (in qua laurea donati fuimus) & Patauina Academiis medicinę profeſſoribus clariſſimis: Poſtea curationes ægrotãtium, qui ſe noſtræ fidei crediderunt, ea æquanimitate ſubeuntes, eaque diligentia, ratione, & felicitate proſequentes, vt ſine mẽdacio dicere poſſimus, nullum hactenus nobis medendo ſucceſſum infelicem accidiſſe; qui nos iure aliquo potuerit aut temeritatis, aut audaciæ redarguere, aut animum noſtrum aliquo, vel minimo conſcientiæ ſtimulo diuexare. Quod profectò non noſtræ prudentiæ, ſed benignitati diuinæ referendum eſſe ingenuè fateor, nõ ignarus omne

Præceptores Botalli.

Vbi laureà donatus.

bonum à patre luminum deſcendere, non ab humanis manibus, vel mente mortalium emergere. Non igitur nos ex ſpecubus aut pagis ad faciēdam medicinā in Regis Chriſtianiſſimi, in Reginę, & in Ducis Andium Regis fratris aulam venimus, aut ad ſcribendum de ea acceſſimus, vt plærique noſtri ſæculi faciunt, qui vbi primùm à ſcutica hypodidaſcali receſſerunt, ad medicinam ſtatim alieno periculo & faciendam & docendam prorumpunt. Ergo ſi artem ſectando, ægriſque medendo, temerarius probis viris minimè videri poſſum, qua in re igitur temeritatem præ me fero? aut ſi aliquando tales viſi ſumus, proferant in medium. Nam etſi aliena peccata retegere, quodammodo inter probos viros ſpeciem ferat hominis ad maledicendum potius ſtudioſi, quàm ad rectè faciendum propenſi; tamen aliquid etiā iuſti, & boni in ſe habet hæc accuſatio, & alieni erroris reuelatio, ex qua id recti conſequi poteſt; cùm vt boni homines deceptorem recognoſcant, & tum vt deceptor à malefaciendo deſiſtat. Verùm enimvero hoc vnum nos conſolatur, quòd certè ſciamus neminem eſſe qui noſtros errores in medicina facienda nominatim retegere ſuſcipiat, qui nō ſe potius iniquiſſimum calumniatorem præbeat, quàm vel modicè iuſtum accuſatorē, aut æquum reprehenſorem oſtendat: vt medicus quidam amicus (vt dicebat) noſter, qui, cùm ægrotantem quartana ſexdecim menſium laborantem, quem à medicamento à me illi inſtituto vomentem reperit, & medicamentum vehemēter improbaſſet, paulo pòſt mihi obuiam factus, me ſalutans dixit, Mox eram apud talem ægrotantem, quem quum grauiſſima vomitio torqueret, aliqui adſtantes illum perterrefaciebant,

Medici cuiuſiam calumnia.

bant, ex medicamenti ſpecie, & violentia; ſed ego interim curaui ſcandalum hoc leniri, & ſuſpicionem mali ex patientis animo dimoueri. Ego rogo quinam eſſent ij qui tam facilè de re incognita iudicium ferrent, num eſſet pharmacopœus, qui ſe nunquam id medicamẽtum confeciſſe dixerat: Ille non, inquit, ſed alij mihi incogniti. Ego huic ago gratias ex amici officio, quod dicebat ſe in hoc negotio feciſſe. Accedo ad ægrotantem; hora erat circiter tertia à meridie autumni tempore; quem hilarem inuenio: rogo de medicamẽti effectu: Ille quinquies ſe deieciſſe narrat ſine vlla moleſtia, euomuiſſe bis lutea, virentia, amara, acida, viſcida, quibus ſentiebat antea ventriculum perpetuò opprimi, nunc verò meliùs ſe habere, quàm à multis menſibus fecerit. Ego hîc illum rogare cœpi quis eſſet is, qui dum vomeret, de medicamenti violentia illum perterrefaceret: ille modeſtè negare cœpit quẽquam fuiſſe. Ego culpare pharmacopœum: ille quem pigebat inſontem à me culpari, & fretus id à nullo mihi potuiſſe eſſe relatum, quàm à dicto amico meo; ſtatim ait, Num talis eſt medicus qui hoc tibi retulit? nam ſcio alium quenquam eſſe nõ poſſe. Ipſe nõ nego. ille, Ne habeas ſuſpicionem in pharmacopœum, veritatem ipſam aperio: medicus, inquit, ipſus eſt, qui nõ accerſitus ad me venit, dum impetu vomendi exercerer; & rogauit à me, num ſcirem medicamenti genus: Dixi ego audiuiſſe te nominantẽ tabellam diaturbit cum rheo: ille admiratione quadam prehendi viſus, dicere cœpit, quo modo id medicamẽtum mihi à te fuiſſet datum; eſſe autem id nimis violentum in hac tam contumaci febre quę leuiter eſt tractanda &c. Lubenter (tandem ait) hæc ſilentio præteriiſſem;

niſi vidiſſem hoc ex authore facti ad tuas aures perueniſſe, & culpare te pharmacopœum optimè hac in re de me, & de te hac in re meritum. Vides benigne lector amici officium, & accuſationem, & redargutioné erroris noſtri; à quo errore æger liberatus eſt à veteri quartana poſt vnam acceſſionem. Quàm ſæpe profectò in ſimile genus reprehenſionum, ne dicam calumniarum iniquorum hominũ incidimus, à quibus tamẽ ſecundis ſucceſſibus Deus optimus ſua benignitate nos citò liberauit! O vtinam haberemus vnum, vel alterum, ex noſtra facultate ſcilicet, tam promptum in manifeſtãdo operè bono ſi aliquod interdum à nobis fiat! Quàm multos ſcimus habere paratos tubicines ad propagandum & amplificandum infelicem caſum ſi is contigerit! ſed omnem ſpem noſtram in vno ſolo Deo reponimus, non in excuſatione ſimilium amicorum, qui alia manu lapidem, (vt dici adagio ſolet) panem oſtentant altera. Sed num in medicorum congreſſibus hanc temeritatem præ me fero, in quibus nemo vnquam me vidit, quàm leniter meam ſententiam nemine læſo, rem ipſam duntaxat collimans, non eos qui ante me dixerunt, aut pòſt dicturi ſunt: & ſi cõſilium noſtrum acceptum eſt, & executioni mandetur, bene eſt; ſin minus, quid aliud facimus quàm aut hærere & commendare aliorum ſententias, ſi illas videamus, aut meliores, aut æquè bonas ac noſtras? Confidenter quidem ſuſtinemus noſtram, non in rebus pauci momenti, in quibus perpetuò ſine vlla contentione ſodali cedimus, & in periculoſiſſimis, vt in extirpatione membrorum, quorum plura adhuc integra eſſe ſcimus, & in commendanda amputatione aliorum, quæ fortè hominem non ſimul abſtuliſſent,

liſſent,& aliquando in modeſtè inſiſtendo, largius & maturius eſſe mittẽdum ſanguinem, in periculoſiſſimis, & acutiſſimis morbis; quod niſi feciſſem, teſtes ſunt oculatiſſimi plures, & celebres, quos iam terra à multis annis tegeret! Vnde igitur hęc noſtra temeritas,& audacia,niſi hęc ipſa temeraria & audacioſa eſſe dicatis? Prædicate igitur vos ô cenſores nimium perſpicaces, & vos item amici ad noſtrum nomen ſuſtinendum nimis ſolliciti, concionamini iam per compita, vos cõſtanti fama accepiſſe, etiam & vidiſſe, nobis ſæpenumero in ſumma ſalutis deſperatione eouſque placuiſſe,placereque ſanguinis detractionem, vt neminem in hoc remedij genere frequentiorem,& liberaliorem videritis nec acceperitis: nam hæc dum prædicatis, tam verum dicitis quàm quod veriſſimum. At errorem ne eſſe dicitis, ô vos cenſores nimio liuore perculſi, me præter conſuetudinem aliorum medicorũ ſeruaſſe & ſeruare plurimos ægrotantes miſſione ſanguinis in magna ſalutis deſperatione? Fuiſſet ergo ex veſtra ſententia ſecundum artem & rationẽ factum, illos ſine miſſione ſanguinis ſinere interire. At hanc veſtram ratiocinandi,medendiq. rationem,ſatis ſuperq. ab omnibus cognitam,non nobis eſſe imitandam propoſuimus: ſed noſtram à vobis eſſe complectendam non dubitamus; imò iam eam maximopere, & corde, & opere à vobis commendari pro certo habemus: quòd non verbo id à vobis negari ſit iuſtum, vobiſmet ipſis relinquo iudicandum; quibus ſatis patet quàm ſit maleuolorum liuor in rodendo viuentium famam, non in propagando. Sed præſtat tamen ſic facere in rebus reipublicæ vtilibus, quàm ſecus, nẽpe rectum alienum conſilium ſequi potius facto, & celare

Ignaros quoſdã & villicos ſubſanat.

verbo, quàm contrà facere. Sed videbórne in his nimis laudis cupidus? Ita equidem: ſed tantum illis qui alieno labore immeritam laudem ſibi comparare ſtudent, non illis qui meritam ſuo. Dicunt aliqui nos in hoc temeritatem & audaciam oſtendere, quòd cõtra artem indiſcriminatim in omnibus morbis, temporibus, ætatibus, & naturis, hoc auxilium imperemus: vnde vulgares homines rudisque plebecula ſanguinis ſibi mittendi, & aliis imperandi ſine delectu & meta anſam captet. Scripſiſſe nos hæc contra artem, & indicare miſſionem ſanguinis indiſcriminatim vſurpari poſſe, qui fateatur, aut artis & intelligentiæ expers eſt, aut profectò homo nequam. Huic reſpondendum minimè eſt, cùm rectè ſciamus nequitiam nulli rationi ſe ſubmittere. Alteri dicemus, vt attentius rem ipſam examinet, nec faciat vt ei iuſtè conueniat illud Ariſtotelis, Ad pauca reſpicientes facilè paralogizãt. Dare nos anſam ignarę plebi malè vtẽdi hoc auxilio, quis illi libros legendos dat, aut prehenſos quis adimit: quis Dioſcoridem, & alios medicinæ libros vnde mulierculæ varia & inutilia medicamenta ſuppilant, plebi interdicit? non enim plebi nos, ſed medicinæ ſtudioſis ingenuè & ſine fuco de hac materia ſcribimus, quod nouimus longoq. & frequenti vſu comprobauimus; non improbantes interea neque contemnẽtes reliqua auxiliorum genera, ſed commendantes ſingula ſuo tempore & modo. Cæterùm ea omnia eſſe vtilitate, & ſecuritate conferenda cum phlebotomia, ea eſt proportio, ac ſi lunæ & ſtellarum lumen cum ſolis luce conferre velitis. Sumite igitur, vt iam abſoluam hiſtorias noſtras benigni lectores primùm, vt veriſſimas; deinde ſi non ſatis doctrinales vobis eſſe videantur,

Reſpondet nonnullorum obiectionibus.

Integritas authoris.

Concluſio ſimul cum cohortatione.

deantur, ducite vos illas deſumpſiſſe ex tabulis, templis dicatis: rationes autem ſi ſatis fecerint, bene vobis, & nobis eſt: ſin minus, meliores exquirite: eſt enim officij probi hominis, & artis ſtudioſi laborare, vt arti ſemper aliquam acceſſionem faciat, & vt reliquos omnes aliqua in re ſuperet: quoniam ars noſtra (non in ſe quidem, ſed ratione noſtri) infinita eſt; in qua qui optimi ſunt artifices, non ideò ſunt optimi, quia artem totam, aut maximam eius partem teneant; nam tenent & hi tantùm minimam, ſed quia plus aliis ſapiant. Vt ſummi Reges terreni orbis non ideo ſunt, & habentur ſummi, quia vniuerſo orbe potiuntur, nam minima tantùm parte fruũtur, ſi ea cum toto terræ circuitu conferatur: verùm maximi, & ſummi dicuntur, quia ex terreno ambitu plus poſſident quàm plęrique reguli. Eſt igitur quod quiſque laboret in animumque ſibi inducat, poſſe ſe aliquid arti addere, imò & reliquos omnes qui anteceſſerunt ſuperare: ſed procul ſemper abſit à diſcentis animo falſa ſciendi perſuaſio; nihil enim magis ſcientias ſectantes perdit, ignauoſque reddit hac ipſa, quæ prohibet ſemper quominus quis diſcat à ſapiẽtioribus. Iam verò ad alia orationem transferamus noſtram.

Quid in ipſo ſectionis tempore faciendum, & quomodo lipothymiæ occurrendum ſit.

CAPVT XXXVIII.

DVM vena tunditur, præſtat ægrũ in lecto ſedere: & ſi is molli ſit animo, ſtatim ſupinum iacere, ne animi deliquio capiatur. Pręnoſcitur hoc mutatione pulſus, & pallore vultus: tunc ſi ſedeat, ſtatim decumbat, facies aqua frigida aſpergatur,

pollice appoſito vulneri, ſanguis retineatur, donec ad ſe patiens redierit: poſtea ſi iuſta quantitas, aut proximè non fuerit emiſſa, amoto digito abſoluatur. Lipothymia perſiſtente, nam aliquando graues eueniunt, ſed nondum tamen vllam non rectè ſolutam vidimus, detur aqua frigida continenda in ore; aut etiam ſi morbus patiatur, vinum, ex quo etiam momentum hauriēdum, aut panis in eo intinctus ſugendus detur; præſtat panem eſſe toſtum. At imbecillo ſatius eſt modicè ante venæ ſectionem iuſculum carnium haurire, aut offulam in iure carnium, aut panem vino tinctum, morbo non repugnante, aut aquam hippocraticam, aut ſacharatam, aut ſorbile ouum, aut quiduis aliud quod ægro ſit gratum, & tamen morbum non augeat. Idoneum tempus mittendo ſanguini nullum non eſt, ſi morbus poſtulet, & vires ferant; ſed ſi non vrget, matutinum aptius eſt, tum ſua temperie, tum quia vt plurimum corpora per noctē nullo labore aut exercitatione fatigata, ſi quid in ſanguine impuri eſt, id natura in brachia & crura, longè ſcilicet à viſceribus, tranſmittit; quod per laborem facere nequit, eo quòd per motum, & agitationem membrorum, aut corporis totius, quidquid in venis continetur, idipſum ſimul iiſdē miſcetur & confunditur, per quietem verò ſecernitur: ſi verò quidquam vrgeat, omnis hora conueniens eſt: ea tamen conuenientior, in qua corpus aut ieiunum eſt, aut longius abeſt à plenitudine, aut in qua nullus inſignis aëris æſtus viget: vt, imbecillis & mollib. non inutilis eſt exiguus cibus datus ante ſectam venam, ita neque poſt miſſum ſanguinem, ſi ſomnus obrepit, antea deſideratus, is vitandus non eſt. Qua tamen ratione quæ probabilis ſit,

Tempus mittendi ſanguinis.

medici

medici omnes hunc prohibeant, videre nequeo, niſi metus adſit ne inter dormiendum, quod ſæpe accidit, reſoluta vitta ſanguis denuo profluat, ſed aptè prohiberi hic caſus poteſt vigilantium cuſtodum diligentia. De anni temporibus iam diximus, maximè opportunum eſſe ver, mox autumnum; deinde hyemem, tum demum æſtatem. *Poſt ſectã venã ſomnum non eſſe interdicendum.*

In vena tundenda, quod ſectionis genus ſit magis ex vſu.

CAPVT XXXIX.

SECTIONIS venæ tria ſunt genera: lata, anguſta, & media ſiue mediocris. Lata laudatur hyeme in corporibus melancholicis, & craſſi ſanguinis, & in quibus requiritur euacuatio ſubitanea, & copioſa: verùm quia hæc aliquãdo difficulter clauditur, ideò periculum imminet ne inſcienter inter dormiendum, aut alio quouis modo imprudẽter, ſoluto loro, citò & illud vitam reſoluat. In anguſta verò etiam (quam Galenus commendat in reuulſione facienda in imbecillis corporibus, quo minus vis corporis per eam reſoluatur) quoniam ſæpe tromboſis ſequitur, prohibens euacuationem fieri quantam & qualem volumus, & etiam in ea abſceſſus ſæpe fit; ideò & huius, & alterius loco mediocrem commendamus. Si tamen aliquando in alterutra peccandum eſt, præſtat inclinare in ampliorẽ quàm in alteram, quoniam ex hac craſſior, & impurior ſanguis faciliùs fertur: & ſi timetur ab imprudẽti effluxu, maior adhibenda erit obſeruatio. error autem anguſtioris pręter id quod ex ea tenuis tãtum ſanguis effunditur, abſceſſus qui exinde in ea fiunt, diu moleſti eſſe conſueuerunt. *Mediocris cõmendatur.*

Qua

Quæ venæ variis in affectibus ſecari ſoleant.

CAPVT XL.

OMNIS vena viſu manifeſta, aut quæ ſenſu tactus percipitur, in humanum vſum tundi poteſt. Aperiri iugulares poſſe inter omnes fere ſcriptores conuenit; hoc tamen fungi mandato neminem vidi, neque ipſe experiri auſus ſum, reformidans ne propter earum magnitudinem, & magni trunci vicinitatem, non ſatis citò, neque tutò cohiberi poſſint: quarum vice humeraria quàm altius capi poteſt vſi ſumus in angina, & in grauibus & diuturnis capitis doloribus. Accõmodatiſſimæ, & euidentiſſimæ ſunt tres in interna brachij parte; ſuperior, humeralis, ſeu cephalica nuncupatur, quę aptè tũditur in affectibus partiũ ſuperiorũ, vt capitis, ceruicis, & humerorum: inferior axillaris dicitur, quia ab axillari exoritur: vel hepatica, quia ex iis omnibus quæ eo loco ſunt hepati ſit proximior: vel baſilica quaſi regia, cùm regis inſtar primũ locum mereatur inter venas, quæ arte aperiri ſolent, cùm ea frequentiſſimè omnium aperiatur, aut fortè, vt quidam dicunt, quia baſis aliarum eſſe videatur cùm ſit inferiore loco ſita: hæc in ſiniſtro brachio ſplenica ab Hippocrate appellatur: ex earum vtraque ſurculus exit, qui in medio vtriuſque ſpatio coniunctus variis nominibus inſignitur, modò ſcilicet mediana vena dictus, quia medio loco inter vtramque eſt ſita; modò communis, quia ex ſuperiore & inferiore eſt genita; modò nigra, aut purpurea, eo quòd cùm & lata ſit, & foris emineat, facilè per eam color ſanguinis aut ſubniger, aut purpureus repręſentatur. Aptiſſimè hæc aperitur vice dictarum, ſi contingat illas latere dum aliquid

Iugulares. *Humeraria.* *Baſilica.* *Splenica.* *Mediana.*

aliquid à ſuperioribus partibus ſimul & ab inferiorib. demere volumus: Baſilica verò in febribus, & aliis morbis infra humeros natis. Tantus tamen eſt inter has conſenſus, vt facilè & vtiliter vna pro altera capi poſſit, ſi quæ deſideratur anguſtior ſit; proxima verò amplior & plenior. ex cõmuni truncus editur qui ſtatim aſcendit ſupra radium, mox leniter deſcendit in ſylueſtrem brachij partẽ, vnde ab aliquib. funis brachij appellata eſt, ex hoc plures in extremã manum calami propagantur; quorum vnus ad anularem digitũ fertur, ab Arabibus Sceylen nuncupatus, quod nomen ſaluatellã vertunt, qui Auicennam & Rhaſin latinitate donarũt; ſic fortè dictus ob id quòd plærique qui iteratò ſanguinem mittere non audebant, metu lædendarum virium hanc aperire non verebantur; freti ex ea, quia lõgius abeſt à iecore, & parua eſt, corporis vires minus diſſipari. Ex qua ſectione plures videbãtur ſeruari, quàm ſi neque ex hac, neque ex alia ſanguis miſſus fuiſſet. Quemadmodum nunc plures ſeruari videmus à grauiſſimis morbis cõfidenter repetita ſanguinis detractione, vt fit, quàm olim dum nimis formidoloſe vena ſecaretur, & timidiſſimè ſecundò repeteretur; cuius rationis mittendi ſatis certè meminimus ab annis vt minimum quadraginta. Alius dictę funis ſurculus ad pollicẽ protenditur, qui ab aliquib. cephalica nuncupatur. Tunduntur hæ duæ lubẽtius, dum de viribus languentis, vt diximus, timetur, nempe quæ ad pollicem eſt in affectibus potius capitis, ceruicis, humerorum, & ſupremi thoracis: Altera magis in affectibus aliarum partium infra thoracem poſitarum, & in diuturnis febribus, quamuis paruum vel potius nullum debeat eſſe diſcrimen vſus

Vena funis, brachij dicta.

Saluatella.

Cephalica.

In fronte quæ vena tundatur. inter alterutram. In fronte multis tres patent, aliis plures, aliis pauciores: ſitæ hæ ſunt ad vtrumque tempus, & in media fronte; ſecantur in affectibus capitis, aurium, & oculorum tum perennibus, tum recenter natis, præmiſſa tamen euacuatione ex brachio. *Secus aures.* Secus aures nonnullis etiam vna cōſpicitur, quæ affectuum aurium, & occipitis cauſa, rectè diuiditur: Has Hippocrates (niſi & arterias intelligat) dicebat homines reddere ſteriles. *Hippocratis ſentētia de ſterilitate ex venis pone aures ſectis orta expenditur.* quod ſi interdum experientia id fuerit comprobatum, non crediderim, id tam eueniſſe ob harū proprietatem, quàm ex nimium fortè profuſa ſanguinis copia. *Ad naſum.* Ad naſum etiam vna vtrinque ſæpe apparet, iuxta magnum oculorū angulum, à cuius ſectione contumaces oculorum paſſiones ſuffragium capiunt. *Naſi vena.* Naſi venam in perenni capitis dolore aperiri præcepit Gal. ſecundo De comp. med. per loc. cap. 11. Quæ tamen hæc ſit, & vbi ſita, certè non conſtat: nam mox dictæ non venæ naſi ſimpliciter appellantur, ſed cum additione ad magnum oculorum canthum. Meminit etiam Rhaſis venæ naſi, ſeptimo ad Almanſorem cap. xxi. iis verbis: " Naſi vena manifeſtè non eſt, ſed fit ex ea phlebotomia cùm locus qui palpatus ſentitur fiſſus lanceola vulneratur. Quum nec ex his authoribus, nec aliis, quod meminerim, intelligi poſſit, qua naſi parte vena hæc ferienda, aut inuenienda ſit; dicam quod olim dū adoleſcens chirurgiam exercerē, conſilio cuiuſdam medici, qui plus experientia quàm doctrina pollebat, plærunque fecerim: nam hoc, ille, venæ naſi apertionem nuncupabat. Illius inſtituto, eoq; præſente ſcalpellum inſerebam in ſummitatē naſi inter vtranque cartilaginem, quæ tactu digiti diſtinctè diſcernuntur (qui locus eſt is quem Rhaſis dicit)

dicit) altiuſculeque impellebam, ad longitudinem puta longioris grani peponis, aut paulo amplius; ex quo vulnere non riuuloſe, vt fit, ex vulnerata vena, ſanguis effluebat; ſed ſtillatim, & modica quantitate, nempe ad vnciam vnam ad ſummum. Id ille imperabat frequenter in vetuſtis oculorum affectibus, necnon etiam in diuturnis capitis doloribus, qui tamen parum ex ea leuari videbantur. Hanc ego poſtea vtiliorem comperi in naſi rubore, quàm in capitis, aut oculorum doloribus. Sed vt verum fatear, non eſt ea reponenda in ſerie venæ ſectionis, ſed ſcarificationis potiùs. Duæ ſub lingua iacent, quę efficaciſſimè anginæ ſubueniunt, & cæteris oris, aut faucium, aut gingiuarum inflammationibus, ſed præmiſſa larga euacuatione ex brachio, vt ſuprà diximus. Vna ſub poplite, quæ à crurali iuxta inguen exorta per domeſticam coxæ partem deorſum fertur, perque poplitem tranſiens ad internum malleolum deſcendit, quam ibi ſaphenam appellant. Vtroque loco vel alterutro diuidi ſolet ad iſchiadicos, vel alios coxæ dolores, vel ad menſes euocandos. Sunt tamē qui ad iſchij aut externos coxæ dolores non hanc, ſed alteram dictam propterea ſciaticam, ſeu iſchiadicam, quæ ſub genu externa ad externum malleolum demittitur. Verùm hæc in multis non reperitur, & altera ad id munus eiuſdem, ne dicam maioris, eſt efficaciæ. Quod ſi ad malleolos non manifeſtentur, ad radices digitorū pedis exquirūtur. Vna in pene, quandoq; duę; quarū apertio facit ad morbos pubis, imi ventris, ſcroti, & penis. Multæ ſunt aliæ præter has tū à Galeno, tū ab aliis ſcriptoribus memoratæ. Verùm cū ſectionis earū vſus aboleuerit, de iis dicere ſuperſedeo, atq. ad arterias me cōfero.

Sub lingua. *Sub poplite.* *Saphena.* *Iſchiadica.* *In pene.*

De

De arteriarum ſectione.

CAPVT XLI.

ARTERIAS veteres ſub nomine venarum comprehendebant; quare pręter ſcopum noſtrum non fuerit aliquid de iis incidendis dicere. Hæ igitur quamquam per omnes corporis partes veluti venæ ſint diſſeminatæ, non tamen tot locis neque tam frequenter vt illæ aperiuntur, frequens eſt earum diuiſio, quæ ad tempora ſunt, non aliarum, quod vſu nouerim. Hę igitur quaſi miraculo quodammodo mederi ſolęt vetuſtis capitis doloribus, contumacibus, oculorum inflammationibus, & diuturnis aurium tinnitibus, lancinationibus, & aliis earum cruciatibus. Cæterùm etſi mirabiliter dictis affectibus ſubueniat, nullum interim tam contumacem, & tam grauem vidimus à decennio quem gratia diuina ex venæ ſectione in cubito, nō neglectis interim aliis præſidiis, ſed non diuiſa arteria, non ſanauerimus.

Arteriæ temporales.

De particulari ſanguinis detractione.

CAPVT VLTIMVM.

ETSI ſcarificatio non comprehendatur in ſerie & numero ſectionis venæ, non eiicitur tamen à ſerię eorum auxiliorum quæ ſanguinem mittendo, corpus adiuuant, non vniuerſum per ſe, vt venę ſectio, ſed per accidens; cùm ſeruato membro per hanc ſæpe etiam ſic totum corpus ſeruatur, cùm plurima ſæpe inter ea in amputatione magnorum membrorum quę ſępe ſcarificatione ab interitu, ſiue mortificatione, vt appellant, liberantur.

Vulnuſcu-

Vulnuſculis igitur ſiue ſcarificationibus ſuccurritur corpori, exonerando partem quæ exuperantia ſanguinis aut alterius humoris ſuffocatur, vt in gangræna; aut premitur & obſidetur longa inflammatione, aut diutino ſenſu doloris, aut ponderis vrgetur. Itaque vel ſolæ adhibentur, vt in gangræna (de quibus egimus libello De vulneribus ſclopetorum) & in vetuſtis inflammationibus, & contumacibus corporis vlceribus, vel cum cucurbitulis, & corniculis, vt dum hæc ceruici & humeris affiguntur ad exonerandam partem proximam, caput, puta, aut fauces, aut oculos; vel dum cucurbitulæ applicantur natibus ad dolores lumborum, vel iſchio ad internum iſchij affectum, vel aliis locis à quibus aliquid demi ſcarificatu, vel ad quæ euocari & deriuari tumor deſideratur. Harum autem omnium affigendarum modus dicetur mox, vbi de ratione aperiendæ venæ agemus; nec extra ordinem etiam eorum quæ corporis valetudini conferre poſſunt, ſanguine extrahendo ſunt hirudines cùm ad ſanitatem comparandam, tum etiam ad tuendam; cùm & hæ magnam vim habeant veteres & induratas inflammationes diſſipare, dolores lenire, ſcabioſa vlcera reſiccare, exedentia & ſordida retinere & detergere, ſuppreſſas hæmorrhoïdas reuocare, & turgentes & induratas mollire, & diſſoluere, partibus ſcilicet affectis appoſitæ & repetitæ. Verùm aptiores effeminatis corporibus ferrum timentibus, quàm aliis; quoniam quicquid in reſoluendis & diſſipandis tumoribus & doloribus poſſunt hæ, id ipſum ſcarificatio præſtabit: verùm & horum vſus in tempore emolumentum habet. Iam tempus eſt dicendi qua induſtria vena à chirurgo aperien-

Vtilitas ſcarificationis.

Cucurbitulæ.

Sanguiſugæ.

Quid ſuperſit.

aperienda ſit qua ſcarificandum, & qua etiam hirudines applicandæ. Reliqua verò quæ ad horum vſum pertinent hîc prætermiſſa, curabimus pro noſtris viribus, & induſtria adiungi, ſi id nobis à ſupremo fatorum Numine concedatur, vbi ſeorſum de ſingulorum morborum curationibus agetur.

LEONARDI BOTALLI MEDICI DE INCIDENDÆ VENÆ, CVTIS SCARIFICANDÆ, ET hirudinum applicandarum modo.

ETSI paruæ induſtriæ eſſe videatur aperiendæ venę ratio, frequenter tamen accidit, vt ea variis modis artifici negotium, & patienti laborem non exiguum faceſſat, vel quia artifex opus ipſum non aggreditur, vel aggreſſum ad finem auitum non perducit. Dum non aggreditur, id fit, vel quia ei vena ferienda nullo modo ſeſe offert, vel oblatam ille non percipit. Ex quibus vt primum, liberat artificem à culpa, ita alterum, illius arguit imperitiam, aut ſenſuum ignauiam. Interim etſi nõ inire negotium oblata occaſione artificis induſtriæ exiguitatem detegat, benignè tamen is excuſandus erit, & propemodum laudandus, cùm præſtet nihil aggredi, quàm trepidè, aut temere quicquam alieno periculo audere. Quum verò opus init, & optato fine non potitur, id accidit, aut quia vena non ſuberat, aut ſubditam ſcalpellum non attigit, aut tactam non ritè diuiſit. Quidquid horum euenerit, artificem arguit imperitiæ, niſi id contingat ægri culpa membrum ſubducentis, aut mouentis in opere ipſo. Peccari ergo ab artifice hoc loco multis modis poteſt; aut in diſponendis rebus ad rectum opus pertinentibus, aut in malè operando. In primo genere eſt, dum patiens aut membrum in quo operandum eſt, non rectè eſt diſpoſitum, aut in collocatione, aut in temperie: præterea dum

Errores tonſoris.

membrum non aptè ligatur, nempe aut reuincto loro nimis laxo, ex quo vena non cohibetur, ſed labilis ferrum aufugit, aut eo rectè quidem cōſtricto, ſed nimium cunctando in exequendo opere pars omnis ſubdita vinculo, facta plenior, & durior venam occultat; vnde ſtatim reſoluēdum eſt, quo quælibet pars in ſe redeat, aut dum ligando, aut pollice miniſtræ manus premendo, cutis ſurſum, vel deorſum, vel in alterutram partem trahitur, quæ ſubinde amoto pollice, aut laxato vinculo, illa in ſuum locum recurrens venæ oſculum obtegit. Peccatur perperam operando dum non aperit venam, aut eam latiùs aperit, aut ſtrictiùs, aut neruum vulnerat, aut arteriam. Ex latiore apertione & vulnerata arteria periculum eſt inuitæ effuſionis ſanguinis ad necem, in anguſtiore præter quàm quòd non profunditur ea ſanguinis copia quam emitti cupimus, illud etiam incommodi accedit, quòd tenuior tantùm ſanguinis portio effluat. Prȩterea tromboſis & abſceſſus fiunt. A ſauciato neruo conuulſiones contingunt. Quæ mala hoc vno ægrum torquent, quòd illinc ſibi calamitatem, & perniciem prodire cernat, vnde ſalutem, vel opem ſperabat. Quicunque igitur in hoc periti artificis famam aſſequi ſtudet, ſumma cura niti debet vt has euitet ærumnas: Quod facilè præſtabit ſi hæc paucula benignè à nobis ſcripta, & olim frequentiſſimo, & feliciſſimo vſu comprobata, æquo animo recipiat. In primis igitur manus artificis, & patientis membrum, calida ſunto; & æger in cubili, vel cathedra, ſedens, (ſed præſtabit in cubili ob animi deliquia) mox membrum luci, aut lucem membro ſic chirurgus adaptet, vt venæ

locus

locus adeò ſit conſpicuus, vt is manu operi adhibita nulla vmbra tegatur. Videbitur quidem multis hoc poſtremum de luce dictum ſuperfluum eſſe; in eo tamen ſępe chirurgos peccare obſeruamus, & per conſequẽs malè operari. Membrum ſit ſecundum ſuam rectitudinem, & filamenta extenſum, ne vllo deflexu vena cohibeatur, perinde vt aliquando fit dum brachium flectitur in pectus. Si in brachio vena tundenda eſt, extenſa tota illa ſit ante datum lorum, quoniam ſic in ea venæ replentur, & dum conſtringitur, faciliùs foras ſanguis exprimitur. Sic rectè membro diſpoſito lorum detur ea parte brachij quæ eſt ſupra cubitum, & ea induſtria, vt nullo modo cutis qua ferienda vena eſt, à ſuo loco recedat in quo erat ante datũ vinculum; mox ſi hyems eſt, modico linteo calido perfricetur; aut ſi ſatis calida tibi manus eſt, hac ſola: & vbi primùm vena aperienda, & plena, ac conſpicua eſt, eidem pollicem ſiniſtræ manus, ſeu miniſtræ appones iuxta eam partem, qua maior reniſus apparet, quò firmius retineatur, & prominentior tibi fiat: mox in illius partem tutiorem, & magis conſpicuam temperatè ferrum obliquè inſeres in eius vſque capacitatem: qua pertuſa, ferrum non retro educendum eſt qua perrupit, ſed repẽtè eius acies attollenda eſt cauda depreſſa; quod factum chirurgi vulgari vocabulo non ineptè, Eleuationem facere, dicunt. Quæ omnia vt commodiùs & tutiùs peragas, manum magiſtram non penſilem eſſe oportet, ſed duobus digitis, minimo & anulari, ſubiecto membro innixam, ferrum habentem intra pollicem & indicem, nec nimis exertum, nec etiam nimis contractum, ſed quod iuſto quodam modo promineat, puta ad longitudinem longioris

 fabæ.

fabæ. Quam menſurã non propterea extare oportet, quo tota impellatur, ſed quo aptius res ipſa peragatur, quod fieri vetat nimis contracta, & breuis. Diximus leniter & obliquè ſcalpellum eſſe inſerendum, quoniam repentinus ictus, & veluti ad perpendiculum impreſſus, præterquàm quòd ſæpiſſimè deludit artificem, plenus eſt etiam periculi, ne neruum, vel arteriam violet, quoniam nullo certo termino neque modo momentanea illa adactio librari poteſt. Obliquè etiam ferrũ adigendum eſt, quoniam talis inſertio vas ipſum certius pertundit, quàm recta commodiorque eſt & hac, & altera nempe tranſuerſa, quæ omnium ſectionum peſſima exiſtimanda eſt. Tutiorem ſectionis ſeu venę partẽ dicimus eam, in qua minus eſt periculi ſauciandi nerui vel arteriæ, quæ nunquam ſupra venam aperienda ſunt, ſed ſæpe ſubtus, aut alibi à vena. Quare qui ſimul cum vena horum aliquod ſauciat, venam vtrimque fodiſſe neceſſe eſt. At neruum, & arteriam ſauciari, venam ſecando, nullo corporis loco hactenus non vidimus, niſi in brachio ſub venam communem, ex quibus aliquos interiiſſe obſeruauimus, & aliquos mutilatos brachio poſt paſſos longos & grauiſſimos dolores, & conuulſiones ex neruo, & periculoſiſſimas ſanguinis effuſiones ex arteriis. Tendonibus etiam læſis, aliquot, ſed non tam grauiter cõflictatos vidimus. Quare non ſatis moneri ac cohortari poſſunt chirurgi ad nauãdam omnem operam & diligentiam, vt hanc, provt decet, teneant chirurgiæ partem, quæ quidem totius chirurgiæ minima eſt, aut eam prorſus non attingant, aut ſaltem ea non aggrediantur opera, quę ſibi difficilia, ægris verò periculoſa eſſe vident. Minimam hanc chirurgiæ partem

eſſe diximus, non dignitate, aut vtilitate (quibus non ſolùm omnibus chirurgię partibus pręponendam eſſe puto, ſed & omnibus etiam totius medicinæ, cùm ſanguinis miſſio omnium auxiliorum ſit præſtantiſſimum,) ſed facilitate comparandi, & aſſequendi: nam qui ineptè venam tundit, cùm in eo opere ſe frequenter exerceat quod totum ſenſibus ſubiicitur, quî fieri poteſt vt quidquam in dicta arte rectè moliatur, in qua non ſolùm maior manuum dexteritas, ſed & prudentia in excogitandis morborum cauſis & remediis ſumma requiritur? Ergo quo faciliùs dictos errores poſſit effugere, nempe aut neruum, aut arteriam perfodere, qui quidẽ non contingunt niſi vbi altius quàm ſit æquum ferrum infigitur, aut alibi quàm conueniat, decepto ſcilicet chirurgo ſpecie rei ſubiectæ quam putat eſſe venam, quæ tamen vena non eſt, hæc ſunt diligenter obſeruanda. Conſtricto vinculo vt diximus & vt conuenit, ſi vena non ſe prodit, ſed ſubeſt aliquid teres & renitens, venæ ſpeciem referens, certi tamen nihil ſit, ſolue ſtatim vinculum, & eandem partem iterum attinge diligenter: nam ſi illud tale offendas quale prius, ſcito venam non eſſe, ſed aut tendonem, aut muſculi caput; nam vena quæ renitens eſt, conſtricto loro, ſtatim concidit illo relaxato, quæ denuo renitens apparet membro conſtricto. Micat arteria, ſed non facilè percipitur conſtricto membro, aut currente digito ſuper eam: quare prius quàm conſtringas, membrum conſtrictum ſit par eſt: vbi putas venam eſſe, leuiter premas digitis duobus, indice & medio, vt ſentias micãtem, ſeu pulſantem arteriam ſi ſubeſt. Diuerſa ratione neruos, aut tendones, aut muſculorum capita percipies, nempe ducto indice

recta per tranſuerſum: nam ſic illos ſentis teretes, & cæteris partibus duriores, & æquè duros ac renitentes, vt dixi, ligato membro quàm ſoluto, quos cauere oportet. Sed hæc rarò eueniunt expendenda, niſi in iis, quibus venæ occultę ſunt, & quæ niſi magna difficultate reperiũtur, in quibus (ſi hyems eſt) quo faciliùs venæ turgeant, fricandum leniter linteo calido, aut aqua calida membrum. In puerulis, in quibus chirurgos ſatis ineptè aliquando errare vidimus, magna eſt adhibenda cautio; nam in iis præterquam quòd tenella eſt cutis, & caro quæ ſtatim peruaditur, membrum etiam exiguum eſt, in quo ferè vena, arteria, & neruus ſimul ſunt. Quare chirurgus qui pro more habet grandiores phlebotomare, quibus profundius ferrum inſerere conſueuit, ob hanc inquam impellendi ſcalpelli conſuetudinem, niſi diligenter aduertat, puellulos miſerè perdet. Succurritur anguſtæ ſectioni, vulneris ampliatione. Verùm in hac emendanda anguſtia maior requiritur induſtria, quàm ſi nullo pacto vena prius tacta fuiſſet; propterea quòd inter cutem & venam ſanguis continuò diffunditur, qui cutem altius pellendo à vena diſiungit. Ergo vbi anguſta apparet, prius quàm turgeat cutis, ea illicet pollice miniſtræ manus molliter premenda eſt, vt currentis ſanguinis impetus retundatur, & inſurgens tumor deprimatur: mox digitus ſenſim tantiſper retrahendus donec vulnus pateat, & operatrici manui ſeu ferro præbeat operandi ſpatium. Inde leuiter & cautè ſcalpellum in ſectionem adigendum, & inciſio tantum augenda, quantum à iuſto modo prior ſectio defecerit. Animaduertendum tamen in hac operatione eſt, ne cutis tantum, quod ſæpiſſimè fit, ſine vena dilatetur, eo quòd

Cautio in dilatanda vena.

inanis

inanis eſſet, & labor, & dolor. Moderatè igitur ferrũ remittẽdum eſt vſq. in ipſius vaſis capacitatem, vulnusque ex arte ampliandum, quantum ſat fuerit. Si verò à cute in ſuum locum recurrente ſanguinis effluxus prohibetur, hæc blandè in eundem locum reducenda eſt, in quo erat, dum pertuſa vena fuit, quò eius, & venæ diuiſio ſimul conueniãt, ibique detinẽda, donec ex arbitrio ſanguis exierit. Sed accidit etiam, vt cutis, vel potius id totũ, quod ſupra venam eſt poſitum, venæ vulnus obtegat, quod tamen à ſua ſede non fuerit abductum: idque euenit dum in venam altiuſculè poſitam chirurgus nimium obliquè ferrum adigit, nec cuſpidem attollit, ſed id per eandem viam qua inſeruit reducit. Quod dum accidit vt ſanguis fluat (ſi ſatis diuiſa vena eſt) ſummo & perquam tenui ſpecillo, aut aciculę capite intromiſſo, cutis ſubleuanda eſt, aut vena eodem ſpecillo vel acu leniter deprimenda, vſq. dum ſanguis pro libito emanauerit: Nam eo modo vel vena à cute, vel hac à vena parum diſiuncta, via ſanguini conceditur. Detracto ſanguine, vt conuenit, & loro reſoluto, venaq. vtrimque molliter expreſſa, ſeu exurgitata (vt chirurgorum vocabulo vtar) quo minus oræ vulneris inter ſe dehiſcant, aptiuſq. coniungantur, pollice miniſtræ manus ad alteram ſectionis extremitatem (ad infimam facilius ſiſtitur) poſito, cutis trahenda eſt ſecundum vulneris rectitudinem, & puluillus parum dẽſus ex linteo, vel goſſipio ſuperdãdus, concinneq. vinciendus, ne vltro ſanguis profluat, nec nimia conſtrictione membrum doleat. Quod ſi ſanguis ægrè detineatur, vel ob eius tenuitatem, (vt ſæpe euenit in ſanguine valde ſeroſo) vel ob ampliorem ſectionem, tunc pollice & indice, vel

Alius error in aperienda vena.

medio miniſtræ manus cutis ad vtramque ſectionis extremitatem vtrimque trahẽda eſt in rectam lineam cum ipſa ſectione: & ſi ſanguis cogitur, vel ſi lubet, pollice & indice nõ ad vulneris capita, ſed ad latera appoſitis, oræ ſunt conſtringendæ. Primus tamen modus dum locum habet, præſtantior eſt & operi accommodatior. Retento itaque ſic ſanguine & oris vulneris concinnè inter ſe coniunctis, puluillus ex tela aranea, aut (quod tutius eſt) media faba, vel quod omnium eſt præſtantiſſimum, gleba boli armenæ, in ſpeciem dimidiæ fabæ, ſeu dimidij lupini, reducta, vulneri, vice puluilli, ſuperdanda eſt, quæ molli puluillo, linteo, vel goſſipino obtecta, ſic arte vinciẽda, ne nimia aſtrictione lædat, aut laxitate inopinatæ fluxioni præbeat occaſionem. Quibus ritè peractis, vitandus erit omnis corporis labor, & membri motus. Poterit hoc noſtrum præceptum à multis contemni, ſed certè ab iis, quibus ægrotantis vita parum chara eſt, cùm quandoq. mori homines ex hac negligentia videantur. Quare cùm ſuo põdere aut mole vna faba, aut boli gleba chirurgum non multum poſſit aggrauare, ea carere non deberet is qui in mittendo ſanguine frequens eſt. Si verò inciſa arteria propoſita arte cohiberi non poſſit, nihil æquè conducit, ac tutius ægrum ſeruat, quàm obductas & egregiè ſectionis oras dicta gleba obtegere, & eidem puluillum linteum ſuperdare; poſtea ex induſtria ſic vincire, vt tantùm puluillus prematur ſine conſtrictione membri: Nam conſtrictio ſanguinem accerſit; verùm id facilius, & tutius manu famuli aut cuiuſuis, quàm vitta retinetur: Quare illam ſic potius in aliquot dies eſſe continendam conſulo, mutatis miniſtris.

Vulnerati

Vulnerati nerui auxilium aliunde petendum eſt, non enim hic locus; præſentaneum tamen remedium eſt terebinthina calens, ſed nõ feruens, indita, & ſuperdata, & goſſipio in ea intincto: optimum & Ioannis Vigonei balſamum.

Lipothymiæ occurritur, ſi protinus æger accumbat in thoro, aut humi ſternatur, impetu iacta frigida in faciem: Symptoma eſt maiorem metum quàm damnũ ferens, (niſi à nimia inanitione fiat) ergo ſi ea accedente ſatis ſanguinis, aut proximè detractum eſt, ſiſtenda vena eſt & liganda; ſi non miſſum ſatis eſt, cohibeatur digito, donec animi deliquium reſolutum ſit; mox mittatur ex arbitrio. Quæ dicatur ſectio obliquè facta, aut rectè, aut trãſuerſe, accipe hîc ſpeciem ſingularũ ſectionum.

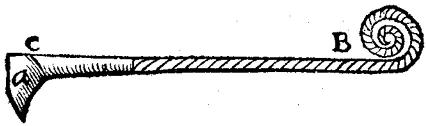

Eſto hæc vena, & a. obliquæ ſectionis imago, b. rectæ quæ per vaſis longitudinem eſt, & c. tranſuerſæ. Iuuat quidem aliquid diſcentem hoc vidiſſe, ſed longè magis frequenter artificem egregiè operantem attentè obſeruare. Vt hæc omnia congruè, & ritè peragantur, ambidextrum artificem eſſe conuenit, eo quòd dextrum patiẽtis brachium dexter & domeſticus Malleolus, & ſiniſtrum tempus, dexteram artificis manum poſtulant; ſiniſtram verò partes oppoſitæ. Poſſunt tamen omnes venæ aperiri vel dextra manu, vel ſiniſtra, ſi alterutrã duntaxat artifex peritam habeat, ſed ſanè non æquè accommodatè. Quare bonum chirurgum expedit vtramque manum frequenti vſu exercitatam, & promptam habere, non ad ſecandas venas tantùm, ſed & ad alia muneri chirurgico opportuna. Quæ vix rectè fieri poſſunt altera manu ignaua exiſtẽte. *Chirurgus ambidexter eſſe debet.*

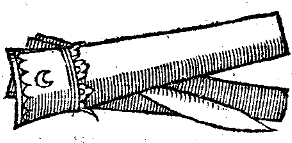
Scalpel-

Scalpelli. Scalpellorũ genera quæ ad hoc negotium vſui eſſe nouimus, in duplici ſunt differentia; alterum apud Germanos, & Heluetios tritum, & vſitatum; alterum in Italia, Gallia, & Hiſpania vulgatum, & familiare.

Primi imaginem hîc ſpecta:

cuius acies eſt in a. ad imum ſpectans, c. eius dorſum, b. ipſius manubrium, quod inter indicem & pollicem miniſtræ manus, dum pulſanda vena eſt, præhenditur, & accommodata acie obliquo modo ſuper locum venæ eminentiorem dorſum eius vel pollice illiditur, vel aduerſo medio, vel indice digito, talitro intro pulſatur. Quod inſtrumenti genus, & vtendi ratio non admodum probanda ſunt: eo quòd in eius vſu fallacia multa ſit, & periculum nõ exiguũ feriendi nerui, aut tendonis, aut arteriæ, ſi venis tundendis hæreant; propterea quòd ad vnguem (vt iam diximus) nulla repentina impulſio moderari poſſit. Aliud ſcalpelli genus ſimilem huic prę ſe fert ſpeciem, quę mucronatum gladiolum vtrimque aciem habẽtem repræſentat:

Quod item, niſi exactiſſima cuſpide ſimul & acie fuerit donatum, præterquàm quòd ſæpe venam non

non aperit, maximo dolore ægrum afficit, cùm ſic non ſcindat, ſed laceret. At in hoc adhuc plus eſt periculi quàm in præcedente, ſi temere adigatur, quoniam altius peruenire poteſt ſua longitudine: quare quo plus eſt in eo periculi, tanto plus peritiæ in artifice eſſe debet. Vaſcula ſint non ampla, ſed veluti in ſemicirculum excauata, capientia ſemilibram, aut ſi vis, libram, vt lances auritæ; alia minora vnciarum quatuor, & trium pro pueris, & iis quibus parcius eſt detrahendum, & pro vltimo qui detrahitur ex multis vaſculis, quoniam vbi modicus ſanguis in vaſculo amplo recipitur, purior ſæpe, & rubentior apparet quàm eſt, quia tam citò in amplo refrigeratur, vt pituita à ſanguine diſiungi nequeat. Dum ſanguis effunditur, ſpumoſus redditur, ſi ex alto cadat, aut impetu emittatur in ſeſe: vnde medici parum prudentes dicũt ſanguinem eſſe flatulentum: frangendus eſt igitur aliquo modo illius cadentis impetus, aut ſtatim ſpuma exſufflanda eſt, aut attingenda paruo digito intincto aurium ſorditie, qua ſpuma ſtatim mirè diſſipatur. Eiiciẽda ſpuma eſt, quoniam dum manet, & deſuper reſiccata & rubra ſemper apparens non ſinit ſubiectum ſanguinem ei hærentem rectè cerni. *Qualia debeãt eſſe vaſcula.*

Variæ ſunt plagæ in humano corpore, multipliceſque venæ, ex quibus medico conſilio ſanguis mitti ſolet, quarum etſi libello De curatione per ſanguinis miſſionem maximam partem numerauerimus, obiter tamẽ eas hîc repetere neque pigebit, neque erit chirurgis ingratum. Sunt itaque in fronte; vna ad vtrumque tempus quæ ſæpe bifida eſt; vna in media fronte quæ interdum biſulca, interdum triſulca eſt: ſecus aures & ad naſum iuxta *Venæ quæ aperiũtur.*

magnum oculi canthum vna; verùm ex naſi ſummitate interdum ſanguinem miſimus, & mittere fecimus non inutiliter, immiſſo ſcilicet ſcalpello intra vtramq. cartilaginem ad longitudinem grani peponis, vnde ſanguis guttatim tantũ manat. Duę *Sub lingua.* ſub lingua. Iugulares etiam duæ; quæ interdum *Iugulares.* etiam adiunctos ſurculos edunt; ſectio tamen harum aut numquam in vſu fuit, (licet plæriq. ſcriptores eam cõmendent) aut penitus aboleuit, cùm neminem viderim medicorum eam imperare, neque chirurgorum quemquam aperire: non quòd ægrè aut difficulter aperiri poſſint, ſed quia timenda eſt exúdans ſanguinis emanatio. Si tamen quis ea vti velit, ſit manus tonſoris tuta, quæ non amplum foramen faciat, ſed moderatiſſimum, neque ſubiacentem arteriam offendat. Tres in brachij *Hepatica.* plicatura, quarum baſilica, ſeu hepatica ſæpe eo loco in varios ſurculos finditur, hæc in ſiniſtro *Splenitica.* brachio ſplenitica etiã dicitur: Cephalica, ſeu vena *Communis.* capitis eodẽ flexu exiſtẽs, raro geminatur. Cõmunis ex cephalica, & baſilica oritur, quæ & media, *Funis brachij.* purpurea, & nigra etiam dicitur. Editur ex hac ea *Saluatella.* quæ Funis brachij dicitur, à qua & Saluatella ad anularem digitum, & altera, quæ ad pollicem *In pene.* fertur, oriuntur. In pene vna, interdum duæ. Ad *In poplite.* poplitem & alterutrum Malleolum, vna, quæ vbi non reperiuntur, iuxta finem ſuum perquiruntur, nempe iuxta digitos pedis ſuperiore parte. Ex quibus omnibus ſi ea quæ perquiritur haberi non poteſt, vicinior capienda eſt, & ex iis quæ in varios ſurculos diuiditur, latior ſemper eſt eligẽdus, prçterquam (vt iam à nobis dictum eſt) quòd in iu- *Vincula.* gularibus. Vinculorum ad demonſtrandam & cogendam venam ſpecies, & vſus vnus eſt omnibus

membris

membris infra ceruicem poſitis. Eſſe debet latitudinis pollicis, non ex ſerico, quod nimium lubricum eſt, ſed ex lana vel lino. Sed ad oſtendendas venas frontis, vel temporum, vel ſub lingua poſitas, lintea mappa ceruici circumdatur, capitibus eius in priorem partem productis, quæ ab ægro manibus capiuntur, iunguntur, & in funis modum eouſque torquentur, donec venæ ipſæ promineant, ad quod etiam facit ſpiritus retentio. Sed cùm hæc omnia facilius viſu quàm auditu diſcantur, diſcant rudes, & tyrones ab exercitatis, non omnibus, ſed egregiè operantibus, quorum ſanè numerus non eſt immenſus, quamuis eorum qui venam ſecant, penè infinita ſit turba. Ex iis igitur quos nouimus egregios magiſtros & præſtantiſſimos, ſecundum Botallum fratrem meum (ne ob ſanguinis coniunctionem meritam eius laudem reticeam, quæ illi non in hac parte tantùm plurima debetur, ſed & in tota chirurgiæ facultate) primo loco nominabo, poſtea defuncto Euſtachio olim Regis chirurgo, Huium, & Babinetum; nec deſunt certè alij Lutetiæ egregiè id muneris præſtantes, qui rariſſimi aliis locis comperiuntur.

Præſtantius operantes.

DE SCARIFICATIONIS MODO, ET HIRVDINVM VSV.

DE Scarificationibus iam, & hirudinibus aliquid agendũ. Scarificationum, ſeu vulnuſculorum agendorum ratio, & modus vnam habet vniuerſalem cauſam, nempe vt pars cui affiguntur exoneretur. Ergo præ magnitudine membri, vehementia oneris, profunditate eius quod euocari debet, & eiuſ-

dem vitio frequentiora, profundiora, ampliora, aut potius anguſta, ſublimia, & rara requiruntur, eo quòd rara parua, & cutanea conueniant morbis non altiùs inſitis, neque grauibus; fortioribus verò alia, vt in gangræna, de qua diximus lib. De vulneribus ſclopetorum. Nulla corporis pars ſcarificatu debet eſſe immunis quæ gangræna tentatur, aut veteri inflammatione opprimitur. Fiunt quandoq. vbi neque gangræna, neq. inflammatio eſt, ſed futura timetur, vt in morſibus, & ictib. venenatis, puta aſpidis, ſcorpij, aut aliorũ venenatorũ; quibus nulla res magis congruit quàm repente ſcarificatio adhibita in ipſamet punctura, vel morſu, etiam & proximè, puta ad duo, vel tria, vel ad ſummum quatuor vulnuſcula. In ſcorpij ictu ſi vna tantùm ſit punctio, ſatis erit vna ſcarificatio punctioni inſerta. In aſpidum morſibus, quia aliquot dentibus feriunt, aut aliis, vel morſibus, vel ictibus, in quibus amplius vno aculei, vel dentis veſtigio comperitur, fas eſt ad quamlibet puncturam vulnuſculum dare. Sine gangræna, & inflammatione, ſineque horum ſuſpicione adhibẽtur ad deriuationem cum cucurbitulis aut corniculis.
Fiũt omnes ſcarificationes aptiùs nouacula, quàm vllo alio ſcalpelli genere; ſed cum cucurbitulis aptiſſimus præter ea eſt Germanorum phlebotomus ſuperius depictus.

Hirudine. Hirudinum vſus non eſt efficax auxilium gangrenis magnorum membrorũ, quamuis efficaciſſimè proſit iis quę paruas corporis partes inuadunt, vt aurium, narium, digitorum, penis, & hæmorrhoïdum extrinſecus turgentium, quibus adhuc celeriùs & tutiùs ſubueniunt vulnuſcula impacta, quàm hirudines, ſed hæ mollibus & effeminatis,
quos

quos ipſum ferri nomen terrefacit, loco ſcalpelli non rarò applicantur. Non agglutinantur niſi cutis ſit nitida, omnis ſorditiei & mali odoris expers. Quare ſi cui parti apponendę ſunt in qua vel oleũ, vel emplaſtrum fuerit vſurpatum, ſic ibi detergenda eſt cutis, vt nihil alienum ab humana carne referat. Interdum etiam & læuiſſima ſcalptura qualis adhiberi ſolet in corniculis cuti infligitur, vt allectæ ſenſu præſentis ſanguinis citò adhæreant. hyberno tempore non facilè agglutinantur niſi loco tepido ſint ſeruatæ: retinentur in vaſe vitreo, vel figulino aqua pleno, & rectè obturato ne aufugiant: renouanda eſt aqua ſaltem bis in hebdomada. Ad vſum ſunt paratæ quocumque tempore, nempe vel ipſa die qua ſunt captæ in flumine vel lacu (niſi nuper ſint paſtę, nam ſic non facilè adhęrent) vel ad aliquot dies ſeruatæ: ſeruantur enim ad menſes quatuor, & ſex, & eo plus: verùm tam vetuſtæ inefficaces ſunt, vel ob famẽ, vel ob ignauiam, vel ob ſeniũ. Quare dum renouari poſſunt, ſatius eſt id fieri ſingulo aut ſecundo quoq. menſe. Quę ſemel in vſum venit reiicienda eſt: nam rarò, niſi tardiſſimè, denuo operam ſuam præſtabit. Vbi eſt agglutinata ſinenda eſt, donec ſponte cadat; aut ſi prius auferenda eſt, ſale aut cineribus reſperſa cutem demittit; ſi plus, quàm poſſit illa capere, detrahendum eſt; de ſanguine, ima eius cauda forcipe ſcindenda eſt, nõ deſinit illa tamen ſanguinem abſorbere qui per eius vulnus effunditur, cadet tamen illa per ſe, aut ſale, aut cineribus eius dorſo appoſitis.

FINIS.

AD AVTOREM.

TIBI Dî faciant bene ô BOTALLE,
Qui liuore procul, leuique faſtu
Nobis conſtruis optimos libellos,
Argutos, faciles, breues libellos,
Qui Coüm deceant ſenem, & Galenum.
Nec, nimis faciunt vt infacetè
Multi pro tribus inſonas capellis
Et Syllas, Marióſque, Mutióſque,
Garrula tumidus loquacitate:
Quin mentes reficis, BOTALLE, *noſtras*
Vtili & ſolida eruditione,
Quam longus tibi comparauit vſus,
Ingeni ratióque perſpicacis
Exculti ingenuas diu per artes.
Doces morbificum fugare venis
Virus ſanguinis imminutione
Suſpecta Medicûm timore inani,
Quem tu nunc procul exigis, benignè
Subleuans animos diu libantes
Docta, Iuppiter, inſtitutione
Arguti, facilis, breuis libelli,
Qui Coüm deceat ſenem, & Galenum.
Tibi Dî faciant bene ô BOTALLE.

ALEXANDER CAMPEGIVS
Medicus Sereniſſimi Ducis Andium R. F.

IN LIBRVM DE CVRATIONE PER SANGVINIS MISSIONEM AD LEONARD. BOTALLVM ASTAEVM REGIS MEDICVM.

De Quercu, de rupe ſatis mortalibus olim
Vt duris, durus victus & ipſe fuit.
Victus erant Quercus, frondoſa cubilia rupes:
Nec mors, nec morbus tunc niſi tardus erat.
At ſimul e cæl flammam tulit arce Prometheus:
Et victus ſimplex ille vetuſtus abit.
Mille ſimul febres & morbi mille ſequuti,
Deliciis hominum pœna fuere nouis.
Ne tamen humanum iam tum genus omne periret,
Summa prouiſum eſt a bonitate Dei.
Prima vel Oraclis qui tum medicamina miſit:
Inuentum vt veterum ſit medicina Deûm.
Extant Hebræis, extant Oracula Graiis,
Affectos quibus eſt fama leuaſſe viros.
Sed ſimul ac ſuperos terris humana fugauit
Improbitas, morbi tum ſubiere noui.
Et ne fortè piis contagia tracta malorum
Iam quoque tum paucis triſtia fata darent:
Diis ſimiles cœpere viri florere per orbem,
Auxiliis homines & recreare nouis.
Tu primùm Aſclepi, te prognatique nepotes,
Quos Aſclepiadas nunc quoque fama vocat:
Deinde ſuo notos quos carmine fecit Homerus,
Tu Chiron medicæ dictus ab arte manûs.
Diſpar quiq; pares Podalirius atque Machaon,
Nomen hic à pugnis, ſtirpibus ille tenet.
Sed medicina rudis, vel tunc fuit, vt rude ſeclum
Contentúmque artis ſimplicioris ope:

Donec Coiacus deus, aut diis proximus Heros,
Hippocrates numeris omnibus implet opus.
Qui quia more deûm paucis ſua dogmata verbis
Scripſit, vix cuiquam percipienda ſatis.
Mox, velut interpres Phœbi, venit ecce Galenus
Diffundens multis pauca voluminibus.
Tunc artis ratio, tunc experientia facta
Certior inueniunt quæ latuere prius.
Parcior antiquis fuit & qui ſanguinis vſus
Mittendi, toto factus in orbe frequens.
Poſtera ſed rurſus cùm ſecla relapſa, rediſſent
Prorſus ad ignaros indocileſque viros:
Et creſcente licet luxu decreſceret ars, quæ
Luxuriæ poſſet damna leuare nouæ:
Nec via conſtaret, ratio nec certa medendi:
Inq; dies medicæ vulgus egeret opis:
Tunc etiam miſerans hominum deus ipſe ruinas,
Ne foret à ſolis terra colenda feris;
Mille nouas artes, aptos & mille docendis
Artibus humanum miſit ad vſque genus.
Tunc variæ linguæ gentes venêre per omnes:
Tunc veteres ſparſi qualibet arte libri.
Tunc ipſos, ars mira, libros excudere prælis
Inuentum eſt vno mille ſupérque die.
Ipſa ſed ante omnes medicina refloruit artes,
Ante omnes hominum pendeat vnde ſalus.
Tum noua longinquis venerunt gramina terris:
Quæ varia inuentus nunc nouus Orbis habet.
Ergò quis inuideat, ſibi ſi non inuidet ipſi,
Ingeniis quòd ſint multa reperta nouis?
Non niſi ad extremum quæ vena ſecanda periclum
Antè fuit; iam nunc ſæpe ſecanda redit.
Et redit ægrotis vena iam ſæpe reſecta
Vita, prius timidis quæ peritura fuit.

Ante

Antè quod Hippocrates præcepit, & antè Galenus,
Iam redit: atque, vetus quod fuit antè, nouum eſt.
Quæ laus magna tibi, quæ gratia magna, BOTALLE,
Auſo ex antiquis eruere iſta libris.
Et quæ rara fuit, medicinam ferre frequentem:
Purior vt miſſo ſanguine ſanguis eat.
Se Medea ſenes iactet renouaſſe recoctos,
Inuentis thermis, ſulphureiſque vadis.
Sanguine ſe iactet per damna ſalubria fuſo
Ariete de vetulo quòd nouus agnus iit.
Tu iactare potes ſeniorum corpora mille
Ad iuuenile iterum reſtituiſſe decus.
Teſtis erit curata tibi ſic Gallica ſæpe
Nobilitas: teſtis Rex erit ipſe tibi.
Teſtis erit Regis Neſtor nouus ille Biragus,
Neſtoris arte tua qui tria ſecla videt.
Denique teſtis erit toto tuus orbe libellus
Expertis medicæ, quam docet, artis opem.
Qualis & anguiferi, ſtabit tua talis imago,
Anguis ab exuuiis cui renouata cutis.
Nempe quòd antiquæ poſito ſqualore ſenectæ,
Ad iuuenum reuoces vimque decúſque ſenes.

Io. Auratus Poëta Regius.

UNIVERSIDAD CENTRAL
BIBLIOTECA
DE LA FAC. DE MEDICINA

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag.	6.	*lege*	ſuſurro.
	11.		exanthematis.
	18.		quàm vis.
	28.		teneſmum.
	32.		auctricem.
	52.		falſi.
	53.		Accodre.
	76.		in hocque.
	eadem.		me.
	84.		me.
	135.		inter noſcere.
	137.		peſtilentibus.
	146.		ad ſe red.
	156.		parcant.
	ibidem.		credentes.
	160.		in dictis.

Vltim. pag. in quibuſdã exempl. pro reuocari, *legendũ* renouari.